ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์

ของ

ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
สิงหาคม 2558

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
สิงหาคม 2558

ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล. (2558). *ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์, รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์, รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยพหุระดับ ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ปัจจัยระดับการเรียนการสอน และปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร ครู และนักศึกษา กศน. ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,906 คน โดยการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นการสัมภาษณ์เชิงลึก และขั้นการสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 3 ฉบับ สำหรับผู้บริหาร ครู และนักศึกษา กศน. ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .948, .942 และ .958 ตามลำดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์พหุระดับแบบ Mixed Effects Modeling ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยพหุระดับ ได้แก่ ปัจจัยระดับผู้เรียน ปัจจัยระดับการเรียนการสอน และปัจจัยระดับสถานศึกษา ทุกปัจจัยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยระดับผู้เรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนปัจจัยระดับการเรียนการสอน และปัจจัยระดับสถานศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3. ปัจจัยระดับผู้เรียนส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนปัจจัยระดับการเรียนการสอน มีเพียงการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลทางบวกต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยปัจจัยความคาดหวังของครู และความสามารถในการสอนของครู ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน และการประเมินผลและติดตามผู้เรียนส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และการให้กำลังใจส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน และความพร้อมของผู้เรียน ส่วนปัจจัยระดับสถานศึกษาไม่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ยกเว้น ตัวแปรด้านศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียน

MULTILEVEL FACTORS AFFECTING ACADEMIC ACHIEVEMENT IN NON-FORMAL STUDENTS GRADUATES IN BANGKOK VICINITY

AN ABSTRACT

BY

CHAIPAT PANWATANASAKUL

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the

Doctor of Education Degree in Educational Administration

at Srinakharinwirot University

August 2015

Chaipat Panwatanasakul. (2015). *Multilevel Factors Affecting the Academic Achievement of Non-formal Students Graduates in the Bangkok Vicinity*. Dissertation, Ed.D. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School of Srinakharinwirot University. Advisory Committee: Assist. Prof. Dr. Puongrat Kesonpat, Assoc. Prof. Dr. Achara Wattananarong, Assoc. Prof. Dr. Dusadee Yolao.

This objective of this research: to study the multilevel analysis consisted of the student level, the teaching level and the school level that affecting to the academic achievement of non-formal students graduates. The sample consisted of 2,906 of administrators, teachers and students of the first semester in the academic year 2014 in the Bangkok Vicinity. The research was divided into 2 stages namely: Conducting an in-depth interview and Inquiring. The tools used in the study were 3 questionnaires: the administrators, teachers and students with the reliability value of each questionnaire of .948, .942 and .958 respectively. Data analysis was multilevel analysis with mixed effects modeling.

The results of the research findings were as follows:

1. The means of the multilevel analysis of the student level factors, the teaching level factors and the school level factors were in the high level.

2. The student level factors were positive relations with the academic achievement of non-formal students graduates. The teaching level factors and the school level factors had no relations to the academic achievement of non-formal students graduates.

3. The student level factors affecting positively to the academic achievement of non-formal students graduates. Regarding the teaching level factors, only the evaluation and monitoring on the students show positive result to the average of the academic achievement of non-formal students graduates. The expectations factor of teachers to students and the ability of the teachers affecting positively to the regression coefficient of the student level on the basic knowledge. The factor of evaluation and monitoring the students affecting positively to the regression coefficient of the student level on the motivation, responsibility, readiness and learning skills, and the empowerment affecting positively to the regression coefficient of the student level on the basic knowledge, responsibility, and readiness. The school level factors do not affecting to the academic achievement of non-formal students graduates except the variables on the potential of policy compliance, cooperation in working and curriculum administration efficiency that contributes positively to the regression coefficient of the teaching level on evaluation and monitoring the students.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ
ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

ของ

นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ ..... เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

.....(ที่ปรึกษาหลัก)
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์)

.....(ที่ปรึกษาร่วม)
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์)

.....(ที่ปรึกษาร่วม)
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....(ประธาน)
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

.....(กรรมการ)
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์)

.....(กรรมการ)
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์)

.....(กรรมการ)
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา)

.....(กรรมการ)
(อาจารย์ ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความเมตตาและเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดียิ่งจากอาจารย์หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะที่มีค่า ตลอดจนพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง กราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา ที่กรุณาเป็นประธานคณะกรรมการสอบปากเปล่าพร้อมให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์พหุระดับ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รับการแนะแนวทางการวิจัยและองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบที่เป็นประโยชน์ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์อย่างยิ่ง จากอาจารย์ ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นคณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษาทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้การอบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย หล่อหล่อมให้ศิษย์เป็นนักวิจัยที่มีประสิทธิภาพ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับความกรุณาจากผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จาก ดร.ปาน กิมปี ดร.บุญชู ชลัษเฐียร ดร.วันเพ็ญ ผ่องกาย ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์ ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ และอาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงเนื้อหาของการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือให้มีคุณภาพ และกราบขอบพระคุณ ดร.สมใจ ธีรทิฐ ดร.กมลวรรณ รอดจ่าย อาจารย์ประภารัตน์ ธิติศุภกุล และดร.อติพร เกิดเรือง ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันมีค่า รวมถึงตรวจสอบเนื้อหาในการเขียนผลการวิจัยจนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้บริหาร คณะครู และนักศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นบริหารการศึกษา รุ่น 11 ทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา และผู้วิจัยขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยในการรับทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้คุณประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่คุณพ่อทวีและคุณแม่มลินี พันธุ์วัฒนสกุล ที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้วิจัยตั้งแต่เยาว์วัย จนกระทั่งการศึกษาระดับอุดมศึกษา คอยสนับสนุนเป็นกำลังใจและห่วงใยผู้วิจัยตลอดมา

ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	1
	ภูมิหลัง	1
	คำถามการวิจัย	8
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	8
	ความสำคัญของการวิจัย	9
	ขอบเขตของการวิจัย	9
	ขอบเขตของพื้นที่การวิจัย	9
	ขอบเขตของวิธีการวิจัย	10
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	10
	ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	10
	ข้อตกลงเบื้องต้น	11
	นิยามศัพท์เฉพาะ	12
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	17
	สมมุติฐานของการวิจัย	27
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	28
	หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	29
	การเรียนรู้ของผู้ใหญ่	30
	การเรียนรู้ของผู้ใหญ่กับการปรับประยุกต์ใช้	36
	การจัดการศึกษานอกระบบของประเทศไทย	39
	แนวคิดระบบการศึกษาของประเทศไทย	39
	แนวคิดการศึกษานอกระบบ	41
	โครงสร้างการบริหารสถานศึกษาและหน่วยงานในสังกัดสำนักงาน กศน.	46
	หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	54
	สภาพความสำเร็จในการจัดการศึกษานอกระบบ	63
	ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา	65
	รูปแบบของสถานศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษา	65
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการศึกษา	87
	แนวคิดความสำเร็จในการศึกษานอกระบบ	97

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	ปัจจัยระดับผู้เรียน	101
	ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน	101
	แรงจูงใจของผู้เรียน	104
	ความรับผิดชอบของผู้เรียน	109
	ความพร้อมของผู้เรียน	112
	ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน	114
	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	116
	ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน	116
	การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต	120
	ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน	124
	การประเมินผลและติดตามผู้เรียน	127
	ความสามารถในการสอนของครู	129
	คุณลักษณะครูผู้สอน	133
	สื่อการสอน	137
	การให้กำลังใจ	141
	บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้	142
	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	145
	ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย	145
	กระบวนการบริหาร	149
	ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	151
	ความร่วมมือในการทำงาน	154
	ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร	158
	การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา	161
	แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์พหุระดับ	164
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	178
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ	178
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ	183
	สรุปตัวแปรตามกรอบแนวคิดของการวิจัย	186

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	188
	การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	188
	การกำหนดขั้นตอนการวิจัย	191
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	195
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	199
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	200
4	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**	204
	สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	204
	การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	206
	ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลระดับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	206
	ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา	208
	ผลการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	230
	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	233
	ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอนและระดับสถานศึกษา กับตัวแปรตำแหน่งหน้าที่	262
5	**สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ**	268
	สรุปผลการวิจัย	269
	อภิปรายผลการวิจัย	280
	ข้อเสนอแนะ	295

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

บรรณานุกรม 297

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก 317
ภาคผนวก ข 322
ภาคผนวก ค 356
ภาคผนวก ง 382
ภาคผนวก จ 384
ภาคผนวก ฉ 386

ประวัติย่อผู้วิจัย **398**

บัญชีตาราง

ตาราง **หน้า**

1 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 57
2 วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับประสิทธิผลการศึกษา 71
3 องค์ประกอบปัจจัยส่งผลไปสู่ความสำเร็จในการศึกษา 73
4 สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษาระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา 95
5 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำแนกตามรายจังหวัด 189
6 สรุปหน่วยวิเคราะห์ของปัจจัย 3 ระดับ 190
7 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย 191
8 ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลระดับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 206
9 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา 208
10 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของปัจจัยระดับผู้เรียน จำแนกเป็นรายข้อ 210
11 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำแนกเป็นรายข้อ 213
12 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำแนกเป็นรายข้อ 217
13 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของปัจจัยระดับสถานศึกษา จำแนกเป็นรายข้อ 224
14 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 231
15 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 234
16 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 238

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

17 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 242

18 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 245

19 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 247

20 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 249

21 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 252

22 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา 254

23 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 256

24 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ จำแนกตามกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. จำนวน 4 กลุ่ม 263

25 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ กับกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. จำนวน 4 กลุ่ม 264

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

26 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัจจัยระดับสถานศึกษา จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร จำแนกตามกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม 266

27 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยระดับสถานศึกษา จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร กับกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม 267

28 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้านและค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับของแบบสอบถามในระดับผู้เรียน..... 321

29 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้านและค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับของแบบสอบถามในระดับการเรียนการสอน 323

30 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้านและค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับของแบบสอบถามในระดับสถานศึกษา..... 324

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 กรอบแนวคิดของการวิจัย 26
2 กระบวนการของ Organic Model 37
3 สภาพจริงที่เกิดขึ้นกับความคาดหวังต่อความสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา กศน 64
4 องค์การในฐานะที่เป็นระบบเปิด 67
5 ระบบพื้นฐานของรูปแบบการศึกษา 70
6 รูปแบบการผสมผสานองค์ประกอบของสถานศึกษาให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ 75
7 รูปแบบกรอบแนวคิดจากผลกระทบในการเรียนการสอน 76
บทบาทเงื่อนไขของระดับสถานศึกษา 79
9 การประมวลผลรูปแบบของประสิทธิผลทางการศึกษา 80
10 การอธิบายปัจจัยของผู้เรียน ครู และสถานศึกษา 84
11 ลักษณะโครงสร้างของข้อมูลพหุระดับ 169
12 ลักษณะโครงสร้างของข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์พหุระดับ 177
13 การสุ่มตัวอย่างของปัจจัย 3 ระดับ 190
14 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของ
นักศึกษาการศึกษานอกระบบ 236
15 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จใน
การศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 241
16 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การ
ถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อ
ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 244
17 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย
ของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา
ของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 246
18 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย
ของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
ในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 248
19 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์
การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อ
ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 251

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

20 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 253

21 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา..... 255

22 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ..... 258

23 โมเดลปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ..... 259

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษานอกระบบจัดได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทยมาโดยตลอด จัดเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้ผลิตกำลังคนหรือประชากรวัยแรงงานเป็นจำนวนมากเข้าสู่ระบบแรงงานของประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการดำเนินการตามสิทธิ์พลเมืองตามรัฐธรรมนูญที่พลเมืองย่อมมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและหลากหลายอย่างทั่วถึง โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัดและศักยภาพของแต่ละบุคคล ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนเรียนรู้ตลอดชีวิต ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกัน หากเมื่อจบการศึกษาออกมาจะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพตามสิทธิ์และเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญไทย อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของประเทศไทยนั้นยังมีปัญหาอยู่มากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการจบการศึกษาของประชาชนวัยเรียนและวัยผู้ใหญ่ที่ยังจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่ไม่เพียงพอต่อภาคแรงงานและยังเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อที่รอการแก้ไข การเข้าใจถึงสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดแคลนแรงงานที่ชัดเจน จึงเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจและแรงงานไทยในอนาคต อันจะช่วยผลักดันให้เศรษฐกิจไทยเติบโตได้อย่างยั่งยืน จากการศึกษาปัญหาการขาดแคลนแรงงานพื้นฐาน พบว่า แรงงานไทยยังมีการศึกษาที่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะภาคการผลิตในกลุ่มที่ใช้แรงงานเข้มข้น ได้แก่ กลุ่มสิ่งทอ/เครื่องแต่งกายและเครื่องหนัง กลุ่มอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า กลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ยางและพลาสติกและกลุ่มก่อสร้าง ตามลำดับ และหากจำแนกเป็นรายภาค พบว่า เขตปริมณฑลมีความต้องการแรงงานมากที่สุด ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่ขาดแคลนแรงงานมากที่สุด และส่วนใหญ่เป็นการขาดแคลนแรงงานในกลุ่มธุรกิจเดียวกับภาพรวมประเทศ (กรวิทย์ ตันศรี. 2554: 1)

ที่ผ่านมาการศึกษานอกระบบ ได้มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาแก่ประชาชนชาวไทยมาอย่างยาวนาน เริ่มมาตั้งแต่ก่อตั้งประเทศและได้พัฒนาการเรื่อยมา ซึ่งในปัจจุบันการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาผู้ใหญ่ดังกล่าวได้เปิดกว้างจากเดิมที่มีเพียงการเรียนเพื่อรู้หนังสือ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั่วไป และการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในประเภทต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในแต่ละยุคสมัยและเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพของประชาชน อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: ก) โดยจุดเน้นสำคัญของการศึกษานอกระบบ คือ การให้คนไทยได้รับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำที่มีคุณภาพได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ การมีอาชีพ และการมีความสามารถเชิงการแข่งขันใน

ประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2556: 1) การศึกษานอกระบบได้เกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ "การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษาปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่างๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และผู้เรียน" โดยเน้นการเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบจัดเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมที่เป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษา นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตน และเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553: 1)

การจัดการศึกษานอกระบบในประเทศไทย ได้ยึดหลักการและความมุ่งหมายโดยภาพรวมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ควบคู่กับหลักการการศึกษานอกระบบ หลักความเสมอภาค การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ กระบวนการเรียนรู้ ความหลากหลาย ความยืดหยุ่น การบูรณาการและการกระจายอำนาจ เพื่อให้การศึกษานอกระบบเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นคือ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต้องการความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การคิดตัดสินใจ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำใดๆ ล้วนใช้เหตุผล และเน้นปรัชญาการการคิดเป็น ซึ่งเป็นการใช้ข้อมูลประกอบการคิดอย่างรอบด้าน นำมาสู่การตัดสินใจเลือกที่จะเชื่อ เลือกที่จะกระทำ โดยสามารถอธิบายเหตุผลของตนเองได้ ซึ่งความคิดของแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไป การจัดการศึกษานอกระบบจึงเน้นที่การส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง หัวใจสำคัญ คือการยอมรับและเคารพในการตัดสินใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นประชาธิปไตยในระดับพื้นฐานด้วย (อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2551 : ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาผู้ใหญ่ที่การเรียนการสอนต้องยึดหลักให้ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ใหญ่ ซึ่ง โนลส์ (Knowles. 1980: 43) เรียกวิชาการศึกษาผู้ใหญ่นี้ว่า แอนดราโกจี (Andragogy) โดยได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้” ซึ่งประกอบด้วย 1) ความต้องการรู้ (need to know) 2) มโนทัศน์ของผู้เรียน (the learner’s self concept) 3) บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน (the role of the learner’s experience) 4) ความพร้อมที่จะเรียนรู้ (readiness to learn) 5) การนำไปสู่การเรียนรู้ (orientation to learning) และ 6) แรงจูงใจ (motivation) ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการคิดออกแบบ “รูปแบบของประสบการณ์การเรียนรู้” (design of learning experience format) เพื่อตอบสนอง

ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายขององค์กร ให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อม และคุณสมบัติของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ได้

เป้าหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ได้กล่าวว่า เป็นการศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่นๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษาระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไข การสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ที่ได้ให้คำจำกัดความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน เพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ โดยกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ ดูแลครอบครัว และมีข้อจำกัดมากมายในการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนจึงไม่เหมือน เพราะมีอะไรที่แตกต่างกันหลายอย่าง เช่น ความคิดอ่าน ประสบการณ์ ความพร้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมนำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีภารกิจสำคัญที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาชุมชนและสังคมในที่สุด (อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2551: ออนไลน์)

ปัจจุบันการจัดการศึกษานอกระบบ ได้ดำเนินการตามกรอบของพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่สำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบ โดยให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถบริหารจัดการการศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม.มีจำนวนทั้งสิ้น 927 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กศน.อำเภอ) จำนวน 877 แห่ง และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต (กทม.) (กศน.เขต) อีกจำนวน 50 แห่ง สำหรับในระดับการเรียนการสอนหรือระดับห้องเรียนนั้น การศึกษานอกระบบได้ใช้ กศน.ตำบล/แขวง เป็นศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ซึ่งมีจำนวน 7,403 แห่ง จำแนกเป็นภาคเหนือจำนวน 1,562 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน

2,678 แห่ง ภาคตะวันออกจำนวน 571 แห่ง ภาคกลางจำนวน 1,359 แห่ง ภาคใต้จำนวน 1,079 แห่งและกรุงเทพมหานครจำนวน 154 แห่ง โดยมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การส่งเสริมสนับสนุนและประสานภาคีเครือข่ายเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาล และงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติการจัดส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่ การจัดส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตรสื่อกระบวนการเรียนรู้และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ การดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ การกำกับดูแลตรวจสอบนิเทศภายในติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดและการปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย (สุรพล นิติไกรพจน์. 2556: 12, 143)

หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบให้กับผู้เรียนหรือนักศึกษา กศน.นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ กล่าวคือ สถานศึกษาหรือศูนย์ กศน. อำเภอ และระดับการเรียนการสอนหรือห้องเรียน เป็นการศึกษาจากครูผู้สอนในหน่วยงาน กศน.ตำบล/แขวง โดยหน่วยงานทั้ง 2 ระดับ มีหน้าที่ดังนี้

1) สถานศึกษาหรือศูนย์ กศน. อำเภอ/เขต มีหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การส่งเสริมสนับสนุนและประสานภาคีเครือข่ายเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตรสื่อกระบวนการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ การดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ การกำกับดูแลตรวจสอบนิเทศภายใน รายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยการดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดและการปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย (สุรพล นิติไกรพจน์. 2556: 12)

2) ระดับการเรียนการสอน เป็นการศึกษาจากครูผู้สอนในหน่วยงาน กศน.ตำบล/แขวง ซึ่งเปรียบเสมือนห้องเรียน และเป็นหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ตั้งอยู่ในระดับตำบล/แขวง หลักการทำงานจะยึดชุมชนเป็นฐานในการทำงานและการเรียนรู้ โดยใช้ต้นทุนของชุมชน เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี มีการประสานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนในชุมชน/สังคม เข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินการจัดกิจกรรม กศน. ตำบล ทั้งในฐานะผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมมชน มีคณะกรรมการ

กศน. ตำบล ที่เป็นคนในชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุน ติดตามดูแลและร่วมประเมินผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553: 1-6)

โดยผลผลิตของการศึกษานอกระบบที่ประสบความสำเร็จสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในแต่ละยุคสมัยและสร้างโอกาสในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมอันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: ก) อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานที่สำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบที่ผ่านมาพบว่า มีปัญหาผลผลิตผู้เรียนเป็นสำคัญ จากการศึกษาอัตราการสำเร็จการศึกษานอกระบบในปี พ.ศ. 2550 พบว่า ผู้เรียนการศึกษานอกระบบมีอัตราการสำเร็จการศึกษาจำนวน 4 ภาคเรียน ในระดับประเทศรวมทุกระดับ เพียงร้อยละ 29.81 โดยในระดับประถมศึกษา สำเร็จการศึกษาเพียง ร้อยละ 19.77 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีอัตราการสำเร็จการศึกษาร้อยละ 26.01 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอัตราการสำเร็จการศึกษาร้อยละ 34.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า สำหรับอัตราการคงอยู่ของนักศึกษา 4-6 ภาคเรียน รวมทุกระดับมีอัตราการคงอยู่ ร้อยละ 27.84 ระดับประถมศึกษา มีอัตราการคงอยู่ ร้อยละ 24.51 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 27.24 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอัตราการคงอยู่ร้อยละ 28.84 ซึ่งจะพบว่า มีอัตราการคงอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่อัตราการศึกษาต่อสถาบันการศึกษาของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีเพียงร้อยละ 7.73 ซึ่งจัดว่าต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเทียบเท่า จะเห็นได้ว่าผลการจัดการศึกษานั้นมีผลผลิตในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระดับชุมชน ระดับบุคคล และมีผลต่อบุคลากร กศน. ผู้เรียน บิดา/มารดา ผู้ปกครอง นายจ้าง และผู้ประกอบการ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม และความสามารถของผู้เรียนได้ ประกอบกับอัตราการออกกลางคัน จำนวน 4 ภาคเรียน ทุกระดับการศึกษามีอัตราการออกกลางคัน ร้อยละ 14.17 โดยระดับประถมศึกษา มีอัตราการออกกลางคันร้อยละ 31.37 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีอัตราการออกกลางคันร้อยละ 20.99 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอัตราการออกกลางคันร้อยละ 6.69 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า (สนอง โลหิตวิเศษ และพิสมัย จารุจิตติพันธ์. 2550: 1-2)

จากการศึกษาของ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (2553: 81) พบว่า การออกกลางคันของนักศึกษานอกระบบนั้นเกิดจากการเรียนไม่จบหลักสูตร หรือใช้เวลาในการเรียนเกินกำหนดระยะเวลา นักศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จบการศึกษาก่อน 2 ปี เพียงร้อยละ 2.84 จบภายใน 2 ปี เพียงร้อยละ 23.81 จบหลัง 2 ปี มีเพียงร้อยละ 7.83 และไม่จบการศึกษามีจำนวนมากถึงร้อยละ 65.52 โดยมีอัตราการเรียนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.26 ภาคเรียน ซึ่งพบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำเนื่องจากไม่สนใจความรู้ที่ได้รับ และเบื่อหน่ายการเรียน จะสนใจเพียงแต่การได้วุฒิการศึกษามากกว่า และผู้เรียนยังขาดทักษะในการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ และไม่มีเวลาในการพัฒนาเรียนรู้ด้วยตนเองเนื่องจากมีภาระครอบครัวมาก ในขณะที่ประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงเกี่ยวกับการ

จัดการศึกษานอกระบบที่ผ่านมานั้นมีข้อกังวลอย่างมากต่อคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาของ กศน. ซึ่งพบว่า มีคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาต่ำ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2556: 3) การเรียนการสอนในสาระวิชาบางหมวดมีความยากเกินไป เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เนื้อหาสาระไม่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของนักศึกษา ยังขาดการติดตาม กำกับงาน (มูลนิธิสุข-แก้วแก้วแดง. 2555: 33) สำหรับการจ้างงานของนักศึกษา กศน. นั้น มีการจ้างเพียงครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาที่สมัครงานทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง กล่าวคือ ในภาพรวมมีการสมัครงานของสำนักงาน กศน. จำนวน 15,178 คน และได้งานทำเพียง 10,750 คนเท่านั้น เท่ากับว่ายังมีนักศึกษาอีกจำนวนมากที่ยังไม่มีงานทำ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553: 49-50) อีกทั้ง ประชาชนในสังคมยังมีอีกจำนวนมากที่ไม่ค่อยพอใจในคุณภาพการศึกษาของ กศน. สิ่งที่ควรต้องพัฒนาให้มีคุณภาพมากที่สุด คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรู้ทางวิชาการ การนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จริง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2556: 74-79)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จโดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบนั้น หลักการการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Andragogy) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่สิ่งที่ผู้เรียนสนใจ โนลส์ (Knowles. 1969: 311) โดยความต้องการความสำเร็จนั้น จัดเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นยิ่งของมนุษย์ แมคเคลแลนด์และคนอื่นๆ (McClelland; et al. 1953: 110-111) ความต้องการความสำเร็จยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีต่อผลต่อผู้เรียน ครู และสถานศึกษา ในการพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ความคิด หรือสติปัญญา ความสามารถทางกายภาพหรือทักษะ และความสนใจ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545ก: 28-33) ความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดความสำเร็จจึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถหรือความสัมฤทธิ์ผล (Level of Accomplishment) (ไพศาล หวังพานิช. 2537: 30-31) ทฤษฎี “คิดเป็น” ตามแนวทางของ โกวิท วรพิพัฒน์ จัดเป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุดของกระบวนการการตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ โดยพิจารณาได้จากการคิดเพื่อตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน คือ ต้องแสวงหาข้อมูลของตนเอง ข้อมูลของสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และข้อมูลทางหลักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 26) โดยสอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในทุกระดับการศึกษาที่ได้ตั้งความมุ่งหวังในการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์กรความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 1-10; อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2551: ออนไลน์)

ขณะที่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการจบการศึกษาและมีคุณภาพโดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบนั้น รูปแบบประสิทธิผลของ

สถานศึกษา ที่หมายรวมถึงตัวครูและการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผลจะนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียน ชีรีนส์ (Scheerens. 2004: 1) โดยบทบาทหน้าที่การผลิตผู้เรียน รวมถึงการสอนให้บรรลุผลและความสัมฤทธิ์ผลของสถานศึกษา ประกอบด้วย ความเหมาะสมของตัวแปรต่างๆ ในการแบ่งชั้นหรือระดับการทำหน้าที่ของสถานศึกษา และแสดงผลการดำเนินงานตามปัจจัยที่ส่งผ่านทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับห้องเรียน และระดับผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน และสอดคล้องกับการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ตามสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา และระดับการบริหารจัดการ ชีรีนส์และครีเมอร์ส (Scheerens; & Creemers. 1989: 691) ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ตามแนวคิดของ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตันแซมมอนส์และคนอื่นๆ โรว์ ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995; Rowe. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001; จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2532; วิรุฬห์ นิลโมจน์. สัมภาษณ์. 2557; บุญชู ชลัษเฐียร. สัมภาษณ์. 2557; วันเพ็ญ ผ่องกาย. สัมภาษณ์. 2557; ปาน กิมปี. สัมภาษณ์. 2557; รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. สัมภาษณ์. 2557; นิคม นาคอ้าย. 2539; วาด หนูมา. 2540; บุญเรือง ศรีเหรัญ. 2542; องอาจ นัยพัฒน์. 2544; จันทรานี สงวนนาม. 2545) โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบสามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

ระดับตัวผู้เรียน มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยดูได้จาก ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ระดับการเรียนการสอน มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยดูได้จาก ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ระดับสถานศึกษา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครูเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยดูได้จาก ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

การศึกษาแนวคิดการวิเคราะห์พหุระดับ (Multilevel Analysis) จึงจัดเป็นวิธีการทางสถิติในการจัดระดับของตัวแปรทำให้สามารถที่จะศึกษาตัวแปรอิสระหลายตัวแปรได้ และสามารถจัดระดับของตัวแปรได้อย่างน้อย 2 ระดับขึ้นไป ตามลักษณะโครงสร้างของข้อมูลที่ลดหลั่น (Hierarchical Nested Data) เนื่องจากข้อมูลอาจมีการซ้อนทับกันระหว่างระดับผู้เรียน ครู และสถานศึกษา ซึ่งเป็นเทคนิคการสร้างแบบจำลองพหุระดับโดยการประมาณการความสัมพันธ์ระหว่างการวัดตัวแปรตามและความเป็นอิสระ บรีกและเรอเดนบัช ซิงเกอร์ (Bryk; & Raudenbush. 1992; Singer. 1998: 323) ซึ่งการวิเคราะห์พหุระดับนั้นจะทำให้ผลการวิจัยมีความถูกต้อง (Accuracy)

มีความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity) มากยิ่งขึ้น สามารถอ้างอิงไปยังประชากรได้ และสามารถนำสารสนเทศไปตัดสินใจและปรับปรุงพัฒนาในด้านต่าง ๆ สู่ความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2550: 68-69) ซึ่งกลุ่มตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดระดับของปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษา กศน. ไว้ 3 ระดับ คือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ซึ่งทำให้การศึกษาครั้งนี้สามารถตอบปัญหาได้ว่าปัจจัยใดที่ผู้เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษานอกระบบได้

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยพหุระดับทั้งในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษาของการศึกษานอกระบบ มีตัวแปรอะไรบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เพื่ออธิบายถึงแนวทางในการทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษา อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาได้ตระหนักในการทำหน้าที่ทางการศึกษาได้อย่างครบถ้วน และหากได้มีการพัฒนาตามแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ แล้ว ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยจะทำให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำกับมีแนวทางการส่งเสริมให้นักศึกษาการศึกษานอกระบบมีคุณภาพ และบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน พร้อมที่จะสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาให้มีความเป็นมืออาชีพและมีการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน ระดับสถานศึกษา และความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อยู่ในระดับใด

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษากับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เป็นอย่างไร

3. ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลในแต่ละระดับ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน ระดับสถานศึกษา และระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษากับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3. เพื่อศึกษาปัจจัยพหุระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีความสำคัญดังนี้

1. ได้ทราบถึงระดับความสำเร็จของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดเป็นและนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

2. ได้ทราบถึงปัจจัยในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อันนำไปสู่การใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการศึกษาทั้งสามระดับ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการยกระดับการศึกษาให้กับประชาชนได้จบการศึกษาอย่างมีคุณภาพต่อไป

3. ได้องค์ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษานอกระบบทั้งในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นในการหันมาให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและในบริบทอื่นๆต่อไป

4. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาและเป็นทุนมนุษย์ที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศในภาคแรงงานต่อไป

5. ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษานอกระบบ ให้มีความเข้มแข็งและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของพื้นที่การวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแหล่งพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม โดยจัดเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างชนบทและเมืองด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่ขยายตัวของกรุงเทพมหานคร 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร จัดเป็นพื้นที่ที่มีกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาคอย่างต่อเนื่องโดยมีมาตรการสำคัญ ได้แก่ การโยกย้ายและกระจายกิจกรรมบางประเภทออกสู่ภูมิภาค โดยเฉพาะกิจการอุตสาหกรรม การกำหนดเขตส่งเสริมการลงทุน รวมทั้งการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพมหานครและพื้นที่รอบนอกได้อย่างสะดวก ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของกรุงเทพมหานครไปสู่พื้นที่รอบปริมณฑลและพื้นที่ต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นภาคมหานครที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าภูมิภาคอื่น

2. ขอบเขตของวิธีการวิจัย

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ได้ดำเนินการศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นสำคัญ

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหาร ครู และนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. ทั้งหมด 29 แห่ง ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน 15,840 คน จำแนกเป็นผู้บริหารที่ทำหน้าที่ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาในแต่ละอำเภอ จำนวน 87 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 308 คน และนักศึกษา จำนวน 15,445 คน ของจังหวัดในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการสุ่มมาจาก ผู้บริหาร ครู และนักศึกษา กศน. ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. (กศน.อำเภอ) ทั้งหมด 29 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างรวมเป็นจำนวน 2,967 คน จำแนกเป็นผู้บริหารที่ทำหน้าที่ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาในแต่ละอำเภอ จำนวน 78 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 262 คน และนักศึกษา จำนวน 2,618 คน ของจังหวัดเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ตัวแปรในการศึกษามี 3 ระดับ ได้แก่ ตัวแปรระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ดังนี้

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย

4.1.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่

1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2) แรงจูงใจของผู้เรียน

3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน

4) ความพร้อมของผู้เรียน

5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.1.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่

1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน

4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน

5) ความสามารถในการสอนของครู

6) คุณลักษณะครูผู้สอน

7) สื่อการสอน

8) การให้กำลังใจ

9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

4.1.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่

1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย

2) กระบวนการบริหาร

3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

4) ความร่วมมือในการทำงาน

5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร

6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มี 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้ด้านตนเอง 2) ความรู้สภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และ 3) ความรู้ตามหลักวิชาการ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามรายละเอียดการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แต่ด้วยธรรมชาติและวิธีการจัดการศึกษาของการศึกษานอกระบบนั้น จะมีความแตกต่างกับการจัดการศึกษาในระบบ กล่าวคือ การจัดการศึกษานอกระบบ จะมีสภาพการลงทะเบียนเรียนและสภาพการจบการศึกษาของผู้เรียนได้ตลอดภาคเรียนในแต่ละปีการศึกษา ซึ่งอาจส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้นั้นมีความคลาดเคลื่อนได้ และมีความแปรปรวนของผู้เรียนอย่างมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องการหยุดเรียนและการออกกลางคันของผู้เรียน รวมถึงมีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างภาคเรียนอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้จึงอาจจะทำให้ข้อมูลในการเก็บกลุ่มตัวอย่างจริงในครั้งนี้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามควบคุมกลุ่มตัวอย่างโดยดำเนินการคำนวณจากกลุ่มผู้เข้าสอบจริงแทนข้อมูลการลงทะเบียนเรียน อันจะเป็นการควบคุมกลุ่มตัวอย่างให้มีความเที่ยงตรงภายนอกได้ในระดับหนึ่ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การศึกษานอกระบบ หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาในการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา หลักสูตรและเนื้อหาสาระมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มอายุให้เข้าถึงศูนย์การเรียนรู้

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้รู้ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนความสามารถในการประกอบการงานและอาชีพตามควรแก่วัย โดยสอดคล้องกับสภาพระดับการศึกษาเฉลี่ยของประชากรในประเทศไทยที่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นประชากรวัยแรงงาน

3. ความสำเร็จในการศึกษา หมายถึง เป้าหมายของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาศัยแนวคิด “คิดเป็น” ตามแนวปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต้องการความสุขโดยคนจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต้องรู้จักการปรับตัวและใช้กระบวนการคิดเป็นในการแก้ปัญหาเพื่อตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้ด้านตนเอง ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และความรู้ตามหลักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความรู้ด้านตนเอง หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านสติปัญญา ด้านพฤติกรรม ด้านร่างกายและจิตใจ และด้านสังคม

3.2 ความรู้สภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม หมายถึง ผู้เรียนมีความตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม และจริยธรรม และการดูแลสุขภาพ

3.3 ความรู้ตามหลักวิชาการ หมายถึง ผู้เรียนมีหลักการในการตั้งข้อสงสัย การมีวิจารณญาณ การมีใจกว้างต่อการรับรู้ ความเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ ความเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร และความเป็นผู้มีความสุข

4. ปัจจัยพหุระดับ หมายถึง กลุ่มตัวแปรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในการวิจัยครั้งนี้มีปัจจัย 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน หมายถึง การศึกษาในระดับผู้เรียนที่เป็นนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร โดยมีคุณลักษณะของนักศึกษาการศึกษานอกระบบแต่ละคนที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2) แรงจูงใจของผู้เรียน 3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน 4) ความพร้อมของผู้เรียน และ 5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนการศึกษานอกระบบในการรู้หนังสือ การมีทักษะการสื่อสาร และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และระดับของประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

4.1.2 แรงจูงใจของผู้เรียน หมายถึง ความมุ่งมั่นของผู้เรียนการศึกษานอกระบบที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย การแสดงถึงความพยายามอย่างเต็มที่ต่อการเรียน สามารถเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น เมื่อมีอุปสรรคสามารถคิดหาวิธีการและแนวทางแก้ไขให้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อ รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จ และรู้สึกไม่สบายใจเมื่อล้มเหลว

4.1.3 ความรับผิดชอบของผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีนิสัยใฝ่รู้และรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นและสนใจที่จะเรียนรู้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มีการแสวงหาความรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ลุล่วง

4.1.4 ความพร้อมของผู้เรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบมีความพร้อมในการจัดหาอุปกรณ์การเรียน จัดหาหนังสือและแบ่งเวลาในการเรียนรู้เพิ่มเติมจากการเรียน มีการจัดสภาพแวดล้อมของบ้านที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง มีความพร้อมในการมาเรียน โดยทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ครูและสถานศึกษากำหนดไว้

4.1.5 ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง ทักษะที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบได้ใช้วิธีการเรียนรู้ในการสร้างประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ตนเอง ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดี ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ ใช้วิธีการจัดการความรู้ มีวิธีในการสืบค้นและแสวงหาความรู้อย่างหลากหลายและเป็นระบบ และมีทักษะการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีมและใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา

4.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน หมายถึง ระดับที่ครูผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนการสอนในหน่วยงาน กศน.ตำบล/แขวง ซึ่งเปรียบเสมือนห้องเรียนที่จัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ โดยมีคุณลักษณะของครูผู้สอนในแต่ละห้องเรียน (กศน.ตำบล) ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมีจำนวน 9 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน 5) ความสามารถในการสอนของครู 6) คุณลักษณะครูผู้สอน 7) สื่อการสอน 8) การให้กำลังใจ และ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี การใช้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม การวัดและ

ประเมินผลการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสนใจ ความถนัด มีคุณธรรมจริยธรรม และกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจของผู้เรียนและชุมชน

4.2.2 การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงถึงการสนับสนุนผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ให้ได้รับการศึกษาตามความถนัด ความสนใจ เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมความเสมอภาคในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และเรียนรู้เพื่อเป็นตัวของตัวเอง ผ่านกระบวนการรับความรู้ ทักษะและเจตคติ ด้วยตนเองอย่างตั้งใจและต่อเนื่อง สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสิ่งแวดล้อม

4.2.3 ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของครูต่อการคาดการณ์ถึงการพัฒนาการของผู้เรียนและการควบคุมผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ควบคุม การแสดงออกถึงพฤติกรรมของผู้เรียนโดยเอาใจใส่และกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความมุ่งมั่นต่อการเรียน ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายในอนาคตของผู้เรียน แนะแนว เอาใจใส่ ช่วยเหลือผู้เรียนต่อแนวทางในอนาคตและการประกอบอาชีพ

4.2.4 การประเมินผลและติดตามผู้เรียน หมายถึง กระบวนการประเมินผลผู้เรียนเชิงประจักษ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ มีการตัดสินคุณค่าในการบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ ใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน ติดตามความก้าวหน้าการเรียนรู้ของผู้เรียน อันนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู มีวิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบ มีการสอนเสริมแก่ผู้เรียนที่ขาดความพร้อม โดยครูต้องมีการจัดทำแฟ้มบันทึกผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง

4.2.5 ความสามารถในการสอนของครู หมายถึง ความรู้และทักษะของครูในการทำหน้าที่สั่งสอน ฝึกฝน อบรม ให้ศิษย์ได้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายในการทำกิจกรรมให้สำเร็จได้อย่างลุล่วง กำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนที่ได้วางแผนและใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอน กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการค้นคว้าความรู้ และมีวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่หลากหลาย

4.2.6 คุณลักษณะครูผู้สอน หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ครูมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเอง เป็นต้นแบบแก่ผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ลักษณะนิสัย ทัศนคติที่ดี เป็นผู้รอบรู้ มีความเมตตา รับผิดชอบ เสียสละ ดำรงยุติธรรม มีท่าทางและอารมณ์ที่มั่นคงและเป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้เรียน

4.2.7 สื่อการสอน หมายถึง เครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างเรื่องราว เป็นตัวกลางที่กระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ สื่อดังกล่าวประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์

4.2.8 การให้กำลังใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ได้แสดงความสามารถในการเรียนอย่างเต็มความสามารถและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดการแสดงออก มีการชมเชยผู้เรียนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง กระตุ้นช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถปรับตัวในการเรียน และสร้างแรงจูงใจ ยกย่องชมเชย และเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้

4.2.9 บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกถึงความเข้าใจผู้เรียนการศึกษานอกระบบ มีความเป็นมิตรต่อกัน มีการจัดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนและครูมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบ และส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

4.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (ศูนย์ กศน.อำเภอ/เขต) มีหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบ โดยมีคุณลักษณะการบริหารงานระดับสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 6 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย 2) กระบวนการบริหาร 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 4) ความร่วมมือในการทำงาน 5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และ 6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย หมายถึง การจัดเตรียมความพร้อมของหน่วยงานในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยดำเนินการปฏิบัติตามพันธกิจที่เป็นไปตามนโยบาย กำหนดสมรรถนะของหน่วยงานในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย สร้างความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานตามนโยบาย สามารถบริหารนโยบายที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและกลุ่มเป้าหมาย สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในการส่งเสริมกิจกรรม ให้บริการแก่ชุมชนในท้องถิ่นและสามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและของสำนักงาน กศน.

4.3.2 กระบวนการบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารยึดถือความสำเร็จในเป้าหมายโดยใช้กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุมสมาชิกของหน่วยงาน งบประมาณ วัสดุ และการบริหารจัดการ สามารถการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานในหน่วยงาน สร้างความร่วมมือกันวางแผนการจัดการศึกษา ถ่ายทอดนโยบายไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา และสามารถวิเคราะห์งาน มอบหมายงาน และนิเทศ ติดตาม

4.3.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง พฤติกรรมด้านบุคลิกภาพและการกระทำของผู้บริหารที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วง ยอมรับฟัง เห็นคล้อยตาม และยอมปฏิบัติตามคำแนะนำ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ให้คำแนะนำเชิงวิชาการแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้ร่วมงานเข้าใจสถานการณ์และเปลี่ยนความคิดตาม สร้างค่านิยมที่ดีให้เกิดขึ้นกับหน่วยงาน และมุ่งปฏิบัติงานเชิงรุกมองข้างหน้า

4.3.4 ความร่วมมือในการทำงาน หมายถึง กระบวนการทำงานที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทำงานร่วมกัน ใช้ความรู้และทักษะต่างๆ ในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และพัฒนากิจกรรม จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเอื้อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง ส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อการปฏิบัติงาน ให้คำแนะนำ ชมเชย และแลกปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง

4.3.5 ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร หมายถึง ความสามารถในการบริหารและจัดการหลักสูตร กศน. ส่งเสริมให้ครูเข้าใจในหลักการ จุดหมาย สาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ส่งเสริมการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ตามกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน จัดให้ผู้เรียนและครูเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

4.3.6 การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการในการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และตัดสินคุณค่าของสถานศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด และนำไปสู่การประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้น ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

5. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Slope) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยนี้ศึกษาในรูปของคะแนนดิบ (b_{0jk}) ในการวิจัยครั้งนี้จะเกิดใน 3 ระดับ คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่มีอิทธิพลสุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

6. ค่าคงที่ หมายถึง ค่าคงที่ (Intercept) ของตัวแปรตาม หรือค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบทั้งในระดับการเรียนการสอน ($\bar{Y}_{Class}$) และระดับสถานศึกษา ($\bar{Y}_{School}$) ซึ่งอยู่ในรูปของคะแนนดิบ (b_{pjk})

7. เขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร หมายถึง เป็นพื้นที่แหล่งพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม มีความเชื่อมโยงกันระหว่างชนบทและเมือง มีการขยายตัวติดกับกรุงเทพมหานคร และมีจำนวนประชากรวัยแรงงานจำนวนมาก จำนวน 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ศึกษาจากแนวคิดของเอกสารและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เป็นการอธิบายถึงแนวทางในการทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษา อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาได้ตระหนักในการทำหน้าที่ทางการศึกษาได้อย่างครบถ้วน และหากได้มีการพัฒนาตามแนวคิดและหลักการแล้ว ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยจะทำให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำกับมีแนวทางการส่งเสริมให้นักศึกษาการศึกษานอกระบบมีคุณภาพ และบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเท่าเทียมกัน พร้อมที่จะสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาให้มีความเป็นมืออาชีพและมีการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

สำหรับเป้าหมายหลักสูงสุดในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษานอกระบบนั้น หลักการการเรียนรู้ผู้ใหญ่ได้อธิบายถึงแรงจูงใจนั้นมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จการศึกษา ซึ่งจัดเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่สิ่งที่ผู้เรียนสนใจ โนลส์ (Knowles. 1969: 311-315) โดยความต้องการความสำเร็จจัดเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นยิ่งของมนุษย์ แมคคลีแลนด์และคนอื่นๆ (McClelland; et al. 1953: 110-111) และความต้องการความสำเร็จยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีต่อผลต่อผู้เรียน ครู และสถานศึกษา ในการพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ความคิด หรือสติปัญญา ความสามารถทางกายภาพหรือทักษะ และความสนใจ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545ก: 28-33) ดังที่ไพศาล หวังพานิช (2537: 30-31) ได้กล่าวว่า ความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดความสำเร็จจึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถ (Level of Accomplishment) เป็นสำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้สามารถดูความสำเร็จของผู้เรียนได้จาก ทฤษฎี"คิดเป็น" ตามแนวทางของ โกวิท วรพิพัฒน์ ซึ่งจัดเป็นกระบวนการคิดเพื่อตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน คือ การแสวงหาข้อมูลของตนเอง ข้อมูลสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และข้อมูลทางหลักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 26) โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในทุกระดับการศึกษาที่ได้ตั้งความมุ่งหวังในการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน "คิดเป็น" โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์กรความรู้สำหรับตนเอง ชุมชน และสังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 1-10; อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2551: ออนไลน์)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพหรือส่งผลต่อความสำเร็จของนักศึกษาการศึกษานอกระบบนั้น สามารถพิจารณาได้ใน 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดในการอธิบายกรอบแนวคิดดังนี้

ปัจจัยระดับผู้เรียน เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนแต่ละคนที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมีจำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน 2) แรงจูงใจของผู้เรียน 3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน 4) ความพร้อมของผู้เรียน และ 5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน เกิดจากการที่ผู้เรียนปรับตัว ผู้เรียนสามารถเรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นอย่างดียิ่ง โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 22) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมเป็นกระบวนการสร้างความรู้ทักษะและเจตคติ ดังที่ วุฒิพล สกลเกียรติ (2546: 113) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่ยังมีความหลากหลายเกี่ยวกับภูมิหลัง และความต้องการในการเรียนรู้ ดังที่ จิตราภา ฉันทานนท์ (2541: 55) ได้กล่าวว่า การตรวจสอบพื้นฐานความรู้เดิมเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงพื้นความรู้ที่มีอยู่ ดังที่ บลูม (Bloom. 1976: 167) ได้กล่าวว่า ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนสามารถพยากรณ์ความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้ได้ และดังที่ รัดเดิลและรัดเดลล์ (Ruddle.; & Ruddell. 1995: 52-60) ได้กล่าวว่า ความรู้เดิมมีความเกี่ยวข้องกับความรู้เดิมด้านต่างๆ ที่อยู่ในความทรงจำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์จะสร้างความกระตือรือร้นของผู้เรียนและจะมีผลต่อความตั้งใจเรียนรู้ของผู้เรียน

แรงจูงใจของผู้เรียน เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน ดังที่ ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2541: 8) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจสูงจะมีความสำคัญต่อความสำเร็จการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และความสนใจของตนเอง ดังที่ ศุภวรรณ พันธุ์ภักดี (2542: 9) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจจะทำให้เกิดความปรารถนาที่จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พยายามฟันฝ่าอุปสรรค ใช้วิธีการต่างๆ แก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจมีผลต่อความพยายามต่อสู้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังที่ สติเปก พินทริช และชังค์ (Stipek. 1998; Pintrich; & Schunk. 2002) และดังที่ ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์ และคนอื่นๆ ครีเมอร์ส (Schereens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Creemers.1994) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจของผู้เรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอาง (2548: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา คือ แรงจูงใจของนักศึกษา เช่น มีความต้องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ต้องการยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน พัฒนางานและอาชีพ

ความรับผิดชอบของผู้เรียน มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน ดังที่ ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2541: 8) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบของผู้เรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการประสบผลสำเร็จหรือไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียน เพราะทำให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ดังที่ จรรจา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521: 28) ได้กล่าวว่า คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

เพ็ญแข ดวงขวัญ (2548: 89-95) ที่พบว่า ความรับผิดชอบในการใช้เวลาเพื่อการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความพร้อมของผู้เรียน มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียนที่เกิดจากการสนับสนุนจากครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัวมีส่วนสำคัญ โนลส์ (Knowles. 1978 อ้างถึงใน ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2541: 9-10) ซึ่งผู้ใหญ่จะมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เมื่อบุคคลเป็นผู้ใหญ่บรรลุนิติภาวะความพร้อมในการเรียนรู้เริ่ม เป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนเองหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2548: 8) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนที่มีความพร้อมจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่มีความพร้อมน้อยกว่า ซึ่งจะทำให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้มากกว่า และดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความพร้อมของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน และดังที่ ไซมอน (Simon. 2001: 8-19) ได้กล่าวว่า ผู้ปกครองมีส่วนช่วยเพิ่มความพร้อมในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้สูงขึ้น

ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดเป็นจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาความรู้ของผู้เรียน กศน. ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 21) ได้ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การเรียนรู้ที่ต่างกันและความถนัดที่ต่างกันย่อมมีทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้จัดเป็นทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า ผู้เรียนควรมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เลวีนและลีซอตเต้ และคัตตัน (Levine; & Lezotte. 1990; Cotton. 1995) ที่พบว่า การเรียนรู้ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน เป็นคุณลักษณะของครูผู้สอนในแต่ละห้องเรียน (กศน.ตำบล) ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมีจำนวน 9 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน 5) ความสามารถในการสอนของครู 6) คุณลักษณะครูผู้สอน 7) สื่อการสอน 8) การให้กำลังใจ และ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน มีผลต่อความสำเร็จของผู้เรียน ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 18-20) ได้ส่งเสริมการคิดและเรียนรู้ของบุคคลโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนให้ได้พัฒนากระบวนการคิด บูรณาการคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียน ดังที่ ปาน กิมปี (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นการทำให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์ ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน กศน. ควรต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านพื้นฐานของผู้เรียน เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ

(สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ (Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995) ที่พบว่า ครูควรมีการจัดการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมและสนับสนุนในเชิงบวกเน้นที่ทักษะที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดหรือพลัดพรากจากการศึกษาในระบบ (อุทัย ดุลยเกษม. 2548: 96) ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 1) ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการให้ความสำคัญกับผู้เรียนในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้โดยเน้นการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง (Self-directed Learning) ควบคู่กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ขณะที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และดังที่ ทอเรส (Tores. 2002: 9-10) ได้กล่าว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรมีรูปแบบของการเรียนที่เปิดกว้างไม่จำกัดอยู่เฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2544: 200) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 21-23) ได้ส่งเสริมให้ครูแสดงบทบาทการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า คาดหวังของครูต่อผู้เรียนเป็นการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ที่มีความยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ให้คำปรึกษาและผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การตั้งความคาดหวังที่สูง เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้พัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Wang; & Walberg. 2001) ที่ได้กล่าวว่า ครูควรคาดหวังความก้าวหน้าของผู้เรียนในระดับสูงขึ้น มีความคาดหวังในความสำเร็จของผู้เรียน เมื่อครูแสดงบทบาทและปฏิบัติอย่างเหมาะสมก็จะได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง

การประเมินผลและติดตามผู้เรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 40) ได้กำหนดให้ครูมีการประเมินผลการเรียนรู้ที่บ่อยครั้ง มีกระบวนการกำกับติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การประเมินผลติดตามผู้เรียนนั้นเป็นการนำผลมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งระบบนับตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร ครูผู้สอน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ควรเน้นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงให้

ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างแท้จริงมากกว่าเน้นการนำผลไปใช้เพื่อการตัดสินผลการเรียน และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การติดตามผู้เรียนจัดเป็นการรวบรวมข้อมูลระหว่าง หรือหลังการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบ มุ่งหวังที่จะดูความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามเป้าหมาย ดังที่ ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2544: 66) ได้กล่าวว่า การศึกษาผู้ใหญ่ต้องมีการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่พบว่า การประเมินผู้เรียนควรมีการวัดความรู้ วัดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความสามารถในการสอนของครู สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 13-14) ได้กล่าวว่า ครูต้องวางแผนกิจกรรมที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้ใหญ่ สั่งสอนให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์ปัญหาและพร้อมที่จะเรียนรู้ตามบทบาทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ กระบวนการแก้ปัญหาเพื่อการตัดสินใจ ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการสอนของครูผู้สอนเป็นตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน ทั้งในแง่ของการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนและการใช้เทคนิควิธีสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียน รวมทั้งครูผู้สอนต้องรู้จักวางแผนการสอนและใฝ่รู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอให้เป็น “ครูมืออาชีพ” ดังที่ ปาน กิมปี (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า ความสามารถของครูมีผลต่อความสำเร็จของผู้เรียนที่ครูต้องมีความสามารถในระดับหนึ่ง ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้สอนต้องมีการพัฒนาตนเอง ให้มีความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนไปพร้อมกับความสามารถในการจัดการชั้นเรียน การพัฒนาตนเองในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและส่งเสริมผู้เรียน และดังที่ สุรางค์ โค้วตระกูล (2548: 14-15) ได้กล่าวว่า ความสามารถของครูต้องประกอบด้วย การเป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนการสอน เป็นผู้ที่รู้จักผู้เรียน เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่พบว่า ผู้สอนประจำกลุ่มมีความสำคัญมาก คือเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน (Facilitator) เป็นผู้มีความเข้าใจต่อกระบวนการกลุ่มพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน เป็นผู้กระตุ้นโดยการซักถามให้ผู้เรียนเกิดความคิด

คุณลักษณะของครูผู้สอน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 55) ได้ดำเนินการส่งเสริมให้ครูอำนวยความสะดวกในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อสนองตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ดังข้อความตอนหนึ่งที่แสดงถึงลักษณะครูดีไว้คือ "ครูที่แท้นั้นจะต้องทำแต่ความดีคือต้องหมั่นขยัน และอุตสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่น อดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัย สำรวมระวัง ความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม ฯลฯ" สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2557: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ครูควรมีความมุ่งมั่นในการเรียนการสอน ให้ความสำคัญกับโครงสร้างและการเชื่อมโยง การกระตุ้นความสนใจในเนื้อหาของผู้เรียน ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ครูควรเป็นผู้รู้แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) รู้รอบในวิชาที่รับผิดชอบ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. (สัมภาษณ์. 2557)ได้กล่าวว่า ครูที่ดีควรมีความพร้อมที่จะ

พัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ที่พบว่า ครูจะเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดีมีความตั้งใจ มีคุณลักษณะความเป็นมืออาชีพ และชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่พบว่า ผู้สอนประจำกลุ่มมีความสำคัญมากเป็นผู้ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักธรรม เป็นคนมองโลกในแง่ดี

สื่อการสอน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 6) ได้กล่าวว่า การศึกษานอกระบบได้จัดสื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้ ผ่านกลุ่มกิจกรรมชุมชน ฯลฯ และเน้นการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เช่น สื่อไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อบุคคล เครือข่ายคอมพิวเตอร์ โดยมุ่งให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองเป็นหลัก ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นตัวเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้กับความสนใจและความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้เป็นไปได้ง่ายขึ้น และการเป็นไปได้ควรมีการเชื่อมโยงกันระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น/แหล่งวิทยาการชุมชนกับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม ดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า ครูควรเลือกใช้สื่อการเรียนที่สื่อสารแล้วเข้าใจง่ายและหาได้ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จรัญญา พรมเกษา (2547: 167-209) ที่พบว่า แนวทางการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในและปัญหาด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนครูและผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่พบว่า ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเองจากตำรา เอกสาร และสื่ออื่น ๆ รวมทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ในอินเทอร์เนต สื่อการเรียนรู้ที่เป็นตำรา และเอกสารประกอบการบรรยาย VCD ที่เกี่ยวข้อง

การให้กำลังใจ เป็นแนวคิดที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีพลังในการดำเนินชีวิต และต่อสู้กับปัญหาต่างๆ นั่นคือ รู้สึกไม่มีกำลัง หมดหวัง หมดหนทาง รู้สึกถูกกดขี่ข่มเหง รู้สึกต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ หรือจัดการด้วยตนเองได้ (Gibson. 1995) ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 16) ได้กล่าวว่า การที่ครูให้กำลังใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจผู้เรียนเป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจเป็นการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนที่ครูและผู้เรียนจะร่วมแก้ปัญหา อุปสรรคที่อาจเกิดได้ ที่อาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยงที่จะออกกลางคัน และดังที่ สุคนธ์ ไข่แก้ว (2545: 71 – 76) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจเป็นการมุ่งพัฒนาให้เกิดศักยภาพหรือการดำรงชีวิตที่จะช่วยให้บุคคล ได้พัฒนาขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่างๆ

บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 55) ได้ส่งเสริมให้ครูได้จัดแหล่งการเรียนรู้ ตามกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยควรมีความสัมพันธ์ภายในอย่างดี มีบรรยากาศสงบเรียบร้อย มีสิ่งอำนวยความสะดวก ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนในระบบ กศน. จะเป็นผู้ที่เสี่ยงต่อการที่จะไม่เรียนต่อ/ออกกลางคันอยู่แล้ว ด้วยปัจจัยแวดล้อม ปัจจัยภายนอกและภายใน ครูควรมีหน้าที่จัดการเรียนรู้ ควรเป็นผู้เข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวิทแลนด์

และฮอย (Sweetland; & Hoy. 2000: 704) ที่พบว่า บรรยากาศของสถานศึกษาก่อให้เกิดความแตกต่างในสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่พบว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ดี และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) พบว่า กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารคือการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเชิงวิชาการ

ปัจจัยระดับสถานศึกษา เป็นคุณลักษณะการบริหารงานระดับสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมีจำนวน 6 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย 2) กระบวนการบริหาร 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 4) ความร่วมมือในการทำงาน 5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และ 6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย การเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพเป็นนโยบายที่สำคัญที่ให้ประชาชนทุกกลุ่มอายุได้รับบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีการวางแผนและการเรียนรู้เป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2556: 9) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน. อำเภอ ควรต้องกำหนดทรัพยากรสนับสนุนนโยบายแผนโครงการที่ชัดเจน ดังที่ วันเพ็ญ ผ่องกาย (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย เป็นการส่งต่อนโยบายถึงผู้ปฏิบัติอย่างครบถ้วน ตามขั้นตอน และสามารถให้ผู้ปฏิบัติดำเนินการได้ทัน เพื่อตอบสนองนโยบายนั้นๆ ดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า การดำเนินงานให้ลุล่วง กศน. อำเภอ ต้องแสวงหาวิธีการและแนวทางในการปรับปรุงนโยบายให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2543: 81) ได้กล่าวว่า การนำแผนไปปฏิบัติควรมีการแปลงแผนออกเป็นขั้นตอนและคำนึงถึงวัตถุประสงค์ นโยบายและเป้าหมายในการให้บริการการศึกษาไปสู่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยะนุช คล้ายเงิน (2550: 85) ที่พบว่า การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติยังขึ้นอยู่กับบทบาทของฝ่ายต่างๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน หากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีความจริงจังและจริงใจในการปฏิบัติงานนโยบายนั้นย่อมสำเร็จได้โดยง่าย

กระบวนการบริหาร ได้ดำเนินการบริหารงานในรูปของคณะบุคคลที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ ของสังคมและผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษานั้นๆ ที่มีบทบาทร่วมกันในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วางแผน การบริหารจัดการของสถานศึกษา (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 56) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การบริหารงานของ กศน. ควรเป็นแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่าง กศน. อำเภอ กศน.ตำบล คณะกรรมการสถานศึกษาแต่ละระดับและผู้แทนชุมชน ดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า กศน. อำเภอ ควรบริหารงาน ให้มีสมรรถนะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านเงินทุน และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนปัจจัยด้านวิชาการ

หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2543: 27) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการเป็นงานสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้กิจกรรมนั้นๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2542: 11) ที่ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหาร เป็นการบริหารการที่มุ่งให้สังคมทุกส่วนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร เป็นการใช้อิทธิพลของบุคคลหรือตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตามเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตามที่กำหนดไว้ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2536: 10) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้บริหาร กศน.อำเภอ ควรมีความสามารถในการเจรจาต่อรอง ความสามารถในการติดต่อประสานงาน ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย และมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรสนับสนุนให้มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น สร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ขึ้นในสถานศึกษา และดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2545: 163) ได้กล่าวว่า ผู้นำหรือหัวหน้าต้องพิจารณาตรวจสอบความเข้มแข็งและอ่อนแอ และหาทางให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดูแลเอาใจใส่ และดึงเอาส่วนดีของทุกคนออกมาและทบทวนตรวจสอบความต้องการที่แตกต่างกัน

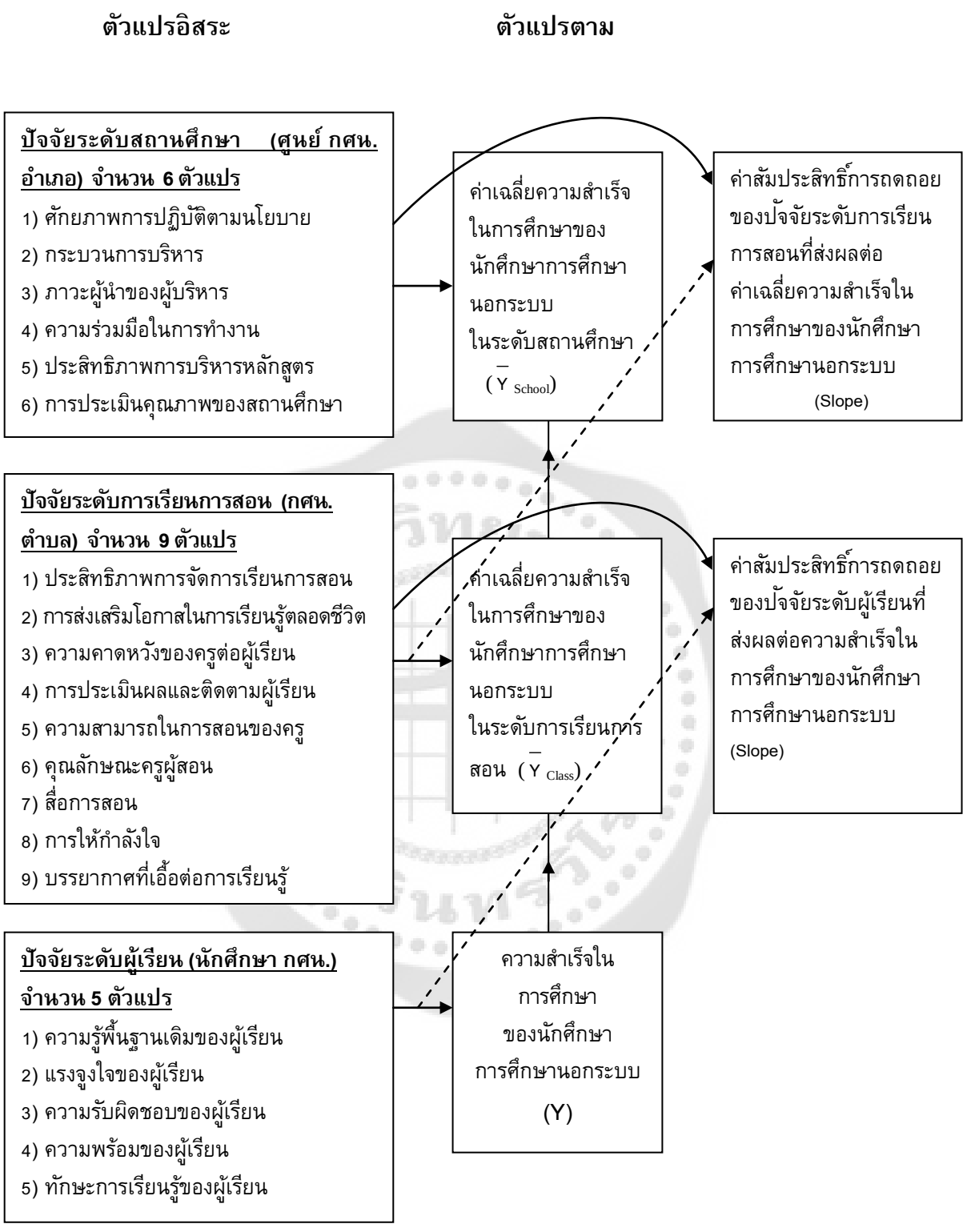
ความร่วมมือในการทำงาน กศน.ได้ทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์การอื่นในการประสานงาน ความร่วมมือ การทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วม มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 46-48) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอ ควรมีเป้าหมายความร่วมมือกันในทุกกิจกรรม รวมถึงการมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเดียวกันคือการส่งเสริมให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จในการศึกษา ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือในการทำงานควรร่วมมือกันการวางแผนในงานแล้ว จำเป็นต้องมีการยอมรับบทบาทหน้าที่ ยอมรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอของกันและกันด้วย และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำ ผู้บริหารต้องคอยเฝ้าดูและแนะนำความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรให้อยู่ในกรอบที่ถูกต้อง สนับสนุนบุคลากร และดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2558: 7-8) ได้กล่าวว่า การให้บุคคลมีส่วนร่วมนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ ในเรื่องต่างๆ ในกระบวนการบริหาร

ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 14) ได้ส่งเสริมการจัดหลักสูตรของการศึกษาผู้ใหญ่ สถานศึกษาต้องวางแผนหลักสูตรและการพัฒนา มีแนวทางในการจัดทำหลักสูตรตามลำดับความสำคัญ มีการเลือกระเบียบวิธีแนวทาง และตำรา มีความพึงพอใจในหลักสูตร โดยมีการวางแผนเพื่อสร้างเป็นโปรแกรมที่ต่อเนื่องกัน ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอ ควรต้องกำหนดครูผู้สอนที่สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร มีการจัดทำแผนการเรียนการสอนตามหลักสูตร การดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร และมีการประเมินการนำหลักสูตร

ไปใช้ ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรของ กศน. ควรมีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ เพื่อดูสภาพปัญหาและอุปสรรคและนำมาแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ มีการสร้างระบบ มอบหมายความรับผิดชอบต่อจากการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาที่จะนำหลักสูตรการศึกษานอกระบบไปใช้ควรดำเนินการวางแผนและชี้แจงสร้างความเข้าใจให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินคุณภาพของสถานศึกษานั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้สถานศึกษาและมีการประเมินผลบทบาทและภาระหน้าที่ มีกระบวนการติดตามผู้เรียน มีกระบวนการประเมินของสถานศึกษาและใช้ผลการประเมินให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 22) ได้ส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอ ควรเน้นการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา และควรให้ความสำคัญกับคุณภาพครูผู้สอน การนิเทศภายในและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยกำหนดตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญชัดเจนและเชื่อมโยงกันทุกด้าน ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การประเมินคุณภาพควรกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน บ่งชี้ถึงระดับความคาดหวัง และกำหนดถึงผู้ที่จะประเมินอย่างชัดเจนจึงจะประสบผลสำเร็จ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การประเมินคุณภาพสถานศึกษา ของ กศน. อำเภอ ควรมีจุดแข็ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ที่พบว่า กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหาร ได้แก่ การดำเนินการบริหารอย่างมีระบบที่ดีและนำระบบประกันคุณภาพมาใช้ในการบริหาร

จากการทบทวนแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับด้วยโมเดลเชิงเส้นตรงระดับลดหลั่น (Hierarchical Linear Model) ที่แบ่งระดับการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ระดับ ให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติของข้อมูล โดยการวิเคราะห์ในระดับที่ 1 คือ ระดับผู้เรียน (Micro level หรือ Within – student analysis) ผลการวิเคราะห์ในระดับนี้จะได้ค่าความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนการวิเคราะห์ระดับที่ 2 คือ ระดับการเรียนการสอน (Macro level หรือ Between – class analysis) จะได้ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนการวิเคราะห์ระดับที่ 3 คือ ระดับสถานศึกษา (Macro level หรือ Between – School analysis) จะได้ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จากรายละเอียดของปัจจัยในโมเดลการวิเคราะห์ระดับผู้เรียน (Micro level model) และปัจจัยในโมเดลการวิเคราะห์ระดับการเรียนการสอนและระดับสถานศึกษา (Macro level model) สามารถเขียนกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมุติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

2. ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยจำแนกได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

2.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในระดับการเรียนการสอน

2.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในระดับสถานศึกษา

3. ปัจจัยต่างระดับ ได้แก่

3.1 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน และปัจจัยระดับสถานศึกษา ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอนส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียน

3.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษาส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอน

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากบทความ วารสาร หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแหล่งข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
   1.1 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่
   1.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่กับการปรับประยุกต์ใช้
2. การจัดการศึกษานอกระบบของประเทศไทย
   2.1 แนวคิดระบบการศึกษาของประเทศไทย
   2.2 แนวคิดการศึกษานอกระบบ
   2.3 โครงสร้างการบริหารสถานศึกษา และหน่วยงานในสังกัดสำนักงาน กศน.
   2.4 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
   2.5 สภาพความสำเร็จในการจัดการศึกษานอกระบบ
3. ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา
   3.1 รูปแบบของสถานศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษา
   3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการศึกษา
   3.3 แนวคิดความสำเร็จในการศึกษานอกระบบ
   3.4 ปัจจัยระดับผู้เรียน
      3.4.1 ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน
      3.4.2 แรงจูงใจของผู้เรียน
      3.4.3 ความรับผิดชอบของผู้เรียน
      3.4.4 ความพร้อมของผู้เรียน
      3.4.5 ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน
   3.5 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน
      3.5.1 ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน
      3.5.2 การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
      3.5.3 ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน
      3.5.4 การประเมินผลและติดตามผู้เรียน
      3.5.5 ความสามารถในการสอนของครู
      3.5.6 คุณลักษณะครูผู้สอน
      3.5.7 สื่อการสอน
      3.5.8 การให้กำลังใจ

3.5.9 บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3.6 ปัจจัยระดับสถานศึกษา

3.6.1 ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย

3.6.2 กระบวนการบริหาร

3.6.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

3.6.4 ความร่วมมือในการทำงาน

3.6.5 ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร

3.6.6 การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์พหุระดับ

4.1 ความเป็นมาของการวิเคราะห์พหุระดับ

4.2 ความหมายของการวิเคราะห์พหุระดับ

4.3 วัตถุประสงค์และหลักการของการวิเคราะห์พหุระดับ

4.4 ลักษณะของข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์พหุระดับ

4.5 การวิเคราะห์ประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

6. สรุปตัวแปรตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

1. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

โลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกยุคใหม่ที่มีสังคมและเศรษฐกิจตั้งอยู่บนฐานของความรู้ ในองค์กรที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีบุคลากรซึ่งจัดว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ มีปัญญา และมีความสามารถ ก้าวทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาของโลก ในแวดวงธุรกิจที่ต่างแข่งขันและในเรื่องของการให้บริการ ในหน่วยงานราชการที่นับต่อแต่นี้ความพึงพอใจของประชาชนถือเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพ ความเป็นผู้รู้งาน รู้คน ของบุคลากรในองค์กรนั้นๆ มีความสำคัญยิ่งต่ออนาคตและความอยู่รอด ปัจจุบันการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือใช้กลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาความเป็นผู้รู้งาน รู้คน ให้กับบุคลากรโดยตรงและเป็นตัวเสริมสร้างเขี้ยวเล็บให้กับหน่วยงานโดยอ้อม ดังที่ วุฒิพล สกลเกียรติ (2546: 272) ได้กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นภาระสำคัญที่นักการศึกษาต้องรับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้ทั้งที่เป็นการศึกษา การฝึกอบรมและการพัฒนา เพื่อให้บุคลากรสามารถนำไปพัฒนาตนเอง สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต และนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน ในสังคม และในองค์กรได้

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาผู้ใหญ่ที่การเรียนการสอนต้องยึดหลักให้ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ใหญ่ ซึ่งโนลส์ (Knowles. 1980: 43) เรียกวิชาการศึกษาผู้ใหญ่นี้ว่า แอนดราโกจี

(Andragogy) โดยได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ศาสตร์และศิลป์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้” คือ 1) บุคคลมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (unique) นั่นคือ บุคคลมีความแตกต่าง (individual differences) 2) คนต้องการพัฒนาไปในทางที่ดีตามศักยภาพ (potential) ของตน 3) การเรียนรู้เป็นกระบวนการภายในของผู้เรียน (internal process) บุคคลภายนอกเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ตัวผู้เรียนรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้โดยสิ้นเชิง และ 4) บุคคลต้องการชี้นำตนเอง (self-directing) โดยความเชื่อเบื้องต้นต่างๆ เหล่านี้ได้นำไปสู่ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogical Model) ซึ่งได้แก่ 1) ความต้องการรู้ (need to know) 2) มโนทัศน์ของผู้เรียน (the learner’s self concept) 3) บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน (the role of the learner’s experience) 4) ความพร้อมที่จะเรียนรู้ (readiness to learn) 5) การนำไปสู่การเรียนรู้ (orientation to learning) และ 6) แรงจูงใจ (motivation) ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการคิดออกแบบ “รูปแบบของประสบการณ์การเรียนรู้” (design of learning experience format) เพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายขององค์กร ให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อม และคุณสมบัติของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ได้

1.1 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

1.1.1 ความต้องการเรียนรู้ (Need to know)

ในทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogical Model) นั้น ผู้ใหญ่มีความต้องการและเหตุผลในการเรียนรู้ และผู้ใหญ่จะเรียนรู้ต่อเมื่อเขาต้องการจะเรียน เนื่องจากผู้ใหญ่นั้นเข้าใจตนเองและรู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตนเองได้ ซึ่งก่อนการเรียนรู้ผู้ใหญ่มักต้องการจะรู้ว่าเพราะเหตุใดหรือทำไมจึงจำเป็นจะต้องเรียนรู้ จะได้รับประโยชน์อะไรจากการเรียนรู้และจะสูญเสียประโยชน์อะไรถ้าไม่ได้เรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้น ผู้ใหญ่จึงมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และพึงพอใจ มากกว่าจะให้ผู้อื่นมากำหนดให้ (วุฒิพล สกลเกียรติ. 2546: 111; อ้างอิงจาก Tough. 1978: 28) เมื่อผู้ใหญ่จะเรียนอะไรบางอย่างด้วยตนเอง เขาจะตรวจสอบดูว่าผลที่จะได้จากการเรียนรู้มีมากน้อยเพียงใด และถ้าไม่ได้เรียนแล้วผลจะเป็นเช่นใด ตามหลักการหนึ่งของการศึกษาผู้ใหญ่ที่มอบให้เป็นหน้าที่ของครูหรือผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ในการเรียนรู้ที่จะต้องช่วยเหลือผู้เรียนให้ได้รับรู้ถึงความต้องการในการเรียนรู้ อย่างน้อยที่สุดครูอาจชี้ให้เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ที่จะช่วยแก้ไขประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้เรียนหรือคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สำหรับเครื่องมือที่ช่วยให้เขายกระดับการรับรู้ ความต้องการรู้ นั้นอาจจะเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องสมมุติขึ้นก็ได้ และสามารถทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่าง ณ จุดที่เขาเป็นอยู่ในปัจจุบันกับ ณ จุดที่เขาต้องการจะเป็นในอนาคต

โดยสรุป ความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่นั้น จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เล็งเห็นว่า การเรียนรู้นั้นเกิดประโยชน์ต่อชีวิตจริง และตระหนักว่าการเรียนรู้สามารถตอบสนองความต้องการ และความสนใจของตนเองได้

1.1.2 มโนทัศน์ของผู้เรียน (The learner's self concept)

ในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนผู้ใหญ่ต้องการที่จะชี้นำตนเองมากกว่าที่จะให้ผู้สอนเป็นผู้ชี้นำ เป็นการรับรู้เปลี่ยนแปลงไป (changes in self-concepts) จากการพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การชี้นำตนเอง (self-directedness) เพิ่มขึ้น ดังที่ อมรรัตน์ จันทวงศ์ (2549: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-derected learning) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (humanism) ซึ่งมีความเชื่อเรื่องความเป็นอิสระ และความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ และเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัด มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวคิดว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ และมีความโน้มเอียงที่จะใส่ใจใฝ่รู้ ขวนขวายเรียนรู้ด้วยตนเอง มนุษย์สามารถรับผิดชอบพฤติกรรมของตนเองและถือว่าตนเองเป็นคนที่มีค่า โดยคุณลักษณะของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง 9 ประการ คือ 1) มีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคลในด้านความคิด และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างการเรียนโดยผู้สอนเป็นผู้ชี้นำไม่ขึ้นกับผู้ใด และเป็นผู้ที่สามารถควบคุมและชี้นำตนเองได้ 2) มีแนวคิดว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีความเป็นตัวของตัวเองไม่ขึ้นกับผู้ใด และเป็นผู้ที่สามารถควบคุมและนำตนเองได้ 3) มีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้สะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนของตนเองรวมทั้งการช่วยเหลือผู้อื่น ตลอดจนการได้รับความช่วยเหลือกลับจากบุคคลเหล่านั้น 4) มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยการร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง 5) มีความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้จากความต้องการในการเรียนรู้ของตนเองโดยเป็นจุดมุ่งหมายที่สามารถประเมินผลสำเร็จได้ 6) มีความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้สอนเพื่อขอความช่วยเหลือหรือขอคำปรึกษา 7) มีความสามารถในการแสวงหาแหล่งวิทยาการที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 8) มีความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพโดยใช้ประโยชน์จากแหล่ง วิทยาการต่าง ๆ มีความคิดริเริ่ม และมีทักษะการวางแผนอย่างดี และ 9) มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลจากข้อมูลที่ค้นพบไปใช้อย่างเหมาะสม (สรรรัชต์ ห่อไพศาล, 2551: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Knowles. 1968: 16)

โดยสรุป มโนทัศน์ของผู้เรียนผู้ใหญ่นั้นต้องการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ที่มีลักษณะการแนะแนวมากกว่าการสอน บทบาทของครูควรจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วม อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator) และครูควรสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ การยอมรับฟังและยอมรับในการแสดงออก ทัศนคติและความรู้สึกนึกคิด ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ได้

1.1.3 บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ (The role of the learner's experience)

ประสบการณ์ชีวิตมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าจากการสะสมประสบการ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการขยายฐานที่จะเชื่อมโยงถึงประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ โดยมีประสบการณ์เดิมเป็นแนวทางในการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ดังที่ สหยูเนียน (Sahaunion. 2552: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่มักมีประสบการณ์มากกว่าผู้เรียนในหลายด้าน ซึ่งสะสมไว้ด้วยวิธีการแตกต่างกันมาตั้งแต่วัยเด็ก ยิ่งอายุมากขึ้นก็ยิ่งสะสมประสบการณ์มากยิ่งขึ้น นับเป็นแหล่งที่มีคุณค่ามากสำหรับการเรียนรู้เรื่องประสบการณ์นี้มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หลายประการคือ ผู้ใหญ่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือประสบการณ์กับผู้อื่นได้ เป็นการขยายโลกทัศน์ของผู้ใหญ่ให้กว้างขวางมากขึ้น ดังนั้น ผู้ใหญ่จึงเป็นแหล่งวิทยาการสำคัญในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่มีประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน และสามารถนำประสบการณ์เดิมนั้นไปเกี่ยวโยงหรือสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ๆ ได้ จึงทำให้ประสบการณ์ใหม่มีความหมายมากขึ้น และผู้ใหญ่มีลักษณะฝังแน่นกับความเคยชิน หรือประสบการณ์เดิมที่ผ่านมา จึงทำให้ผู้ใหญ่เปลี่ยนแปลงอะไรได้ยาก ดังที่ วุฒิพล สกลเกียรติ (2546: 113) ได้กล่าวว่า วัยของผู้ใหญ่มีช่วงกว้างประสบการณ์ที่ได้รับจึงมากมายแตกต่างจากวัยผู้เรียน นอกจากนั้น ผู้ใหญ่ยังมีความหลากหลายมากกว่า เช่น ภูมิหลัง ลักษณะการเรียนรู้ (learning style) แรงจูงใจ ความต้องการ ความสนใจและเป้าหมาย ดังนั้น สิ่งที่ต้องเน้นเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาผู้ใหญ่ก็คือ การตั้งอยู่บนกลยุทธ์ในการเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่เต็มไปด้วยประสบการณ์อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการเรียนรู้ จุดเน้นอีกประการหนึ่งของการศึกษาผู้ใหญ่คือ การใช้เทคนิคประสบการณ์ (experiental technique) คือการใช้เทคนิคที่จะดึงประสบการณ์ของผู้เรียนออกมาให้เกิดประโยชน์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) สถานการณ์สมมุติ (simulation experience) กิจกรรมการแก้ปัญหา (problem-solving activities) การใช้กรณีตัวอย่าง (case method) และการทดลอง (laboratory methods)

โดยสรุป บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียนนั้นทำให้ผู้ใหญ่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ยิ่งอายุมาก ประสบการณ์ก็จะยิ่งแตกต่างมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงทั้งในด้านของความแตกต่างระหว่างบุคคล และข้อดีของการมีประสบการณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่จะง่ายต่อการจัดการเรียนรู้และฝึกอบรม

1.1.4 ความพร้อมที่จะเรียนรู้ (Readiness to learn)

ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนรู้เมื่อเห็นว่าการเรียนรู้มุ่งไปที่ชีวิตประจำวัน (life-centered) หรือเน้นที่งาน การแก้ปัญหา (task-centered) มากกว่า ซึ่งแตกต่างกับผู้เรียนที่มีแนวโน้มในการที่จะเรียนรู้โดยอาศัยเนื้อหาวิชา เรียนตามหลักสูตร ตามข้อบังคับของผู้สอน แต่ผู้เรียนผู้ใหญ่จะยอมรับ และสนใจกิจกรรมการเรียนรู้เมื่อเห็นว่าการเรียนรู้นั้นๆ จะช่วยให้ผู้เรียนทำงานได้ดีขึ้น หรือแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ดังที่ วุทธิศักดิ์ โภชนุกูล (2550: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ความพร้อมที่จะเรียนรู้จะเป็นผลจากภารกิจพัฒนาการ (developmental tasks) ถ้าสอดคล้องกับความต้องการ

ตรงกับปัญหาและสถานการณ์จริงของผู้เรียน ผู้เรียนย่อมมีความพร้อมในการเรียนรู้สูง เกิดเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะสอน (teachable moment) ผู้เรียนย่อมเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่สหยูเนียน (Sahaunion. 2552: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า การสอนผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และรับสิ่งต่างๆ ได้ ถ้าผู้เรียนเกิดความต้องการ ส่วนในการสอนผู้เรียนนั้นมักจะกำหนดว่า ผู้เรียนควรจะต้องเรียน (ought to) ในสิ่งนั้นสิ่งนี้ เพราะคิดว่าอาจจะมีประโยชน์กับอนาคตของผู้เรียนต่อไป โดยมิได้คำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนในขณะนั้น ซึ่งความพร้อมของผู้ใหญ่อาจสร้างได้โดยไม่ต้องรอคอยให้พัฒนาขึ้นมาเองคืออาจมีวิธีการกระตุ้นในรูปแบบของการกระทำ อาจจะในลักษณะของความคาดหวังในระดับสูง และกระบวนการวินิจฉัยตนเองช่วยทำให้ผู้ใหญ่ได้พัฒนาตนเองซึ่งเรียกว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motives)

โดยสรุป ผู้เรียนผู้ใหญ่จะพร้อมและยอมรับในการเรียนรู้ เมื่อเชื่อว่าการเรียนรู้จะช่วยทำให้ทำงานได้ดีขึ้น หรือช่วยให้พัฒนาตนเองได้มากขึ้น และสามารถนำไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ การจัดหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ จึงควรจะอาศัยสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว เพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ซึ่งมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาในชีวิตของผู้เรียนได้

1.1.5 การนำไปสู่การเรียนรู้ (Orientation to learning)

การนำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่นั้น ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ได้จริงในทันทีใช้ในชีวิตจริง ดังที่ วุฒิพล สกลเกียรติ (2546: 113) ได้กล่าวว่า การนำไปสู่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น การมีจุดเน้นที่ต่างกันในการนำไปสู่การเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้ใหญ่ กล่าวคือ ผู้เรียนใช้เนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง ผู้ใหญ่ถูกจูงใจให้เข้ามาเรียนเมื่อผู้ใหญ่รับรู้ว่า การเรียนรู้ที่เป็นความรู้ใหม่ ความเข้าใจใหม่ ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติ จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพถ้าถูกนำเสนอภายใต้บริบทของการนำไปใช้ได้จริงในชีวิต จุดนี้เป็นจุดสำคัญที่ควรนำการเสริมแรง (Reinforcement) มาใช้ ดังที่ สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ (2552: ออนไลน์) ได้กล่าวถึง แนวทางในการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่ไว้ดังนี้ 1) ปฐมนิเทศหรือให้การอบรมผู้สอนผู้ใหญ่ สภาพการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่แตกต่างจากผู้เรียน ซึ่งผู้สอนควรได้รับการฝึกอบรม นิเทศให้เข้าใจถึงความแตกต่างรวมทั้งคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก และช่วยให้ผู้ใหญ่เรียนมากกว่าการมุ่งสอนเนื้อหาวิชาการ 2) หลักสูตรการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นประโยชน์การนำไปใช้จริง เนื่องจากผู้ใหญ่มีแนวโน้มยึดการแก้ปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชาการ และ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหนับผู้ใหญ่ควรยึดปัญหาเป็นหลักและกระบวนการแก้ปัญหาเป็นหลัก นอกจากนี้ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งกายภาพ เช่น การจัดแสงสว่าง และอุณหภูมิของห้องให้พอเหมาะ มีการจัดที่นั่งที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันได้อย่างสะดวก มีบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิด ประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีอิสรภาพและการสนับสนุนให้มีการแสดงออกและมีความเป็นกันเอง มากกว่าบังคับด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ

ผู้เรียนผู้ใหญ่ก็จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และยอมรับ ปรับตนเองให้เข้ากับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ได้ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552: ออนไลน์)

โดยสรุป การนำไปสู่การเรียนรู้ เป็นวิธีการที่ผู้ใหญ่มีการเรียนรู้โดยอาศัยปัญหาเป็นศูนย์กลางหรือเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้ และผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้อย่างดียิ่งในบรรยากาศแวดล้อมที่เป็นกันเอง ไม่มีความรู้สึกถูกบังคับโดยระเบียบกฎเกณฑ์ ซึ่งผู้สอนจำเป็นที่จะเข้าใจในแนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อที่จะได้หาแนวทางการเรียนรู้ของหลักสูตรที่จะนำมาสอน และสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ตรงกับประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ได้

1.1.6 แรงจูงใจ (motivation)

โนลส์ (Knowles. 1969: 311-315) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจในวัยผู้ใหญ่นั้นจะเน้น การมีส่วนร่วมในการศึกษาในสิ่งที่สนใจเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเกิดจากการพิจารณาเงื่อนไขในขณะนั้นที่จัดเป็นปัญหาเร่งด่วน หลายทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจและการศึกษาในวัยผู้ใหญ่นั้น กล่าวว่า แรงจูงใจในการเรียนเกิดขึ้นโดยแต่กำเนิด ซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคล ประกอบด้วย แรงจูงใจในการแก้ปัญหาตามลักษณะของอุปนิสัยใจคอ สถานการณ์ และอุปสรรค ซึ่งการจะแก้ไขอุปสรรคเหล่านั้นให้ออกไปได้ต้องเกิดจากธรรมชาติของแรงจูงใจของบุคคลคนนั้นเอง ซึ่งบางครั้งจะไม่พิจารณาจากปัจจัยภายในส่วนบุคคล ซึ่งเชื่อมโยงไปยังจุดบกพร่องอื่นๆ สิ่งสำคัญที่ได้จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีแรงจูงใจทำให้บุคคลขาดแรงจูงใจอย่างไร ทฤษฎีแรงจูงใจในเหตุผลสำหรับปัญหาส่วนบุคคลว่าสามารถแก้ปัญหา โดยหาวิธีการแก้ปัญหาจากการมีวิสัยทัศน์ ซึ่งผู้ที่สามารถแก้ปัญหาได้จะมีแรงจูงใจ(กระตุ้น) ให้สามารถกำหนดวิธีการแก้ปัญหาได้ทั้งจากทางตรงและจากการควบคุม ฉะนั้น แรงจูงใจควรจะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของความสัมพันธ์มากกว่าการคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล แรงจูงใจในผู้ใหญ่หรือข้อบกพร่องของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่เข้าได้ดีจากความสัมพันธ์ในเรื่องวิธีการของปัญหา แทนที่จะถามว่าศึกษาอะไรในเรื่องของแรงจูงใจในผู้ใหญ่ ซึ่งควรจะเน้นไปที่สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของปัญหา จะแก้ปัญหาอย่างไรและการให้เหตุผลในข้อสรุป ซึ่งเป็นการปฏิบัติการที่มีอำนาจชัดเจน และเป็นการสาธิต (แสดง) ให้เห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอย่างไร มีความจำเป็นที่ภาครัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือทั้งในด้านงบประมาณและเทคโนโลยีที่จำเป็นซึ่งยังไม่เพียงพอ

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเน้นที่ความพร้อมที่เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และพึงพอใจมากกว่าจะให้ผู้อื่นมากำหนดให้ และมักจะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้จากภายในตนเองมากกว่าแรงจูงใจภายนอก (สรุเชษฐ เวชชพิทักษ์. 2552; อ้างอิงจาก Tough. 1978: 28) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยวิธีการสัมภาษณ์เพื่อทำความเข้าใจถึงแรงจูงใจที่ทำให้ผู้ใหญ่เข้าร่วมโครงการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งพบว่าผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เกือบทุกคนมิได้เข้าเรียนด้วยเหตุผลจูงใจเพียงอย่างเดียว แต่มีแรงจูงใจหลายอย่างประกอบกัน ผู้เรียนผู้ใหญ่ส่วนมากเข้าเรียนเพราะมีความต้องการที่จะนำความรู้ทักษะไปใช้ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่บางคนรู้ว่าตนเองจะต้องทำหรือได้รับมอบหมายงานใหม่ที่ต้องใช้ทักษะใหม่ๆ และผู้ใหญ่บางคนเข้าเรียนเพราะต้องการใช้เวลาว่างให้เป็น

ประโยชน์ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น (สุจินดา ม่วงมี. 2548 : 30-31; อ้างอิงจาก Lieb. 1991: 1) ได้เสนอแนะข้อแนะนำ 4 ประการ สำหรับผู้สอนผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ ในการสนับสนุนผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น ดังนี้ 1) การสร้างแรงจูงใจ ผู้สอนต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้เรียนและเตรียมผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการ เช่น กำหนดความรู้สึก และน้ำเสียงที่แสดงออกถึงการยอมรับ และเป็นกันเองต่อผู้เรียน, กำหนดสิ่งที่เกี่ยวข้องในการรับสัมผัสของผู้เรียน ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเนื่องด้วยคนเรา จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดภายใต้ภาวะความเครียด หรือความกดดันที่ระดับต่ำ-ระดับกลาง ถ้าระดับความเครียด หรือความกดดันในการเรียนสูง จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ สื่อวัสดุการเรียนที่ใช้ควรจัดให้ชัด สบายตา มีส่วนช่วยลดภาวะความเครียดหรือความกดดันได้อย่างหนึ่ง การวางแผนให้มีระยะเวลาสำหรับหยุดพักบ่อย ๆ แม้แต่การหยุดพักเหยียดขา แขน ลำตัว สัก 2 นาทีก็สามารถช่วยลดภาวะความเครียด หรือความกดดันเช่นกัน ช่วงการบรรยายควรให้มีการหยุดพักทุกๆ 45-60 นาที แต่ถ้าสถานการณ์การเรียนการสอน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมาก การหยุดพัก สามารถยืดไปหลังจากการเรียนการสอน 60-90 นาทีแล้ว เป็นต้น และการกำหนดความง่าย ความยากของบทเรียน หรือกิจกรรมการเรียนก่อนล่วงหน้าและวางแผน ช่วงการให้รางวัล หรือแรงเสริมผู้เรียนในการสะสมความสำเร็จ รวมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ที่เป็นการเฉพาะเรื่องไม่ใช่เรื่องทั่วๆ ไป และ 2) การให้แรงเสริม (reinforement) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากในกระบวนการเรียนการสอน การให้แรงเสริมเป็นตัวกระตุ้นการแสดงออก และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือถูกต้อง แรงเสริมโดยทั่วไปมี 2 ประเภท คือ แรงเสริมทางบวก และแรงเสริมทางลบ กล่าวคือ แรงเสริมทางบวก โดยทั่วไปจะใช้กับทักษะใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพฤติกรรม ถ้าพฤติกรรมที่ดีก็ให้รางวัลด้วยการชมพูดยกย่องและอื่นๆ เพื่อเสริมพฤติกรรมนั้นให้มีต่อ ๆ ไป ส่วนแรงเสริมทางลบนั้น โดยทั่วไปแล้วมีการใช้แรงเสริมทางลบในการสอนทักษะใหม่ เพื่อพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลการของการใช้แรงเสริมทางลบ คือ การหดหาย นั่นคือผู้สอนใช้แรงเสริมทางลบ จนกระทั่งพฤติกรรมที่ไม่ดีหายไป อย่างไรก็ตามผู้สอนควรพยายามเปลี่ยนพฤติกกรมด้วยการประยุกต์ใช้แรงเสริมทั้งทางบวกและทางลบให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ดี เพื่อช่วยผู้เรียนผู้ใหญ่จำในสิ่งที่ผู้เรียนกำลังเรียน หรือสนใจอยู่ ซึ่งแรงจูงใจของผู้เรียนผู้ใหญ่ที่ดีนั้นควรสร้างจากแรงผลักดันภายใน เช่น ความต้องการเพิ่มความพึงพอใจ การเข้าใจตนเอง (self-esteem) ฯลฯ จะช่วยทำให้ผู้เรียนผู้ใหญ่มีความสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น แต่แรงจูงใจภายนอก ก็เป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมให้ผู้เรียนผู้ใหญ่มีเป้าหมายในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอีกเช่นกัน

ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่ (Andragogy) นั้นพอที่จะสรุปได้ดังประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1) ผู้ใหญ่ต้องการรู้ว่าสิ่งที่กำลังเรียนอยู่นั้น เรียนไปทำไม พวกเขาควรได้รับการบอกกล่าวถึง ผลที่มีต่อพวกเขาโดยตรง เช่น การสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนผู้ใหญ่ต้องการรู้ว่าเรียนไปทำไม ซึ่งตัวบทเรียนนั้นควรเริ่มต้นด้วยการเน้นให้เห็นประโยชน์ในการสร้างทีมงาน ซึ่งผู้ใหญ่รู้และสามารถนำไปใช้ได้โดยตรงในงาน 2) ผู้ใหญ่มีคลังประสบการณ์ที่สั่งสมมาตลอดชีวิต เปรียบเสมือนขุมทรัพย์เพื่อการเรียนรู้ต่อเนื่อง ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่จะดึงเอาประสบการณ์ที่เคยมีมาประกอบการเรียนรู้ในหัวข้อนั้น ๆ ซึ่งทฤษฎีของโนลส์ ทำให้ทราบว่า ผู้ใหญ่เข้ามาเรียน

พร้อมประสบการณ์การทำงานที่มีมาก่อน และมีความคาดหวังที่จะใช้ประสบการณ์เหล่านั้นร่วมไปในกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาจึงควรถูกออกแบบไว้ให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมโดยชวนให้ระลึกถึงวิธีที่ผู้เรียนเคยใช้แก้ปัญหาในอดีต และเสนอแนะวิธีการทำงานเป็นทีมที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต 3) ผู้ใหญ่เรียนรู้วิธีแก้ปัญหาแบบลงมือทำจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้ใหญ่ไม่ชอบวิธีท่องจำ เช่น การออกแบบเกมแก้ปัญหาด้วยการตัดสินใจเป็นทีม ภายใต้สถานการณ์จำลองที่ถูกควบคุม และ 4) ผู้ใหญ่ต้องการใช้ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้มาทันที ความทรงจำจะลดลงถ้าเก็บไว้นานโดยไม่ได้ใช้ ซึ่งตรงตามหลักทฤษฎีของ โนลส์ (Knowles) ได้กล่าวว่า ความรู้ที่ได้ควรถูกนำไปใช้ทันทีเพื่อย้ำความทรงจำ

โดยสรุป แรงจูงใจ จัดเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่งของผู้ใหญ่ที่ต่างจากเด็ก คือ ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง (Self-directed learning) ที่จะช่วยพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของตนเองให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตได้ (Life-long Learning) และยังช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ซึ่งผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องให้การสนับสนุนให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ให้เกิดการเรียนรู้ ครูจะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสม โดยสร้างแรงจูงใจภายในตัวบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

1.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่กับการปรับประยุกต์ใช้

ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่นั้น วุฒิพล สกลเกียรติ (2546: 332) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ตามอุดมการณ์ของการศึกษาไว้ 5 ประการดังนี้คือ

1. เพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านทักษะ ความรู้ ทัศนคติ และประสบการณ์ ทั้งเปิดโอกาสให้เขาได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงสถานภาพในสังคม

2. เพื่อความมั่นคงและการมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งจะทำให้เขาได้หลุดพ้นจากความโง่เขลา รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ในสังคม รู้ข้อบังคับและสามารถทำหน้าที่ของคนอย่างมีประสิทธิผล เพื่อประโยชน์แห่งตนและสังคม

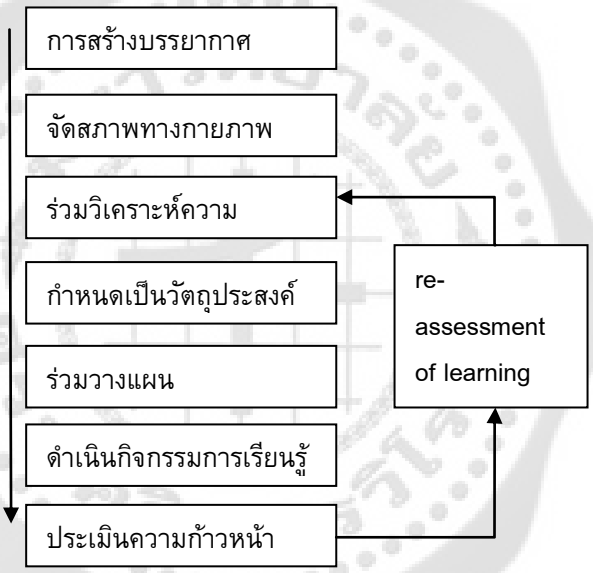
3. เพื่อเปิดโอกาสให้คนได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของพวกเขาต่อผู้อื่น

4. เพื่อสนับสนุนให้แก้ไขสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งการศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายสูงสุด

5. เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปในสังคมการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือที่ดีที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยการให้การศึกษาแบบค่อยๆ ซึมซับในเรื่องความรู้และความต้องการอื่นๆ เพื่อยกระดับคนในสังคมให้มีสถานภาพที่ดีขึ้น พร้อมกับการพัฒนาจริยธรรมและสติปัญญาควบคู่กันไป

แนวคิดและสมมุติฐานต่างๆ เหล่านี้ เป็นแนวทางที่จะเรียนรู้และเข้าใจเพื่อหาแนวทางในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยนำทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ Andragogical Model เพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้กับการพัฒนาองค์กรได้ ซึ่ง ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2544 : 65-68) ได้กล่าวถึง รูปแบบ

ของประสบการณ์การเรียนรู้ (design of learning experience format) สามารถออกแบบให้แตกต่างกันเพื่อตอบสนองความแตกต่างของวัตถุประสงค์ของโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogical approach in adult education program) บริบทแวดล้อม และคุณสมบัติของผู้เรียนผู้ใหญ่ซึ่ง ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ ได้ให้อ้างถึง Model ของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ Knowles เสนอให้เป็นแม่แบบของการออกแบบให้รูปอื่น ๆ ที่ Knowles เรียกว่า Organic Model มี 7 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างบรรยากาศ 2) จัดโครงสร้างทางกายภาพให้เอื้ออำนวยในการร่วมกันวางแผน 3) ผู้สอนอำนวยความสะดวกหรือช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง 4) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ 5) ร่วมกันตัดสินใจเลือกและวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ 6) ดำเนินตามแผน และ 7) ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะจนกระทั่งเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนประเมินตนเองในขั้นสุดท้าย ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กระบวนการของ Organic Model

ที่มา: ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2544). การศึกษาผู้ใหญ่: ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 65-68.

ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีความสำคัญทั้งสิ้น การปฏิบัติต้องสอดคล้องกับความเชื่อเบื้องต้นของการศึกษาผู้ใหญ่ (Andragogy) ทุกประการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง เป็นการแสดงการยอมรับในเอกลักษณ์ (uniqueness) ของผู้เรียนผู้ใหญ่แต่ละบุคคล แสดงความยินดีที่ที่ได้รู้จักและยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตนของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล

ความรู้สึกนี้จะพัฒนาต่อไปเป็นความรู้สึกเคารพซึ่งกันและกัน (mutual respect) เป็นความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน (mutual trust) ซึ่งจะเป็นผลดีต่อไปคือกล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 2 จัดโครงสร้างทางกายภาพห้องเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ ขนาดของโต๊ะและเก้าอี้เหมาะกับผู้ใหญ่ นั่งสบาย การจัดโต๊ะและเก้าอี้ หลีกเลี่ยงการจัดแบบห้องบรรยาย ต้องจัดให้อยู่ในลักษณะล้อมวงคุยกัน เพื่อเอื้อต่อการสื่อสารแบบสองทางของสมาชิกทุกคน ขณะพูด ทุกคนได้มองเห็นผู้พูด ทั้งนี้เพื่อมุ่งกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผู้เรียนผู้ใหญ่สะสมติดตัวมา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง ตามความเชื่อเบื้องต้นของ Andragogy ที่ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะชี้นำตนเอง นั่นคือผู้เรียนวัยผู้ใหญ่บอกว่าต้องการสิ่งใดและถ้าหากติดขัดผู้สอนต้องช่วยแนะนำวิธีการหรือเครื่องมือในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน การที่ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความต้องการของตนเอง มีข้อดีแรกคือ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ ที่ได้ระบุความต้องการของตนเอง ข้อดีต่อมาคือ เกิดความมุ่งมั่นผูกพันต่อเป้าหมายที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

ขั้นตอนที่ 4 ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นจริงได้ (practical objective) ในทางการศึกษา ในการเขียนความต้องการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์การศึกษาที่เหมาะสม ผู้เรียนผู้ใหญ่บางคนอาจสามารถเขียนได้เอง หากติดขัด ผู้สอนต้องช่วยแนะนำและให้ความสะดวก ข้อดีของการที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาของตนเอง ก็เช่นเดียวกันข้อดีของการวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง คือ ภูมิใจในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง และความผูกพันมุ่งมั่นและการยอมรับในสิ่งที่ตนระบุเอง

ขั้นตอนที่ 5 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชอบและมั่นใจที่จะกระทำ หากติดขัด ผู้สอนต้องแนะทางเลือก ช่วยบอกข้อดี ข้อจำกัดของแต่ละวิธีการเรียนรู้ มอบการตัดสินใจให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้เรียน สอดคล้องกับการรับรู้ตนเองที่จะชี้นำตนเองของผู้ใหญ่และเปิดโอกาสให้ได้ใช้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการเรียนรู้อย่างเต็มที่

ขั้นตอนที่ 6 ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนเป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้เกิดความมั่นใจ เมื่อติดขัดหรือต้องการความช่วยเหลือ ผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้สอนมีโอกาสเรียนรู้จากกันและกัน

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ถ้าจำเป็นต้องดัดแปลงหรือยืดหยุ่น สำหรับการประเมินในขั้นสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ที่ผู้เรียนจะทราบว่าตนเองถึงจุดหมายที่ตนกำหนดไว้แล้วหรือยัง ยังขาดอีกเท่าไร การประเมินตนเอง (self-assessment หรือ self-evaluation) ขั้นนี้ จะมีข้อดีที่กลายเป็นการวิเคราะห์ความต้องการหรือความขาดของผู้เรียนด้วยตนเองอีกครั้ง ถ้ายังไปไม่ถึงจุดหมายที่ต้องการ ผู้เรียนทราบว่าขาดอีกเท่าไร ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความขาดหรือความต้องการเอง ทำให้เกิด ความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป ทำให้วงจรของระบบการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 7 ย้อนไปบรรจบเป็นขั้นตอนที่ 3 (re-assessment of learning need) กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่จึงเกิดอย่างต่อเนื่องด้วยการชี้นำตนเอง สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผู้ใหญ่สอดคล้องตามแนวทางมนุษยนิยมได้เป็นอย่างดี

โดยสรุป ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่กับการปรับประยุกต์ใช้ จัดเป็นการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สามารถตอบสนองความเชื่อเบื้องต้นของ Andragogy และมนุษยนิยม โดยเฉพาะในเรื่องของความแตกต่างในด้านความรอบรู้ ด้านความเข้าใจ ด้านทักษะ ด้านทัศนคติ และด้านคุณค่า ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้ให้เกิดการพัฒนาทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

2. การจัดการศึกษานอกระบบของประเทศไทย

2.1 แนวคิดระบบการศึกษาของประเทศไทย

แนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศไทย จัดเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป้าหมายในระยะยาวคือ การพัฒนาประชากรให้มีประสิทธิภาพ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชน เป็นพลเมืองดีของท้องถิ่น ของสังคม และของโลก เป็นผู้รักษาและสืบทอดวัฒนธรรม เป็นผู้นำและผู้คิดค้น รู้เท่าทันและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้เหมาะสม และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการดูแลสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากและมีอัตราเร่งของการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในอนาคต การเรียนรู้ที่บุคคลได้รับในช่วงเวลาหนึ่ง (วัยเรียน) หรือจากสถานที่หนึ่ง (สถานศึกษา) จึงไม่เพียงพอที่จะใช้ประโยชน์ได้ ฉะนั้น จึงจำเป็นที่บุคคลต้องได้รับความรู้เพิ่มเติมในทุกช่วงชีวิตและในทุกสถานการณ์ของการดำรงชีวิต โดยประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านความต่อเนื่อง เวลา (ช่วงชีวิตคน) และเนื้อหาสาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้การศึกษาตลอดชีวิต และต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหาและเทคนิคการเรียนการสอน ตลอดจนการเรียนรู้ที่มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ คูมบ์ เดฟ อีโรท์ บิลเล็ตต์ เบ็คเค็ทท์และฮาเจอร์ ฮอดกินสันและฮอดกินสัน ลิฟวิ่งสโตน (Coombs. 1973: 11; Dave.1976: 14-25; Eraut. 2000; Billett. 2002; Beckett; & Hager. 2002; Hodkinson; & Hodkinson. 2001; Livingstone. 2001) และชูเกียรติ ลีสุวรรณ์ (2552: 2-5) โดยนักการศึกษาต่างๆ นั้นได้เสนอแนวคิดว่า 1) การศึกษาในระบบ จัดเป็นการจัดการศึกษาที่กำหนดความต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ที่มีประสิทธิผล ซึ่งเรียนจากหลักสูตรที่จัดเป็นองค์ความรู้ที่ถูกกำหนดมาไว้ก่อน หรือมีรูปแบบที่ถูกกำหนดเกี่ยวกับ อายุ ระดับชั้นเรียน และระบบสถานศึกษา กล่าวคือ ผู้เรียนที่เรียนในระบบมีองค์ความรู้ที่สืบทอดต่อกันอย่างต่อเนื่อง 2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเลือกที่จะรับความรู้หรือทักษะโดยเข้าเรียนอย่างสมัครใจ มีอิสระในการเลือกครูผู้ให้คำปรึกษาโดยใช้หลักสูตรที่จัดขึ้น เช่น การศึกษาผู้ใหญ่ และ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย จัดเป็นการศึกษาที่ครูรับผิดชอบในการแนะนำให้ผู้เรียนได้มีการอบรมตามสถานการณ์ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจะเป็นความรู้แบบบังเอิญไม่ได้ตั้งใจ หรือเกิดโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ เช่น กิจกรรมการฝึกทักษะอาชีพและกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบการศึกษาไทยปัจจุบันตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มีการจัดระบบการศึกษาขั้นประถมศึกษา 6 ปี (6 ระดับชั้น) การศึกษาขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี (3 ระดับชั้น) และการศึกษาขั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (3 ระดับชั้น) หรือระบบ 6-3-3 โดยระบบการศึกษาไทยยังจัดเป็นระบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในการจัดระบบการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะไม่พิจารณาแบ่งแยกการศึกษาในระบบสถานศึกษาออกจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่จะถือว่าการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นเพียงวิธีการเรียนการสอน หรือรูปแบบของการเรียนการสอนที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Modes of learning" ฉะนั้น แนวทางใหม่ คือ สถานศึกษาสามารถจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ และให้มีระบบเทียบโอนการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 15 กล่าวว่า การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย คือ (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. 2556: ออนไลน์)

1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

โดยสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน การสอน และจัดส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ ในมาตรานี้ใช้คำว่า การศึกษามี 3 รูปแบบ แต่ในต้นตอของแนวคิดนี้ใช้คำว่า "System" คือ "ระบบ" ได้แก่ "Formal Education System" หรือบางครั้งใช้คำว่า "Formal School System" ซึ่งคำหลังนี้น่าจะถูกต้องมากกว่า และตามมาด้วยคำว่า "Nonformal Schooling System" และคำ "Informal Education System" อย่างไรก็ตามแนวคิดของ พ.ร.บ.ฉบับนี้จะถือว่าทั้ง 3 ระบบนี้ คือ รูปแบบของการจัดการเรียนการสอน และจะส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ แต่จะทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ไม่บังคับและจะให้มีระบบการเทียบโอนซึ่งต้องมีหลักเกณฑ์การพิจารณา เพื่อไม่ให้เกิดความลักลั่นระหว่างสถานศึกษาต่างๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบกำหนดมาตรฐานการศึกษาอาจจะต้องคิดหลักเกณฑ์การเทียบโอนนี้ให้สถานศึกษานำไปเป็นแบบของการเทียบโอน

ซึ่งใน มาตรา 17 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้ผู้เรียนซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง การศึกษาภาคบังคับนั้นต่างจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่บังคับให้ประชาชนต้องเข้าเรียนแต่เป็นสิทธิ ส่วนการศึกษาภาคบังคับเป็นการบังคับให้เข้าเรียนถือเป็นหน้าที่ของพลเมืองตามมาตรา 69 ของรัฐธรรมนูญ และในมาตรา 18 ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้ 1) สถานพัฒนาผู้เรียนปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์ผู้เรียนเล็ก ศูนย์พัฒนาผู้เรียนเล็ก ศูนย์พัฒนาผู้เรียนก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของผู้เรียนพิการและผู้เรียนซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาผู้เรียนปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น 2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น และ 3) ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด ซึ่งข้อความคำว่า ในมาตรา 18 หมายรวมหมายถึง ให้จัดในสถานศึกษาให้ครอบคลุมทั่วถึง รวมถึงโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาด้วย และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

โดยสรุป รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรูปแบบหนึ่ง โดยมีการจัดการศึกษาภาคบังคับเหมือนกับการศึกษาในระบบ ซึ่งการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาในระบบ ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีรูปแบบของการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียน และเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม

2.2 แนวคิดการศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบปัจจุบันเป็นวิถีการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การขยายตัวทางสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง องค์ความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ล้วนเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ทำให้ประชากรเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้นำไปสู่การเรียนรู้ในแทบทุกกิจกรรมของสังคม วิถีการเรียนรู้ของมนุษย์จึงขยายขอบเขตจากการศึกษาในระบบ(ชั้นเรียน) ไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งผลทำให้เกิดกิจกรรมทางการศึกษารวมไปถึงแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย (เครือข่ายสื่อการศึกษา. 2555: ออนไลน์)

2.2.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตรา 4 ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษานอกระบบไว้ว่า “การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน เพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ยังได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบ ไว้ดังนี้ “การศึกษานอกระบบ” หมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติ ที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่นๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษาระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไข การสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีตามเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน

การศึกษานอกระบบเกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่องThe World Educational Crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง "การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษาปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่างๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และผู้เรียน" โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบคือ กระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบสถานศึกษาทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไข ความขัดแย้งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (Learning and Competency) (อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2552: ออนไลน์) การศึกษานอกระบบจึงถือเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมที่เป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษา นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตน และเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป (สำนักงาน กศน. 2553: 1)

โดยสรุป การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้อมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มตัวอย่าง

2.2.2 การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) หลักการจัดการศึกษานอกระบบ

เครือข่ายสื่อการศึกษา (2555: ออนไลน์) กล่าวถึง การศึกษานอกระบบ เป็นรูปแบบของการจัดการศึกษา ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้รับบริการที่พลาดโอกาส จากการศึกษาในระบบ วัตถุประสงค์ของการศึกษามีความชัดเจนเช่นเดียวกับการศึกษาในระบบ แต่จะมีข้อแตกต่างตรงที่รูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรม มีความยืดหยุ่นและหลากหลายกว่า สนองตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น แต่ก็ยังคงมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน เพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ 1) เน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและทั่วถึง 2) ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ และ 3) จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต 4) จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนมิได้จำกัดเฉพาะครู อาจจะเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือจากท้องถิ่น

อัญชลี ธรรมะวิธีกุล (2551: ออนไลน์) กล่าวถึง หลักการของการจัดการศึกษานอกระบบ ได้ยึดหลักการและความมุ่งหมายโดยภาพรวมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ควบคู่กับหลักการการศึกษานอกระบบ หลักความเสมอภาค การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ ความหลากหลาย ความยืดหยุ่น การบูรณาการ การกระจายอำนาจ เพื่อให้การศึกษานอกระบบเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ความเชื่อพื้นฐานของการจัดการศึกษานอกระบบ เป็นความเชื่อที่แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่า การศึกษาอาจเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่เฉพาะในสถานศึกษาเท่านั้น โดยความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นของประเทศไทย คือ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต้องการความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การคิดตัดสินใจ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำใด ๆ ล้วนใช้เหตุผล ข้อมูลประกอบการคิดอย่างรอบด้านอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ทั้งด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจ ฐานะความเป็นอยู่ ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม ทั้งสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ รวมทั้งข้อมูลทางวิชาการคือความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้นๆ การคิดแบบคิดเป็นจึงเป็นการใช้ข้อมูลประกอบการคิดอย่างรอบด้าน นำมาสู่การตัดสินใจเลือกที่จะเชื่อ เลือกที่จะกระทำ โดยสามารถอธิบายเหตุผลของตนเองได้ ซึ่งความคิดของแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไป การจัดการศึกษานอกระบบ จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดและ

ตัดสินใจด้วยตนเอง หัวใจสำคัญ คือการยอมรับและเคารพในการตัดสินใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นประชาธิปไตยในระดับพื้นฐานด้วย และกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ ดูแลครอบครัว และมีข้อจำกัดมากมายในการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่เหมือนกับผู้เรียน เพราะมีอะไรที่แตกต่างกันหลายอย่าง เช่น ความคิดอ่าน ประสบการณ์ ความพร้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม นำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีภารกิจสำคัญที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคม ซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับ นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนและสังคมในที่สุด และสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2547: 3-4) ได้กล่าวถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบจึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ

การจัดการศึกษานอก ระบบมีปรัชญาที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นพื้นฐานของความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2547: 30-31)

1. ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เน้นแนวความคิดในเรื่องการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาสังคม

2. ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับในความแตกต่างนั้น การพัฒนาคนจึงมุ่งไปที่การพัฒนาเป็นรายบุคคล จึงต้องคำนึงถึงความต้องการของบุคคลและยอมรับความรู้และประสบการ ณ์ของบุคคล ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

3. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เน้นความเคารพในเสรีภาพส่วนบุคคล การยอมรับผลของการกระทำและการตัดสินใจให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบของตนเองต่อการกระทาทางสังคม การจัดการศึกษาจึงมุ่งเสริมสร้างพลังในการพัฒนาและการตัดสินใจของบุคคล

4. ปรัชญาการศึกษาในกลุ่มปฏิรูปก้าวหน้า (Radicalism) กลุ่มปรัชญานี้เป็นที่รวมของแนวความคิดที่วิพากษ์การศึกษาที่จัดอยู่โดยทั่วไป มุ่งใช้การศึกษาเป็นกลไกของการแก้ปัญหาและแสวงหาทางออกในสังคม

5. ปรัชญาคิดเป็น (Khit Pen) เป็นปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกระบบ “คิดเป็น” มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข แต่ความสุขของแต่ละคนแตกต่างกันเนื่องจาก

มนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น เพศ วัย สภาพสังคมสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ซึ่งทาให้ความต้องการและความสุขของแต่ละคนไม่เหมือนกัน โดยมีส่วนสาคัญ ดังนี้

5.1 หลักการของการคิดเป็น

5.1.1 คิดเป็น เชื่อว่าสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาก่อให้เกิดปัญหา ซึ่งปัญหานั้นสามารถแก้ไขได้

5.1.2 คนเราแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมที่สุด โดยใช้ข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง สังคม และวิชาการ

5.1.3 เมื่อได้ตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยการไตร่ตรองรอบคอบทั้ง 3 ด้านแล้วย่อมก่อให้เกิดความพอใจในการตัดสินใจนั้นและควรรับผิดชอบต่อการตัดสินใจนั้น

5.1.4 แต่สังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การคิดตัดสินใจอาจจะต้องเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

5.2 ลักษณะของคนคิดเป็นมี 8 ประการ มีดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2547: 124)

5.2.1 มีความเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งธรรมดาสามารถแก้ไขได้

5.2.2 การคิดที่ดีต้องให้ข้อมูลหลายด้าน (ตนเอง สังคม วิชาการ)

5.2.3 รู้ว่าข้อมูลเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

5.2.4 สนใจที่จะวิเคราะห์ข้อมูลอยู่เสมอ

5.2.5 รู้ว่าการกระทาของตนมีผลต่อสังคม

5.2.6 ทำแล้ว ตัดสินใจแล้ว สบายใจ และเต็มใจรับผิดชอบ

5.2.7 แก้ปัญหาชีวิตประจาวันอย่างมีระบบ

5.2.8 รู้จักชั่งน้าหนักคุณค่า

5.3 สมรรถภาพของคนคิดเป็น

5.3.1 เผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างมีระบบ

5.3.2 สามารถที่จะแสวงหาและใช้ข้อมูลหลายๆ ด้านในการคิดแก้ไขปัญหา

5.3.3 รู้จักชั่งน้าหนัก คุณค่า และตัดสินใจหาทางเลือกให้สอดคล้องกับค่านิยม ความสามารถและสถานการณ์หรือเงื่อนไขส่วนตัวและระดับความเป็นไปได้ของทางเลือกต่าง ๆ

5.4 กระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การคิดเป็น มีดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2547: 120-121)

5.4.1 ขั้นสำรวจปัญหา

5.4.2 ขั้นหาสาเหตุของปัญหา

5.4.3 ขั้นวิเคราะห์

5.4.4 ขั้นตัดสินใจ

5.4.5 ขั้นตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ

5.4.6 ขั้นปฏิบัติในการแก้ปัญหา

โดยสรุป หลักการจัดการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมการศึกษาให้ผู้พลาดโอกาสเรียนจากระบบการศึกษาปกติ หรือผู้ต้องการพัฒนาตนเอง ได้รับการเรียนรู้ โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับ ส่งผลให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่กว้างขวางและเป็นไปในอัตราที่รวดเร็ว อันจะส่งผลให้ประเทศมีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาที่ยึดคนที่มุ่งเน้นให้คนคิดเป็น มีคุณธรรมนำความรู้ อันจะเป็นสะพานทอดนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

2.3 โครงสร้างการบริหารสถานศึกษา และหน่วยงานในสังกัดสำนักงาน กศน.

สุรพล นิติไกรพจน์ (2556: 12, 143) ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถบริหารจัดการการศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันสำนักงานการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย มีภารกิจในการจัดการศึกษาในหลากหลายรูปแบบโดยดำเนินการผ่านหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัด ดังนี้

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. มีจำนวนทั้งสิ้น 927 แห่งได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กศน.อำเภอ) จำนวน 877 แห่งและศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต (กทม.) (กศน.เขต) อีกจำนวน 50 แห่งโดยมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การส่งเสริมสนับสนุนและประสานภาคีเครือข่ายเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาล และงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติการจัดส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่ การจัดส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตรสื่อกระบวนการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษานอกระบบการ ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ การกำกับดูแลตรวจสอบนิเทศภายในติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อใช้ใน การจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดและการปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

หน่วยงานการศึกษาอื่นในสังกัด ได้แก่ 1) กศน.ตำบล/แขวง ที่มีการประกาศจัดตั้งแล้วจำนวน 7,403 แห่ง จำแนกเป็นภาคเหนือจำนวน 1,562 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 2,678 แห่ง ภาคตะวันอกจำนวน 571 แห่ง ภาคกลางจำนวน 1,359 แห่ง ภาคใต้จำนวน 1,079 แห่งและกรุงเทพมหานครจำนวน 154 แห่ง 2) ห้องสมุดประชาชนอันเป็นแหล่งการเรียนรู้ของประชาชนอีก

จำนวน 853 แห่ง จำแนกเป็นห้องสมุดประชาชนจังหวัดจำนวน 71 แห่ง ห้องสมุดประชาชนอำเภอ จำนวน 696 แห่ง ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีจำนวน 82 แห่งและห้องสมุดที่เรียกชื่ออย่างอื่นอีก จำนวน 4 แห่ง และ 3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) จำนวน 764 แห่งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือจำนวน 739 แห่ง ภาคกลางจำนวน 21 แห่งและภาคใต้จำนวน 1 แห่ง

2.3.1 ภารกิจหน้าที่ของสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด/กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1) ศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 878 แห่ง แต่ละแห่งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

ก. จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย เพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ค. ดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาลและงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

ง. จัดส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จ. จัดส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ฉ. วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ

ช. ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์

ซ. กำกับ ดูแล ตรวจสอบ นิเทศภายใน ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ฌ. พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ญ. ระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ฎ. ดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

ฏ. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2) ศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต จำนวน 50 แห่ง แต่ละแห่ง มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

ก. จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย เพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ค. ดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาลและงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

ง. จัดส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จ. จัดส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ฉ. วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ

ช. ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์

2.3.2 ภารกิจหน้าที่ของ กศน.ตำบล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 1-6) ได้ดำเนินการส่งเสริมให้มี กศน. ตำบล เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพ ให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีนโยบายให้มีการจัดตั้ง กศน.ตำบลขึ้น เพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล เป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับประชาชน เพื่อประชาชนได้ใช้ในการแสวงหาความรู้เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

กศน.ตำบล หมายถึง หน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ตั้งอยู่ในระดับตำบล/แขวง โดยหลักการทำงาน กศน. ตำบล จะยึดชุมชนเป็นฐานในการทำงานและการเรียนรู้ โดยใช้ต้นทุนของชุมชน เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี มีการประสานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนในชุมชน/สังคม เข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินการจัดกิจกรรม กศน. ตำบล ทั้งในฐานะผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและชุมมชน มีคณะกรรมการ กศน. ตำบล ที่เป็นคนในชุมชนให้การส่งเสริมสนับสนุน ติดตามดูแลและร่วมประเมินผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล ซึ่ง กศน. ตำบล จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

2) เพื่อสร้างและขยายภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน

3) เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่าย

4) เพื่อประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน

กิจกรรมหลักของ กศน. ตำบล

1) ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน (Information center)

1.1) พัฒนาระบบฐานข้อมูและสารสนเทศระดับชุมชน ให้ครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัยโดยใช้แบบเก็บข้อมูลของสำนักงาน กศน. จัดเก็บข้อมูลให้ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน ประมวลผลเป็นรายตำบล จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ และนำมาใช้ในการบริหารจัดกิจกรรม

1.2) จัดทำแผนพัฒนคุณภาพ กศน. ตำบล และแผนปฏิบัติการประจำปี นำเสนอแผนต่อคณะกรรมการ กศน. ตำบล และภาคีเครือข่าย และเสนอแผนให้ กศน. อำเภอ /เขตพิจารณา อนุมัติ

1.3) เสนอความรู้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศของชุมชนให้ถูกต้องและทันสมัยโดยเสนอข้อมูลสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่นข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน การตลาดชุมชน สินค้าชุมชน ฯลฯ จัดทำข้อมูลสารสนเทศเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสาร แผนภูมิ แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ เป็นต้น

2) ศูนย์สร้างโอกาสการเรียนรู้ (Opportunity Center)

2.1) ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย โดยประสานงาน/วางแผนร่วมกับภาคีเครือข่าย ในชุมชน เช่นคณะกรรมการชุมชน อบต. พัฒนาที่ดิน สถานีอนามัย พัฒนากรตำบล สหกรณ์ ปศุสัตว์ประมง ตำรวจกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน วัด มัสยิด สถานศึกษา ฯลฯ เพื่อจัดกิจกรรมบริการชุมชน รวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ของภาคีเครือข่ายในการจัดการเรียนรู้

2.2) เชื่อมโยงรูปแบบการให้บริการของหน่วยงานภาคีเครือข่าย กับ กศน. ตำบล โดย ส่งเสริมและหรือจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย เช่น ศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it center)(สอศ.) ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน (กระทรวงไอซีที) มุมวิทยาศาสตร์เพื่อชีวิต (สสวท.) บริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ธนาคารเคลื่อนที่ การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย อำเภอเคลื่อนที่ ฯลฯ พัฒนารูปแบบกิจกรรมให้หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนเพื่อสร้างโอกาส การเรียนรู้ให้กับประชาชน

2.3) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารโดยจัดทำเว็บไซด์ กศน. ตำบล ใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการติดต่อกับผู้เรียน/ผู้รับบริการ สืบค้น รวบรวมและการเผยแพร่ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต และแหล่งข้อมูลอื่นๆ

3) ศูนย์การเรียนชุมชน (Learning Center)

3.1) ออกแบบกิจกรรม/โปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายโดย กศน. ตำบล และกศน. อำเภอ ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการออกแบบกิจกรรม/โปรแกรมหรือโครงการ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน. กิจกรรม/โปรแกรมหรือโครงการควรมีลักษณะที่บูรณาการระหว่างวิถีชีวิต การทำงานและการเรียนรู้

3.2) จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

3.2.1) ส่งเสริมการรู้หนังสือ โดยจัดทำแผนการแก้ปัญหาผู้ไม่รู้หนังสือสำหรับกลุ่มเป้าหมายในตำบลอย่างชัดเจน จัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ ในกลุ่มเป้าหมายอายุ 15–59 ปี เป็นลำดับแรก

3.2.2) การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำแผนยกระดับการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจำแนกกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น ผู้เรียนที่ออกกลางคัน ผู้เรียนเร่ร่อน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ กลุ่มผู้ย้ายถิ่น ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ ประชากรวัยแรงงาน เป็นต้น วางแผนการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับภาคีเครือข่าย จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายงานผลการดำเนินงาน

3.2.3) การศึกษาต่อเนื่อง เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยจะต้องให้ความสำคัญและดำเนินการ จัดการศึกษาต่อเนื่องประเภทการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพเป็นลำดับแรก โดย จัดทำแผนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ/หลักสูตรอาชีพระยะสั้น ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนโดยเน้นการเพิ่มทักษะทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่และอาชีพใหม่ที่สอดคล้องกับสภาวการณ์ปัจจุบัน การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จัดทำแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการ ความจำเป็นของผู้เรียนและชุมชน เช่น การป้องกันสาธารณภัย สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณธรรมจริยธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จัดทำแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนใช้รูปแบบ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรูปแบบอื่นๆที่เหมาะสม เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย จัดกระบวนการเรียนรู้ในการเป็นพลเมืองดีของชุมชน สังคม ของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ เศรษฐกิจชุมชน และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ จัดการศึกษาต่อเนื่องโดยใช้หลักสูตรบูรณาการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2.4) การศึกษาตามอัธยาศัย เน้นการส่งเสริมการอ่านโดย จัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ในรูปแบบต่างๆ เช่น ครอบครัวรักการอ่าน มุมส่งเสริมการอ่านในชุมชน กศน.ตำบลเคลื่อนที่ อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน กระเป๋าความรู้สู่ชุมชน หีบหนังสือสู่หมู่บ้าน จุดบริการการอ่านชุมชน มุมอ่านหนังสือที่ท่ารถ ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม สถานีอนามัย เป็นต้น โดยจัดบริการสื่อ โดยจัดบริการสื่อประเภทต่างๆ ที่เหมาะสมและหลากหลาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ (นสพ.) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสาธิต สื่อทดลอง วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เป็นต้น บริการ Student Channel เพื่อเสริมศักยภาพให้กับสถานศึกษาดีประจำตำบล บริการการศึกษาทางไกล (ETV) ให้กับนักศึกษา กศน. และประชาชนทั่วไป

4) ศูนย์ชุมชน (Community Center) จัดและส่งเสริมให้ กศน. ตำบล เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชนเช่น เวทีชาวบ้าน สภากาแฟ สถานที่พบปะเสวนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลาดนัดอาชีพ กิจกรรมศาสนา วัฒนธรรม เวทีประชาธิปไตย กีฬา ฯลฯโดยครู กศน.ตำบลเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้ง อบต. อบจ. เทศบาล ตลอดจนภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งอาสาสมัคร ในชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) อาสาสมัคร กศน. อาสาสมัคร

ส่งเสริมการอ่าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ เยาวชน ผู้นำท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรม เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

5) การมีส่วนร่วมของชุมชน มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

5.1) ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสให้ประชาชนและทุกภาคส่วนของชุมชนเห็นความสำคัญและเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรม กศน. ตำบล และจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นต้น

5.2) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนางาน กศน.ตำบล อย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล

5.3) เสริมสร้างและพัฒนาระบบเครือข่ายการเรียนรู้ ภายในตำบล และระหว่างตำบล เช่น แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษาดีประจำตำบลศูนย์ ICT ตำบล เป็นต้น

6) การนิเทศ ติดตามและรายงานผล

6.1) การนิเทศ ติดตามผลการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี โดยจัดทำแผนการนิเทศ ติดตามผลการจัดกิจกรรมในพื้นที่ ประสานภาคีเครือข่ายร่วมนิเทศ ติดตามผล จัดให้มีประชานิเทศกิจกรรมในพื้นที่

6.2) การรายงานผลการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการประจำปี โดยจัดทำปฏิทินการรายงานผลการจัดกิจกรรมจัดเก็บข้อมูลและรวบรวมผลการจัดกิจกรรม จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน รายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามแบบและระยะเวลาที่กำหนด และรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของ กศน. ตำบล

กศน.ตำบล มีบทบาทสำคัญในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน โดยมีหัวหน้า กศน.ตำบล เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน กศน.ตำบล ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของหัวหน้า กศน. ตำบล

1) การวางแผนจัดทำฐานข้อมูลชุมชน จัดทำแผนพัฒนา กศน. ตำบล และจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

2) การจัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ได้แก่ การส่งเสริมการรู้หนังสือการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ การศึกษาต่อเนื่องจัดและส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ส่งเสริมการอ่าน จัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ บริการข่าวสารข้อมูล และสื่อที่หลากหลาย จัดและส่งเสริมกิจกรรมห้องสมุดประชาชนตำบล ห้องสมุดชุมชน มุมหนังสือบ้าน

3) บริการการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่าย

- ศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it Center) ร่วมกับ (สอศ.)
- ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค ร่วมกับ (สคบ.)
- ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ร่วมกับ (กระทรวงไอซีที)

- มุมวิทยาศาสตร์เพื่อชีวิตร่วมกับ (สสวท.)
- หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ร่วมกับโรงพยาบาล สถานีอนามัย
- ธนาคารเคลื่อนที่
- การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับกรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย
- อำเภอเคลื่อนที่ ร่วมกับอำเภอ

4) สร้างและพัฒนาภาคีเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยการประสานขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย องค์กรชุมชนผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นอาสาสมัคร กศน. อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน เป็นต้น

5) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่แผนงาน โครงการ กิจกรรมและผลการดำเนินงานของ กศน. ตำบล ในรูปแบบต่างๆ

6) รายงานผลการปฏิบัติงาน รายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามแบบรายงานและระยะเวลาที่กำหนด และรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของ กศน. ตำบล

2. บทบาทหน้าที่ของ กศน. อำเภอ / เขต ที่มีต่อ กศน. ตำบล

1) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายจุดเน้นของ สำนักงาน กศน.

2) สนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ของ กศน. ตำบล

3) จัดซื้อ จัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการให้บริการ

4) พัฒนาหัวหน้า กศน. ตำบล อาสาสมัคร กศน. ตำบล และคณะกรรมการ กศน. ตำบล

5) ประสานภาคีเครือข่ายเข้าร่วมจัดกิจกรรมระดับตำบล

6) ร่วมกับ กศน. ตำบล จัดกิจกรรมการเรียนรู้

7) จัดและพัฒนาระบบงานธุรการของ กศน. ตำบล

8) นิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล

9) สรุป วิเคราะห์ ผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล ในระดับอำเภอ รายงานสำนักงาน กศน.

10) เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ในรูปแบบต่างๆ

3. บทบาทหน้าที่ของ สำนักงาน กศน. จังหวัด/กทม. ที่มีต่อ กศน. ตำบล

1) ชี้แจงนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน

2) สนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ของ กศน. ตำบล

3) พัฒนาหัวหน้า กศน. ตำบล อาสาสมัคร กศน. ตำบล และคณะกรรมการ กศน. ตำบล

4) ประสานภาคีเครือข่ายระดับจังหวัดเข้าร่วมจัดกิจกรรมระดับตำบล

5) จัดและพัฒนาระบบงานธุรการของ กศน. ตำบล

6) กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล

7) เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ในรูปแบบต่างๆ

4. บทบาทหน้าที่ของ สถาบัน กศน. ภาค ที่มีต่อ กศน. ตำบล

1) สนับสนุนสื่อการเรียนรู้

2) ร่วมพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษานอกระบบ

3) จัดเวทีแสดงผลงานทางวิชาการระดับภาค

4) ร่วมพัฒนาครู กศน. ตำบล

5) วิจัยเพื่อการพัฒนาการดำเนินงาน กศน. ตำบล

ดังนั้น โครงสร้างการบริหารสถานศึกษาและหน่วยงาน กศน. เป็นการบริหารจัดการของกระบวนการดำเนินงานตามภาระหน้าที่ของศูนย์ กศน.อำเภอ และกศน.ตำบล ซึ่งศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กศน.อำเภอ/เขต) จะมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การส่งเสริมสนับสนุนและประสานภาคีเครือข่ายเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาล และงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติการจัดส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่ การจัดส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นการวิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตรสื่อกระบวนการเรียนรู้ และมาตรฐานการศึกษานอกระบบ การดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ การกำกับดูแลตรวจสอบนิเทศภายใน ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยการดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดและการปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย สำหรับ กศน.ตำบล จะเปรียบเสมือนห้องเรียนที่จัดการเรียนการสอน และเป็นหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ตั้งอยู่ในระดับตำบล/แขวง โดยหลักการทำงาน กศน. ตำบล จะยึดนโยบายการจัดการศึกษา และหลักสูตรการศึกษาจากหน่วยงานส่วนกลางและกศน.อำเภอ/เขต เป็นสำคัญเหมือนกันทุกแห่ง โดยใช้ต้นทุนของชุมชนเป็นฐานในการทำงานและการเรียนรู้ เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี มีการประสานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้

โดยสรุป หน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษา และมุ่งเน้นในผลผลิตของผู้เรียนให้มีความคิด สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ มีทักษะการปฏิบัติงานด้านต่างๆ อย่างมีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นที่คาดหวังในการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ ตลอดจนการเลือกที่จะต่อยอดทางการศึกษา นับเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาทุกระดับมีส่วนในการทำหน้าที่ทางสังคมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ทั่วถึง และเท่าเทียมอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.4.1 หลักสูตรการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 กำหนดว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และมาตรา 80 ได้กำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษาว่า ต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งกฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ กำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 กำหนดนิยามการศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลา ของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์จากการทำงานและการประกอบอาชีพ โดยกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเป้าหมายด้านจิตใจ ให้มีคุณธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกันสามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่อยู่นอกระบบสถานศึกษา และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 1-10; อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2553: ออนไลน์)

2.4.2 ปรัชญา

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยึดปรัชญา “คิดเป็น” มาใช้เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษา ปรัชญา”คิดเป็น” อยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ความต้องการของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนมีจุดรวมของความต้องการที่เหมือนกัน คือทุกคนต้องการความสุข คนเราจะมีความสุขเมื่อตัวเรา ความรู้ทางวิชาการ สังคมและสิ่งแวดล้อมผสมกลมกลืนกันได้ก็จะมีความสุข โดยคิดแบบพอเพียง พอประมาณ ไม่มากไม่น้อย เป็นทางสายกลาง สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล กระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญา “คิดเป็น” มีผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยครูจะเป็นเพียงผู้จัดโอกาส กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ ปัญหาหรือความต้องการ มีการเรียนรู้จากข้อมูลจริงและตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่เพียงพอและเชื่อถือได้ คือ ข้อมูลตนเอง วิชาการ ชุมชน

สังคมและสิ่งแวดล้อม ถ้าหากสามารถทำให้ปัญหาหายไป กระบวนการก็ยุติลง ถ้ายังไม่พอใจแสดงว่ายังมีปัญหาอยู่ ก็จะเริ่มกระบวนการพิจารณาทางเลือกใหม่อีกครั้ง กระบวนการนี้ก็จะยุติลงเมื่อบุคคลพอใจและมีความสุข

2.4.3 หลักการของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดหลักการไว้ดังนี้

1) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างระหว่างบุคคลและชุมชน สังคม

2) ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่าผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

4) ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.4.4 จุดหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ จึงกำหนดจุดหมายดังต่อไปนี้

1) มีคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่ดีงามและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

2) มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการเรียนรู้ต่อเนื่อง

3) มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพให้สอดคล้องกับความสนใจความถนัดและตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

4) มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5) มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

6) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

8) กลุ่มเป้าหมายประชาชนทั่วไปที่ไม่อยู่ในระบบสถานศึกษา

2.4.5 โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและภาคีเครือข่ายมีแนวปฏิบัติในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

1. ระดับการศึกษา แบ่งออกเป็นออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

1.1 ระดับประถมศึกษา

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 สาระ ดังนี้

2.1. สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็นและการวิจัยอย่างง่าย

2.2. สาระความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.3. สาระการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทางและการตัดสินใจประกอบอาชีพ ทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรมและการพัฒนาอาชีพให้มั่นคง

2.4. สาระทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะและสุนทรียภาพ

2.5. สาระการพัฒนาสังคม เป็นสาระที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

3. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

4. มาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5. เวลาเรียนในแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนผลการเรียนทั้งนี้ ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน

6. หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

7. โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตาราง 1 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สาระการเรียนรู้		จำนวนหน่วยกิต					
		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย	
		วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก
1.	ทักษะการเรียนรู้	5		5		5	
2.	ความรู้พื้นฐาน	12		16		20	
3.	การประกอบอาชีพ	8		8		8	
4.	ทักษะการดำเนินชีวิต	5		5		5	
5.	การพัฒนาสังคม	6		6		6	
		36	12	40	16	44	32
รวม		48 หน่วยกิต		56 หน่วยกิต		76 หน่วยกิต	
กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง	

หมายเหตุ : วิชาเลือกในแต่ละระดับ สถานศึกษาต้องจัดให้กับผู้เรียน เรียนรู้จากการทำโครงงาน จำนวนอย่างน้อย 3 หน่วยกิต

2.4.6 หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

1) สาระการเรียนรู้ 5 สาระคือ ทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน การประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสังคม

1. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ดังนี้

1) สาระทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 1.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 1.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการใช้แหล่งเรียนรู้

มาตรฐานที่ 1.3 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการจัดการความรู้

มาตรฐานที่ 1.4 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการคิดเป็น

มาตรฐานที่ 1.5 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการวิจัยอย่างง่าย

2) สาระความรู้พื้นฐาน ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร

มาตรฐานที่ 2.2 มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3) สาระการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 3.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพ มองเห็นช่องทางและตัดสินใจประกอบอาชีพได้ตามความต้องการ และศักยภาพของตนเอง

มาตรฐานที่ 3.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในอาชีพที่ตัดสินใจเลือก

มาตรฐานที่ 3.3 มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม

มาตรฐานที่ 3.4 มีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง

4) สาระทักษะการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 4.1 มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 4.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการดูแลส่งเสริม สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

มาตรฐานที่ 4.3 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับศิลปะและสุนทรียภาพ

5) สาระการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 5.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง สามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

มาตรฐานที่ 5.2 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและสืบทอดศาสนา วัฒนธรรมประเพณี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐานที่ 5.3 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะเพื่อความสงบสุขของสังคม

มาตรฐานที่ 5.4 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของหลักการพัฒนา และสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน/สังคม

หมายเหตุ สาระการเรียนรู้ความรู้พื้นฐาน มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ความเข้าใจทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร ซึ่งภาษาในมาตรฐานนี้หมายถึง ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

2) จำนวนหน่วยกิตในแต่ละระดับ ดังนี้

2.1) ระดับประถมศึกษา ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 36 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

2.2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 40 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต

2.3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 44 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต

3) ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับละไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

2.4.7 การจัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายดังนี้

1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนกำหนดแผนการเรียนรู้ของตนเองตามรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในการการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ภูมิปัญญา ผู้รู้ และสื่อต่าง ๆ

2) การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดให้ผู้เรียนมาพบกัน โดยมีครูเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาข้อสรุปร่วมกัน

3) การเรียนรู้แบบทางไกล เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ โดยที่ผู้เรียนและครูจะสื่อสารกันทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่ หรือถ้ามีความจำเป็นอาจพบกันเป็นครั้งคราว

4) การเรียนรู้แบบชั้นเรียน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดรายวิชา เวลาเรียน และสถานที่ ที่ชัดเจน ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีเวลามาเข้าชั้นเรียน

5) การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการ และความสนใจ จากสื่อเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือจากการฝึกปฏิบัติตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แล้วนำความรู้และประสบการณ์มาเทียบโอนเข้าสู่หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

6) การเรียนรู้จากการทำโครงงาน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนกำหนดเรื่องโดยสมัครใจ ตามความสนใจ ความต้องการ หรือสภาพปัญหา ที่จะนำไปสู่การศึกษาค้นคว้า ทดลอง ลงมือปฏิบัติจริง และมีการสรุปผลการดำเนินการตามโครงการ โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และกระตุ้นเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้

7) การเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ สถานศึกษาสามารถออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ได้ตามความต้องการของผู้เรียน

วิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาและผู้เรียนร่วมกันกำหนดวิธีเรียนโดยเลือกเรียนวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธีก็ได้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของเนื้อหา และสอดคล้องกับวิถี ชีวิต และการทำงานของผู้เรียน โดยขณะเดียวกันสถานศึกษาสามารถจัดให้มีการสอนเสริมได้ทุกวิธีเรียน เพื่อเติมเต็มความรู้ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้

2.4.8 การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการ

แสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์กรความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม ซึ่งกำหนดการจัดกระบวนการเรียนรู้ กศน. หรือ ONIE MODEL ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบตามปรัชญา “คิดเป็น” ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ (O: Orientation) เป็นการเรียนรู้จากสภาพ ปัญหา หรือความต้องการของผู้เรียน และชุมชน สังคม โดยให้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ 1) ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะได้มาจากสถานการณ์ในขณะนั้น หรือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเป็นประเด็นที่กำลังขัดแย้ง และกำลังอยู่ในความสนใจของชุมชน ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่คิดจะหาทางออกของปัญหาหรือความต้องการนั้น ๆ 2) ทำความเข้าใจกับสภาพ ปัญหา ความต้องการในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ โดยดึงความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เน้นการมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนความคิดและอภิปรายโดยให้เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ และ 3) วางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดสามารถมองเห็นแนวทางในการค้นพบความรู้หรือคำตอบได้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (N: New ways of learning) เป็นการการแสวงหาข้อมูล และจัดการเรียนรู้ โดยศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ และรวบรวมข้อมูลของตนเอง ข้อมูลของชุมชน สังคม และข้อมูลทางวิชาการ จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายมีการระดมความคิดเห็นวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นความรู้ โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ 1) ผู้เรียนแสวงหาความรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ กระบวนการกลุ่ม ศึกษาจากผู้รู้ /ภูมิปัญญาและวิธีอื่น ๆ ที่เหมาะสม 2) ครูและผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปความรู้เบื้องต้น โดยใช้คำถามปลายเปิดในการชวนคิด ชวนคุย เป็นเครื่องมือ ด้วยกระบวนการการระดมสมอง สะท้อนความคิดและอภิปราย และ 3) ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อประเมินความเป็นไปได้โดยวิธีต่าง ๆ เช่น การทดลอง การทดสอบ การตรวจสอบกับผู้รู้

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ (I: Implementation) เป็นการนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสังคม โดยขั้นตอนการเรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน โดยสังเกตปรากฏการณ์ จดบันทึก และสรุปผล เก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มสะสมงาน ระหว่างดำเนินการต้องมีการตรวจสอบหาข้อบกพร่อง และรวบรวมไว้ในแฟ้มสะสมงาน

ขั้นที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ (E: Evaluation) ประเมิน ทบทวน แก้ไขข้อบกพร่อง ผลจากการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แล้วสรุปเป็นความรู้ใหม่ พร้อมกับเผยแพร่ผลงาน โดยขั้นตอนการเรียนรู้ ครู และผู้เรียนนำแฟ้มสะสมงาน และผลงานที่ได้จากกการปฏิบัติมาใช้เป็นสารสนเทศในการประเมินคุณภาพการเรียนรู้ 1) ครูและผู้เรียนร่วมกันสร้างเกณฑ์การประเมินคุณภาพการเรียนรู้ 2) ครู ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมิน พัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ทั้ง 4 ขั้นตอนเป็นวงจรของกระบวนการเรียนรู้ ตามปรัชญาคิดเป็น ซึ่งสถานศึกษาสามารถปรับใช้ ขั้นตอนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามสภาพของรายวิชาหรือเงื่อนไขอื่นๆ ตามความต้องการของผู้เรียน

2.4.9 สื่อการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบุคคล ภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ผู้เรียน ครู สามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ใกล้ตัวและข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย เป็นการากระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา

2.4.10 การเทียบโอน การวัดและประเมินผลการเรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน หรือเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน ให้เป็นส่วนหนึ่งของผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสถานศึกษาต้องจัดทำระเบียบหรือแนวปฏิบัติการเทียบโอนให้สอดคล้องกับแนวทางการเทียบโอนที่สำนักงาน กศน.กำหนด ส่วนการวัดและประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการที่ให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงการพัฒนาความก้าวหน้า ความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ เกิดทักษะกระบวนการและค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

1) การวัดและประเมินผลรายวิชา เป็นการประเมินผลการเรียนรายวิชา สถานศึกษาต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์อันเป็นผลเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพียงใด และต้องมีการประเมินผลรวมเพื่อทราบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร ดังนั้น การวัดและประเมินผลจึงต้องใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2) การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการประเมินสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม โดยพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลจากการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

3) การประเมินคุณธรรม เป็นการประเมินสิ่งที่ต้องการปบุตรฝังในตัวผู้เรียน โดยประเมินจากกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านการพัฒนาตน การพัฒนางาน การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ และกิจกรรมในลักษณะอื่นๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

4) การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนเข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ ในภาคเรียนสุดท้ายของทุกระดับการศึกษาในสาระการเรียนรู้ที่สำนักงาน กศน.กำหนด การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการเรียนของผู้เรียนสำหรับนำไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกระบบต่อไป การประเมินดังกล่าวไม่มีผลต่อการได้หรือตกของผู้เรียน

2.4.11 การจบหลักสูตร ผู้จบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในแต่ละระดับการศึกษาต้องผ่านเกณฑ์การจบหลักสูตร ดังนี้

1) ผ่านการประเมินและได้รับผลการตัดสินการเรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดทั้ง 5 สาระการเรียนรู้ และได้ตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามโครงสร้างหลักสูตร

2) ผ่านกระบวนการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

3) ผ่านกระบวนการประเมินคุณธรรม

4) เข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ

2.4.12 เอกสารหลักฐานการศึกษา เอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เอกสารหลักฐานการศึกษาเหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกันและการส่งต่อได้แก่

1) ระเบียนแสดงผลการเรียน

2) หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา(ประกาศนียบัตร)

3) แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษาอื่นๆ สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเพื่อใช้ประกอบการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามที่เห็นสมควร เช่น แบบประเมินผลกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

โดยสรุป การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการที่ผู้เรียนได้ศึกษาพัฒนาความรู้ ความสามารถ ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดให้ได้บรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดหมายปลายทางที่ได้ตั้งใจไว้ โดยเป็นผลสำเร็จในการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดให้ได้บรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดหมายปลายทางที่ได้ตั้งใจไว้

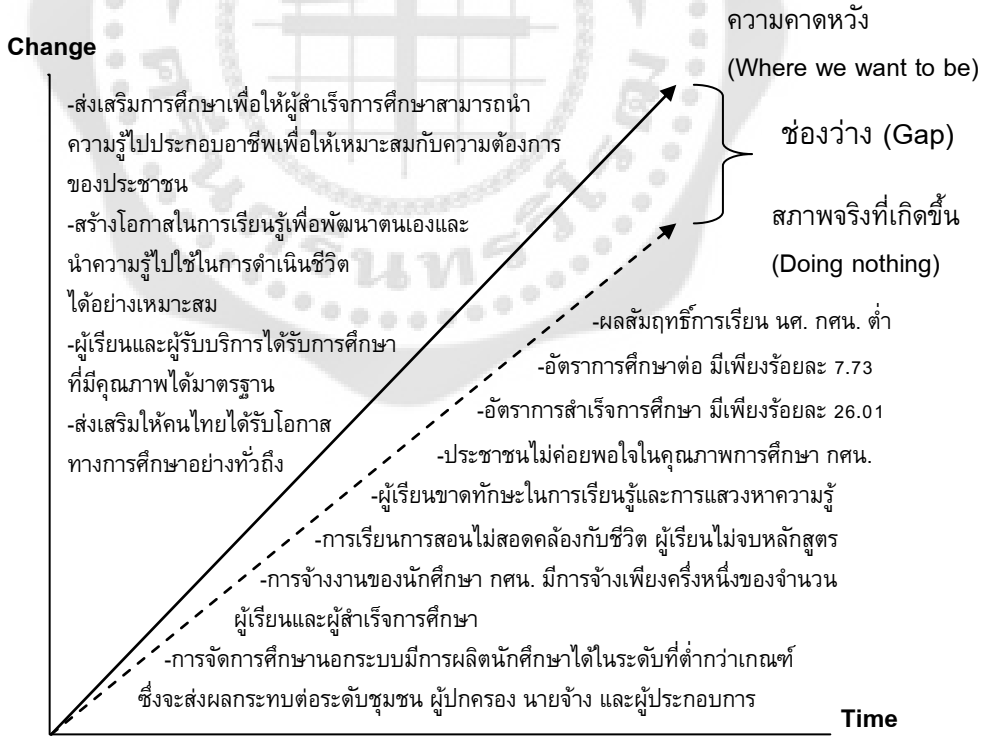
2.5 สภาพความสำเร็จในการจัดการศึกษานอกระบบ

จากข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) เป็นข้อเสนอที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา เรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างมีคุณภาพในทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ในการดำเนินการมีมาตรการหลักที่สำคัญประการหนึ่งคือ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552: 11) ซึ่งการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว การศึกษานอกระบบ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักโดยได้กำหนดเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องไว้หลายประการ อาทิ การส่งเสริมให้คนไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ครอบคลุม และเป็นธรรม ผู้เรียนและผู้รับบริการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อให้มีความเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553: 1) โดยความเป็นไปได้ของนโยบายต่อความสำเร็จการศึกษาของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ จัดเป็นการส่งเสริมการศึกษาเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในแต่ละยุคสมัย โดยสร้างโอกาสในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม (จรัส หนุนอนันต์. 2551: ออนไลน์) โดยมุ่งเพิ่มขีดความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้ไปการประกอบอาชีพได้ อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น (สำนักงาน กศน. 2551: ก)

จากสภาพปัญหาของผลผลิตหรือผู้เรียนที่เกิดขึ้นกับการศึกษานอกระบบนั้น พบว่าอัตราการสำเร็จการศึกษานอกระบบ ปี พ.ศ. 2550 มีอัตราการสำเร็จการศึกษานอกระบบใน 4 ภาคเรียน ในระดับประเทศรวมทุกระดับ มีอัตราการสำเร็จการศึกษา เพียงร้อยละ 29.81 โดยในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 19.77 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า (>= 33%) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 26.01 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า (>= 33%) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 34.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า (>= 33%) สำหรับอัตราการคงอยู่ของนักศึกษา 4-6 ภาคเรียน รวมทุกระดับมีอัตราการคงอยู่ ร้อยละ 27.84 ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 24.51 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 27.24 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 28.84 ซึ่งจะพบว่ามีอัตราการคงอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่อัตราการศึกษาต่อสถาบันการศึกษาของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีเพียงร้อยละ 7.73 ซึ่งจัดว่าต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเทียบเท่า (เทียบกับอัตราการศึกษา >=25%) จะเห็นได้ว่าผลการจัดการศึกษานั้นมีผลผลิตในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระดับชุมชน ระดับบุคคล และมีผลต่อบุคลากร กศน. ผู้เรียน บิดา/มารดา ผู้ปกครอง นายจ้าง และผู้ประกอบการ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม และความสามารถของผู้เรียนได้ (สนอง โลหิตวิเศษ และพิสมัย จารุจิตติพันธ์. 2550: 1-2) ประกอบกับ อัตราการออกกลางคัน 4 ภาคเรียน ทุกระดับการศึกษา

มีอัตราการออกกลางคัน ร้อยละ 14.17 โดยระดับประถมศึกษา ร้อยละ 31.37 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า (>= 25%) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 20.99 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 6.69 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์การมีประสิทธิภาพการศึกษาเทียบเท่า (>= 25%) (สนอง โลหิตวิเศษและพิสมัย จารุจิตติพันธ์. 2550: 1-2) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (2553: 81) ที่พบว่า การออกกลางคันของนักศึกษานอกระบบนั้นเป็นการเรียนไม่จบหลักสูตร หรือใช้เวลาในการเรียนเกินกำหนดระยะเวลา นักศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จบการศึกษาก่อน 2 ปี เพียงร้อยละ 2.84 จบภายใน 2 ปี เพียงร้อยละ 23.81 จบหลัง 2 ปี มีเพียงร้อยละ 7.83 และไม่จบการศึกษามีจำนวนมากถึงร้อยละ 65.52 โดยมีอัตราการเรียนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.26 ภาคเรียน ซึ่งพบว่าผู้เรียน/ผู้รับบริการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ต่ำเนื่องจากไม่สนใจความรู้ที่ได้รับ และเบื่อหน่ายการเรียน จะสนใจเพียงแต่การได้วุฒิการศึกษามากกว่า และผู้เรียนยังขาดทักษะในการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ และไม่มีเวลาในการพัฒนาเรียนรู้ด้วยตนเองเนื่องจากมีภาระครอบครัวมาก

โดยสรุป สภาพการจัดการศึกษานอกระบบ ยังมีปัญหาขาดกลไกที่ดีที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยเฉพาะปัญหาการเข้ารับการศึกษาของประชาชนที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในทุกปี แต่มีอัตราผู้จบการศึกษาในทุกระดับต่ำ ทำให้มีช่องว่างของสภาพจริงที่เป็นอยู่และความคาดหวังต่อความสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา กศน. โดยมีรายละเอียดดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 สภาพจริงที่เกิดขึ้นกับความคาดหวังต่อความสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา กศน.

3. ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา

3.1 รูปแบบของสถานศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษา

ในอดีตนั้นความคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษามักจะถูกมองว่าการบริหารสถานศึกษาไม่ได้ก่อให้เกิดความงอกเงยขึ้นแก่ผู้เรียน (School make no difference) ทำให้ผู้ปกครองไม่มีความหวังอะไรต่อสถานศึกษา สถานศึกษาจึงถูกละเลยและไม่ได้รับการพัฒนาในที่สุด จากรายงานของ บลูม ที่ตีพิมพ์ในปี 1964 ชื่อ Benjamin Bloom's Stability and Change in Human Characteristics และงานวิจัยของโคลแมน ที่มีชื่อว่า James Coleman's Equality of Educational Opportunity (Coleman. 1966; citing Teddlie; & Reynolds; & Sammons. 2000: 3) เหตุที่เป็นเช่นนี้ เซอร์จิโอวานนิ (Sergiovanni. 1991: 75) ได้อธิบายว่าความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ความยากจน และการที่สถานศึกษามีการแบ่งแยกระดับกัน เป็นกุญแจสำคัญขององค์ประกอบที่จะตัดสินถึงผลการเรียนของผู้เรียน ที่ทำให้มีความแตกต่างกัน ปัจจัยสิ่งแวดล้อมจากทางบ้านของผู้เรียน ได้แก่ ระดับชั้นทางสังคม รายได้ของผู้ปกครอง การมีหนังสือจำนวนมาก ความต้องการประสบความสำเร็จและองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทางบ้านมีความสำคัญต่อผลการเรียน (Student-learning Outcomes) เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดการต่าง ๆ ในการอำนวยการของสถานศึกษา (School Facilities) เงินเดือนของครู หรือหลักสูตรการเรียนการสอน ที่สถานศึกษาจัดให้ ดังที่ บลูม (Sergiovanni. 1991: 75; citing Bloom.1976) ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาการศึกษาที่ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ผลนั้น สิ่งที่เป็นแรงผลักดันมาจากพื้นฐานภายนอกมากกว่าปัจจัยที่มาจากสถานศึกษา นักการบริหารการศึกษา และครูมากมายต่างก็เชื่อในรายงานดังกล่าวที่เผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้เขาเหล่านั้นเชื่อว่าสถานศึกษา ไม่มีความสำคัญ และยอมรับว่าปัจจัยทางบ้านหรือความสามารถพื้นฐานทางการเรียนเดิม เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ที่ทำให้เกิดความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละคน มากกว่าการที่สถานศึกษากระทำของครูและผู้บริหารบางคนถึงกับโทษว่าการที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำนั้น เกิดจากสภาพที่บ้านของผู้เรียนนั่นเอง จึงทำให้การพัฒนาสถานศึกษา และการให้ความสำคัญกับประสิทธิผลของสถานศึกษาลดลงอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว ต่อมาเมื่อสังคมเข้าสู่ยุคของการแข่งขันเพื่อความอยู่รอด มุมมองเกี่ยวกับสถานศึกษาก็เปลี่ยนไป ได้มีการศึกษาที่ขยายกว้างออกไปในลักษณะของความเป็นสากลของสถานศึกษาที่ต้องแข่งขันกันตลอดเวลา ซึ่งผู้บริหารและครู ตลอดจนชุมชนจะต้องมีการพัฒนาสถานศึกษาที่สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นกับผู้เรียนในทุกด้าน เป็นลักษณะการเพิ่มมูลค่า (Add Value) และภารกิจของนโยบายการจัดการศึกษาจะต้องเป็นไปแบบทั่วไปในระบบเปิด โดยจะต้องบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลเป็นสำคัญ เท็ดดี้และเรย์โนลด์ (Teddlie; & Reynolds. 2000: 3) ตั้งแต่นั้นมา ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นอย่างปราศจากข้อสงสัยว่าผู้เรียนที่มีฐานะยากจนก็มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการบริหารจัดการโดยสถานศึกษาโดยในปี ค.ศ. 1980 ภาพของสถานศึกษาก็ได้แปรเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานสถานศึกษากับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เกิดขึ้น ความเชื่อที่ว่าสถานศึกษาทำให้เกิดผลของความแตกต่างใน

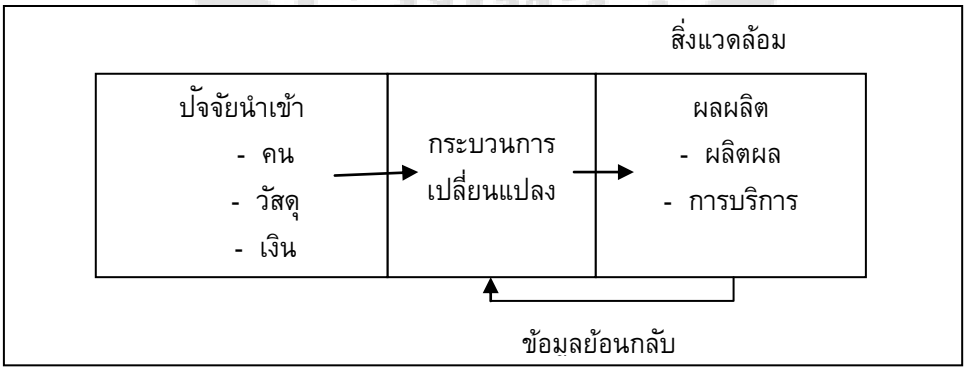
ตัวผู้เรียนกลับมาได้รับการยอมรับอีกครั้งหนึ่ง โดยมีการยอมรับว่าสถานศึกษาที่มีคุณภาพเป็นตัวนำมาซึ่งคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และสิ่งที่สำคัญของคุณภาพสถานศึกษา คือภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพสถานศึกษา โดยผู้บริหารจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนครู และคณะทำงานต่างๆ ให้ทำงานอย่างเต็มที่ และเกิดผลดีต่อสถานศึกษา ในประเด็นนี้ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลและความสำเร็จของสถานศึกษาเป็นสิ่งยืนยันและสนับสนุนความคิดในลำดับต่อมา

เซอร์จิโอวานี (Sergiovanni. 1991: 76) ได้ทำการทดลองเปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์สูงจำนวน 18 โรง กับสถานศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำจำนวน 12 โรง ที่เลือกมาจากสถานศึกษาในรัฐเมรีแลนด์ พบว่า มีความแตกต่างระหว่างสถานศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์สูงและต่ำว่าเกิดจากผลการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวคือในสถานศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์สูงผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง สามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับครูโดยตรง และมีความถี่ของการเอาใจใส่ในงานวิชาการสูง มีความคาดหวังกับผลสำเร็จของสถานศึกษาสูง และเน้นการบริหารงานที่มุ่งสู่เป้าหมายของสถานศึกษามากกว่าสถานศึกษาที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำอย่างชัดเจน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความกระจ่างในความเชื่อดังกล่าว อีกทั้งงานวิจัยอื่นๆ ก็ปรากฏในทำนองนี้ด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารการศึกษา เห็นพ้องกันว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการที่จะทำให้คณะครูมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ของตนร่วมกันเพื่อความสำเร็จของสถานศึกษาผู้บริหารจึงเป็นผู้นำของผู้นำ (Principal is the leader of leaders) งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษามีการศึกษาถึงคุณลักษณะของสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล โดยการวัดที่ผลผลิตของผู้เรียน (Student Outcomes) จากผลคะแนนสอบของผู้เรียน ดังงานวิจัยที่ เซอร์จิโอวานนิ (Sergiovanni. 1991: 78) ได้ศึกษาจากผู้เรียนที่อยู่ในสถานศึกษาประถมศึกษาในเขตเมืองและสถานศึกษาที่อยู่ในเขตที่ผู้เรียนยากจนทั้งในสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลและไม่มีประสิทธิผล ซึ่งการตัดสินว่าสถานศึกษาใดมีประสิทธิผลหรือไม่นั้น ใช้ผลจากศักยภาพของผู้เรียน (Pupil performance) ที่มาจากคะแนนสอบมาตรฐานในทักษะการอ่าน และคณิตศาสตร์ประเด็นของประสิทธิผล และคุณภาพขององค์การนั้น เป็นความคิดหลักของการศึกษาองค์การตามทฤษฎีของระบบเปิดในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ในปัจจุบันประสิทธิผลขององค์การกลายมาเป็นสิ่งที่สำคัญของการศึกษาทฤษฎีองค์การ ดังที่ คาเมรอนและเวทเทน (Hoy; & Miskel. 2001: 287-288; citing Cameron; & Whetten. 1996) ได้เขียนไว้ในรายงานที่สรุปได้ว่าระบบการศึกษาเปลี่ยนจากประสิทธิผลไปสู่คุณภาพ (Effectiveness to Quality) กล่าวคือถ้าหากรู้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ทำให้องค์การไปสู่ประสิทธิผลแล้วก็จะเป็นแนวทางที่นำไปสู่การมีคุณภาพของสถานศึกษาในที่สุด ในส่วนของประสิทธิผลสถานศึกษานั้นจะเน้นไปที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการบริหารโดยไม่จำเป็นต้องวัดผลผลิตระยะยาว (Outcomes) และการประเมินเกี่ยวกับความพอใจในการปฏิบัติงาน ส่วนของคุณภาพจะเน้นเกี่ยวกับมาตรฐานที่กำหนดเป็นสำคัญ

การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยการบริหารหลักๆ ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) หรือที่นิยม

เรียกกันว่า 4 M's นอกจากนั้น เฮอร์เซย์ แบลนชาร์ด และจอห์นสัน (รุจิร์ ภู่สาระ และจันทรานี สงวนนาม. 2545: 7-8; อ้างอิงจาก Hersey, Blanchard; & Johnson. 2001) ยังได้เพิ่มการจูงใจ (Motivation) เป็นปัจจัยที่ 5 อีกด้วย และแม้ว่าจะมีปัจจัยดังกล่าวแล้วการบริหารสถานศึกษายังต้อง คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่มีส่วนสำคัญในการบริหาร ได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ประชากร ทรัพยากร ลักษณะนิสัยและความสามารถของคน ความเชื่อและศรัทธาขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนค่านิยมและอุดมการณ์ของสังคม การที่ผู้บริหารจะบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ให้ถ่องแท้เสียก่อนการวิเคราะห์ประสิทธิผลและประสิทธิภาพองค์การ เป็นเรื่องที่สำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์การ

สำหรับแนวคิดที่เป็นจุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษานั้น สามารถทำได้โดยการวิเคราะห์ประสิทธิผลเชิงระบบ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของสถานศึกษา และองค์การโดยทั่วๆ ไป ในประเด็นมุมมองขององค์การในฐานะที่เป็นระบบเปิด ดังที่เดนิสัน, ฮอยและมิสเกล (Denison. 1990: 5; Hoy; & Miskel. 2005: 18-19) ได้อธิบายเรื่องนี้ไว้คล้ายคลึงกัน สรุปได้ว่า มุมมองขององค์การในฐานะที่เป็นระบบเปิด เป็นการมองที่ปฏิกิริยาระหว่างสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อพฤติกรรมองค์การ โดยไม่เชื่อว่าองค์การจะแยกอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยปราศจากการรับอิทธิพลใดๆ จากภายนอกได้ อิทธิพลที่มากระทบต่อสถานศึกษา ในฐานะที่เป็นระบบเปิด ได้แก่ การแข่งขัน แย่งชิงทรัพยากร และแรงกดดันจากนโยบายและการเมือง รูปแบบองค์การในระบบเปิดนั้นไม่เพียงแต่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านั้นอย่างแนบแน่น องค์การนั้นรับเอาสิ่งป้อนจากสิ่งแวดล้อมแล้วแปรเปลี่ยนสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นผลผลิต ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 องค์การในฐานะที่เป็นระบบเปิด

ที่มา: Hoy, W. K.; & Miskel, C. G. (2005). Educational administration: Theory. research and practice, 7th edition. Boston: McGraw-Hill. pp. 18-19

จากภาพประกอบ 4 อธิบายได้ว่า ระบบของสถานศึกษานั้นมี 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ปัจจัยป้อนเข้า (Input) กระบวนการ (Process / Transformation Process) และผลผลิต (Outputs) โดยในแต่ละส่วนยังมีองค์ประกอบย่อยๆ อื่นอีก และจะเห็นได้ว่า แต่ละส่วนจะมีปฏิกิริยาย้อนกลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากส่วนของผลผลิต (Outputs) ไปยังกระบวนการ ตัวอย่างขององค์การในระบบเปิด คือสถานศึกษาที่เป็นระบบหนึ่งของสังคม ซึ่งรับทรัพยากร เช่น แรงงาน ผู้เรียน เงิน จากสิ่งแวดล้อมและวัตถุต่างๆ เข้ามาสู่กระบวนการจัดการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงให้บุคคลมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ ทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ ซึ่งก็ถือว่าเป็นผลผลิตที่มาจากระบบนั่นเอง การมองสถานศึกษาในฐานะระบบเปิดนั้นมีนักการศึกษา ได้แก่ สก๊อต (Scott. 1998) ได้เสนอแนวคิดสอดคล้องกันว่า ระบบสังคมเป็นระบบเปิดองค์การทางการทุกองค์การเป็นระบบสังคม แต่ทุกๆหน่วยระบบสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นองค์การที่เป็นทางการ สถานศึกษาก็เช่นเดียวกันจะได้รับผลกระทบจากค่านิยมของสังคมนโยบายการเมืองและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น คนในสังคมจะปฏิบัติตนอยู่ภายใต้บทบาทและสถานภาพของตน ระบบสังคมนั้นแต่ละส่วนมีปฏิกิริยาต่อกันและกันทั้งหมด ระบบสังคมเน้นเป้าหมายเป็นสำคัญซึ่งในระบบจะมีเป้าหมายหลายๆ เป้าหมาย ในสถานศึกษาที่มีระบบการเรียนและระบบควบคุมมีเป้าหมายมากมายเช่นกัน แต่เป้าหมายที่เป็นหลักรวม คือ การที่ระบบสถานศึกษาสามารถเตรียมผู้เรียนเพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม ระบบสังคมเป็นระบบที่มีโครงสร้าง แต่ละหน่วยของระบบต้องปฏิบัติงานที่แตกต่างกันออกไปตามหน้าที่เฉพาะทาง (Specialization) และการมีลำดับขั้นตอนที่ลดหลั่น (Hierarchy) ระบบสังคมมีแบบแผน มีกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ มีระบบแทรกแซงหรือบทลงโทษและให้รางวัล องค์การทางการทุกองค์การเป็นระบบสังคม แต่ทุกๆ หน่วยระบบสังคมไม่จำเป็นต้องเป็นองค์การที่เป็นทางการ

นักวิชาการบางท่านได้กล่าวถึง ประสิทธิผลว่าเป็นความคิดหลักของการศึกษาองค์การตามทฤษฎีของระบบเปิดในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงศตวรรษที่ 20 ประสิทธิผลขององค์การกลายมาเป็นสิ่งที่มีความโดดเด่นในการศึกษาทฤษฎีองค์การ ดังที่ คาเมรอนและเวทเทน (Hoy; & Miskel. 2001: 287-288; citing Carmeron; & Whetten. 1996) ได้เขียนไว้ในรายงานชิ้นหนึ่งโดยสรุปว่า ประสิทธิผล เป็นรากเหง้าสำคัญของการนำพาสถานศึกษาไปสู่คุณภาพ แม้ว่าประสิทธิผลและประสิทธิภาพไม่ใช่เรื่องเดียวกันแต่ทั้งสองต่างมุ่งเน้นและอธิบายผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาได้อย่างดี และเสนอว่าระบบสังคมแบบเปิดเป็นกรอบในการศึกษาประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์การที่สำคัญ การมองสถานศึกษาในฐานะระบบเปิดในระบบสังคมนั้น ฮอยและมิสเกล (Hoy; & Miskel. 2005: 22-23) ให้แนวคิด ดังนี้

1. ระบบสังคมเป็นระบบเปิด สถานศึกษาได้รับผลกระทบจาก ค่านิยมของสังคม และทรัพยากรในชุมชน การเมือง และประวัติศาสตร์ของชุมชน

2. ประชาชนอยู่ในระบบสังคม คนในสังคมจะปฏิบัติตนอยู่ภายใต้ ความต้องการพื้นฐานของตนแต่อยู่ภายใต้บทบาท และสถานภาพของตน

3. ระบบสังคมนั้น แต่ละส่วนมีปฏิกิริยาต่อกันและกันทั้งหมด ทั้งคุณลักษณะและกิจกรรม เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบส่วนอื่นๆ ก็จะได้รับด้วย เช่น เมื่อผู้ปกครองมีความต้องการให้เปิดวิชาเรียนตามความประสงค์ของตนเพิ่มขึ้น ผู้บริหารก็จะได้รับผลโดยตรง แต่ในขณะเดียวกันครูผู้สอนและผู้เรียนก็จะได้รับผลกระทบนั้นๆ ด้วย

4. ระบบสังคมนั้น เน้นเป้าหมายเป็นสำคัญ ซึ่งในระบบจะมีเป้าหมายหลายๆ เป้าหมาย ในสถานศึกษาที่มีระบบการเรียนและระบบควบคุมมีเป้าหมายมากมาย เช่นกัน แต่เป้าหมายที่เป็นหลักรวมคือ การที่ระบบสถานศึกษาสามารถเตรียมผู้เรียนเพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม

5. ระบบสังคมเป็นระบบที่มีโครงสร้างแต่ละหน่วยของระบบต้องปฏิบัติงานที่แตกต่างกันออกไปตามหน้าที่เฉพาะและการจัดสรรทรัพยากร ระบบสถานศึกษา เป็นระบบราชการมีการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) เช่น ครูคณิตศาสตร์ ครูวิทยาศาสตร์ เน้นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) เช่น ครูผู้สอน นักแนะแนวให้คำปรึกษา นักบริหาร และการมีลำดับขั้นตอน (Hierarchy) เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและครูผู้สอน

6. ระบบสังคมมีแบบแผน มีกฎหมายและระเบียบปฏิบัติการที่เป็นทางการและมีแบบแผนพฤติกรรมที่สังคมร่วมกันวางไว้ โดยคาดหวังว่าทุกคนในสังคมจะรู้และร่วมกันปฏิบัติตามสิ่งนั้น ๆ

7. ระบบสังคมมีระบบแทรกแซงหรือบทลงโทษและให้รางวัล กล่าวคือถ้าหากผู้ใดปฏิบัติผิดไปจากแบบแผนจะถูกลงโทษโดยสังคม หากปฏิบัติถูกต้องก็จะได้รับรางวัล โดยกลไกของทางการเช่น การไล่ออก การรอลงอาญา การให้สิ้นสุดการทำงาน การให้พ้นวาระ และการเลื่อนตำแหน่ง และการแทรกแซงที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพูดจาถากถาง การคว่ำบาตรและการเย้ยหยัน

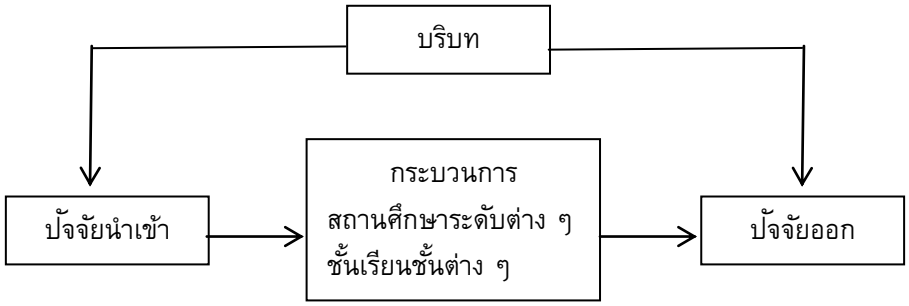
8. ระบบสังคมมีระบบการเมืองระบบความสัมพันธ์ของอำนาจที่ผลักดันสู่ความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม

9. ระบบสังคมจะมีลักษณะวัฒนธรรมที่เป็นเฉพาะของตนกล่าว คือ เป็นระบบที่มีการร่วมกันของค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ร่วม (Shared Value)

10. ระบบสังคมเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์และมีความคิดรวบยอด กล่าวคือระบบสังคมจะมีการสร้างระบบทั่ว ๆ ไป ที่สามารถมองแบบประยุกต์ใช้ได้ในหน่วยสังคมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยใหญ่หรือหน่วยเล็ก เช่นระบบห้องเรียน เราสามารถเทียบเคียงได้กับระบบสังคม ถ้าดูเพียงวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว ในขณะที่พิจารณาสถานศึกษาหรือขอบเขตการศึกษาว่าเป็นระบบสังคมระบบหนึ่งแต่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป

11. ทุกองค์การที่เป็นทางการอยู่ในระบบสังคม แต่ระบบสังคมทุกระบบไม่จำเป็นต้องเป็นองค์การที่เป็นทางการ

โดยรวมการออกแบบการศึกษามีผลต่อการเรียนการสอนของสถานศึกษาและมีผลอย่างมากต่อการศึกษา และได้ส่งผลต่อความก้าวหน้าของผู้เรียน รูปแบบพื้นฐานของทฤษฎีระบบจะช่วยให้เกิดความเข้าใจชัดเจนขึ้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานในระดับสถานศึกษาและระดับชั้นเรียน รวมถึงกลุ่มงานภายในสถานศึกษาและโครงสร้าง ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ระบบพื้นฐานของรูปแบบการศึกษา

ที่มา: Scheerens. (2004). Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2005 The Quality Imperative: Review of school and instructional effectiveness research. EFA Global Monitoring Report or to UNESCO. p. 2.

การศึกษาได้รับผลอย่างหลากหลายจากผลเชิงประจักษ์ และเงื่อนไขของผลลัพธ์ทางการศึกษา ซึ่งอาจเป็นผลของพื้นฐานการศึกษาซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ประการ โดยพิจารณาจากผลการวิจัยในประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนี้

1. การวิจัยด้านความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาและนัยสำคัญของสถานศึกษา
2. การศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์ของผลผลิต
3. การประเมินผล
4. การศึกษาผลที่ได้จากสถานศึกษา
5. การศึกษาผลที่ได้จากครู ชั้นเรียน และโครงสร้างการผลิต

จากการศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษานั้น พบว่ามีเงื่อนไขมีอยู่มากมายที่ส่งผลกระทบ ดังตารางสรุปคุณลักษณะประสิทธิผลการศึกษาของ เพอร์กี้และสมิท ซีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ ซีรีนส์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ คัตตัน (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Scheerens. 1992; Sammons; et al. 1995; Cotton. 1995) ดังปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2 วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับประสิทธิผลการศึกษา

Purkey; & Smith (1983)	Levine; & Lezotte (1990)	Scheerens (1992)	Cotton (1995)	Hillman; & Mortimore (1995)
ความก้าวหน้าของนโยบาย ความร่วมมือในการสร้างบรรยากาศที่สงบ เป็นไปตามแนวโน้มของสังคม	การผลิตและวัฒนธรรม	มีแรงกดดันที่จะก้าวหน้า มีความคิดเห็นที่สอดคล้อง มีการวางแผนความร่วมมือ มีบรรยากาศที่สงบเงียบ	การวางแผนและการเรียนรู้ เป้าหมาย การวางแผน หลักสูตรและการพัฒนา	วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและเป้าหมาย การเรียนรู้ สภาพแวดล้อม การสนับสนุนในเชิงบวก
เป้าหมายที่ชัดเจนบนทักษะพื้นฐาน	จุดเน้นที่ทักษะการเรียนรู้		การวางแผนและการเรียนรู้เชิงประจักษ์ของสถานศึกษา	ความมุ่งมั่นในการเรียนการสอน
มีการประเมินผลบ่อยครั้ง	การกำกับติดตามที่เหมาะสม	ประเมินสมรรถนะที่จะเป็นไปได้ของสถานศึกษา การติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน	การประเมินผล (ขอบเขต, สถานศึกษา, ระดับชั้น)	กระบวนการติดตาม
อบรมการบริการ/การพัฒนาทีมงาน	การฝึกอบรมการเข้าสู่ตำแหน่งเพื่อพัฒนา		พัฒนาความเป็นมืออาชีพ ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน	องค์การแห่งการเรียนรู้
มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง	มีภาวะผู้นำที่ดีเยี่ยม	การศึกษาภาวะผู้นำ	การจัดการสถานศึกษาและองค์การ, ภาวะผู้นำและการปรับปรุงสถานศึกษาและการวางแผน	ผู้นำมืออาชีพ

ตาราง 2 (ต่อ)

Purkey; & Smith (1983)	Levine; & Lezotte (1990)	Scheerens (1992)	Cotton (1995)	Hillman; & Mortimore (1995)
	ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีส่วนสำคัญที่สุด	การสนับสนุนจากครอบครัว	ความเกี่ยวข้องของครอบครัว	ความสัมพันธ์ของบ้านกับสถานศึกษา
เวลา, การสนับสนุน	ผลจากการเตรียมการสอน	โครงสร้างการสอน, การใช้ประโยชน์จากเวลาในการเรียน โอกาสในการเรียน	การจัดการชั้นเรียนและโครงสร้างองค์การ	จุดมุ่งหมายของการสอน
คาดหวังสูง	คาดหวังสูง	ปัจจัยภายนอกมีผลต่อสถานศึกษา คุณลักษณะทางกายภาพและวัสดุอุปกรณ์ ประสบการณ์ของครู คุณลักษณะในบริบทของสถานศึกษา	ครู ผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความเสมอภาคในโปรแกรมพิเศษ	คาดหวังสูง การวางตัวได้ถูกต้องและมีความรับผิดชอบ

จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมาย คือ การสร้างความร่วมมือ ภาวะผู้นำทางการศึกษา การติดตามประเมินผลบ่อยครั้ง เวลาโอกาสในการเรียนรู้ และโครงสร้างการศึกษาเป็นเงื่อนไขหลัก ดังที่ ชีรีนส์และบอสเกอร์ (Scheerens; & Bosker. 1997) ได้วิเคราะห์ความหมายของปัจจัยต่างๆ โดยพิจารณาจากการทำงานในแผนกต่าง ๆ ของสถานศึกษา จากแบบสอบถามและเกณฑ์ที่ใช้จริงในการศึกษา ซึ่งสรุปองค์ประกอบปัจจัยส่งผลไปสู่ความสำเร็จในการศึกษา ดังตาราง 3

ตาราง 3 องค์ประกอบปัจจัยส่งผลไปสู่ความสำเร็จในการศึกษา

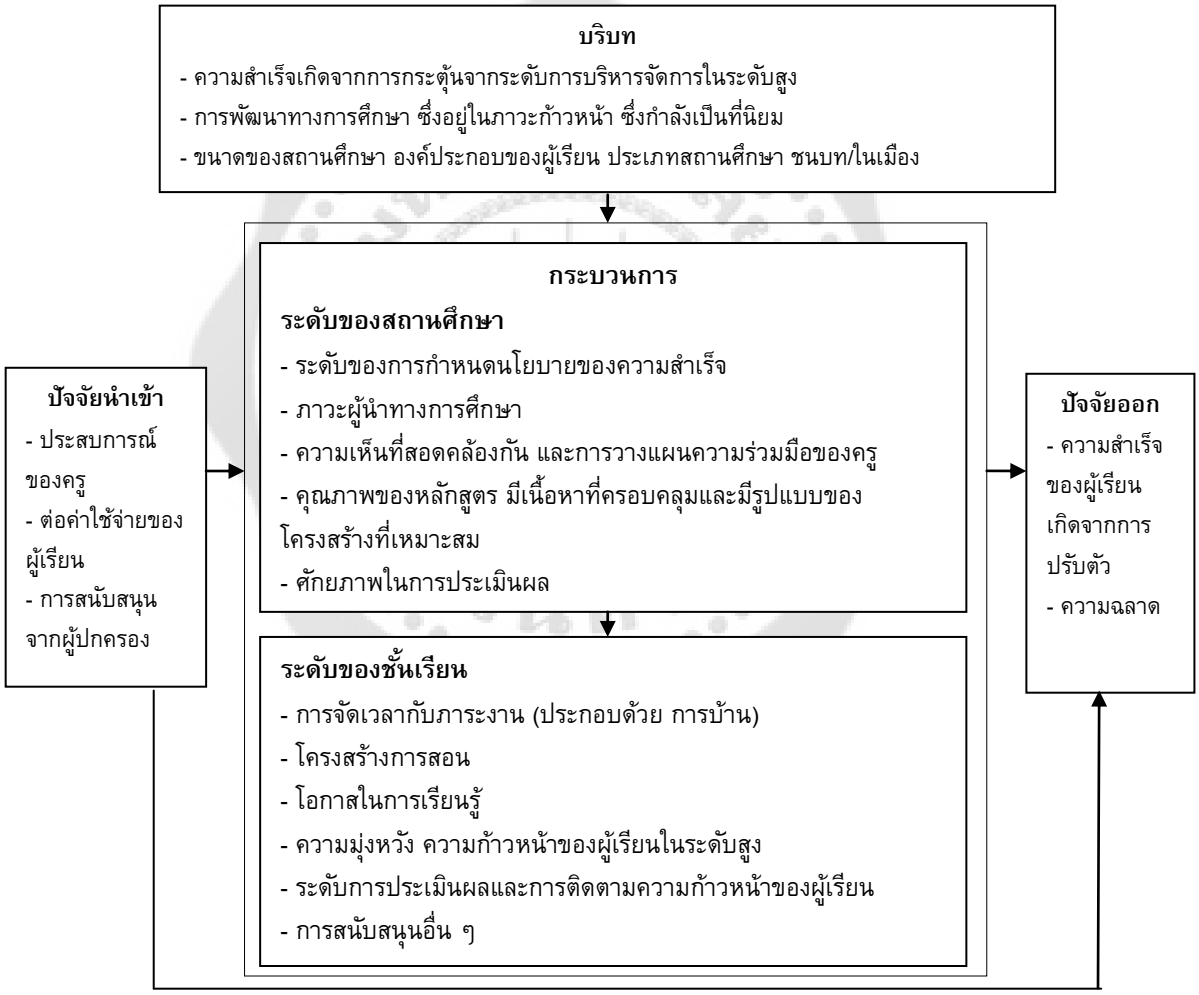
ปัจจัย	องค์ประกอบ
การบรรลุผลสำเร็จ	- มีจุดหมายที่ชัดเจนบนหัวข้อ/สาขาที่มีความเชี่ยวชาญพื้นฐาน
การกำหนดเป้าหมาย	- มีความคาดหวัง (ในความสำเร็จ) สูง (ระดับสถานศึกษา)
มีความคาดหวังใน	- มีความคาดหวัง (ในความสำเร็จ) สูง (ระดับครู)
ระดับสูง	- บันทึกความสำเร็จของผู้เรียน
ภาวะผู้นำทางการศึกษา	- ทักษะในการเป็นผู้นำทั่วไป
	- เป็นผู้นำของสถานศึกษาในการจัดหาข้อมูล
	- เป็นผู้ดำเนินการหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
	- เป็นผู้นำของสถานศึกษาในการประสานงาน
	- เป็นผู้ควบคุมอยู่เบื้องหลัง กระบวนการของชั้นเรียน
	- ระยะเวลาในการศึกษา/ภาวะผู้นำในการบริหาร
	- ให้คำปรึกษาและควบคุมคุณภาพของครู
	- เป็นผู้นำและช่วยเหลือทีมงานให้ได้รับความสะดวกอย่างมืออาชีพ
ให้ความสำคัญกับความ	- ประเภทและความถี่ของการประชุมและการให้คำปรึกษา
คิดเห็นของคนส่วนใหญ่	- เนื้อหาของการทำงานร่วมกัน
และการทำงานร่วมกัน	- ความพึงพอใจเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน
ระหว่างทีมงาน	- ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของการทำงานร่วมกัน
	- ตัวชี้วัดความสำเร็จของการทำงานร่วมกัน
คุณภาพของหลักสูตร/	- แนวทางในการจัดทำหลักสูตรตามลำดับความสำคัญ
โอกาสในการเรียนรู้	- การเลือกระเบียบวิธีแนวทาง และตำรา
	- โอกาสในการเรียนรู้
	- ความพึงพอใจในหลักสูตร
	- บรรยากาศสงบเรียบร้อย
	- ให้ความสำคัญกับการทำให้เกิดบรรยากาศสงบเรียบร้อย
	- บทบาทและข้อบังคับ
	- การลงโทษและการให้รางวัล
	- การขาดงานบ่อย ๆ และการลาออก
	- มีความประพฤติดีและพฤติกรรมของผู้เรียนมีความพึงพอใจกับบรรยากาศ
	- มีการปรับตัวกับบรรยากาศในแต่ละภาคเรียนได้อย่างดีและมีความสัมพันธ์ภายในอย่างดี

ตาราง 3 (ต่อ)

ปัจจัย	องค์ประกอบ
	- ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้ดีขึ้น
	- มีแนวคิดในการทำให้ดีขึ้นจากเงื่อนไขต่าง ๆ
	- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน
	- ความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน
	- ความสัมพันธ์ระหว่างทีมงาน
	- ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครูในการควบคุมผู้เรียน
	- บทบาทในการประเมินและภาระหน้าที่
	- งานการประเมินให้ทีมด้วยความสะดวก เงื่อนไขการจ้างงาน ภาระงานในหน้าที่ และความพึงพอใจทั่วไป
	- สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งก่อสร้าง
ศักยภาพในการประเมิน	- การให้ความสำคัญกับการประเมิน
	- กระบวนการติดตามผู้เรียน
	- ใช้ระบบการติดตามผู้เรียน
	- กระบวนการประเมินของสถานศึกษา
	- ใช้ผลการประเมิน (นำผลมาใช้ประโยชน์)
	- เก็บข้อมูล ความสามารถ (สมรรถนะ) ของผู้เรียน
	- มีความพึงพอใจในกิจกรรมการประเมินผล
ความเกี่ยวข้องกับ	- ครอบครัวมีความสำคัญอย่างมากต่อนโยบายของสถานศึกษา
ครอบครัวของผู้เรียน	- การติดต่อกับครอบครัว
	- ความพึงพอใจของครอบครัว
บรรยากาศในชั้นเรียน	- สานสัมพันธ์ภายในชั้น
	- การสั่งการ
	- คุณลักษณะของงาน
	- ความพึงพอใจ
ผลจากการใช้เวลาในการ	- มีความสำคัญต่อเวลาในการเรียน
เรียน	- การติดตามการขาดเรียนในสถานศึกษา
	- การใช้เวลาในชั้นเรียนต่าง ๆ ของสถานศึกษา
	- การจัดการชั้นเรียน, การบ้าน

ที่มา: Scheerens, J; & Bosker, R.J. (1997). The Foundations of Educational Effectiveness. Oxford : Elsevier Science Ltd.

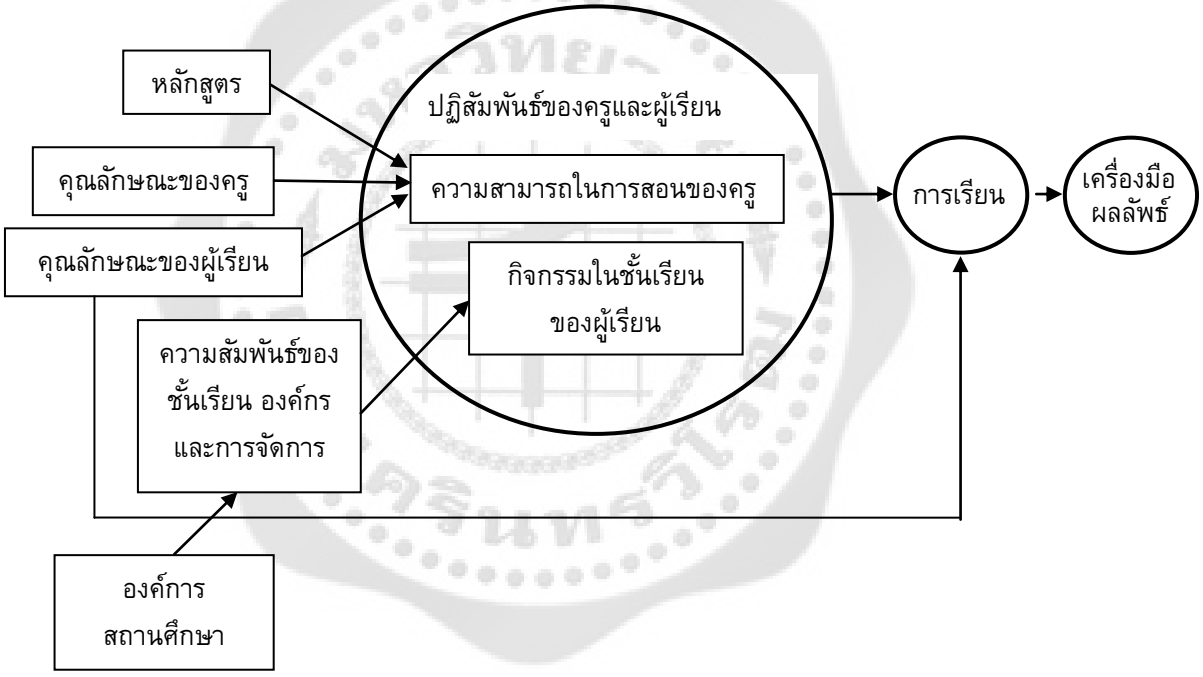
ปัจจุบันการเรียนให้ประสบความสำเร็จนั้นมีอยู่หลายหนทาง ซึ่งต้องนำมาบูรณาการที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบและตัวแปรทางเลือก การวิเคราะห์พหุระดับ (Multilevel) ได้มีส่วนทำให้เกิดพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ รูปแบบของกรอบแนวคิดของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จแสดงให้เห็นถึงกลุ่มของ “ระดับของการซ้อนทับกัน” เพอร์กี้และสมิท (Purkey; & Smith. 1983: 427-452) ขณะที่ ชีรีนส์และครีเมอร์ (Scheerens; & Creemers. 1989: 691-706) ได้ศึกษาแนวทางการสังเคราะห์ระหว่างบทบาทหน้าที่การผลิตผู้เรียน รวมถึงการสอนให้บรรลุผล และความสัมฤทธิ์ผลของสถานศึกษา ซึ่งความสำเร็จต่างๆ นั้น ประกอบด้วยตัวแปรทางด้านต่างๆ และความเหมาะสมในการแบ่งชั้นหรือระดับตามการทำงาน/หน้าที่ของสถานศึกษา ชีรีนส์ ครีเมอร์ส (Scheerens. 1990: 61-80; Creemers. 1994), สตริงฟิลด์และสลาวิน (Stringfield; & Slavin. 1992) ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 รูปแบบการผสมผสานองค์ประกอบของสถานศึกษาให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

ที่มา: Scheerens, J. (1990). “School effectiveness research and the development of process indicators of school functioning”. School Effectiveness and School Improvement, Lisse: Swets & Zeitlinger. 1(1): p. 73.

จะเห็นได้ว่าตัวแปรต่าง ๆ ในโมเดลนี้ ได้สนับสนุนให้เห็นว่าการทำให้สถานศึกษาได้บรรลุผลจนนำไปสู่ผู้เรียนได้สำเร็จจนจบการศึกษา ประกอบกับเมื่อศึกษาตัวอย่างกรณีของการผสมผสาน การศึกษาของสถานศึกษาที่บรรลุผลในหลายๆ ระดับมีความสอดคล้องกับแนวคิดของมอติมอร์และคนอื่นๆ แบรนดส์มา ฮิลล์และคนอื่นๆ แซมมอนส์และคนอื่นๆ กรีเซย์ (Mortimore; et al. 1988; Brandsma. 1993; Hill; et al. 1995; Sammons; et al. 1995; Grisay. 1996: 583) และเมื่อมีการทบทวนแนวคิดของ แอนเดอร์สัน (Anderson. 1991: 16-17) แสดงให้เห็นว่า ผลสรุปของวิธีการที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบรรลุผลความสำเร็จของการศึกษา ได้เป็นไปตามกรอบพื้นฐานจากแนวคิด Anderson's work ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 รูปแบบกรอบแนวคิดจากผลกระทบในการเรียนการสอน

ที่มา: Anderson, L.W. (1991). Increasing Teacher Effectiveness. Paris: UNESCO. p. 16.

แอนเดอร์สัน (Anderson. 1991: 16-17) ได้แบ่งประเภทคุณลักษณะการสอนประกอบด้วย

1) บทบาทของหลักสูตร ได้แก่ โอกาสในการเรียน การทำงานทางวิชาการ การแบ่งเวลาอย่างเหมาะสม การบ้านที่ต้องทำตามปกติ รับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้เรียน และมีการควบคุมดูแลอย่างเหมาะสม

2) บรรยากาศของสิ่งแวดล้อมและแนวโน้มของสังคมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ การจัดชั้นเรียนให้เป็นระเบียบ วัสดุอุปกรณ์ รูปแบบของการจัดห้องเรียน และขนาดของห้องเรียน

3) แนวโน้มของสังคม ได้แก่ การยอมรับซึ่งกันและกัน การปรับภาระงาน โครงสร้าง

4) การสอน ได้แก่ โครงสร้างในแต่ละบท การปรับให้เหมาะสม วัตถุประสงค์ชัดเจน มีการติดตามตรวจสอบ มีการฝึกปฏิบัติอย่างอิสระ และความสัมพันธ์ของผลสะท้อนกลับ

5) การสื่อสารของครู/ผู้เรียน ได้แก่ มีการอธิบายอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นและบอกให้รู้ มีการแนะนำอย่างเหมาะสม และจัดให้มีผลสะท้อนกลับภายใต้เงื่อนไข

6) แรงกระตุ้นจากสิ่งที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การคำนึงถึงการให้การสนับสนุนค่าใช้จ่าย การพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้วิธีการ มาตรฐานความสำเร็จ สร้างให้เกิด “การรักษาอำนาจ” ในการเรียน มีการหมุนเวียนตำแหน่งการทำงาน (เพื่อให้ทุกคนรู้งานของคนอื่นๆ ด้วย) สนใจในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมการให้โอกาสในการเรียน คือ การกำหนดเวลาของภาระงาน โครงสร้างในการเรียน ผลสะท้อนกลับ และการได้รับการสนับสนุน ได้มาจากการศึกษาในเบื้องต้นและการทบทวน (reviews)

จากการศึกษาของ แอนเดอร์สัน (Anderson. 1991: 16-17) ได้ศึกษาทบทวนเอกสารที่เป็นรูปแบบพื้นฐานดั้งเดิมของการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผล และจากการทบทวนพิจารณาจากเอกสารตีพิมพ์ของ แวงค์และวอลเบิร์ก (Wang; & Walberg. 2001) ได้จำแนกการสอนอย่างมีประสิทธิภาพออกเป็นหลัก 12 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนบทบาทในชั้นเรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นอย่างดียิ่งและการห่วงใยผู้อื่นในสังคม บทบาทของครูในรูปแบบนี้คือการให้ความสำคัญทางด้านการอยู่ในสังคม

2. โอกาสการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มาก เมื่อสามารถใช้เวลาส่วนใหญ่ให้เป็นประโยชน์ โดยการจัดสรรหลักสูตรให้มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมและระบบการจัดการในชั้นเรียนโดยการให้ความสำคัญกับผู้เรียนในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3. การวางแนวทางหลักสูตร ส่วนประกอบทั้งหมดของหลักสูตร มีการวางแผนเพื่อสร้างเป็นโปรแกรมที่ต่อเนื่องกัน จนทำสำเร็จตามโครงสร้างของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

4. การส่งเสริมการเรียนที่ดี ครูต้องสามารถเตรียมการเรียนของผู้เรียนโดยการเตรียมการทำให้หลักสูตรแบบเดิมนั้นมีความเข้าใจง่าย ตามความหมายของผลลัพธ์และยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่ต้องการ (การเตรียมจัดการรวบรวมและแยกชนิดความรับผิดชอบที่จะต้องทำ)

5. ความสอดคล้องของเนื้อหา (เชื่อมโยง) หมายความว่ามีการเรียนรู้ที่ง่ายขึ้น เนื้อหาสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน พัฒนาโดยให้ความสำคัญกับโครงสร้างและการเชื่อมโยง “การนำเสนอ การอธิบาย หรือการให้การสาธิต การกระตุ้นความสนใจในเนื้อหาและระบบ (เกื้อกูลซึ่งกันและกัน) และความต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นต้องมีความชัดเจนอย่างมาก และ“ความเป็นมิตรของผู้เรียน)

6. การบรรยายอย่างรอบคอบ มีการวางแผนโดยใช้คำถามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยสนับสนุนให้มีโครงสร้างของการบรรยายเพื่อให้ได้แสดงพลังความคิด

7. การฝึกปฏิบัติและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้เรียนต้องมีโอกาสในการฝึกปฏิบัติอย่างเพียงพอ และสามารถทำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้ประโยชน์และต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขกลับด้วย

8. นโยบายของผู้เรียนที่มีต่อภาระหน้าที่ ครูจะต้องจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนในการให้คำปรึกษา ตามที่ผู้เรียนต้องการตามข้อตกลงในการเรียนรู้กิจกรรมการผลิต โครงสร้าง และการสนับสนุนและอาจลดลงได้เมื่อผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ขึ้น

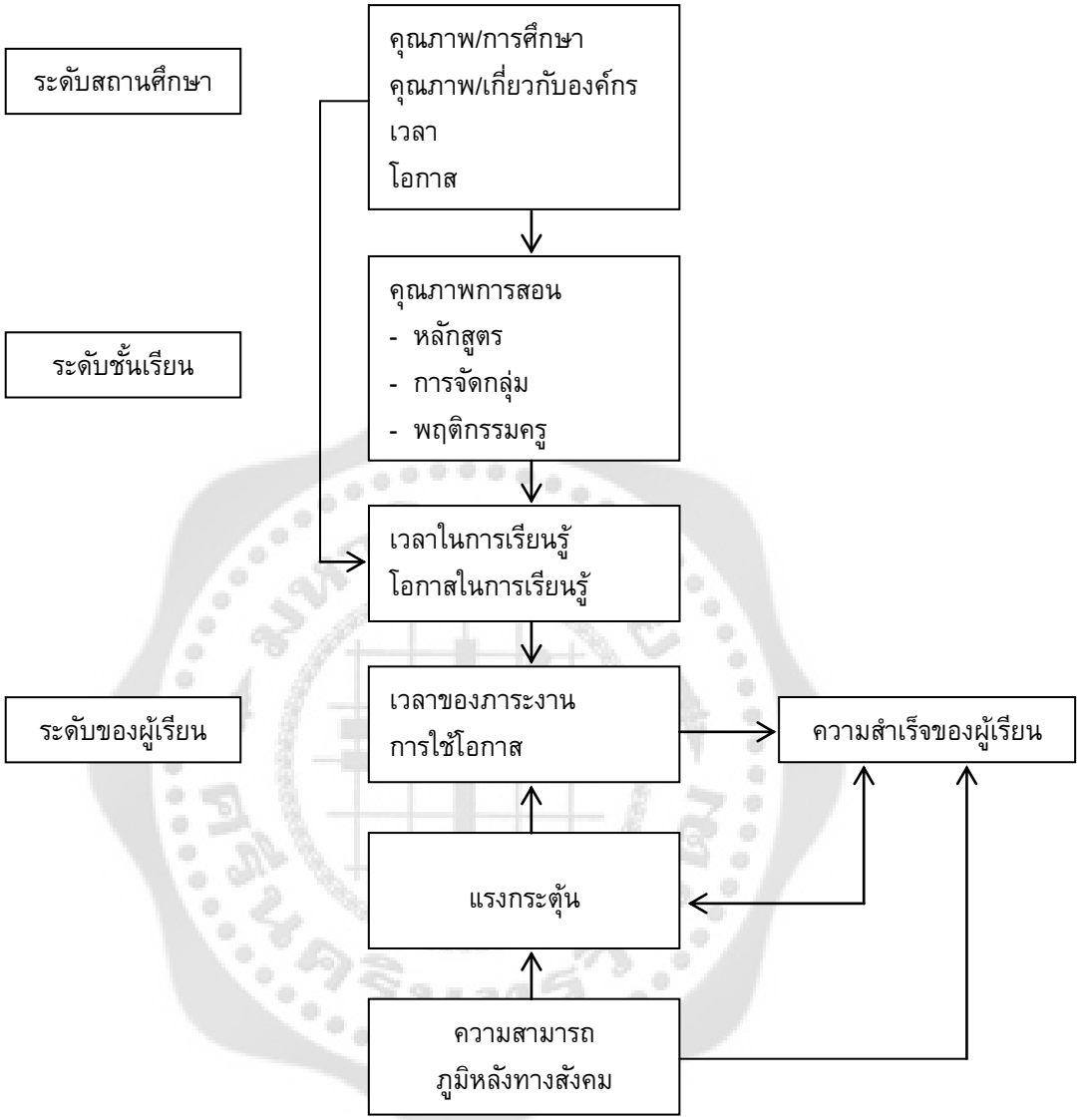
9. แผนการสอน รูปแบบของครูและการสอนผู้เรียนให้เรียนรู้และการกำหนดข้อบังคับของตนเอง กระบวนการรับรู้และกฎระเบียบของตนเองในการเสาะแสวงหาเนื้อหาที่สามารถนำมาแก้ปัญหาได้ และการเรียนรู้โดยทั่วไป และการศึกษาทักษะ ตัวอย่างเช่น ครูคิดรูปแบบของแผนการสอนในการกระตุ้น ติดตาม และผลสะท้อนกลับจากการเรียนของผู้เรียน

10. การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการทำงานโดยการจับคู่หรือทำเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือช่วยในเรื่องของทักษะด้านอื่น

11. เป้าหมายของการประเมินผล ครูสามารถใช้ได้หลากหลาย ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน ในการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ โดยการประมวลผลจากการให้เหตุผลในการสอบของผู้เรียนและกระบวนการในการแก้ปัญหา

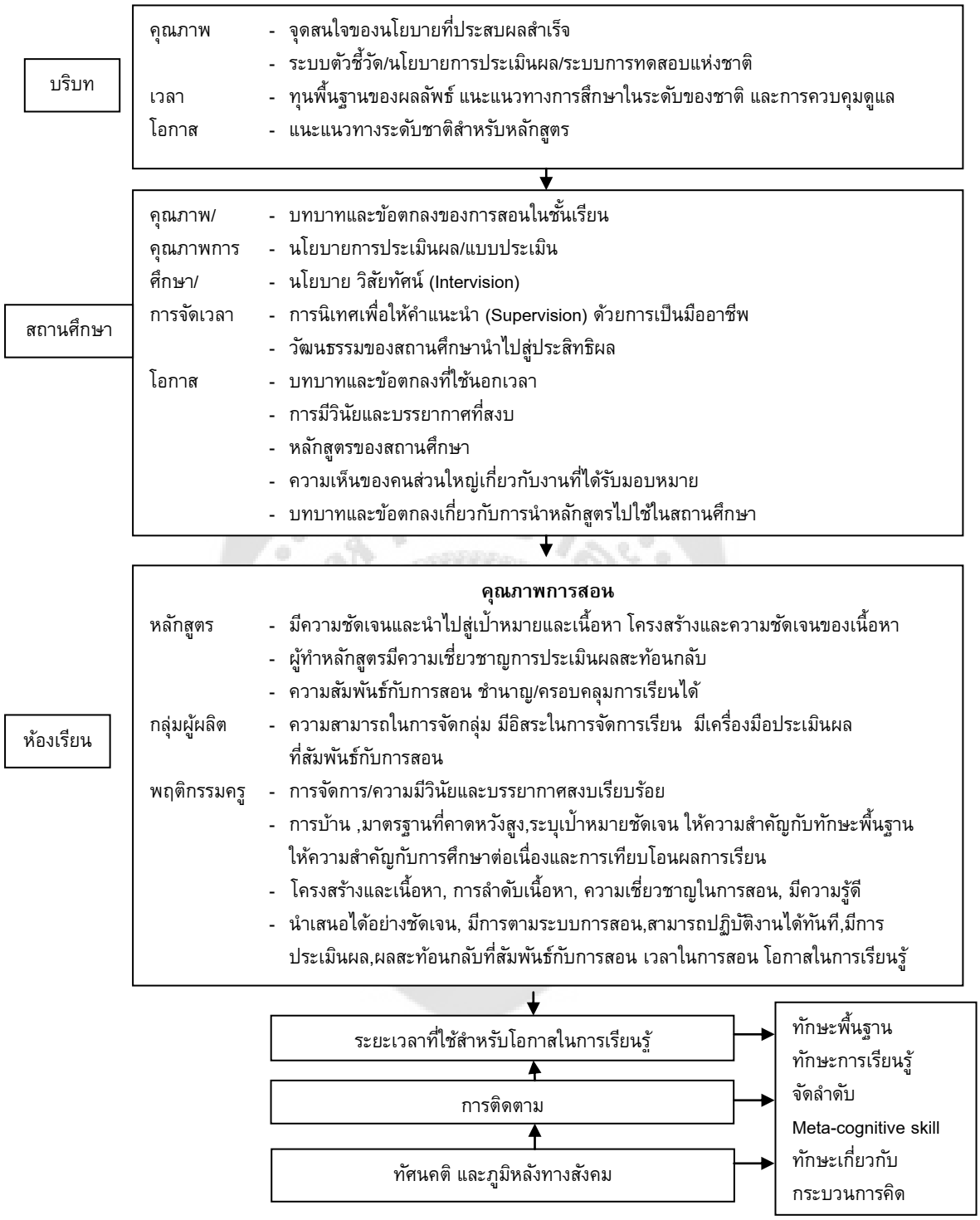
12. ความสำเร็จที่คาดหวัง เมื่อครูแสดงบทบาทและปฏิบัติอย่างเหมาะสมก็จะได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง

เมื่อกล่าวถึง ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ได้มีการอธิบายโดยกระบวนการเบื้องต้นในระดับชั้นเรียน กระบวนการเบื้องต้นมีผลโดยตรงกับเวลา ภาระงาน และโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน และส่งผลต่อความสำเร็จของผู้เรียน โดยอาจคาดได้ว่าระดับของสถานศึกษาจะเป็นเงื่อนไขโดยตรงต่อเวลาและการใช้โอกาสของผู้เรียนหรือความสำเร็จของผู้เรียน อย่างไรก็ตามสามารถจัดเงื่อนไขของคุณภาพการสอน เวลาในการเรียนรู้ และโอกาสในการเรียน ทั้งในระดับสถานศึกษา ชั้นเรียน และผู้เรียน ครีเมอรส์และรีไซต์ (Creemers; & Reezigt. 1996: 197-228) ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 บทบาทเงื่อนไขของระดับสถานศึกษา

ที่มา: Creemers, B.P.M., & Reezigt, G. (1996). School level conditions affecting the effectiveness of instruction. School Effectiveness and School Improvement, 7(3), 197-228.

ภาพประกอบ 9 การประมวลผลรูปแบบของประสิทธิผลทางการศึกษา

ที่มา: Carroll, J.B. (1989). The Carroll Model, a 25-year retrospective and prospective view. Educational Researcher. pp. 18, 26-31.

ลำดับแรก ภาพประกอบนี้สามารถแยกความแตกต่างของระดับการศึกษา ดังที่ ชีรีนส์ (Scheerens. 1992), สตริงฟิลด์และสลาวิน (Stringfield; & Slavin. 1992) ได้กล่าวว่า ระดับการศึกษาที่เน้นเรื่องที่สามารถคาดคะเนได้จากเงื่อนไขในระดับต่ำ ผลลัพธ์คือ จะต้องนำทั้ง 2 ระดับมารวมกัน รูปแบบนี้มี 4 ระดับ คือ ระดับของผู้เรียน ระดับของชั้นเรียน ระดับของสถานศึกษา และระดับของบริบท ดังภาพประกอบ 9

ลำดับสอง รูปแบบของ Carroll Model of School Learning แคร์รอลล์ (Carroll. 1989: 26-31) ความคิดด้านเวลา ศูนย์กลางของ Carroll model ซึ่งขณะนี้เป็นองค์ประกอบที่เป็นระบบโดยแนวคิดของโอกาสในการเรียนรู้และในชั้นเรียนเท่านั้น เป็นปัจจัยของ Carroll Model คุณภาพของการสอน ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมและเป็นหลักที่ส่งผลต่อรูปแบบการร่วมกันของแนวคิดและลำดับขั้นของโครงสร้างของแต่ละระดับ นิยามของรูปแบบเป็นกุญแจสำคัญของแนวคิดทางการศึกษาอื่น ๆ โดยการคัดเลือกปัจจัยพิเศษบนพื้นฐานทางทฤษฎี ซึ่งปัจจัยแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากผลลัพธ์ ซึ่งหลายปัจจัยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูและกลุ่มสถานศึกษา

สรุปได้ว่าทั้งสองรูปแบบนี้ได้แสดงให้เห็นถึง รูปแบบที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน เวลากับภาระงาน การใช้โอกาส (ระดับของผู้เรียน) มีอิทธิพลต่อการเรียนและโอกาสในการเรียนรู้ โดยการเตรียมการของครูในระดับชั้นเรียนและสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อคุณภาพของการสอน การปรับปรุงการสอนส่วนใหญ่ซึ่งการใช้เวลาของผู้เรียนส่วนใหญ่ใช้ไปกับการเรียนและโอกาสในการเรียน ตัวอย่างเช่น หลายสถานศึกษาที่เสนอว่า เพื่อให้ครูบรรลุผลสำเร็จในการใช้เวลาของการเรียนและโอกาสในการเรียน ท้ายที่สุดแล้วผู้เรียนก็สามารถใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าแนวคิดนี้จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ ปัจจัยผู้เรียนมีอิทธิพลโดยตรงต่อผลลัพธ์ ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ ภูมิหลังทางสังคม และแรงกระตุ้น คุณภาพ เวลา และโอกาสของระดับชั้นเรียน มีอิทธิพลต่อปัจจัยระดับของสถานศึกษาและระดับของชั้นเรียน มีอิทธิพลต่อปัจจัยระดับของบริบท ผลลัพธ์แม้ว่าจะไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของปัจจัยเพียงในระดับชั้นเรียนเท่านั้น แต่การศึกษานโยบายการศึกษาของสถานศึกษาหลายเรื่องกลับมีอิทธิพลของบริบทและระดับของสถานศึกษาและอาจไม่มีอิทธิพลโดยตรงแต่เป็นอิทธิพลทางอ้อมกับระดับของชั้นเรียน

ขณะที่ มิตเชลล์และคนอื่นๆ (Mitchell; et al. 2010: 272-273) ได้ศึกษาความเข้าใจของผู้เรียนและครูต่อแนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษา การสำรวจรูปแบบหลายระดับของความแตกต่าง โดยพบว่า ปัจจัยระดับของสถานศึกษา มีปัจจัยต่างๆ เช่น ความยากจน เชื้อชาติ และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม และทั้งพวกชนพื้นเมือง พวกเคลื่อนย้ายมีอิทธิพลต่อระดับของจิตสำนึกความรุนแรงและความไม่เป็นระเบียบของชุมชน นักวิจัยหลายท่านได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีความไม่เป็นระเบียบของสังคมในการศึกษากับสถานศึกษา และพบว่า ในระดับสถานศึกษามีตัวชี้วัดที่ไม่เป็นระเบียบ เช่น การย้ายเข้าออกของผู้เรียน และการเปลี่ยนแผนการเรียนที่ตรงข้ามไม่สัมพันธ์กับแผนการเรียนเดิมได้เปลี่ยนไปตามแนวโน้มทางสังคม โดยสรุปคือ การเปลี่ยนแผนการเรียนนั้นอย่างน้อยก็มาจากความชื่นชอบของผู้เรียน

ปัจจัยระดับห้องเรียน สามารถนำไปใช้กับความไม่เป็นระเบียบของสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน ซึ่งความจริงแล้วในปัจจุบันการศึกษาตัวชี้วัดในปัจจัยระดับชั้นเรียน มีสาเหตุที่หลากหลาย ซึ่งผู้เรียนจะมีความเข้าใจในแนวโน้มทางสังคมมากกว่า ปัจจัยระดับสถานศึกษา ตัวชี้วัดของความไม่เป็นระเบียบของชั้นเรียน ประกอบด้วย การจัดชั้นเรียนที่แย่ (อาทิ การขัดแย้งกันในแนวทางปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ) และมีสัดส่วนของผู้เรียนที่มีปัญหาพฤติกรรมแตกแยกสูง การจัดการชั้นเรียนที่แย่ก็มีความคล้ายกับกรณีของปัญหาของผู้เรียนกับการให้ความสนใจกับความเป็นวิชาการน้อยลง นอกจากนั้น การมีสัดส่วนของผู้เรียนในชั้นเรียนที่มีปัญหาความแตกแยกนั้นมีความสัมพันธ์กับความเข้าใจของผู้เรียนที่มีต่อแนวโน้มทางสังคมที่แย่ลงด้วย

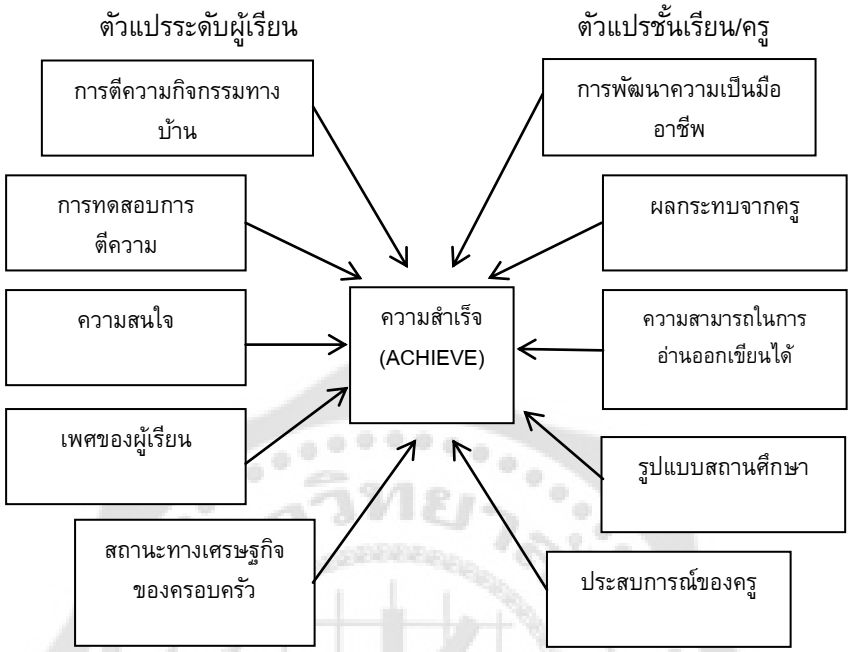
ปัจจัยระดับบุคคล มีการเปลี่ยนแปลงจากความเข้าใจในแนวโน้มทางสังคมไปเป็นปัจจัยระดับบุคคล เช่น เพศ เชื้อชาติ และอายุ สามารถพิจารณาในเบื้องต้นจากครูในสถานศึกษาเพศหรือชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่ชื่นชอบต่อสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาน้อย คล้ายกับครูที่อายุน้อยจะมีประสบการณ์ในการสอนน้อย มีความรู้สึกในการสนับสนุนน้อย หรือมีประโยชน์ต่องานน้อย และว่าจะมีความสนใจในรักของสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าเพื่อนร่วมงานที่มีประสบการณ์มาก ระหว่างผู้เรียน เพศหญิงจะมีความโน้มเอียงต่อความยุติธรรมกฎเกณฑ์ของสถานศึกษามากกว่าในทางตรงข้าม ผู้เรียนส่วนน้อยจะมีความโน้มเอียงต่อทัศนคติทางวิชาการน้อยกว่า งานวิจัยเท่าที่มีอยู่ก็สนับสนุนปัจจัยระดับบุคคลว่ามีประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้เรียนและครูในเรื่องความเข้าใจของแนวโน้มทางสังคมและความสำคัญทางวิชาการ จาการศึกษาการออกเรียนกลางคันในสถานศึกษาโดยวิธีพหุระดับ ทั้งในระดับในผู้เรียนและสถานศึกษา รัมเบอร์เจอร์ (Rumberger. 1995: 583-625) ส่วนใหญ่ให้ความสนใจไปที่ระดับมัธยมและการสอบมาจากประเด็นส่วนตัว (ทัศนคติ) หรือจากสถานศึกษา ซึ่งเมื่อใช้ข้อมูลจากการศึกษาในระยะยาวของการศึกษาแห่งชาติ สำรวจเมื่อ 1988 และจาก Hierarchical Linear Modeling (HLM) การศึกษานี้ให้ความสนใจไปที่การออกเรียนกลางคันในระดับประถมศึกษาและประเด็นจากการสอบ ทั้งทัศนคติส่วนบุคคลและในระดับสถานศึกษา ในระดับบุคคล ผลสรุปแสดงให้เห็นว่า จำนวนของครอบครัวและประสบการณ์ของสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายอำนาจในการทำนายการออกจากสถานศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างของผลจากปัจจัยด้านคน และวัฒนธรรมของประเทศ ผู้เรียน ในระดับสถานศึกษา ผลจากการศึกษาการออกเรียนกลางคันของผู้เรียนมีความแตกต่างที่หลากหลายระหว่างสถานศึกษาและตัวแปรส่วนใหญ่สามารถอธิบายความแตกต่างในคุณลักษณะด้านภูมิหลังของผู้เรียน แต่การวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทั้งด้านความหมายในอัตราการออกเรียนกลางคันและความแตกต่างของสังคมในชันเรียน ระหว่างสถานศึกษาต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม ตัวแปรส่วนใหญ่ระหว่างสถานศึกษาสามารถอธิบายลักษณะทางสังคมของผู้เรียนและโดยลักษณะเฉพาะทางโครงสร้างของสถานศึกษาและแนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษา

ตัวแปรระดับผู้เรียน มีความหลากหลายของชนิดหรือระดับชั้นของผู้เรียนในแต่ละระดับคือ ตัวแปรที่ถูกสร้างขึ้น ประเภทแรกคือ ตัวแปรทางประชากรศาสตร์ ซึ่งสร้างขึ้นอย่างเป็นลำดับของตัวแปร dummy ซึ่งอธิบายถึง เพศ (หญิง) สถานะของกลุ่มงาน (คนดำ วัฒนธรรมของแต่

ละประเทศ ชาวอินเดียแดงในอเมริกา) และสถานะทางการย้ายถิ่น (ผู้ลี้ภัยและคนอเมริกา รุ่นที่ 2) ลำดับที่ 2ตัวแปรชั้นเรียน ภูมิหลังของครอบครัว ตัวแปรทั้ง 2 ตัวของภูมิหลังทางครอบครัวเป็นเครื่องมือในการสร้าง ชนิดแรกเป็นตัวแทนของตัวแปรทางด้านโครงสร้างทางประเพณีวัฒนธรรม สถานะทางเศรษฐศาสตร์สังคม ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาเครื่องมือโดย NCES ซึ่งมีผลสะท้อนกลับไปยังผู้ปกครอง การศึกษา รายได้ และการอ่าน เครื่องมือและชุดลำดับของตัวแปร dummy ตัวชี้วัดของครอบครัวเดี่ยว ชั้นของผู้ปกครอง และไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ สมาชิกในครอบครัว ตัวแปรภูมิหลังของครอบครัว พยายามอธิบายในมิติของการปฏิบัติในครอบครัว งานวิจัยก่อนหน้านี้ชี้ให้เห็นว่ามิติครอบครัวมีอิทธิพลต่อการยุติการเรียน ลำดับแรก การวิเคราะห์ปัจจัยจากการแจกแบบสอบถามไปยังผู้เรียนและครอบครัว พบว่า ผู้ปกครองมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้เรียน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในสถานศึกษา หรือการเป็นอาสาสมัครในสถานศึกษา 2) ผู้ปกครองติดต่อกับสถานศึกษา หรือครูเกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนหรือพฤติกรรมของผู้เรียน 3) ผู้ปกครองเข้าร่วมประชุมหรือมาพูดคุยกับครู หรือให้คำปรึกษา หรือมาเยี่ยมผู้เรียนๆ ในชั้นเรียน 4) ผู้ปกครองมีการพูดคุยกับผู้เรียนหรือช่วยทำการบ้าน 5) ผู้ปกครองสนับสนุนบทบาทหน้าที่ของครอบครัวเกี่ยวกับการทำการบ้านและการเรียนให้ได้เกรดดี ซึ่งสามารถอธิบายข้อมูลต่างๆ ทั้งหมดโดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยที่แสดงในภาคผนวก ปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อผู้ปกครองในการควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียน สุดท้ายตัวแปร Dummy สามารถอธิบายความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียนในการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่าในระดับวิทยาลัย สำหรับ ตัวแปรกับผู้เรียน ภูมิหลังทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรภูมิหลังในการกลับเข้าเรียน ระยะเวลาที่ผู้เรียนใช้ในการเปลี่ยนสถานศึกษา (นอกเหนือจากการเลื่อนชั้นปกติ) ตั้งแต่เข้าเรียนจนผู้เรียนยุติการศึกษา ระหว่าง grade 8 และ 10 (การยุติการศึกษาหรือขาดเรียนตั้งแต่ 20 วัน หรือมากกว่า แต่การกลับเข้าสถานศึกษาในครั้งแรกที่มีการสำรวจติดตาม) ตัวแปรที่เหลืออยู่ถูกสร้างเป็นเครื่องมือในการทดสอบ พฤติกรรมและความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียน โดยการออกแบบในส่วนของสังคมของผู้เรียนและข้อตกลงทางวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งทั้ง 2 ทฤษฎีและการวิจัยเชิงประจักษ์เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในการที่ยังเรียนอยู่ในสถานศึกษา

ปัจจัยที่สงผลต่อผู้เรียน พบว่า ความสามารถในการรู้หนังสือ การสอน และการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างมาก โรว์ (Rowe. 1995) ภูมิหลังและเนื้อหาของบริบทในงานวิจัย แสดงให้เห็นถึงการออกแบบประมาณการ ขอบเขต ซึ่งมีอิทธิพลต่อรูปแบบการอธิบายปัจจัยของผู้เรียน ครู และระดับสถานศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบพื้นฐานในการอธิบายประกอบด้วย รูปแบบการตีความความสำเร็จของผู้เรียน (ACHIEVE) ซึ่งมีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อตัวแปรกผู้เรียน 5 ระดับ เพศ (SEX) สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (SES) กิจกรรมทางบ้าน (READACT) ทดสอบการตีความ (ATTITUDES) และความสนใจในชั้นเรียน (ATTENTIE) และ 5 ระดับ/ระดับตัวแปรครู (Teacher Experience (ENERGY / ENTHUSIASM)) โดยที่ไม่คำนึงว่าจะเป็นครูหรือไม่ในการอบรม 1 หรือ

มากกว่า 3 ครั้ง ปกติในการพัฒนาความรู้ในการอ่านออกเขียนได้ (LITPRG) และชนิดของสถานศึกษา (SCHIYP), รัฐบาลหรือไม่ใช่หน่วยงานรัฐบาล ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 การอธิบายปัจจัยของผู้เรียน ครู และสถานศึกษา

ที่มา: Rowe, K.J. (1995). Factors affecting students' progress in reading: Key findings from a longitudinal study. Literacy, Teaching and Learning: An International Journal of Early Literacy Vol. 1 The University of Melbourne. 1(2), 57-110

การศึกษาระดับตัวชี้วัดความเข้าใจของผู้เรียนของสถานศึกษาตามแนวโน้มทางสังคม ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับชั้นเรียน โค๊ทและคนอื่นๆ (Koth; et al. 2008: 96-104) พบว่า ประโยชน์จากสถานศึกษาตามแนวโน้มของสังคม ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญต่อความสำเร็จการศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา แนวโน้มทางสังคมคือ ประเพณีที่เป็นกรอบทางความคิดที่เป็นปัจจัยในระดับสถานศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านอื่น ๆ (อาทิ ขนาดของสถานศึกษา) ซึ่งปัจจุบันการศึกษาในด้านนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความรู้สึกที่เป็นพื้นฐานทางสังคมในระดับบุคคล ชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำนายในระดับที่หลากหลาย ข้อมูลทั้งหมด 2,468 จากผู้เรียนเกรด 5 จากสถานศึกษา 37 แห่ง ซึ่งแนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษาจากความเข้าใจของผู้เรียนมี 2 มุมมอง การสั่งการและข้อบังคับ และการติดตามความก้าวหน้า การวิเคราะห์ให้หลายระดับตามรูปแบบ ตามลำดับความสำคัญ แบบเส้นตรง เป็นตัวชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยระดับบุคคล (เชื้อชาติและเพศ) สามารถอธิบายสัดส่วนของตัวแปรความเข้าใจในแนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษา ปัจจัยระดับสถานศึกษา (อาทิ ขนาดของสถานศึกษา) และปัจจัยระดับชั้นเรียน

(อาทิ คุณลักษณะของครู ขนาดของชั้นเรียน พฤติกรรมของผู้เรียน) มีนัยสำคัญในการทำนายการรับรู้เกี่ยวกับแนวโน้มทางสังคม การค้นพบครั้งนี้สนับสนุนคุณลักษณะสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน ซึ่งมีความสำคัญเมื่อต้องการที่จะปรับปรุงแนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษา

การศึกษาในปัจจุบันใช้กรอบแนวคิดพหุระดับ (Mutilevel) ในการพิจารณาปัจจัยอิทธิพลที่มีต่อบุคคล ชั้นเรียน และระดับสถานศึกษา ในการเข้าใจ (รับรู้) แนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษา เมื่อเรานำเอาผลจากการศึกษามาจัดเป็นส่วนข้ามระดับจากรูปแบบ เราจะเห็นสัดส่วนของตัวแปรที่พบจากปัจจัยระดับบุคคล (65%-86%) สัดส่วนจากการศึกษาตัวแปรข้ามระดับทั้ง 3 กับตัวแปรอื่น ๆ ผลที่ออกมาชี้ให้เห็นว่า การติดตามความสำเร็จระหว่างตัวแปรระดับสถานศึกษามีน้อย (5%) และสูงขึ้นระหว่างตัวแปรระดับบุคคล (86%) สัดส่วนของตัวแปรที่นำเสนอมีหลากหลายทั้งในสถานศึกษา เกณฑ์แนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษาอาจจะมากกว่าในระดับบุคคล

ปัจจัยระดับบุคคล สอดคล้องกับการวิจัยข้างต้น ปัจจัยระดับบุคคล เช่น เชื้อชาติและเพศ มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา เพศชายและการติดตามผู้เรียนมีความเป็นไปได้น้อย จากรายงานผู้เรียนชายทำตามคำสั่งและข้อบังคับน้อย และมีระดับการติดตามความสำเร็จน้อย หลังจากที่มีการควบคุมปัจจัยระดับสถานศึกษาและชั้นเรียนใน Model 2 การวิจัยเดิมเป็นเครื่องชี้วัดว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่พฤติกรรมที่ซนกว่าผู้เรียนหญิงในสถานศึกษา แม้ว่าจะเข้าใจในสภาพแวดล้อมและสั่งการได้น้อย เมื่อพิจารณาจากการกระตุ้นความสำเร็จ ผู้เรียนชายมีแนวโน้มที่น้อยกว่าผู้เรียนหญิงในระดับประถมศึกษา ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความแตกต่างกันในการเรียนรู้เชื้อชาติ ซึ่งคนผิวดำเรียนรู้ได้น้อยกว่าชายผิวขาว หลังจากได้มีการควบคุมปัจจัยชั้นเรียนและปัจจัยระดับสถานศึกษา ซึ่งพบว่าเป็นผลมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือความแตกต่างกันในส่วนของแนวโน้มทางสังคมของสถานศึกษา การแทรกแซงวัตถุประสงค์กรณีความรู้สึกทางบวกต่อแนวโน้มทางสังคมโดยมีความเข้าใจซึ่งกันและกันเพิ่มขึ้น และการรู้เข้าใจในวัฒนธรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับความคาดหวังของสถานศึกษา

ปัจจัยระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย ขนาดของสถานศึกษา การเปลี่ยนคณะ การย้ายของผู้เรียน ซึ่งดูจากตัวชี้วัดของผู้เรียนในสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลเหมือนกับที่คาดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ผู้เรียนกลุ่มใหญ่เข้ามาเรียน ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทางลบ แรงกระตุ้นความสำเร็จ หลังจากที่มีการควบคุมตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้ง 2 ระดับ แม้งานวิจัยก่อนหน้านี้จะศึกษาในระดับประถมศึกษาทำให้รู้สึกว่าไม่สามารถเชื่อมโยงไปในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ไม่คิดว่าขนาดของสถานศึกษาจะมีนัยสำคัญกับแนวโน้มทางสังคมสถานศึกษาของผู้เรียน ความแตกต่างของขนาดของสถานศึกษาอาจจะมีความสัมพันธ์ เกณฑ์บางตัวได้ใช้ทุกตัว และจากการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเมื่อกลุ่มตัวอย่างใหญ่ขึ้นหรือหลากหลายขึ้น ในอนาคตสถานศึกษาจะต้องมีศักยภาพในการเชื่อมโยงตัวแปรที่เป็นแบบฉบับของตัวชี้วัดในระดับสถานศึกษาที่ไม่เป็นระเบียบให้ชัดเจนขึ้น และแนวโน้มทางสังคมในการรับรู้ (เข้าใจ) ของผู้เรียน

ปัจจัยระดับห้องเรียน จากสมมติฐานตัวแปรระดับชั้นเรียนบางตัวสามารถเชื่อมโยงการรับรู้ของผู้เรียนทางด้านสังคมกับสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาได้ โดยเฉพาะความสนใจในผลกระทบของ

ผู้เรียนแต่ละกลุ่มต่อพฤติกรรมปัญหา ซึ่งคาดว่าส่วนใหญ่แล้วสัดส่วนของผู้เรียนที่มีพฤติกรรมปัญหาในชั้นเรียนเป็นส่วนน้อยที่เป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งมีผลอย่างมากในส่วนของการสั่งการกับข้อบังคับ ข้อค้นพบอธิบายได้ว่า ผู้เรียนที่รับอิทธิพลต่อสิ่งรอบข้าง เช่น เพื่อนร่วมชั้น มักจะมีปัญหาพฤติกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัญหาความแตกแยกในชั้นเรียน ซึ่งพบว่ามีผลซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างขนาดของชั้นเรียน และจำนวนปีในสอนสำหรับทั้ง 2 ผลลัพธ์ คำพิจารณาจากคำสั่งและข้อบังคับ โดยเฉลี่ยแล้วขนาดของชั้นเรียนที่มีผู้เรียน 23 คน ครูที่พึ่งสอนใหม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ดี จากการให้ข้อมูลในด้านนี้ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนหลายปีสามารถผสมผสานการสอนได้อย่างดีและคาดการณ์จากสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนได้ดีกว่า อย่างไรก็ตาม นัยสำคัญของขอบเขตปฏิสัมพันธ์ทั้งของครูและผู้เรียนนี้ก็เป็นตัวชี้วัดที่ไม่จริงเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เรียนในชั้นเรียนขนาดใหญ่ พบว่า สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามีส่วนสำคัญมากกว่าผู้เรียนในชั้นเรียนขนาดเล็ก นอกจากนั้น ผู้เรียนในชั้นเรียนขนาดใหญ่และมีครูที่มีประสบการณ์น้อย (ครูใหม่) ยังมีผลอย่างมาก ครูใหม่จึงเหมาะกับสิ่งแวดล้อมทางสถานศึกษาและชั้นเรียนขนาดเล็ก เมื่อพิจารณาแรงกระตุ้นความสำเร็จพบว่าไม่ต่างกัน ระหว่างการเรียนและความใหม่ของครู และขนาดของชั้นเรียน อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนในชั้นเรียนขนาดใหญ่และมีครูใหม่จะมีความตั้งใจมากกว่าชั้นเรียนขนาดเล็ก นอกจากนั้น จากรายงานพบว่า ความตั้งใจเรียนของผู้เรียนในชั้นเรียนขนาดใหญ่มีน้อยกว่าชั้นเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีความเหมาะสมน้อยกว่าเมื่อเทียบกับชั้นเรียนขนาดเท่ากัน ในบางครั้งเครื่องที่ใช้วัดจำนวนปีการสอน (อาทิ ครูใหม่ ประสบการณ์ของครู) ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนเครื่องมือของรูปแบบการสอนหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน ซึ่งไม่ใช่เครื่องมือทางอ้อม ซึ่งก็เป็นไปได้ครูใหม่ในการศึกษาครั้งนี้เปิดเผยถึงวิธีการสอนที่มีความแตกต่าง ซึ่งทำให้การจัดการศึกษาของพวกเขาได้ประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากเพื่อร่วมงาน ปัจจัยอื่นๆ ก็สามารถอธิบายได้ว่าทำไมผู้เรียนในแต่ละชั้นเรียนถึงสามารถรับรู้เข้าใจ แนวโน้มทางสังคมในสถานศึกษาแตกต่างกัน การศึกษาแสดงให้เห็นว่าครูควรให้กำลังใจผู้เรียนซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้และทัศนคติของผู้เรียน และยังส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นเรียน ซึ่งยืนยันได้ว่าผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ถึงความสัมพันธ์ในทางบวกภายในชั้นเรียนโดยการแสดงให้เห็นถึงการตอบรับการบริหารและกฎระเบียบที่มีต่อพฤติกรรมของพวกเขาในชั้นเรียน

โดยสรุป รูปแบบของสถานศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จการศึกษา เป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานขององค์กร การจัดการเชิงระบบและเชิงคุณภาพ ที่มุ่งถึงการบรรลุเป้าหมาย โดยสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับห้องเรียน และระดับผู้เรียน เป็นสำคัญ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการศึกษา

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการศึกษา มีผู้ศึกษาวิจัยไว้มากมาย เช่น แมนน์ และลอร์เรนซ์ (Mann. 1989: 77; citing Mann; & Lawrence. 1983) ได้ศึกษาและพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์ ได้แก่ คุณลักษณะและพฤติกรรมของครู คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหาร บรรยากาศในสถานศึกษา และจากการศึกษาของ สเตียร์ส (Steers. 1977: 8) และประเสริฐ บัณฑิศักดิ์ (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพบว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จขององค์การ ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะขององค์การ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านนโยบายบริหารและการปฏิบัติ ขณะที่ สตอกดิลล์ กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและประสิทธิผลขององค์การมากที่สุดอย่างหนึ่งคือผู้นำ เพราะผู้นำเป็นบุคคลที่ผูกพันกลุ่มเข้าด้วยกันและกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานแสดงความสามารถสูงสุดเพื่อสร้างผลงาน สต๊อกดิลล์ (Stogdill. 1974: 13) สำหรับ กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ (2536: 335) ชิดชนก เชิงเชาว์ และคณะ (2541: 132) วิจัยพบว่าปัจจัยด้านสถานศึกษา ด้านชีวสังคมของผู้บริหาร ด้านพฤติกรรมการบริหาร ด้านครู และปัจจัยด้านผู้เรียน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาเอกชน โดยปัจจัยด้านผู้เรียนส่งผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษามากที่สุด สอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม (2545: 121) สรุปว่าปัจจัยที่ทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผลที่ดี คือ 1) ภาวะผู้นำและแบบผู้นำของผู้บริหาร 2) การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของสถานศึกษา 3) การเป็นผู้นำทางวิชาการ 4) บรรยากาศของสถานศึกษา 5) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 6) การใช้อำนาจหน้าที่และการตัดสินใจ 7) ความสามารถในการแก้ปัญหาและการพัฒนางาน 8)ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ร่วมงาน 9) ความพึงพอใจในการทำงาน 10) ความสามารถในการยืดหยุ่นต่อสถานการณ์เฉพาะหน้า 11) ประสบการณ์ทางการบริหาร และ 12) ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับสถานศึกษา ปัจจัยเหล่านี้มิได้จัดลำดับความสำคัญจำเป็นมากน้อยกว่ากัน

แต่ในระบบการบริหารการศึกษาไทยรวมทั้งผลการวิจัยในประเทศสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ดังที่ คลอสไมเออร์ (เพราพรรณ เปลี่ยนภู่. 2542: 177-178; อ้างอิงจาก Klausmeier) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จตามเป้าหมายในการเรียนของผู้เรียนขึ้นอยู่กับปัจจัย 7 ประการ คือ 1) ลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ การมีวุฒิภาวะ และมีความสามารถทางสมองที่เหมาะสมมีวุฒิภาวะทางกาย มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน สุขภาพกายและจิตดี 2) ลักษณะของผู้สอน ได้แก่ มีสติปัญญาและความรู้ดี จิตใจดี มีทัศนคติที่ดีต่องาน มีอายุที่เหมาะสม ได้สอนตามความถนัดของตน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดี ใช้วิธีการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียน 4) เนื้อหาวิชาที่สอน มีการจัดลำดับขั้นตอน มีความหมายต่อผู้เรียน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ มีวิชาให้เลือกหลากหลาย 5) ลักษณะทางกายภาพของสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนมีครบถ้วนและทันสมัย 6) ลักษณะของกลุ่มเพื่อนมีจำนวนไม่มากจนเกินไป มีทัศนคติไปทางเดียวกันมีความสามัคคีและมีผู้นำกลุ่มที่ดี และ 7)

อิทธิพลอื่นๆทั้งในและนอกห้องเรียน (ภายในสถานศึกษาได้แก่หลักสูตร ห้องสมุด หน่วยสนับสนุนการเรียนการสอน ภายนอกห้องเรียนได้แก่ ครอบครัว สื่อมวลชน สังคม เป็นต้น)

ขณะที่ นิคม นาคอ้าย (2539) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเทคนิควิธีวิเคราะห์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ พบว่า ตัวแปรระดับผู้เรียน และตัวแปรระดับห้องเรียนมีผลต่อค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของผู้เรียน ตัวแปรเหล่านั้น ได้แก่ รายได้ของผู้ปกครอง เชาวน์ปัญญา เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ขนาดของสถานศึกษา ความเป็นผู้นำของผู้บริหาร และคุณภาพการสอนของครู จากการศึกษาในลักษณะเดียวกัน บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542: 471) ได้ทำศึกษาประสิทธิผลสถานศึกษามัธยมศึกษาด้วยโมเดลลดหลั่นเชิงเส้น พบว่า องค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ได้แก่ เพศ ลักษณะครอบครัวของผู้เรียน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน ความรู้เดิมของผู้เรียน ระดับห้องเรียนได้แก่ ขนาดของห้องเรียน คุณวุฒิของครู ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน และประสบการณ์ในการสอนของครู และระดับสถานศึกษา ได้แก่ ขนาดของสถานศึกษา การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาและประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา และคุณภาพของการใช้หลักสูตร ดังที่ ราชันย์ บุญธิมา (2542: 92) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เอื้อต่อผลสำเร็จของการนำหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาสถานศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดเชียงราย โดยการวิเคราะห์พหุระดับ 3 ระดับคือ ระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ (Multilevel Causal Analysis) พบว่าปัจจัยทั้ง 3 ระดับมีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532: 124) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิผลของสถานศึกษาเอกชน โดยมุ่งเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาเอกชนระหว่างสถานศึกษาที่มีสัมฤทธิผลสูงกับสถานศึกษาที่มีสัมฤทธิผลต่ำ โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาทั้งสองแห่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องของความพร้อมของอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการบริหารสถานศึกษาที่มีสัมฤทธิผลสูงจะมีการบริหารที่เป็นระบบ มีการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการติดตามและตรวจสอบผลและตรวจสอบคำสั่ง มีการตรวจบันทึกการสอนและมีการติดตามผลการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ มีแผนการปฏิบัติงานเป็นปฏิทินและมีการประชุมครูอย่างต่อเนื่อง ในด้านที่เกี่ยวกับตัวครู พบว่า ครูในสถานศึกษาสัมฤทธิ์ผลสูงส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีได้สอนตรงตามสาขาที่เรียนมา ได้เงินเดือนตรงตามวุฒิและสถานศึกษามีโอกาสคัดเลือกครูตามที่ต้องการ ในขณะที่ครูในสถานศึกษาที่มีสัมฤทธิผลต่ำส่วนใหญ่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ด้านผู้เรียน และผู้ปกครองพบว่า ผู้เรียนในสถานศึกษาที่มีสัมฤทธิผลสูงมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ผู้ปกครองคาดหวังที่จะให้ผู้เรียนศึกต่อในระดับสูงขึ้นในขณะที่ผู้เรียนในสถานศึกษาที่มีสัมฤทธิผลสัมฤทธิผลต่ำมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ที่มีบ้านอยู่ใกล้สถานศึกษาและเข้าสถานศึกษารัฐบาลไม่ได้ มีความคาดหวัง เพียงเรียนให้จบมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 แล้วออกไปทำงานในโรงงานละแวกนั้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารและ

บุคลากรเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อสัมฤทธิผลของการศึกษาเอกชนโดยทั่ วๆไปในขณะที่ความมีชื่อเสียงของสถานศึกษาและคุณภาพด้านวิชาการเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานศึกษาเอกชน ส่วนปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อสัมฤทธิผลของการศึกษาเอกชนในอนาคต ได้แก่ เรื่องการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนในทุกๆ ด้าน

วาด หนูมา (2540) ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาประถมศึกษาที่มีประสิทธิผลต่อคุณภาพการศึกษา: ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีสถานศึกษาดีเด่นรางวัลพระราชทานในจังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี โดยการศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ชุมชนประถมศึกษาที่มีประสิทธิผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีในหลายพื้นที่ (Multisite Case Studies) โดยศึกษาสถานศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดชัยนาท และอุทัยธานี สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดเล็กอย่างละ 1 โรง โดยผู้วิจัยไปฝังตัวอยู่ 4–5 เดือน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และอาศัยทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ตัวแปรผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาประถมศึกษาที่มีประสิทธิผลต่อคุณภาพการศึกษา พบว่าทั้ง 2 กรณี มีชุมชนแวดล้อมสถานศึกษาเป็นชุมชนดั้งเดิมทั้ง 2 แห่ง และส่วนใหญ่มีรายได้น้อย แต่ชุมชนก็ยังแบ่งเวลาเข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการดูแลที่ดี มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี และสูงกว่าระดับที่น่าพอใจของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือคุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีเวลาสัมพันธ์และเอื้ออาทรต่อชุมชน ความตั้งใจจริงในการพัฒนาสถานศึกษาและความซื่อสัตย์ที่ชุมชนได้เห็นจึงทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และนอกจากนี้ยังมีภาวะผู้นำด้านมนุษย์สัมพันธ์ การพูด เสียสละ การเป็นผู้มีศีลธรรมอันดีและมีความสามารถเอาชนะจิตใจของชุมชนและครูได้ 2) กระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาประถมศึกษานั้นผู้บริหารและครูต้องแสดงความตั้งใจในการพัฒนาสถานศึกษา และผู้เรียนให้ชุมชนได้เห็น โดยผู้บริหารและครูต้องเข้าทำประโยชน์แก่ชุมชน คือ เยี่ยมเยียนชุมชนเยี่ยมผู้เรียนที่มีปัญหาเจ็บป่วย และต้องช่วยงานบุญต่างๆ และกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนประสานงานให้หน่วยงานอื่นๆ มาทำประโยชน์แก่ชุมชนด้วย แล้วดึงชุมชนให้เข้าสู่สถานศึกษาโดยสถานศึกษาต้องสร้างศูนย์รวมใจของชุมชนขึ้นในสถานศึกษา และสร้างกิจกรรมที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับทางสถานศึกษาได้สนับสนุนให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา อาทิ การตรวจตราความประพฤติและสนใจต่อการเรียนของผู้เรียน และมีการนำศรัทธาทางศาสนามาชักจูงให้มีการบริจาคเงินสิ่งของและแรงงานในการพัฒนาสถานศึกษาและการพัฒนานั้นจะยั่งยืนจะเกิดขึ้น เมื่อปฏิบัติเป็นระยะเวลานานจนทำให้ชุมชนรู้สึกว่า สถานศึกษาและครูเป็นสมบัติของเขา เขามีส่วนร่วมคิดวางแผนดำเนินการรับผิดชอบ ประเมินผล และรับผลประโยชน์ ทั้งนี้การเงินต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบอยู่เสมอ

ประเสริฐ บัณฑิศักดิ์ (2540: 149-155) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของหน่วยศึกษานิเทศก์ ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิผลองค์การของหน่วยศึกษานิเทศก์ อยู่ในระดับดีค่อนข้างมาก ปัจจัยที่มีต่ออิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผล

องค์การมี 4 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการติดต่อสื่อสาร โครงสร้างองค์การ สภาพการใช้เทคโนโลยีในองค์การและการบริหารงานบุคคลและเมื่อแยกเป็นรายได้พบว่า คุณลักษณะของบุคคลในองค์การซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ด้านความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ด้านการฝึกอบรม การวิจัย การผลิตสื่อและด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิผลองค์การ ส่วนคุณลักษณะผู้นำด้านสรรถภาพภาพทางกายและบุคลิกภาพ ความรู้ และวิสัยทัศน์ด้านการบริหารการศึกษา ทักษะการบริหารและคุณธรรม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลองค์การ วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิผลองค์การ

สุภาภรณ์ เกชรารัตน์ (2543: 14) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษามัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ คณะครูในสถานศึกษา มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านการเรียนการสอน รองลงมาคือคณะครูในสถานศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติงานในงานรับผิดชอบด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงานสอน และน้อยที่สุดคือผู้เรียนในสถานศึกษาส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนครู ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา พฤติกรรมผู้นำวิชาการ พฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้ง พฤติกรรม การบริหารและการเปลี่ยนแปลง ความพึงพอใจในการได้รับการสนับสนุน และปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษา ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน การได้รับการอบรม ขนาดของสถานศึกษาและระดับชั้นที่เปิดสอน

องอาจ นัยพัฒน์ (2544: 6) ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษามัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการวิเคราะห์พหุระดับ 2 ระดับ กำหนดให้คะแนนผลการเรียนรู้ทางด้านวิชาการในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และผลด้านที่ไม่ใช่วิชาการ ได้แก่ เจตคติต่อสถานศึกษาและการเรียน เป็นตัววัดประสิทธิผลของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบภายในสถานศึกษา (Within – School Models) ผลการเรียนอยู่ในรูปของ GPA และความเอาใจใส่ต่อการศึกษาของผู้ปกครองของผู้เรียนมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นของผลการเรียนรู้ทั้งสองด้าน และทั้งสองระดับชั้น (ระดับห้องเรียนและระดับสถานศึกษา) ตัวแปรเพศ และเศรษฐานะของผู้ปกครองผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางบวก หรือการเพิ่มพูนขึ้นในคะแนนผลการเรียนของผู้เรียนเพียงบางด้านและบางระดับชั้นในรูปแบบระหว่างสถานศึกษา (Between–School Models) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเรียนรู้ของบุตรหลานและบรรยากาศภายในสถานศึกษา ชั้นเรียนเศรษฐานะและปกติวิสัยการมาเรียนโดยเฉลี่ยของผู้เรียนแต่ละสถานศึกษา มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้ทั้ง 2 ระดับชั้น

ดวงสมร กลิ่นเจริญ (2545: 50) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนอาชีวศึกษา ทุกเขตการศึกษาและกรุงเทพมหานคร ประสิทธิผลแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ การปรับตัว (Adaptation) การบรรลุเป้าหมาย (Goal Achievement)การบูรณาการ (Integration) และการดำรงค่านิยมขององค์กร (Latency) โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาเอกชนอาชีวศึกษามีประสิทธิผลการจัดการศึกษาอยู่ในระดับสูง ตัวแปรบรรยากาศสถานศึกษาในปัจจัยด้านสถานศึกษา ตัวแปรความคิดสร้างสรรค์ และตัวแปรการบริหารในปัจจัยด้านผู้บริหาร ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานของครูในปัจจัยด้านครู มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนอาชีวศึกษา และตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนอาชีวศึกษา คือ พฤติกรรมการบริหารและความคิดสร้างสรรค์ โดยทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ 62 เปอร์เซ็นต์

เพอร์กี้และสมิท (Purkey; & Smith. 1983: 427-452) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบประสิทธิผลสถานศึกษา ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายในหลักสูตร 3) เป้าหมายสถานศึกษามีความชัดเจน 4) การใช้เวลาในการดำเนินภารกิจของสถานศึกษา 5) ผลสำเร็จทางวิชาการ 6) บรรยากาศที่เรียบร้อย 7) การคำนึงถึงชุมชน 8) การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม 9) การบริหารจัดการสถานศึกษา 10) การพัฒนาครู 11) การมั่นคงในงาน 12) การร่วมกันวางแผนในหมู่คณะ 13) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยอื่น เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ พฤติกรรมการเรียน ภาระงานที่ผู้เรียนได้รับมอบหมาย ปัจจัยระดับห้องเรียน ได่แก่ ความคาดหวัง การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน การสนับสนุนของสถานศึกษา ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย ปัจจัยระดับสถานศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ศักยภาพในการประเมินผล ความฉลาด และความสำเร็จของผู้เรียน

ชีรีนส์ (Scheerens. 1992) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน ประสบการณ์ผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน การสนับสนุนจากผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายของผู้เรียน และภาระงานที่ผู้เรียนได้รับมอบหมาย ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การออกแบบแผนการสอน การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ความคาดหวัง การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน และการสนับสนุนของสถานศึกษา สภาพการจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ครูผู้สอน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ข้อกำหนดและกฎระเบียบ คุณภาพของหลักสูตร คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน บรรยากาศของสถานศึกษา และศักยภาพในการประเมินผล ผลสำเร็จ ได้แก่ ความสำเร็จของผู้เรียน และความฉลาด

เลวีนและลีซอตเต้ (Levine; & Lezotte. 1990) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง ทักษะการเรียนรู้ ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ ความคาดหวัง การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ การฝึกอบรมพัฒนาทีมงาน ผลสำเร็จ ได้แก่ การผลิตและวัฒนธรรม

แอนเดอร์สัน (Anderson. 1982: 368-420) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายของผู้เรียน ภาระงานที่ผู้เรียนได้รับมอบหมาย ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การ

ประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน การจัดการชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายการสอนเพื่อให้กำลังใจ สภาพการจัดการเรียนการสอน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพของหลักสูตร ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย บรรยากาศของสถานศึกษา

ชีรีนส์และบอสเกอร์ (Scheerens; & Bosker. 1997) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบประสิทธิผลของสถานศึกษา ได่แก่ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) คุณภาพของหลักสูตร 3) การเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ 4) เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ 5) ผลย้อนกลับและการเสริมแรง 6) บรรยากาศชั้นเรียน 7) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 8) การเรียนรู้แบบอิสระ 9) การวัดศักยภาพบุคคล 10) ความเห็นพ้องกันและความสามัคคีในหมู่คณะ 11) โครงสร้างงานที่ชัดเจน และ 12) การปรับเปลี่ยนโครงสร้างงานที่เหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แรงจูงใจของผู้เรียน การสนับสนุนจากผู้ปกครอง ภาระงานที่ผู้เรียนได้รับมอบหมาย ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ความคาดหวัง การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน การสนับสนุนของสถานศึกษา การจัดการชั้นเรียน สภาพการจัดการเรียนการสอน ประสบการณ์ครูผู้สอน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ข้อกำหนดและกฎระเบียบ คุณภาพของหลักสูตร ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ศักยภาพในการประเมินผล ผลสำเร็จของผู้เรียน

คัตตัน (Cotton. 1995) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง พัฒนาความเป็นมืออาชีพการเรียนรู้ ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การออกแบบแผนการสอน การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน การจัดการชั้นเรียน สภาพการจัดการเรียนการสอน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพของหลักสูตร ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ศักยภาพในการประเมินผลและโครงสร้างองค์กร

แซมมอนส์และคนอื่นๆ (Sammons; et al. 1995) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ แรงจูงใจของผู้เรียน การสนับสนุนจากผู้ปกครอง ความรับผิดชอบ ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การออกแบบแผนการสอน ความคาดหวัง การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน การสนับสนุนของสถานศึกษา ครูควรมีจุดมุ่งหมายการสอนเพื่อให้กำลัง สภาพการจัดการเรียนการสอน ประสบการณ์ครูผู้สอน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศของสถานศึกษา องค์กรแห่งการเรียนรู้

โรว์ (Rowe. 1995) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประสบการณ์ผู้เรียน การสนับสนุนจากผู้ปกครอง พัฒนาความเป็นมืออาชีพการเรียนรู้ สถานะการย้ายถิ่น การรู้หนังสือ ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ ประสบการณ์ครูผู้สอน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ รูปแบบของสถานศึกษา ความสำเร็จของผู้เรียน

ครีเมอร์ส (Creemers. 1994) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน ประสบการณ์ผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การออกแบบแผนการสอน การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน ประสบการณ์ครูผู้สอน ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพของหลักสูตร คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย ศักยภาพในการประเมินผล และความสำเร็จของผู้เรียน

แวงค์และวอลเบิร์ก (Wang; & Walberg. 2001) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ปัจจัยระดับห้องเรียน ได้แก่ การออกแบบแผนการสอน การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ความคาดหวัง การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน การสนับสนุนของสถานศึกษา ปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพของหลักสูตร ความสำเร็จในการกำหนดนโยบาย และความสำเร็จของผู้เรียน

โดยสรุป ประสิทธิผลขององค์การเป็นสิ่งที่หน่วยงาน องค์การ หรือบุคคล มีความต้องการที่จะบรรลุถึงอย่างมีประสิทธิภาพ แต่การจะบรรลุถึงนั้น จะต้องพิจารณาเป้าหมายที่ตั้งไว้ว่าคืออะไร มากน้อยแค่ไหน เกณฑ์อะไรที่ใช้วัด วัดโดยใคร เพราะฉะนั้นการที่จะบอกว่าบรรลุประสิทธิผลหรือยังก็ย่อมขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้ประเมินแต่ละคน แต่ละองค์การ ดังนั้น จึงมีนักวิชาการหลายๆ คน พยายามที่จะหาเกณฑ์มาวัดความมีประสิทธิผลขององค์การ แต่ก็ไม่สามารถบอกได้ว่าของใครดีกว่ากัน แต่เกณฑ์เหล่านั้นควรจะขึ้นอยู่กับ การสร้างกฎ กติกา หรือเกณฑ์ที่บุคคลในองค์การเห็นพ้องต้องกันหรือเป็นเกณฑ์ที่หน่วยงานมีอำนาจระดับบนเป็นผู้กำหนดและสิ่งสำคัญคือการวัดโดยเกณฑ์เหล่านั้น ต้องสอดคล้องกับทฤษฎีที่เหมาะสมในที่นี้คือการมองสถานศึกษาในทฤษฎีระบบเปิดนั่นเอง สำหรับประสิทธิผลของสถานศึกษามักจะวัดที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในความเป็นจริงควรจะมีการวัดองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย เช่น ทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อสถานศึกษา คุณภาพชีวิตการทำงานของครู ความพึงพอใจของผู้เรียน ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สิ่งหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดของการประเมินประสิทธิผลของสถานศึกษา คือการที่ไม่สามารถวัดประสิทธิภาพของสถานศึกษาได้โดยตรง พร้อมๆ กับการวัดประสิทธิผลสถานศึกษา เพราะสถานศึกษาไม่ได้เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ลงทุนในทรัพยากรทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นเงินทุน อาคารสถานที่ หรือการจัดจ้างครูมาทำการสอน การที่จะวัดประสิทธิภาพของสถานศึกษาจึงมีการวัดโดยหน่วยงานในระดับนโยบาย สำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยวัดประสิทธิผลของสถานศึกษา ซึ่งเป็นผลผลิตที่ไม่ใช่วิชาการ (Non- Academic Output) ตามแนวคิดของ แวน แดม และคนอื่น ๆ (Van Damme; et al. 2002: 396- 397)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประสิทธิผลสถานศึกษา เป็นความสามารถของสถานศึกษาในการบรรลุในสิ่งที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ โดยมีเกณฑ์การวัดการบรรลุหรือไม่บรรลุประสิทธิผล การที่จะบรรลุประสิทธิผลหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ประการ ตามลักษณะโครงสร้างขององค์การที่มีลักษณะเกี่ยวพันกันและมีระดับการลดหลั่นกันในระดับต่างๆ ทั้งปัจจัยระดับผู้เรียน ห้องเรียนและสถานศึกษา ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล

สถานศึกษา จึงต้องศึกษาตัวแปรต่างๆ ที่อยู่ในแต่ละระดับซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย ตลอดจนต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องภายใต้สภาวการณ์ และยังขึ้นอยู่กับช่วงเวลา เพราะองค์กรหนึ่ง ๆ เมื่อเวลาเปลี่ยนไปเกณฑ์ในการวัดประสิทธิผลก็อาจเปลี่ยนไป ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็อาจเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้น การจะประเมินประสิทธิผลของหน่วยงานใด ๆ ก็จะต้องคำนึงถึงบริบทในขณะนั้นด้วยจึงจะทำให้เกิดความเข้าใจองค์การนั้นอย่างถ่องแท้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่น่าจะมีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

ฉะนั้น ตัวแปรที่นักวิจัยนำมาศึกษาครั้งนี้ ควรเป็นการศึกษาตัวแปรที่ครอบคลุมทั้งระบบของสถานศึกษาที่มีปัจจัยนำเข้ากระบวนการ และผลลัพธ์ทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับการเรียนการสอน ระดับผู้เรียน ตัวแปรแต่ละระดับที่นำมาศึกษาต้องมีความสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันในองค์การ (Scheerens; & Creemers. 1989 : 702) จากผลของการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ผลการศึกษาของ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ โรว์ ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982 : 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995; Rowe. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001; จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2532; นิคม นาคอ้าย. 2539; วาด หนูมา. 2540; บุญเรือง ศรีเหรัญ. 2542; องอาจ นัยพัฒน์. 2544; จันทรานี สงวนนาม. 2545) สามารถสรุปตัวแปรของปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ดังรายละเอียดปรากฏในตาราง 4

ตาราง 4 สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

ระดับการวิเคราะห์	แนวคิด / ตัวแปร	รวม	Purkey&Smith (1983)	Schereens (1992)	Levine&Lezotte (1990)	Anderson (1991)	Scheerens&Bosker (1997)	Cotton (1995)	Sammons; et al (1995)	Rowe (1995)	Cremer (1994)	Wang&Walberg (2001)	จุฬาพล พลกัทรชีวิน (2532)	ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2539)	วาด หนูมา (2540)	บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542)	องอาจ นัยพัฒน์ (2544)	จันทรานี สงวนนาม (2545)
ปัจจัยระดับผู้เรียน (student)	1) พฤติกรรมการเรียน	(4)	✓	✓							✓							✓
	2) ความรู้พื้นฐานเดิมผู้เรียน	(4)		✓						✓	✓					✓		
	3) แรงจูงใจของผู้เรียน	(5)		✓			✓		✓		✓			✓				
	4) ความพร้อมของผู้รียน	(9)		✓	✓		✓	✓	✓	✓			✓	✓			✓	
	5) ค่าใช้จ่ายของผู้เรียน	1				✓												
	6) ทักษะการเรียนรู้	(2)			✓			✓										
	7) สถานะการย้ายถิ่น	1								✓								
	8) ความรับผิดชอบ	(6)	✓	✓		✓	✓				✓							✓
ปัจจัยระดับการเรียนการสอน (Instruction)	1) การส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้	(7)		✓		✓	✓	✓			✓	✓						✓
	2) การคาดหวังต่อผู้เรียน	(6)	✓	✓	✓		✓		✓			✓						
	3) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน	(11)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓			
	4) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้	(9)		✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓		✓
	5) การสอนเพื่อให้กำลังใจ	(2)				✓			✓									

ตาราง 4 (ต่อ)

ระดับการวิเคราะห์	แนวคิด / ตัวแปร	รวม	Purkey&Smith (1983)	Schereens (1992)	Levine&Lezotte (1990)	Anderson (1991)	Scheerens&Bosker (1997)	Cotton (1995)	Sammons; et al (1995)	Rowe (1995)	Cremer (1994)	Wang&Walberg (2001)	จมพล พลภัทรชีวิน (2532)	นิคม ฆาคอ้าย (2539)	วาด หมมา (2540)	บญเรือง ศรีเหรัญ (2542)	องอาจ นัยพัฒน์ (2544)	จันทรานี สงวนนาม (2545)
	6) สื่อการเรียนการสอน	(9)		✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓			✓		✓
	7) ความสามารถ คุณลักษณะ และประสบการณ์ครูผู้สอน	(6)		✓			✓		✓	✓	✓							✓
	8) บรรยากาศในการเรียน	(8)		✓		✓	✓		✓				✓			✓	✓	✓
ปัจจัยระดับสถานศึกษา (school)	1) ศักยภาพหลักสูตร	(9)		✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓					✓
	2) การบริหารสถานศึกษา	(6)	✓	✓			✓						✓		✓			✓
	3) การกำหนดนโยบาย	(8)	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓						
	4) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	(8)	✓	✓			✓	✓	✓						✓		✓	✓
	5) ความร่วมมือในการทำงาน	(6)	✓	✓			✓	✓							✓			✓
	6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา	(5)	✓	✓			✓	✓			✓							
	7) การฝึกอบรมพัฒนาทีมงาน	1			✓													
	8) โครงสร้างองค์กร	1						✓										
	9) องค์กรแห่งการเรียนรู้	1							✓									
ผลสำเร็จ	ความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน	(8)		✓			✓			✓	✓	✓		✓	✓		✓	

จากตาราง 4 สรุปแนวคิดจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่างๆ พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา ทั้งปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการศึกษา ทั้งในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา และสามารถสรุปรายละเอียดของนักการศึกษาต่างๆ ตามหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่มีความสอดคล้องกับหลักการในการจัดการศึกษานอกระบบ ดังต่อไปนี้

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในการศึกษานอกระบบ

ความสำเร็จ หมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ต้องอาศัยความพยายาม ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำที่อาศัยความสามารถทางร่างกายหรือสมอง ซึ่งขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียนต้องอาศัยความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ตัวที่บ่งชี้ถึงผลสำเร็จทางการเรียนอาจได้จากกระบวนการที่ไม่ต้องอาศัยการทดสอบ (Nontesting Procedure) เช่น จากการสังเกต หรือการตรวจการบ้าน หรืออาจอยู่ในรูปของเกรด โรงเรียนต้องอาศัยกรรมวิธีที่ซับซ้อน ช่วงเวลาในการประเมินยาวนาน หรืออีกวิธีวัดความสำเร็จจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างน้อยก่อนการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ครูต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นอีกหลายๆ ด้าน ย่อมดีกว่าการแสดงขนาดความลัมเหลวหรือความสำเร็จทางการเรียน จากการทดสอบผู้เรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วๆ ไปเพียงครั้งเดียว (ประกายทิพย์ พิชัย. 2539: 19-20)

ขณะที่นักวิจัยและนักวิชาการในต่างประเทศ ให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สัมฤทธิผลของผู้เรียนจัดเป็นผลลัพธ์ความสำเร็จของผู้เรียนเรื่องความสามารถในการเรียนรู้ เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สงผลต่อผู้เรียนในการเรียนรู้ ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ โรว์ ครีเมอร์ส (Scheerens. 1992; Scheerens & Bosker. 1997; Rowe. 1995; Creemers. 1994) ฉะนั้น ความสำเร็จของผู้เรียน จัดเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษา ครู และตัวผู้เรียน ทั้งนี้เพราะว่า ความสำเร็จทางการเรียนเป็นสมรรถภาพในด้านต่างๆ ที่ผู้เรียนได้จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากครูผู้สอน สำหรับความหมายของสัมฤทธิผลทางการเรียน มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังที่ ธวัชชัย บุญสวัสดิ์กุลชัย (2543: 4) กล่าวว่า สัมฤทธิผลทางการเรียนเป็นความรู้ทักษะและสมรรถภาพทางสมองในด้านต่างๆ ที่ผู้เรียนได้รับจากการสั่งสอนของครูผู้สอน ซึ่งสามารถตรวจสอบ ดังที่ บลูม (Bloom. 1976: 68-69) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจัดเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่บ่งชี้คุณภาพของผู้เรียน ฉะนั้น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ บลูม (Bloom. 1982: 45) ได้กล่าวว่า สิ่งใดก็ตามที่มีปริมาณอยู่จริงสิ่งนั้นสามารถวัดได้ ซึ่งผลการวัดจะเป็นประโยชน์ในลักษณะทราบและประเมินระดับความรู้ ทักษะและเจตคติของผู้เรียน ระดับความรู้ตามแนวคิดของบลูมมี 6 ระดับ คือ 1) ความจำ คือ สามารถจำเรื่อง

ต่าง ๆ ได้ เช่น คำจำกัดความสูตรต่าง ๆ 2) ความเข้าใจ คือ สามารถแปลความ ขยายความ และสรุปใจความสำคัญได้ 3) การนำไปใช้ คือ สามารถนำความรู้ ซึ่งเป็นหลักการ ทฤษฎี ฯลฯ ไปใช้ในสภาพการณ์ที่ต่างออกไปได้ 4) การวิเคราะห์ คือ สามารถแยกแยะข้อมูลและปัญหาต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อยเช่น วิเคราะห์องค์ประกอบ ความสัมพันธ์ หลักการดำเนินการ 5) การสังเคราะห์ คือ สามารถนำองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ เข้ามารวมกันเป็นหมวดหมู่อย่างมีความหมาย และ 6) การประเมินค่า คือ สามารถพิจารณาและตัดสินจากข้อมูล คุณค่าของหลักการโดยใช้มาตรการที่ผู้อื่นกำหนดไว้หรือตัวเองกำหนดขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545ก: 28-33) ได้กล่าวว่า การประสบความสำเร็จในการเรียนเกิดจากการที่ผู้เรียนมีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ความคิด หรือสติปัญญา ความสามารถทางกายภาพหรือทักษะรวมทั้งการพัฒนาความสนใจ ดารณี พฤกษยาชีวะ (2548: 9) กล่าวว่า การประสบความสำเร็จ หมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมรับผิดชอบ มีความสามารถและสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนได้ อาจส่งผลให้บุคคลเกิดมีคุณค่าเพิ่มขึ้นยังสามารถเป็นผู้ให้และรับความรักได้อย่างเหมาะสม มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นและสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ ดังที่ สุภาพ ฉัตราภรณ์ (2540: 28-33) ได้กล่าวว่า การประสบความสำเร็จในการเรียนเป็นการที่ผู้เรียนมีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ความคิดหรือสติปัญญา ความสามารถทางกายภาพหรือทักษะ รวมทั้งการพัฒนาความสนใจหรือทัศนคติ

จะเห็นได้ว่า จากแนวคิดต่างๆ ที่กล่าวมา กระบวนการสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้นั้น กระบวนการคิดจัดเป็นการใช้ข้อมูลประกอบการคิดอย่างรอบด้าน นำมาสู่การตัดสินใจเลือกที่จะเชื่อเลือกที่จะกระทำ โดยสามารถอธิบายเหตุผลของตนเองได้ ซึ่งความคิดของแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไป ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ ที่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดและตัดสินใจด้วยตนเองเป็นสำคัญ หัวใจสำคัญ คือการยอมรับและเคารพในการตัดสินใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นรากฐานของความเป็นประชาธิปไตยในระดับพื้นฐานด้วย ประกอบกับในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในทุกระดับการศึกษาได้ตั้งความมุ่งหวังในการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์กรความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 1-10; อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2551: ออนไลน์) ดังแนวคิดของ โกวิท วรพิพัฒน์ (2544: 651-656) ที่ได้ประยุกต์แนวความคิดในเรื่อง“คิดเป็น” และนำมาเป็นเป้าหมายสำคัญในการให้บริการการศึกษาผู้ใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา โดยมีหลักการที่เป็นหัวใจสำคัญคือ เป็นการวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาคำตอบหรือทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา คิดอย่างรอบคอบโดยอาศัยข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม สิ่งแวดล้อมและข้อมูลทางวิชาการประกอบการตัดสินใจ แก้ปัญหาหรือหาทางเลือกเพื่อนำไปปฏิบัติ รู้จักคิดเพื่อแก้ปัญหา ด้วยการกระทำการอย่างเหมาะสมและพอดี จากหลักการดังที่กล่าวมา พอจะสรุปความหมายของคำว่า "คิดเป็น" หมายถึง กระบวนการที่คนเรานำมาใช้ในการตัดสินใจ โดยต้องแสวงหาข้อมูลของตนเอง ข้อมูลของสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และข้อมูลทางหลักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์หาทาง

เลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม ซึ่งท่านได้ริเริ่มโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ (Functional Literacy) แบบไทย มุ่งให้ผู้เข้ารับการศึกษาระดับชาวบ้านได้รู้จักคิดแก้ไขปัญหา ให้สอดคล้องกับสภาพสถานะของตน และของกลุ่มที่เรียกว่า "คิดเป็น" โดยมีหลักการว่า เรียนแล้วสามารถนำข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลข้อจำกัดส่วนตัวของแต่ละบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับสังคม มาประมวลแล้วคิดหาคำตอบให้กับปัญหาของแต่ละคนหรือสังคม ซึ่งจะได้คำตอบที่หลากหลายและตรงกับสภาพของแต่ละบุคคลหรือสังคม ไม่ใช่ว่าหนังสือบอกไว้อย่างไรแล้วต้องทำตามเหมือนกันหมด คิดเองไม่เป็น แต่ถ้าคิดเป็นแล้วคำถามหรือปัญหาเดียวกันอาจได้คำตอบไม่เหมือนกันก็เป็นได้ ผลสำเร็จของโครงการ "คิดเป็น" ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากประเทศต่างๆ อย่างมาก จนองค์การยูเนสโกนำเรื่องนี้ ไปเผยแพร่ทั่วโลก ทำให้ ดร.โกวิทได้รับฉายาจากต่างประเทศว่า "นายคิดเป็น" (Mr.Khit Pen) โดยแนวคิดนี้เป็นกระบวนการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจแก้ปัญหาโดยพิจารณาข้อมูลอย่างน้อย 3 ประการคือ

1) การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้เที่ยงธรรม หรือตน (Self) โดยพิจารณาความพร้อมในด้านการเงิน สุขภาพอนามัย ความรู้ อายุ และวัย รวมทั้งความมีเพื่อนฝูงและอื่น ๆ

2) สังคมและสิ่งแวดล้อม (Society and Environment) หมายถึง คนอื่นนอกเหนือจากเราและครอบครัว จะเรียกว่าบุคคลที่ 3 ก็ได้ คือดูว่าสังคมเขาคิดอย่างไรกับการตัดสินใจของเรา เขาเดือดร้อนไหม เขารังเกียจไหม เขาชื่นชมด้วยไหม เขามีใจปันให้เราไหม รวมตลอดถึงเศรษฐกิจและสังคมนั้น ๆ เหมาะกับ เรื่องที่เราตัดสินใจหรือไม่ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรมและค่านิยมของสังคม

3) ความรู้ทางวิชาการ เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้วิชาการในเรื่องที่ตรงกับการที่เราจะต้องตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นหนังสือหลัก

แนวความคิดเรื่องคิดเป็น มีองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงปรัชญา 3 ส่วน กล่าวคือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ คือ ความสุข มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะมุ่งไปสู่ความสุขนั้น แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานทั้งทางกายภาพ อารมณ์ สังคม จิตใจและสภาวะแวดล้อม ทำให้ความต้องการของคนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การให้คุณค่าและความหมายของความสุขของมนุษย์จึงแตกต่างกัน การแสวงหาความสุขที่แตกต่างกันนั้น มนุษย์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตนเอง ซึ่งโดยหลักใหญ่ๆ แล้ว วิธีการปรับตัวของมนุษย์ ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม หรือไม่ก็ปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับตนเอง หรืออาจปรับทั้งตนเองและสภาพแวดล้อมเข้าหากัน จนที่สุดแล้วไม่สามารถปรับตัวได้มนุษย์ก็จำเป็นจะต้องหลีกออกจากสภาพแวดล้อมนั้น เพื่อไปหาสภาพแวดล้อมใหม่เพื่อที่จะปรับตัวให้มีความสุขได้ใหม่ แต่แท้จริงแล้ว การที่มนุษย์จะเลือกปรับตัวอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคนแต่ละคน การตัดสินใจนั้น จำเป็นจะต้องใช้ข้อมูลอย่างรอบด้าน ซึ่งโดยหลักการของการคิดเป็นมนุษย์ควรจะใช้ข้อมูลอย่างน้อย 3 ด้านคือ ข้อมูลตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตนเองทั้งทางด้านกายภาพ สุขภาพอนามัย ด้านจิตใจและความพร้อมต่างๆ ข้อมูลสังคม ซึ่งเป็นข้อมูล เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ครอบครัว สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยมตลอดจนกรอบคุณธรรม จริยธรรม และ

ข้อมูลวิชาการ คือ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องคิด ตัดสินใจนั้นๆ ว่ามีหรือไม่ เพียงพอที่จะนำไปใช้หรือไม่ การใช้ข้อมูลอย่างรอบด้านนี้จะช่วยให้การคิดตัดสินใจเพื่อแสวงหาความสุขของมนุษย์เป็นไปอย่างรอบคอบ เรียกวิธีการคิดตัดสินใจนี้ว่า “คิดเป็น” และเป็นความคิดที่มีพลวัตคือปรับเปลี่ยนได้เสมอ เมื่อข้อมูลเปลี่ยนแปลงไป เป้าหมายชีวิตเปลี่ยนไป (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 26-27)

โดยสรุป ความสำเร็จในการศึกษา หมายถึง กระบวนการคิดเป็นเพื่อตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน คือ ต้องแสวงหาข้อมูลของตนเอง ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และความรู้ตามหลักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม

ทั้งนี้ ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบนั้น จัดเป็นปัจจัยที่มาจากแนวคิดและแนวทางการนำไปสู่ประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาทั้งในระดับของสถานศึกษา ระดับการเรียนการสอน และระดับผู้เรียน และเพื่อให้ครูมีการยกระดับวิชาชีพ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียนและเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนและจบการศึกษาของผู้เรียนต่อไป ชีรีนส์ (Scheerens, 2004: 1) ซึ่งแนวคิดของ ชีรีนส์และครีเมอร์ส (Scheerens; & Creemers. 1989: 691-706) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่การผลิตผู้เรียน รวมถึงการสอนให้บรรลุผลและความสัมฤทธิ์ผลของสถานศึกษา ซึ่งความสำเร็จต่างๆ นั้น ประกอบด้วย ความเหมาะสมของตัวแปรต่างๆ ในการแบ่งชั้นหรือระดับการทำหน้าที่ของสถานศึกษา และแสดงผลการดำเนินงานตามปัจจัยที่ส่งผ่านทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับห้องเรียน และระดับผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน และสอดคล้องกับการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ตามสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา และระดับการบริหารจัดการ ชีรีนส์ ครีเมอร์ส สตริงฟิลด์และสลาวิน เชอร์รีนส์ และสเติร์น (Scheerens. 1990: 61-80; Creemers. 1994; Stringfield; & Slavin. 1992; Scheerens. 1991: 371-403; Stern. 1986)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังแนวคิดของ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ โรว์ ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995; Rowe. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001; จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2532; นิคม นาคอ้าย. 2539; วาด หนูมา. 2540; บุญเรือง ศรีเหรัญ. 2542; องอาจ นัยพัฒน์. 2544; จันทรานี สงวนนาม. 2545) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพใน 3 ระดับคือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบ ซึ่งประกอบด้วย

ระดับตัวผู้เรียน มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยดูได้จาก ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ระดับการเรียนการสอน มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยดูได้จาก ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ระดับสถานศึกษา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครูเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยดูได้จาก ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4 ปัจจัยระดับผู้เรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งอาศัยแนวคิดตามทฤษฎีต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน พฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 22) ได้ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิม เป็นกระบวนการสร้างความรู้ทักษะ และเจตคติ ด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างความรู้ใหม่ขึ้น การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากความรู้สึกของบุคคลเมื่อได้ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งและผู้นั้นสังเกตแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลสะท้อนสิ่งที่ได้จากการสังเกตและนำการสังเกตมาประมวลสร้างเป็นแนวคิดต่างๆ เป็นทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ของตนเอง สุดท้ายผู้เรียนจะนำผลสรุปของสิ่งที่เรียนรู้ไปทดลองใช้กับสถานการณ์ใหม่ที่ต่างออกไป (Active experimentation) และหมุนเวียนอยู่ในวงจรการเรียนรู้อีก อีกทั้ง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 15) ยังได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นภาษาใดๆ โดยอ่านและเขียนข้อความง่ายๆ ได้ สามารถเข้าใจได้ทั้งการอ่าน การเขียน ข้อความง่ายๆ และการคิดคำนวณที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และการคำนวณตัวเลข และทักษะที่จำเป็นต่อชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาตนเองและประเทศ และเป็นสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับ และเกิดจากการปรับตัวผู้เรียนสามารถเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างดียิ่ง ชีรีนส์ โรว์ ครีเมอร์ส (Scheerens. 1992; Rowe. 1995; Creemers. 1994) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้ในแง่ของการเป็น

ฐานความรู้ความเข้าใจที่จะเชื่อมโยงไปสู่ความรอบรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงขึ้น และมีอิทธิพลต่อเจตคติในการเรียนในระดับที่สูงขึ้นด้วย ซึ่งโดยปกติแล้วคนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีมักจะมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนด้วยเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ต่างเสริม (Reciprocal relationship) และดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความรู้พื้นฐานเป็นปัจจัยที่สร้างความพร้อมให้แก่ผู้เรียนและการเรียนรู้ในอนาคตต่อไป

ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนนั้น จัดเป็นความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็นต่อการเรียนเรื่องใหม่ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนมากที่สุดตัวหนึ่ง โดยมีอิทธิพลในรูปที่เป็นสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผลการเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานเดิม การมีความรู้พื้นฐานเดิมอยู่มากจะเป็นรากฐานสำคัญช่วยในการเรียนรู้ได้มากขึ้น เร็วขึ้น และมั่นคงขึ้น ดังที่ บลูม (Bloom) ได้ให้ความสำคัญกับความรู้พื้นฐานเดิมมาก เพราะการมีความรู้พื้นฐานเดิมมากช่วยให้เข้าใจเรื่องที่เรียนได้เร็ว เมื่อมีความเข้าใจก็ย่อมตั้งใจเรียน ไม่เกิดความคับข้องใจ หรือวิตกกังวล (Bloom. 1976; อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด. 2524: 29, 149) นอกจากนี้ ความรู้พื้นฐานเดิมยังแสดงถึงประสบการณ์ของความสำเร็จและความล้มเหลวในการเรียนและเป็นรากฐานสำคัญในการเรียนที่สูงขึ้น (Bloom. 1976: 30) และดังที่ บลูม (Bloom. 1976: 32) ยังได้กล่าวว่า วิชาที่เรียนโดยทั่วไปมักจะมีลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยากต่อเนื่องกัน กล่าวคือ อยู่ในลักษณะที่เนื้อหาใหม่จะต้องอาศัยเนื้อหาที่เรียนมาแล้วโดยเนื้อหาการเรียนระดับหนึ่งๆ จะตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ในบางสิ่งบางอย่างที่จำเป็นมาก่อนแล้ว จึงจะเรียนเนื้อหาใหม่ได้ นอกจากนี้ โดยทางทฤษฎีกล่าวว่า ถ้าผู้เรียนขาดความรู้พื้นฐานเดิมที่จำเป็นในการเรียนเรื่องใหม่จะไม่สามารถเรียนเรื่องใหม่ให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ไม่ว่าจะใช้ความพยายามให้รางวัลหรือใช้การสอนที่มีประสิทธิภาพเพียงใดก็ตาม ความรู้พื้นฐานเดิมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน การที่ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเดิมอย่างเพียงพอจะเป็นฐานสำคัญช่วยให้เรียนรู้ได้มากขึ้น เร็วขึ้นและมั่นคงขึ้นในรูปแบบทฤษฎีการเรียนรู้ของ บลูม (Bloom. 1976) และนอกจากนี้ อาลิน (Arlin. 1973: 12) ได้วิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้พื้นฐานเดิมในการเรียนรู้และอัตราการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันทางบวก กล่าวคือระดับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนเป็นฐานที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น เร็วขึ้นและมั่นคงขึ้น โดยมีประสบการณ์เดิมเป็นแนวทางในการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ และดังที่ สหยูเนียน (Sahaunion. 2552: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าผู้เรียนในหลายด้าน ซึ่งสะสมไว้ด้วยวิธีการแตกต่างกันมาตั้งแต่ผู้เรียน ยิ่งอายุมากขึ้นก็ยิ่งสะสมประสบการณ์มากยิ่งขึ้น นับเป็นแหล่งที่มีคุณค่ามากสำหรับการเรียนรู้เรื่องประสบการณ์นี้มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หลายประการคือ ผู้ใหญ่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือประสบการณ์กับผู้อื่นได้ เป็นการขยายโลกทัศน์ของผู้ใหญ่ให้กว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นผู้ใหญ่จึงเป็นแหล่งวิทยาการสำคัญในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่มีประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน และสามารถนำประสบการณ์เดิมนั้นไปเกี่ยวโยงหรือสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้ จึงทำให้ประสบการณ์ใหม่มีความหมายมากขึ้น

นอกจากนี้ บลูม (Bloom. 1976: 167) ได้ศึกษาผลงานวิจัยของนักศึกษาหลายคนแล้วสรุปว่า 1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนสามารถพยากรณ์ระดับหรืออัตราความสามารถของผู้เรียน

ในการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ได้ 2) ความรู้พื้นฐานเดิมมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนช่วยให้โรงเรียนสามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่ได้อย่างไม่มีปัญหา ขณะที่ รูเมลฮาร์ท (Romelhart. 1981: 22-23) ได้กล่าวว่า ความรู้เดิม (Schema) จัดเป็นโครงสร้างข้อมูลที่ใช้แทนความหมายของความรู้ที่เก็บสะสมไว้ในความทรงจำข้อมูลต่างๆ ที่สะสมไว้อาจเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งของ สถานการณ์ ลำดับเหตุการณ์ การกระทำและความรู้เดิม ซึ่งสอดคล้องกับ คาร์เรลและเอสเตอร์โฮล์ด (Carrell; & Eisterhold. 1987: 218) ได้กล่าวว่า ความรู้เดิมเป็นสิ่งที่ถูกบันทึกไว้ในส่วนความจำของสมองในลักษณะที่เป็นลำดับชั้น และมีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ รัดเดิลและรัดเดลล์ (Ruddle; & Ruddell. 1995: 52-60) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความรู้เดิมไว้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการเก็บและรวบรวมประสบการณ์และความรู้เดิมด้านต่างๆ ที่อยู่ในความทรงจำของเรา ซึ่งความรู้เดิมเหล่านี้ได้เก็บรวบรวมมาจากสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ ทั้งยังสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ๆ ได้อีกด้วย ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมเพื่อขยายความรู้เดิมให้นำไปใช้เชื่อมโยงกับข้อมูลใหม่ได้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังที่ ไรเดอร์และเกรฟส์ (Ryder; & Grave. 1995: 78-94) กล่าวไว้ว่า ผู้อ่านจะคิดอย่างมีความหมายเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว ครูสามารถพัฒนาความรู้เดิมที่ตรงกับสื่อที่ใช้เรียน และพัฒนาและดัดแปลงความรู้เดิมของผู้เรียนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับข้อมูลใหม่ที่ผู้เรียนจะได้รับ และนำไปใช้ในการเรียนรู้ของตนเองได้ มีแนวทางดังนี้ 1) รวบรวมความคิด 2) จัดเรียงความหมาย และ 3) กลั่นกรองและให้รายละเอียด ดังที่ จิตราภา ฉันทานนท์ (2541: 55) ได้กล่าวว่า การสอนตามแนวทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม มีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การตรวจสอบพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน 2) การกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงพื้นความรู้ที่มีอยู่ 3) การขยายขอบเขตความรู้ และ 4) การเชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับพื้นความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับผู้เรียนควรประกอบด้วยความรู้เดิมของผู้เรียน ซึ่งเป็น ภูมิหลังของผู้เรียน จัดเป็นองค์ประกอบระดับผู้เรียนที่ทำให้เกิดความผันแปรในตัวแปรผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการศึกษาของนักการศึกษาหลายท่านสนับสนุนว่า ความรู้พื้นฐานเดิมเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของผู้เรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โทวาริ (Towari. 1980: 5351-A) ได้ศึกษาอิทธิพลของตัวแปรที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ พบว่า ภูมิหลังทางคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษามีอิทธิพลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บลูม (Bloom. 1976: 41; citing Payne. 1963) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเลขคณิตในเกรดหก สามารถพยากรณ์ได้ด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเลขคณิตในเกรดสอง ด้วยค่าสหสัมพันธ์ประมาณ .70 ผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน สามารถพยากรณ์โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการอ่าน ด้วยค่าสหสัมพันธ์ .75 และสอดคล้องผลการวิจัยของ รุจิร์ ภู่สาระ (2523: 128) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของผู้เรียนที่มีการตรวจสอบความรู้พื้นฐานก่อนและมีการสอนซ่อมเสริม พบว่า

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่มีการตรวจสอบความรู้พื้นฐานก่อนและมีการสอนซ่อมเสริมสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ไม่มีการตรวจสอบความรู้พื้นฐานและไม่มีการสอนซ่อมเสริม

โดยสรุป ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน จัดเป็นความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การศึกษานอกระบบในการรู้หนังสือ การมีทักษะการสื่อสาร ความรู้ในการประกอบอาชีพ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยพิจารณาถึงระดับผลการเรียนเฉลี่ยรวมทุกวิชา ในระดับชั้นประถมศึกษา ระดับของประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากระยะเวลาที่ใช้การลงทะเบียนเรียนในระดับประถมศึกษา

3.4.2 แรงจูงใจของผู้เรียน

โนลส์ (Knowles. 1969: 311-315) ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญของแรงจูงใจในวัยผู้ใหญ่ คือ แรงจูงใจในการเรียน ซึ่งประกอบด้วย แรงจูงใจในการแก้ปัญหา ตามลักษณะของอุปนิสัยใจคอ สถานการณ์ และอุปสรรค ซึ่งการจะแก้ไขอุปสรรคเหล่านั้นให้ออกไปได้ต้องเกิดจากธรรมชาติของแรงจูงใจของบุคคลคนนั้นเอง โดยแรงจูงใจต่อความสำเร็จการศึกษา เป็นหนึ่งในปัญหาที่มีต่อเนื่องมาตลอด กล่าวคือ เป็นปัญหาสืบเนื่องตั้งแต่การออกแบบหลักสูตรและกลยุทธ์การเรียนในชั้นเรียน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ประเด็นว่าอะไรคือสิ่งที่ผู้เรียนสนใจและกิจกรรมแบบไหนที่ผู้เรียนสนใจ โดยพิจารณาจากความพยายามในการทำที่ไม่สำเร็จเปรียบเทียบกับทฤษฎีการทำนายเกี่ยวกับแรงจูงใจกับการศึกษา วิธีแก้ปัญหาต่อสิ่งที่พบไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่ใช่ลักษณะเฉพาะตัว อย่างไรก็ตามแรงจูงใจมีความเกี่ยวข้องในมิติที่หลากหลาย เริ่มจากคุณลักษณะเฉพาะที่มีการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจมีผลกระทบของสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมในห้องเรียน แรงจูงใจส่วนบุคคลอาจเกิดจากคำยกย่องชมเชย ความต้องการ ความอยากรู้ หรือความต้องการในการประสบความสำเร็จ ครูโดยทั่วไปประสบความสำเร็จจากการนำเอาสิ่งต่าง ๆ มาเชื่อมโยง ตลอดจนมีการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบการณ์ที่ได้รับและความสามารถในการอ่านของบุคคลที่แตกต่างกัน ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจของผู้เรียนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียนตัวแปรหนึ่ง โดยผู้ที่มีแรงจูงใจสูงย่อมคาดหวังและมีความมุ่งมั่นในความสำเร็จในการศึกษาสูง รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจที่จะสัมฤทธิผลได้จะต้องเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งโดยทั่วไปแล้วควรเป็นไปในเชิงบวก เช่น การยกย่องชมเชยเพื่อประสบความสำเร็จ การให้กำลังใจ/ ให้คำปรึกษา/ รวมความคิดเพื่อหาทางออก เมื่อผู้เรียนประสบปัญหาในการเรียนรู้ รวมทั้งการกระตุ้นให้เกิดพลัง เพื่อให้มีภูมิคุ้มกันทางใจในการเผชิญและจัดการกับปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้เรียนทุกรูปแบบ และดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจมีผลต่อความพยายามต่อสู้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น หากแรงจูงใจสูงจะมีความสำคัญต่อความสำเร็จ วิธีการจึงควรสร้างความตระหนักให้เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อผู้เรียนในการดำเนินชีวิต การทำงาน และจากการศึกษา และดังที่ วันเพ็ญ ผ่องกาย (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจนอกจากเกิดจากความมุ่งมั่นของผู้เรียนแล้วยังมีปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่สนับสนุนด้วย

สติเปก พินทริช และชังค์ (Stipek. 1998; Pintrich; & Schunk. 2002) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อกับทฤษฎีการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มิลเลอร์ โบเชียร์ รูบินสัน ครอสส์ โบเชียร์ ครอพเลย์ เดริ์ฟเนแทสส์ สต๊อก วุลเพียส โฮลเมอร์ โวลต์คอฟสกี ดีเว็ก (Miller. 1967; Boshier. 1973; Rubenson. 1977; Cross. 1981; Boshier. 1985 : 132; Cropley. 1985; Dufresne-Tasse. 1985 : 74; Stock. 1985; Vulpius. 1985; Holmer. 1996; Wlodkowski. 1999; Dweck. 2000) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีแรงจูงใจของคนในการพัฒนาความสามารถพื้นฐาน โดยบุคคลมีความคาดหวังต่อการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลทางตรง ดังที่ โนลส์ (Knowles. 1980) ได้กล่าวว่า ปัจจัยในการอธิบายการมีส่วนร่วมและในบทบาทในการศึกษาผู้ใหญ่จะทำให้การศึกษามีความสมบูรณ์และประสบความสำเร็จ ดังที่ โรเจอร์ (Rogers. 1967) กล่าวว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองในการควบคุมตัวแปรต่างๆ ทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคล หรือคุณภาพของบุคคล และประสบการณ์จากทางสถานศึกษา การควบคุมตัวแปรจึงต้องมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจในตัวผู้เรียน ซึ่งมีความต้องการแตกต่างกันตามแต่ความพึงพอใจของแต่ละบุคคล และเป็นไปตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ซึ่งอาจมีเงื่อนไขแตกต่างจากแนวคิดของ เฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg) ในบางกรณี (Miller. 1967) อีกทั้ง แรงจูงใจจะทำให้เกิดการเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดเตรียมโอกาสทางการศึกษามีผลกระทบต่อความต้องการของตลาดแรงงาน การเตรียมการทางการเงิน ข้อมูลสารสนเทศ และการดูแลผู้เรียน และความยืดหยุ่น รูปแบบพื้นฐานการเรียนด้าน ICT การให้คำแนะนำ ทัศนคติ ซึ่งมีผลอย่างมากต่อชีวิต เอลสตรอม; โฮลเมอร์ (Ellstrom; et al. 1996; Holmer. 1996) ขณะที่การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น (สุจินดา ม่วงมี. 2548 : 30-31; อ้างอิงจาก Lieb, S. 1991: 1) ได้เสนอแนวทางไว้ 2 ประการ สำหรับผู้สอนผู้เรียนผู้ใหญ่ ในการสนับสนุนผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น ดังนี้

1) การสร้างแรงจูงใจ ผู้สอนต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้เรียนและเตรียมผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการ เช่น กำหนดความรู้สึก และน้ำเสียงที่แสดงออกถึงการยอมรับ และเป็นกันเองต่อผู้เรียน กำหนดสิ่งที่เกี่ยวข้องในการรับสัมผัสของผู้เรียน ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเนื่องด้วยคนเราจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดภายใต้ภาวะความเครียด หรือความกดดันที่ระดับต่ำ-ระดับกลาง ถ้าระดับความเครียด หรือความกดดันในการเรียนสูง จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ สื่อวัสดุการเรียนที่ใช้ควรจัดให้ชัด สบายตา มีส่วนช่วยลดภาวะความเครียดหรือความกดดันได้อย่างหนึ่ง การวางแผนให้มีระยะเวลาสำหรับหยุดพักบ่อย ๆ แม้แต่การหยุดพักเหยียดขา แขน ลำตัว สัก 2 นาทีก็สามารถช่วยลดภาวะความเครียด หรือความกดดันเช่นกัน ช่วงการบรรยายควรให้มีการหยุดพักทุก ๆ 45-60 นาที แต่ถ้าสถานการณ์การเรียนการสอน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมาก การหยุดพัก สามารถยืดไปหลังจากการเรียนการสอน 60-90 นาทีแล้ว เป็นต้น และการกำหนดความง่าย ความยากของบทเรียน หรือกิจกรรมการเรียนก่อนล่วงหน้าและวางแผน ช่วงการให้รางวัล หรือแรงเสริมผู้เรียนในการสะสมความสำเร็จ รวมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นการเฉพาะเรื่องไม่ใช่เรื่องทั่ว ๆ ไป

2) การให้แรงเสริม เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากในกระบวนการเรียนการสอน การให้แรงเสริมเป็นตัวกระตุ้นการแสดงออก และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือถูกต้อง แรงเสริมโดยทั่วไปมี 2

ประเภท คือ แรงเสริมทางบวก และแรงเสริมทางลบ กล่าวคือ แรงเสริมทางบวก โดยทั่วไปจะใช้กับทักษะใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพฤติกรรม ถ้าพฤติกรรมที่ดีก็ให้รางวัลด้วยการชมพูดยกย่องและอื่นๆ เพื่อเสริมพฤติกรรมนั้นให้มีต่อๆ ไป ส่วนแรงเสริมทางลบนั้นโดยทั่วไปแล้วมีการใช้แรงเสริมทางลบในการสอนทักษะใหม่ เพื่อพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลการของการใช้แรงเสริมทางลบ คือ การหดหาย นั่นคือผู้สอนใช้แรงเสริมทางลย จนกระทั่งพฤติกรรมที่ไม่ดีหายไป อย่างไรก็ตามผู้สอนควรพยายามเปลี่ยนพฤติกกรมด้วยการประยุกต์ใช้แรงเสริมทั้งทางบวกและทางลบให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ดี เพื่อช่วยผู้เรียนผู้ใหญ่จำในสิ่งที่ผู้เรียนกำลังเรียน หรือสนใจอยู่ ซึ่งแรงจูงใจของผู้เรียนผู้ใหญ่ที่ดีนั้นควรสร้างจากแรงผลักดันภายใน เช่น ความต้องการเพิ่มความพึงพอใจ การเข้าใจตนเอง (self-esteem) ฯลฯ จะช่วยทำให้ผู้เรียนผู้ใหญ่มีความสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น แต่แรงจูงใจภายนอก ก็เป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมให้ผู้เรียนผู้ใหญ่มีเป้าหมายในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอีกเช่นกัน

สำหรับการจัดการศึกษาของไทยนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องมักประสบปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ เช่นเดียวกันกล่าวคือ ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่หลีกหนีความล้มเหลวมากกว่าการพยายามที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ บางคนมีความท้อแท้เพราะเชื่อว่าตนไม่มีทางเรียนสำเร็จได้ บางคนมีความวิตกกังวลสูงมากเกินกว่าเหตุบางคนมีความสามารถในการเรียนสูงแต่ไม่ใส่ใจในการเรียน เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวล้วนเกิดจากแรงจูงใจเป็นสาเหตุทั้งสิ้น ดังนั้น หากผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจลักษณะแรงจูงใจของผู้เรียนและได้ปฏิบัติต่อผู้เรียนอย่างเหมาะสมจะทำให้ลดพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้น้อยลงได้ และสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้ง่ายขึ้น ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548: 229-231) และแสงเดือน ทวีสิน (2545: 81-83) ได้กล่าวว่า ประเภทของแรงจูงใจทางสังคมมี 5 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่หนึ่งแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการจะกระทำสิ่งต่างๆ ให้ได้รับความสำเร็จ ประเภทที่สองแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น ประเภทที่สามแรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าว (Aggression Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดของตนเมื่อไม่พอใจ ประเภทที่สี่แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการที่จะมีอำนาจเหนือพฤติกรรมของบุคคลอื่นและประเภทสุดท้ายแรงจูงใจใฝ่พึ่งพา (Dependency Motion) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการความช่วยเหลือการสนับสนุน คำปรึกษา เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ดังที่ ชัยฤทธิ์โพธิสุวรรณ (2541: 8) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น มีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจ ดังนี้ 1) เมื่อผู้ใหญ่ตระหนักว่าการเรียนรู้สามารถตอบสนองความต้องการ (needs) และความสนใจของตนเอง นั่นหมายถึงผู้ใหญ่ถูกกระตุ้นที่จะเรียนรู้แล้ว จุดนี้นั่นเองเป็นจุดเหมาะสมในการเริ่มต้นกิจกรรมการเรียนของผู้ใหญ่ 2) ผู้ใหญ่มุ่งที่ให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง (lifecentered) ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ 3) แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้ใหญ่ คือ ประสบการณ์ 4) ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง (selfdirecting) และ 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual differences) ของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ ดังที่ โนลส์ (Knowles. 1969: 311-315) ได้กล่าวว่า ประเด็นสำคัญของแรงจูงใจในการเรียนรู้วัยผู้ใหญ่ คือ การมีส่วนร่วมในการศึกษา

ในสิ่งที่สนใจเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเกิดจากการพิจารณาเงื่อนไขในขณะนั้น แรงจูงใจในการเรียนอาจเกิดขึ้นโดยแต่กำเนิด ประกอบด้วย แรงจูงใจในการแก้ปัญหาตามลักษณะของอุปนิสัยใจคอ สถานการณ์ และอุปสรรค ซึ่งการจะแก้ไขอุปสรรคเหล่านั้นให้ออกไปได้ต้องเกิดจากธรรมชาติของแรงจูงใจในบุคคลคนนั้นเอง โดยการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogical) นั้น ผู้ใหญ่ต้องมีความต้องการและเหตุผลในการเรียนรู้ และผู้ใหญ่จะเรียนรู้ต่อเมื่อเขาต้องการจะเรียน เนื่องจากผู้ใหญ่นั้นเข้าใจตนเอง และรู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตนเองได้ ซึ่งก่อนการเรียนรู้ผู้ใหญ่มักต้องการจะรู้ว่า เพราะเหตุใดหรือทำไมจึงจำเป็นจะต้องเรียนรู้ จะได้รับประโยชน์อะไรจากการเรียนรู้ และจะสูญเสียประโยชน์อะไรถ้าไม่ได้เรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้น ผู้ใหญ่จึงมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และพึงพอใจ มากกว่าจะให้ผู้อื่นมากำหนดให้ (ทอชจ์ (Tough); อ้างถึงใน วุฒิพล สกลเกียรติ, 2546: 111) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาในระดับผู้เรียนนั้น แรงจูงใจของผู้เรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ ครีเมอร์ส (Schereens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Cremer.1994) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิคม นาคอ้าย (2539) ได้ศึกษาการพัฒนาเทคนิควิธีวิเคราะห์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ การประยุกต์ใช้โปรแกรมเอชแอลเอ็ม พบว่า ตัวแปรแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ระดับผู้เรียนมีผลต่อค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ความสำคัญของแรงจูงใจ ใช้เพื่ออธิบายว่าทำไมอินทรีย์จึงกระทำการอย่างนั้นและทำให้เกิดอะไรขึ้น คำว่า “แรงจูงใจ” มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Movere” คิดด์ (Kidd. 1973:101) ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” อันมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือมักชักนำบุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ (To move a person to a course of action) ดังนั้นแรงจูงใจจึงได้รับความสนใจมากในทุกๆ วงการ สำหรับ โลเวลล์ (Lovell. 1980: 109) อธิบายว่า แรงจูงใจเป็นกระบวนการที่ชักนำโน้มน้าวให้บุคคลเกิดความมานะพยายามเพื่อที่จะสนองตอบความต้องการบางประการให้บรรลุผลสำเร็จ ดังที่ ดอมแจน (Domjan. 1996: 199) ได้กล่าวว่า การจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมการกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ดังที่ ราชบัณฑิตยสถาน (2555: 362) ได้บัญญัติศัพท์ แรงจูงใจ ซึ่งหมายถึง กระบวนการกระตุ้นความคิด ความรู้สึก ความพยายาม ด้วยวิธีการต่างๆ ให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมาย ในทางการศึกษาผู้สอนควรใช้การจูงใจผู้เรียน โดยสร้างทั้งแรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายในด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ให้คำชมเชย จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีสื่ออุปกรณ์ที่น่าสนใจสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน ฉะนั้น แรงจูงใจจึงเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือดิ้นรนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มิใช่เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา และดังที่ แอดเลอร์ (Adler. 1935: 5-8) ได้เสนอว่า แรงจูงใจที่สำคัญที่สุดคือพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอาง (2548: ออนไลน์) ได้ศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักศึกษา กศน.ทั่วประเทศ ซึ่งที่ผ่านมานักศึกษาจะมี

ปัญหาเรื่องการออกกลางคัน เรียนไม่จบหลักสูตร หรือใช้เวลาในเรียนเกินกำหนดระยะเวลา โดยพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา คือ แรงจูงใจของนักศึกษา เช่น มีความต้องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ต้องการยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน พัฒนางานและอาชีพ ประทับใจในครูผู้สอน เป็นการศึกษาที่ประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548: 231) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจจะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงานและการดำรงชีวิตในอนาคต ดังที่ วิภาพร มาพบสุข (2542: 262) ได้กล่าวว่า การวัดแรงจูงใจว่าสามารถทำได้ 4 วิธี คือ 1) วัดจากอัตราการกระทำกิจกรรมเช่น ดูจากผลการ ทำงานเมื่อเราให้แรงจูงใจชนิดต่างๆ 2) วัดจากอัตราการเคลื่อนไหวทั่วไป เช่น การตื่นตัวและการกระตือรือร้นในการแสดงพฤติกรรม 3) วัดจากการเลือกตอบสนองเป้าหมายต่างๆ และ 4) วัดจากการเอาชนะอุปสรรค ส่วนประเภทของแรงจูงใจ จัดว่ามี 5 ประเภท โดยประเภทที่หนึ่งแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการจะกระทำสิ่งต่างๆ ให้ได้รับความสำเร็จ ประเภทที่สองแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น ประเภทที่สามแรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าว (Aggression Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดของตนเมื่อไม่พอใจ ประเภทที่สี่แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการที่จะมีอำนาจเหนือพฤติกรรมของบุคคลอื่นและประเภทสุดท้ายแรงจูงใจใฝ่พึ่งพา (Dependency Motion) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการความช่วยเหลือการสนับสนุน คำปรึกษา เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ แรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนและการจบการศึกษาคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงานและการดำรงชีวิตในอนาคต ดังที่ แมคเคลแลนด์ (McClelland. 1953: 110-111) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่ให้ความสำคัญกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากกว่าแรงจูงใจประเภทอื่น เนื่องจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นคุณสมบัติในตัวบุคคลที่ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยกล่าวไว้ว่าความต้องการของคนเป็นผลมาจากการเรียนรู้มากกว่าอย่างอื่น และเชื่อว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นสิ่งที่เรียนรู้และพัฒนาขึ้นมาได้ในตัวเองของผู้เรียนและบุคคล โดยการจัดโปรแกรมการเรียนและการฝึกอบรมที่เน้นเรื่องการเปลี่ยนเจตคติ พฤติกรรม บุคลิกภาพกระบวนการฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้และพัฒนาแรงจูงใจและมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเร้าอารมณ์ (Affective Arousal Theory) นั่นคือ อินทรีย์ย่อมแสวงหาหรือเข้าใกล้สิ่งที่พึงพอใจ และอินทรีย์ย่อมแสดงพฤติกรรมหลบหลีกหรือไม่เข้าใกล้สิ่งที่รบกวนหรือสภาพที่น่ารังเกียจ ซึ่งแรงจูงใจนั้นจัดเป็นแนวทางสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงานและการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

แรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนจัดเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญมากในการเรียนและนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังที่ เมอร์เรย์ (ศุภวรรณ พันธุ์ภักดี. 2542: 9; อ้างอิงจาก Murray. 1982: 84;) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจ (Motivation) เป็นองค์ประกอบภายใน ซึ่งกระตุ้นหรือนำ

ทางและเป็นตัวรวมของพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ และแรงจูงใจเป็นแรงขับและแรงกระตุ้นสภาวะทางอารมณ์หรือความปรารถนาภายในที่ผลักดันให้บุคคลเกิดการแสดงออก ความต้องการหรือแรงขับภายในเอกตบุคคล (Individual) จะมีมากหรือน้อยย่อมขึ้นกับเงื่อนไขทางสภาวะแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภวรรณ พันธุ์ภักดี (2542: 9) ที่ได้กล่าวว่า แรงจูงใจจะทำให้เกิดความปรารถนาที่จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พยายามฟันฝ่าอุปสรรค ใช้วิธีการต่าง ๆ แก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งความต้องการเหล่านี้เป็นแรงจูงใจให้เกิดการกระทำและนำมาซึ่งสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

โดยสรุป แรงจูงใจของผู้เรียน เป็นความมุ่งมั่นของผู้เรียนการศึกษานอกระบบที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย การแสดงถึงความพยายามอย่างเต็มที่ต่อการเรียน สามารถเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น เมื่อมีอุปสรรคสามารถคิดหาวิธีการและแนวทางแก้ไขให้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อ รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จ และรู้สึกไม่สบายใจเมื่อล้มเหลว

3.4.3 ความรับผิดชอบของผู้เรียน

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2541: 8) ได้กล่าวว่า วัยผู้ใหญ่มุ่งที่ให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง (lifecentered) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ และผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะรับผิดชอบเพื่อชี้นำตนเอง (selfdirecting) ดังนั้น พฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้เรียน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการประสบผลสำเร็จหรือไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน และการสร้างนิสัยในการเรียนของผู้เรียนหรือพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา (ราชันย์ บุญธิมา. 2542: 50; นารี อาแว. 2545: 39-40) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้โดยตรงตัวแปรหนึ่ง ความรับผิดชอบจะเป็นแรงผลักให้เกิดการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะของผู้เรียนที่สมบูรณ์ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการศึกษา และการพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียน ควรปรับปรุงทั้ง ความรับผิดชอบของตนเอง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยมีระบบการแนะแนวที่ดี การวางแผนร่วมกันกับผู้เรียน การมีระบบการนิเทศติดตามผลการเรียนที่เชื่อมโยงกันระหว่างผู้เรียน ครูผู้สอน ครอบครัวและชุมชน และดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียน เพราะทำให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแรวคิดของ จันทรานี สงวนนาม (2545) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับผู้เรียนควรประกอบด้วยพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน

ขณะที่ สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2548: 53) ได้กล่าวว่า ความสนใจใฝ่รู้และการเอาใจใส่ต่อบทเรียน เชื่อฟังครู อาจารย์ ร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แสดงออกให้เห็นถึงความกระตือรือร้น ความสนใจ ความตั้งใจ และสามารถรู้จักวางแผนการเรียนตลอดจนวิธีเรียนในขณะ

เรียน และดังที่ ทัสซิ่ง (ราชันย์ บุญธิมา. 2542: 50; อ้างอิงจาก Tussing. 1949) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมการเรียนเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่ได้จากการเรียนรู้ และเป็นสิ่งที่สามารถปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนั้นให้ดีขึ้น จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแบบแผนพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาสามารถพัฒนาได้ด้วยการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอาง (2548: ออนไลน์) ได้ศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักศึกษา กศน.ทั่วประเทศ พบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา คือ ความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนการสอน นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การพบกลุ่มทำให้ได้ประสบการณ์ ได้พบเพื่อน พบอาจารย์ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ฝึกทักษะการพูด การคิด การทำงานที่เป็นระบบ วิธีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และพึงพอใจในวิธีการวัดผลที่หลากหลาย และยังสามารถนำความรู้และประสบการณ์เดิมมาใช้ในการประเมินเทียบระดับหรือเทียบโอนความรู้ได้อีกด้วย ดังที่ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ ครีเมอร์ส (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Creemers. 1994) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนควรมีคุณลักษณะของผู้เรียนที่ดี มีความรับผิดชอบ การร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนของผู้เรียน มีการสื่อสารระหว่างครูและผู้เรียน ผู้เรียนต้องมีโอกาสในการฝึกปฏิบัติอย่างเพียงพอ และสามารถทำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้ประโยชน์และต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขกลับด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทรานี สงวนนาม (2545) ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับผู้เรียนควรประกอบด้วยพฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้เรียน

จรรจา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521: 28) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบนั้น เป็นลักษณะนิสัย และทัศนคติของบุคคล เป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริตการเป็นคนมีความรับผิดชอบนี้ เป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย ถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบ จะส่งผลดังนี้

1. คนที่มีความรับผิดชอบ ย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย
2. คนที่มีความรับผิดชอบ ย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎ จริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
4. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขเรียบร้อยในสังคม
5. ไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม และความเสียหายส่วนรวม

นพดล ภวนะวิเชียร (2540: 70–71) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมหลักที่แสดงถึงความรับผิดชอบว่าประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ คือ รับรู้ต่อสิ่งที่กระทำยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ตนต้องทำ รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่ รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งที่สำคัญ

2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องมีการบังคับ มีพฤติกรรมดังนี้ คือ สมัครใจทำหน้าที่ควบคุมตนเองได้

3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ วางแผนในการทำหน้าที่ของตน มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ มีความระเอียดรอบคอบ และมีสติ

4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนงานเสร็จ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ มีความอดทน มีความเพียร มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ และรักษาสุขภาพให้แข็งแรง

5. ยอมรับผลการกระทำของตน ประกอบด้วยพฤติกรรม คือ ติดตามผลการกระทำของตนมีเหตุผลและปรับปรุงการกระทำของตน

จุรีรัตน์ นันทัยทวีกุล (2538: 4-5) ได้สรุปลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งมั่น ที่จะผลักดันให้ประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำอย่างสม่ำเสมอ มีจุดหมายปลายทาง มีใจจดจ่อ มีสมาธิเพื่อให้งานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อยติดตามงาน ไม่ละเลยทอดทิ้ง หรือหลีกเลี่ยง และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดการบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

2. มีความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการรู้จักใคร่ครวญในงานที่ทำ เพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลดีผลเสียอย่างไรบ้างวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น และหาทางป้องกันไว้ล่วงหน้า และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจทานดูว่าถูกต้องเรียบร้อยดีหรือยัง

3. มีความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำ และทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง ไม่ชอบอยู่เฉยหรือว่างงานริเริ่มงานแสวงหางานใหม่ๆ อยู่เสมอ

4. มีความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ความคิด และจิตใจที่จะทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้นานๆ จนทำให้สำเร็จได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใดๆ มีร่างกายแข็งแรงมีจิตใจเข้มแข็ง ควบคุมตนเองได้ดีเมื่อเกิดความเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน

5. มีความตรงต่อเวลา

6. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการยอมรับในสิ่ ที่ตนเองได้กระทำลงไป ไม่ว่าผลของงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ดีก็ตาม

7. การปรับปรุงงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว ถ้าไม่ดีก็ต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

โดยสรุป ความรับผิดชอบของผู้เรียน เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อการเรียน เป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นและสนใจที่จะเรียนรู้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มีการแสวงหาความรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง พยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ลุล่วง

3.4.4 ความพร้อมของผู้เรียน

โนลส์ (Knowles. 1978 อ้างถึงใน ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2541: 9-10) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) มีความเชื่อเบื้องต้นเกี่ยวกับความพร้อมที่จะเรียนรู้ (readiness to learn) จากความเชื่อเบื้องต้นว่า เมื่อบุคคลเป็นผู้ใหญ่บรรลุนิติภาวะ ความพร้อมในการเรียนรู้เริ่มเป็นผลจากการพัฒนาทางชีววิทยาหรือทางร่างกายน้อยลง ในทางกลับกันความพร้อมในการเรียนรู้จะเป็นผลจากภารกิจพัฒนาการ (Developmental tasks) มากขึ้น ภารกิจพัฒนาการเป็นความสามารถที่ต้องมีในบุคคลเพื่อตอบสนองต่อบทบาททางสังคม เป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนเองหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) ประสบการณ์ (Experience) ความพร้อมในการเรียนรู้ (Readiness to learn) และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ (Orientation to learning) (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2548: 8) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความพร้อมของผู้เรียน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนที่มีความพร้อมจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่ไม่มีความพร้อมหรือมีความพร้อมน้อยกว่า ซึ่งจะทำให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้มากกว่า โดยสามารถพิจารณาความพร้อมได้ 2 ลักษณะ คือ 1) ความพร้อมภายนอก เป็นความพร้อมทางกายภาพด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนของผู้เรียน เช่น ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ เป็นต้น และ 2) ความพร้อมภายใน เป็นความพร้อมในตัวผู้เรียนเอง เช่น ความรู้พื้นฐาน ความสนใจ สติปัญญา เป็นต้น และดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความพร้อมของผู้เรียนจัดเป็นปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน คือ เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2532; นิคม นาคอ้าย. 2539; องอาจ นัยพัฒน์. 2544) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับผู้เรียนควรประกอบด้วยการส่งเสริมของผู้ปกครองในด้านความพร้อมการเรียนรู้ของผู้เรียน

ความพร้อมของผู้เรียน จึงจัดเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หากบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลในครอบครัวให้การสนับสนุนการเรียนของผู้เรียนย่อมทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้ เช่น การซื้อตำรามาให้ การสนับสนุนส่งเสริมให้เรียนพิเศษเพิ่มเติมจะทำให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลและฝึกฝนมากขึ้น ดังที่ การ์ดเนอร์ (Gardner. 1973: 235 – 245) ได้จำแนกบทบาทของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่สนับสนุนผู้เรียนในการเรียนรู้เป็น 2 ประเภท คือ 1) บทบาทที่แสดงการกระทำ (Active Role) บทบาทชนิดนี้เป็น การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองแสดงการกระทำออกมา 2) บทบาทที่ไม่แสดงการกระทำ (Passive Role) บทบาทชนิดนี้เป็นบทบาทที่ละเอียดอ่อนตามแนวคิดของการ์ดเนอร์แล้ว บทบาทชนิดนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับเจตคติของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่มีต่อชุมชนที่ใช้ภาษาที่ผู้เรียนเรียนรู้ ดังที่ กอนซาเลซและคนอื่น ๆ (Gonzalez; et al.

2002) ได้กล่าวว่า ความพร้อมของผู้ปกครองมีประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้เรียน ต่อสถานศึกษา และต่อผู้ปกครอง เช่น ทำให้สถานศึกษาเป็นสถาบันที่มีประชาธิปไตยมากขึ้น สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา ผู้เรียน กับผู้ปกครอง เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างบ้านและสถานศึกษา มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและให้ผลทางบวกแก่ผู้เรียนหลายอย่าง ทั้งนี้ เพราะครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดสิ่งหนึ่งที่ช่วยผลักดันผู้เรียนไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการที่สูงขึ้นถ้าปราศจากการสนับสนุนของครอบครัว จะเป็นการยากสำหรับครูที่จะให้ประสบการณ์ทางวิชาการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไซมอน (Simon. 2001: 8-19) ที่ได้ศึกษาผลกระทบในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองช่วยเพิ่มความพร้อมและประสิทธิผลในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกระดับการศึกษาให้สูงขึ้น และเมื่อเน้นที่ความสำคัญของกิจกรรมระหว่างครอบครัว สถานศึกษา และผลลัพธ์ของผู้เรียนผลที่ได้หลังจากควบคุมตัวแปรอื่นๆ โดยให้ผู้ปกครองเข้าร่วมในหลายๆกิจกรรม พบว่าผู้เรียนได้รับระดับคะแนนสูงขึ้น และคะแนนทดสอบมาตรฐานสูงกว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมและพฤติกรรมที่ดีกว่า และเข้าห้องเรียนโดยมีการเตรียมความพร้อมมากขึ้น แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว สถานศึกษา สามารถยกระดับการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน และความสนใจในการเรียน ทำให้ผู้เรียนขยันเรียนขึ้น เรียนได้มากกว่าและปฏิบัติได้ดีกว่า พัฒนาเจตคติที่มีต่อกันระหว่างครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และสถานศึกษา เพิ่มความสนใจ และสนับสุนนโปรแกรมของสถานศึกษา พัฒนาความปรารถนาในการศึกษาของผู้เรียนให้สูงขึ้น เพื่อความก้าวหน้าของผู้เรียน เพิ่มผลสำเร็จของผู้เรียน สร้างสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มความพยายามและเพิ่มการควบคุมคนเอง (self regulation) ทางการเรียนของผู้เรียนให้ความสัมพันธ์ทุกชนิดระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเพิ่มขึ้น และมีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพของครู

ขณะที่ แมคนีล (McNeal. 1999: 78) ได้กล่าวว่า ความพร้อมของผู้ปกครองมีอิทธิพลทางบวกต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์และลดพฤติกรรมที่เกิดปัญหาในผู้เรียนวัยรุ่น ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมระดับปานกลางและระดับสูง จึงสัมพันธ์กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีแนวโน้มลดลงตามอายุของผู้เรียนจากระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ เป็นเพราะเมื่อผู้เรียนมีอายุมากขึ้นมีความสามารถช่วยตัวเองและรับผิดชอบได้มากขึ้น อีกทั้งครูในระดับสูงขึ้นมีแนวโน้มให้โอกาสผู้ปกครองมีส่วนร่วมน้อยลง โครงสร้างครอบครัว เช่น ผู้ปกครองคนเดียว ผู้ปกครองที่เป็นชนกลุ่มน้อย (minority parents) และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ผู้เรียนที่มีผู้ปกครองคนเดียว และผู้ปกครองที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ จะมีส่วนร่วมน้อยกว่าและยังมีผลต่อเนื่องทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียนต่ำลงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เฟอร์สตีน (Feuerstein. 2000: 29–39) ได้ศึกษาบทบาทของโรงเรียนและสถานศึกษา พบว่า การดูแลความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน เช่น อาหาร เสื้อผ้า อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น การติดต่อสื่อสารกับสถานศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การร่วมกับกิจกรรมของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมกับการบ้านของผู้เรียน เกี่ยวข้องกับการบริหารโดยมีอำนาจตัดสินใจในสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในด้านความพร้อม ได้แก่

โครงสร้างของครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การปฏิบัติ และกำหนดนโยบายทางการศึกษา เจตคติของคณะกรรมการสถานศึกษา พฤติกรรมที่แสดงออกในการเป็นผู้นำ และความสามารถของผู้บริหารในสถานศึกษา ความแตกต่างทางด้านภาษาและข้อจำกัดเกี่ยวกับการศึกษาทำให้การติดต่อสื่อสารไม่เข้าใจกันระหว่างครูและผู้ปกครองและผู้ปกครองด้วยกัน ความไม่ปลอดภัย มีปัญหาการเดินทาง (ไม่มีรถ) มีลูกเล็กๆ ต้องดูแลและไม่กล้านำลูกเล็กไปสถานศึกษา ทำงานหลายงาน เวลางานตรงกับเวลาที่สถานศึกษานัดทำกิจกรรม เป็นต้น แต่การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไม่ได้ให้ความเข้าใจอย่างชัดเจนในกลไกที่กระตุ้นผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมกับการศึกษาของผู้เรียน

โดยสรุป ความพร้อมของผู้เรียน เป็นการที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบมีความพร้อมในการจัดหาอุปกรณ์การเรียน จัดหาหนังสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติมจากการเรียน มีการจัดสภาพแวดล้อมของบ้านที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถแบ่งเวลาจากการทำงานมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองในการหาความรู้เพิ่มเติม มีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง มีความพร้อมในการมาเรียน โดยทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ครูและสถานศึกษากำหนดไว้

3.4.5 ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ทักษะการเรียนรู้จัดเป็นจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาความรู้ พัฒนาความเป็นมืออาชีพ และพัฒนาทักษะการเรียนของผู้เรียน เลวีนและลีซอตเต้ และคัตตัน (Levine; & Lezotte. 1990; Cotton. 1995) ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 21) ได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด อย่างมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนและประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งทำด้วยตนเอง หรือขอความช่วยเหลือผู้อื่นก็ได้ การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมีหลายรูปแบบ เช่น การอ่าน การอภิปราย การเขียน การเสาะหาความรู้โดยการสัมภาษณ์ การท่องเที่ยวการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้ เรียนรู้ด้วยตนเองจากการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม สื่อต่างๆ เป็นต้น ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2555: 17) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ที่ครูสอนไม่ได้ ผู้เรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) โดยทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ควรประกอบด้วย ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการร่วมมือ ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งแต่ละวิชาหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต่างกันและความสามารถ/ความถนัดการเรียนรู้ที่ต่างกันย่อมต้องการทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามหากต้องการพัฒนาทักษะการเรียนรู้

ให้ประสบผลสิ่งที่ต้องพัฒนา ได้แก่ เทคนิควิธีการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย เจาะลึก จำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กับเทคนิควิธีการเรียนรู้ คือ การเน้นความคิดเชิงวิเคราะห์เป็นหลัก และบุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้จัดเป็นทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ดังที่ วันเพ็ญ ผ่องกาย (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนจะประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติ และเจตคติ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้ตามหลักสูตร และ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ขณะที่ โนลส์ (Knowles. 1969) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ที่มีการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองว่าควรมีลักษณะคือ มีความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้จากความต้องการ ในการเรียนรู้ของตนเอง โดยเป็นจุดมุ่งหมายที่สามารถประเมินผลสำเร็จได้ มีความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้สอนเพื่อขอความช่วยเหลือ หรือขอคำปรึกษา มีทักษะในการแสวงหาแหล่งวิทยาการที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน มีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการต่างๆ มีความคิดริเริ่ม และมีทักษะการวางแผนอย่างดี และมีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลจากข้อมูลที่ค้นพบไปใช้อย่างเหมาะสม

อเดลแมนและเทย์เลอร์ (Adelman; & Taylor. 1992: 243) ได้อธิบายว่าทักษะเบื้องต้นเป็นทักษะที่จำเป็นแรกเริ่มที่สำคัญ ถ้าผู้เรียนมีความพร้อมที่เหมาะสมในทักษะเหล่านี้จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในการอ่านออก เขียนได้ และคิดคำนวณได้ ทักษะดังกล่าวประกอบด้วยทักษะ 3 ด้าน ได้แก่

1) ทักษะทางภาษา เป็นความสามารถเบื้องต้นทางด้านภาษาซึ่งประกอบด้วย การแสดงออกเป็นความสามารถในด้านการใช้คำพูดที่ชัดเจนเพียงพอต่อความเข้าใจ การรับรู้ความสามารถในการเข้าใจในสิ่งที่พูด และการใช้ความสามารถการใช้คำประโยคง่ายๆในการแสดงความคิด ความรู้สึก เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียน

2) ทักษะด้านกระบวนการรับรู้ ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภท คือ การรับรู้ทางด้านสายตา เป็นความสามารถในด้านการจำ การจำแนกทางด้านสายตา ทางด้านคำ จำนวน สี และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนร่วมกับส่วนย่อย และการรับรู้ทางด้านการฟัง เป็นความสามารถในการจำ การจำแนกเสียง

3) ทักษะด้านความรู้ความเข้าใจและแรงจูงใจ เช่น สนใจระหว่างการเรียนการสอน ความสามารถในการปฏิบัติตามคำสั่ง ทิศทางง่ายๆ ได้ ความสามารถในการนั่งทำงานในที่นั่งตามเวลาที่กำหนด จำสิ่งที่เป็นจริงง่ายๆได้ ตอบคำถามจากเรื่องได้ เล่าเรื่องจากภาพได้ และแก้ปัญหาการทำงานง่ายๆได้ เป็นต้น

ทั้งนี้ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 1-10) ได้บรรจุทักษะการเรียนรู้ไว้ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยได้กำหนดให้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ได้เรียนในรายวิชาทักษะการเรียนรู้ จำนวน 5 มาตรฐาน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย

โดยสรุป ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง ทักษะที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบได้ใช้วิธีการเรียนรู้ในการสร้างประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ตนเอง ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดี ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ ใช้วิธีการจัดการความรู้ มีวิธีในการสืบค้นและแสวงหาความรู้อย่างหลากหลายและเป็นระบบ และมีทักษะการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีมและใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยระดับผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน 2) แรงจูงใจของผู้เรียน 3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน 4) ความพร้อมของผู้เรียน และ 5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.5 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาศัยแนวคิดตามทฤษฎีต่างๆ ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน 5) ความสามารถในการสอนของครู 6) คุณลักษณะครูผู้สอน 7) สื่อการสอน 8) การให้กำลังใจ และ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.5.1 ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 18-20) ได้ส่งเสริมรูปแบบการเรียนที่สำคัญคือ เน้นวิธีการคิดและเรียนรู้ของบุคคลซึ่งมีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล โดยบูรณาการลักษณะทางกายภาพอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดปรากฏให้เห็นว่า คนแต่ละคนเรียนรู้ได้ดีที่สุดอย่างไร และรูปแบบการเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ซึ่งลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เมื่อมีอายุมากขึ้นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนั้นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จึงควรต้องคำนึงลักษณะของผู้ใหญ่ เพื่อที่จะได้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียน ตามความสนใจ ความสามารถทางปัญญา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด สามารถคิดวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 23) ได้กล่าวว่า ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด อย่างมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนและประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งทำด้วยตนเอง หรือขอความช่วยเหลือผู้อื่นก็ได้ การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมีหลายรูปแบบ เช่น การอ่านการอภิปราย การเขียน การเสาะหาความรู้โดยการสัมภาษณ์ การท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้ การเรียนรู้โดยบังเอิญ เป็นผลพลอยได้

จากการประสบเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลเข้าไปสัมผัสและรับรู้โดยมิได้เจตนา โดยครูควรจัดการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อม การสนับสนุนในเชิงบวก เน้นที่ทักษะที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ (Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995) และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2532); และบุญเรือง ศรีเหรัญ (2542); และจันทรานี สงวนนาม (2545)

อีกทั้ง วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนของ กศน. ควรมีการใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติและความยากง่ายของเนื้อหาวิชาและศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการมีความสามารถในวิชาที่สอนของครูผู้สอน ครอบคลุมเนื้อหาวิชาที่สอน ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในวิชาที่รับผิดชอบ และดังที่ ปาน กิมปี (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นการทำให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์ ขณะที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน กศน. ควรต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านพื้นฐานของผู้เรียน เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้เรียน กศน. ส่วนมากเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบในการทำงานและการดูแลครอบครัว มีข้อจำกัดและมีประสบการณ์ในด้านลบกับการศึกษาในระบบ การจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้จึงต้องสอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียนที่ต่างไปจากการจัดให้กับเด็กวัยเรียน โดยมีหลักการและแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้ใหญ่ที่มีข้อจำกัดด้านร่างกายและจิตใจ เช่น สายตาไม่ดี การได้ยินบกพร่อง มีปมด้อยเรื่องความรู้ที่ต่ำ เป็นต้น การจัดการเรียนรู้ การจัดหลักสูตร ต้องเป็นไปเพื่อไม่ให้เกิดข้อจำกัดเหล่านี้ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่

2. ต้องให้โอกาสที่เท่าเทียมกันในการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นในเขตชนบทหรือในเมือง ในเขตชุมชนหรือ ถิ่นทุรกันดาร ฐานะดีหรือยากจน หรือผู้พิการ โดยให้โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

3. ต้องจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพและนำประสบการณ์ของตนมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้สามารถนำการเรียนรู้เหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนได้

4. ต้องเป็นการจัดการศึกษาที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียน สัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชุมชน และท้องถิ่น การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องเป็นไปในลักษณะของการบูรณาการสาระการเรียนรู้ บูรณาการการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

5. การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบ มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ในบ้าน ที่ทำงาน ไร่นา ตลาด ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สถานประกอบการ ฯลฯ ครู กศน. จึงต้องสำรวจ

ข้อมูล แหล่งความรู้ในท้องถิ่นที่สามารถให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้มากที่สุด ส่งเสริมและสนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้เหล่านี้มีศักยภาพและบรรยากาศที่เหมาะสมในการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. ครูหรือผู้อำนวยการจัดการเรียนรู้ มิได้จำกัดอยู่ที่ที่ตัวครูในสถาน ศึกษาเท่านั้น การแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายทอดวิชาความรู้อาจเป็นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน พระ หรือผู้นำศาสนาก็สามารถเป็นครูได้ ทั้งนี้รวมถึงครูที่พูดไม่ได้เช่น อุทยานการศึกษา พืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร เป็นต้น

7. ต้องจัดกระบวน การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการพึ่งพาตนเอง หรือพึ่งพากันเอง มากกว่าที่จะรอรับความช่วยเหลือหรือการสอนสั่งจากบุคคล ภายนอก หรือลอกเลียนแบบจากต่างประเทศโดยไม่คำนึงถึงสภาพปัญหาของตนเองและชุมชน โดยต้องให้ผู้เรียน" คิดเป็น" สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้อย่างเป็นปกติสุข

8. ต้องให้ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวาง แผน ปฏิบัติ ส่งเสริมสนับสนุน ติดตามและตรวจสอบเพื่อให้การศึกษานอกระบบเป็นของขุมชน โดยชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังต้องส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน องค์กรประชาชน สถานประกอบการ ฯลฯ เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อให้การศึกษานอกระบบเข้าถึงประชาชนอย่างกว้างขวางและครอบคลุมทุกกลุ่ม เป้าหมาย การจัดตั้งกรรมการสถานศึกษาเป็นตัวอย่างที่ดีของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เห็นได้ชัด

กิติมา ปรีดีดิลก (2532: 48) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น ดังที่ อภิชัย กุลชา (2536: 3) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่อาจารย์ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความสามารถเพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนการสอน การเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาในด้านวิชาการ ดังที่ นงเยาว์ ธาราศรีสุทธิ (2529: 8) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นงานหลักและเป็นหัวใจของสถานศึกษา เนื่องจากจุดประสงค์อันดับแรกในการตั้งสถานศึกษาก็เพื่อจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ส่วนงานอื่นๆ เป็นการสนับสนุนให้งานวิชาการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่ ระวีวรรณ เสวตามร (2529: 43) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้นับเป็นหัวใจของการบริหารทั้งหมด เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษาก็คือ การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสทธิภาพ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนไปพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติได้ การจัดการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรผู้บริหารมีหน้าที่คอยให้ความรู้ ให้คำแนะนำปรึกษา และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

แคร์รอล (Carroll. 1974: 116-118) ได้เสนอหลักการสำคัญจากงานวิจัย เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จไว้ 5 ประการดังนี้

1) ความถนัดของผู้เรียน (Learner's Aptitude) ผู้เรียนย่อมมีความแตกต่างกันในด้านความถนัดในการเรียนรู้ การใช้เวลาของผู้เรียนแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน แต่ทุกคนสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้

2) ความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน (Learner's Intelligence) ผู้เรียนย่อมมีความสามารถทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกันด้วยในชั้นเรียนแต่ละชั้น ย่อมจะมีผู้เรียนที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกัน

3) ความอุตสาหพยายามของผู้เรียน (Learner's Perseverance) ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และย่อมจะมีผลต่อแรงจูงใจ พร้อมทั้งความใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนรู้แตกต่างกันด้วย

4) คุณภาพในการสอน (Quality of Instruction) กลวิธีการสอนที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนแตกต่างกัน การสอนที่ดีย่อมทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี

5) โอกาสในการเรียนรู้ (Learning Opportunities) ผู้เรียนที่มีโอกาสในการเรียนรู้มากย่อมมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ได้ดี ผู้สอนจะเป็นผู้ให้โอกาสในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสม

จากการวิจัยของนักจิตวิทยาการศึกษาที่ออกมาคล้ายกันเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน โดยครูมีความสำคัญมากต่อการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียนในห้องเรียน ดังนั้น ครูควรมีลักษณะที่มีการจัดการสภาพในห้องเรียน (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2548: 431; อ้างอิงจาก Kounin. 1970; Good; & Brophy. 1978,1980; Emmer; & Everson. 1981; Everson; & Emmer. 1982) ดังนี้ 1) ครูจะต้องเป็นผู้ที่ทราบความเคลื่อนไหวของห้องเรียนอยู่ตลอดเวลา ทราบว่าผู้เรียนแต่ละคนมีสภาพอย่างไร มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร เมื่อมีเหตุที่จะก่อกวนความสงบของห้องเรียนครูควรจะตัดไฟเสียแต่ต้นลม เรียกคุณสมบัตินี้ว่า "With-it-Ness" หรือมีความรู้สึกไวต่อบรรยากาศในห้องเรียน 2) ครูเป็นผู้ดูแลชั้นเรียนได้อย่างทั่วถึง 3) ครูเป็นผู้ที่สามารถรักษาระดับความสนใจ และความใส่ใจต่อบทเรียนที่ครูกำลังสอน (Smoothness) สามารถเปลี่ยนกิจกรรมที่ครูสอนโดยไม่รบกวนหรือทำลายความสนใจของผู้เรียน 4) ครูสามารถเปลี่ยนแปลงเทคนิคของการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและวิชาที่เรียน 5) ครูควรหลีกเลี่ยงการพูดจาซ้ำซาก หยุมหยิมเกี่ยวกับการสั่งงานหรือกิจกรรมที่ไม่จำเป็นสำหรับผู้เรียน และ 6) ครูจะต้องระวังไม่ทำโทษหรือคาดโทษกับผู้เรียนคนใดคนหนึ่งโดยไม่มีเหตุผลอันควรแล้วมีผลกระทบต่อผู้เรียนทั้งชั้น พฤติกรรมการคาดโทษแบบนี้เรียกว่า "Ripple Effect" ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศักดิ์เรศ ประกอบผล (2539) ที่ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนในโรงเรียน เขตภาคกลาง พบว่า สถานศึกษาที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีบรรยากาศในชั้นเรียน ที่ดีกว่าสถานศึกษาที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คณิตา นิจจรัลกุล (2536) ได้ศึกษารายงานโครงการพัฒนาการใช้สื่อการสอนวิชาศาสนาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่า การที่ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ในการเรียนแต่ละคาบได้ร่วมทำกิจกรรม กล้าซักถามและแสดงความคิดเห็นทำให้บรรยากาศ การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในห้องเรียนสนุกสนาน

โดยสรุป ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน จัดเป็นความสามารถในการวางแผนจัดการเรียนการสอนของครู การส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่ดี การใช้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสนใจ ความถนัด มีคุณธรรมจริยธรรม และกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจของผู้เรียนและชุมชน

3.5.2 การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 1) ได้ส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2542 - 2561) ที่ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างมีคุณภาพในทุกระดับ และทุกประเภทการศึกษา ให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยเฉพาะได้ดำเนินการจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในทุกพื้นที่ เติมเต็มระบบการศึกษาให้รองรับการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง และได้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิตของผู้นั้น อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญาโดยครอบคลุมการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม โดยจะเน้นในเรื่องเกี่ยวกับ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่อจะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต เป็นสำคัญ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 17) โดยครูควรใช้ประโยชน์จากเวลาในการเรียนและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน มีความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครูในการควบคุมผู้เรียน มีการลงโทษและการให้รางวัล ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มาก เมื่อสามารถใช้เวลาส่วนใหญ่ให้เป็นประโยชน์ โดยการจัดสรรหลักสูตรให้มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมและระบบการจัดการในชั้นเรียน โดยการให้ความสำคัญกับผู้เรียนในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ชีรีนส์ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Scheerens. 1992; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg, 2001) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทรานี สงวนนาม (2545) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับผู้เรียนควรประกอบด้วยการส่งเสริมผู้เรียนให้ได้รับความรู้ ดังที่ อุทัย ดุลยเกษม (2548: 96) ได้กล่าวว่า การได้รับโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนที่พลาดหรือพลัดพรากจากการศึกษาในระบบสถานศึกษา นับว่าการศึกษานอกระบบมีคุณูปการต่อคนเหล่านี้ต่อการสร้างสรรค์คนดีให้สังคม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศที่มีศักยภาพเพิ่มขึ้นไม่น้อย และดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้โดยเน้นการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง (Self-

directed Learning) ควบคู่กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) และปาน กิมปี (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า โอกาสการเรียนรู้ไม่ใช่เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอน ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้าน ICT เนื่องจากผู้เรียนอาจไม่มีความพร้อมที่จะจัดหาให้ตัวเองได้ และควรจัดแหล่งเรียนรู้ ประกอบกับควรใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะในการทำงาน และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน กศน. ครูควรมีวิธีการประกอบด้วย 1) เมื่อผู้เรียนตระหนักว่าการเรียนรู้สามารถตอบสนองด้วยความต้องการ และความสนใจของตนเอง นั่นหมายถึง ผู้เรียนถูกกระตุ้นให้พร้อมที่จะเรียนรู้แล้ว จุดนี้นั่นเองเป็นจุดเหมาะสมในการเริ่มต้นกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 2) ผู้เรียนมุ่งที่ให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง

ฉะนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ 3) แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้เรียน คือประสบการณ์ ดังนั้น วิธีหลักในการเรียนรู้ของผู้เรียนน่าจะเป็นการวิเคราะห์/ศึกษาประสบการณ์ของผู้เรียนเอง 4) ผู้เรียนมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง ดังนั้น บทบาทของครูน่าจะเป็นการเข้าร่วมกระบวนการสืบค้นหากับผู้เรียนมากกว่าบทบาทผู้ถ่ายทอดเนื้อหาและวัดว่าผู้ใหญ่รู้เนื้อหานั้นเท่าใด และ 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนเพิ่มมากขึ้นตามอายุ นั่นคือในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนควรให้ความสำคัญในการชดเชยในความแตกต่างของผู้เรียนไม่ว่าในด้านรูปแบบการเรียนรู้ ระยะเวลา สถานที่ และความเร็วช้าของกิจกรรมการเรียนรู้ อีกทั้ง ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของบุคคลที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นแนวคิดของการเรียนรู้ชนิดหนึ่งที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของผู้ใหญ่ที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสนับสนุนสภาพ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ด้วยตนเองให้ความสำคัญแก่การรับผิดชอบในเบื้องต้นของผู้เรียนในการเรียนรู้ และเชื่อในศักยภาพที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ โดยผู้เรียนมีแรงจูงใจจากภายใน การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการนำจากภายในตัวผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการและควบคุมเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาละเพิ่มศักยภาพของตนเองโดยการค้นพบความสามารถละสิ่งที่มีคุณค่าในตนเองที่เคยมองข้ามไป

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543: 14-15) ได้กล่าวถึงประสบการณ์ในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศต่างๆ ที่สอดคล้องกัน ประกอบด้วย 1) มุ่งให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทุกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน 2) เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการโดยศึกษาได้ทุกเวลาทุกสถานที่ 3) เพื่อให้หน่วยของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และ 4) เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่เหมาะสมกับสภาวการณ์ และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีคุณค่า

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545: 9-10) ได้กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้ 1) การเรียนรู้จะต้องเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจะต้องให้โอกาสการเรียนรู้ในทุกรูปแบบทั้งที่เป็นการเรียนในโรงเรียน และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกระบบโรงเรียน 2) การเรียนรู้จะต้องเน้นรูปแบบที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มและจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยผู้เรียนเอง เทคโนโลยีทางการศึกษาได้ช่วยเปิดโอกาสที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นผู้เรียนที่มีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ และสำคัญที่สุดก็คือสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ช่วยให้ผู้ไม่รู้หนังสือได้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ในการเรียนรู้แบบใหม่จำเป็นต้องเน้นบทบาทของผู้เรียนให้เป็นผู้แสดงหรือผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง พร้อมทั้งต้องเปลี่ยนทัศนะใหม่ว่าการเรียนรู้จะต้องอยู่บนรากฐานของการให้การได้กระทำกิจกรรม และการคิดสร้างสรรค์พัฒนานับตั้งแต่อายุเริ่มแรกของวัยผู้เรียน และ 4) การเรียนรู้ต้องเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายใต้การริเริ่มของผู้เรียน

แคร์รอล (Carroll. 1974: 116-118) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จ ไว้ประการหนึ่ง คือโอกาสในการเรียนรู้ (Learning Opportunities) ผู้เรียนที่มีโอกาสในการเรียนรู้มากย่อมมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ได้ดี ผู้สอนจะเป็นผู้ให้โอกาสในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสม โดยการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเรียนรู้มากที่สุด ใช้กลวิธีการสอนที่เหมาะสมและควรจัดให้เหมาะกับขั้นตอนในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนอย่างรู้แจ้ง (Mastery Learning) และที่สำคัญในการพิจารณากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในการสร้างโอกาสการเรียนรู้นั้น การพิจารณาหลักการจัดการเรียนรู้ได้ถือเป็นเสาหลักของการศึกษาในยุคสหัสวรรษใหม่

ครอปลีย์ (Cropley. 1989: 526) ได้กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นระบบที่ควรคำนึงถึง กระบวนการทางด้านงบประมาณ (Financial) การจัดโครงสร้างองค์การ (Organizational) การบริหารจัดการ (Administrative) และการจัดการสอน (Didactic) ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ในที่นี้ไม่ใช่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในชีวิตประจาวันแต่เป็นการเรียนรู้อย่างเสรี (Deliberate) ดังนั้น การศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นการจัดการอำนวยความสะดวกให้กับการเรียนรู้ที่อิสระและมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมาย การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นได้ตลอดช่วงเวลาในชีวิตทั้งหมด ไม่ใช่เฉพาะในวัยผู้ใหญ่ แม้ว่าจะปรากฏให้เห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่วนมากเกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ซึ่งเนื่องจากว่าในช่วงชีวิตของคนจะใช้เวลาในช่วงวัยผู้ใหญ่มากกว่าในวัยผู้เรียนก็ตาม

ทอเรส (Tores. 2002: 9-10) ได้กล่าวว่า ภาวะปัจจุบันกำลังเป็นจุดเปลี่ยนจากมโนทัศน์การศึกษาตลอดชีวิตไปสู่มโนทัศน์ที่ใหม่และทันสมัยกว่า นั่นคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมโนทัศน์ที่กว้างกว่าในขณะที่การศึกษาตลอดชีวิตมุ่งไปที่การจัดการศึกษาให้มองผู้เรียนในภาพรวมของทั้งสังคม มีรูปแบบการศึกษาแบบจำกัด คือการเรียนรู้เกิดขึ้นในเฉพาะสถาบันการศึกษา และมองว่า

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลับให้ความสำคัญกับความต้องการของแต่ละบุคคล มองผู้เรียนแต่ละคนเป็นปัจเจกชนที่แตกต่างกัน รูปแบบของการเรียนเปิดกว้างไม่จำกัดอยู่เฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น รวมทั้งถือว่าการให้โอกาสเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549: 11) ได้สรุปความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงวัยเพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนับวันก็ยิ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น เกินกว่าที่จะใช้ความรู้ซึ่งสะสมมาตั้งแต่สมัยอยู่ในวัยเรียนมาช่วยได้ เพราะการศึกษาที่บุคคลได้รับเมื่ออยู่ในช่วงวัยเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น เราจึงเรียกว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลแสวงหาความรู้ แต่ช่วงชีวิตหลังวัยเรียนเป็นช่วงชีวิตที่ยาวนาน การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตของบุคคล เพื่อที่จะสามารถก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ฉะนั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยเหลือประชาชนให้มีความพร้อมให้มีภูมิคุ้มกันที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเท่าทันและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

สุมาลี สังข์ศรี (2544: 200) ได้กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทยคือการให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้การศึกษาผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมสติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเลือกรับความรู้ ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงวัย รวมทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

โดยสรุป การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงถึงการสนับสนุนผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ให้ได้รับการศึกษาตามความถนัด ความสนใจ เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมความเสมอภาคในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และเรียนรู้เพื่อเป็นตัวของตัวเอง ผ่านกระบวนการรับความรู้ ทักษะและเจตคติ ด้วยตนเองอย่างตั้งใจและต่อเนื่อง สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และครอบคลุมทุกช่วงวัย

3.5.3 ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 21-23) ได้คาดหวังให้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning: SDL) เป็นหลัก ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด อย่างมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนและประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งทำด้วยตนเอง หรือขอความช่วยเหลือผู้อื่นก็ได้ การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองมีหลายรูปแบบ เช่น การอ่าน การอภิปราย การเขียน การเสาะหาความรู้โดยการสัมภาษณ์ การท่องเที่ยวการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้ เรียนรู้ด้วยตนเองจากการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม สื่อต่างๆ เป็นต้น การเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมเป็นกระบวนการสร้างความรู้ทักษะและเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างความรู้ใหม่ขึ้น การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากความรู้สึกของบุคคลเมื่อได้ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งและผู้นั้นสังเกตแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลสะท้อนสิ่งที่ได้จากการสังเกตและนำการสังเกตมาประมวลสร้างเป็นแนวคิดต่างๆ เป็นทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ของตนเอง สุดท้ายผู้เรียนจะนำผลสรุปของสิ่งที่เรียนรู้ไปทดลองใช้กับสถานการณ์ใหม่ที่ต่างออกไป และหมุนเวียนอยู่ในวงจรการเรียนรู้อีก ดังที่ เพอร์กี้และสมิท ซีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ ซีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Wang; & Walberg. 2001) ได้กล่าวว่า ครูควรคาดหวังความก้าวหน้าของผู้เรียนในระดับสูง ครูและผู้เรียนควรมีปฏิสัมพันธ์กัน ครูควรมีความเสมอภาคและความสามารถในการเรียนการสอน มีการวางตัวได้ถูกต้องและมีความรับผิดชอบ มีความคาดหวังความสำเร็จระดับสูงในระดับสถานศึกษา มีความคาดหวังในความสำเร็จของผู้เรียน โดยเมื่อครูแสดงบทบาทและปฏิบัติอย่างเหมาะสมก็จะได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง ดังที่ วิรุพห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า คาดหวังของครูต่อผู้เรียนเป็นการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) ที่มีความยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยครูผู้สอนปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน (Teacher หรือ Instructor) เป็นผู้สร้างสถานการณ์ เงื่อนไขการเรียนรู้ ผู้กระตุ้น ผู้ให้คำปรึกษาและผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า การตั้งความคาดหวังที่สูง เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้พัฒนาตนเอง สร้างเจตคติที่ดีแก่ผู้เรียนว่าสามารถประเมินความสำเร็จได้ภายใต้การสนับสนุนช่วยเหลือจากครูผู้สอน และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ครูควรมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา เช่น การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ครู และควรส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนทั้งในด้านการเรียน และการดำเนินชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การใช้เทคโนโลยี (IT) ประกอบการเรียนการสอน การสอนทางไกล

หรือใช้เครือข่ายครูภูมิปัญญา การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การให้โอกาสเอกชนเข้ามาดำเนินการในบางวิชา เป็นต้น อันจะส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพได้

เว็บซ์เตอร์ (Webster. 1968 : 511) ได้กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความมุ่งหวัง หรือสิ่งที่มุ่งหวังว่าจะเกิดขึ้น ขณะที่แนวคิดของ พิชเบนและเอจเซน (พจมาน ศรีแดง. 2531: 41; อ้างอิงจาก Fishbein; & Ajzen. 1975) ได้กล่าวว่า ความคาดหวัง คือการที่บุคคลรับรู้คาดคะเนว่าตนเองน่าจะทำอะไรได้เพียงใด โดยที่องค์ประกอบต่างๆ ในสิ่งแวดล้อม เช่น ข้อมูล โอกาส และประสบการณ์แห่งความสำเร็จ ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดต่อตัวเองและสิ่งแวดล้อม มีส่วนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับระดับความคาดหวังไว้ ดังที่ เมอเรย์ (พจมาน ศรีแดง 2531: 44; อ้างอิงจาก Murray. 1962: 416-420) ให้ความหมายว่า ความคาดหวังคือระดับผลงานที่บุคคลกำหนด หรือคาดหมายว่าจะทำได้ และความคาดหวังนั้นเป็นระดับที่บุคคลปรารถนาจะไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการทำงานแต่ละครั้งและยังกล่าวต่อไปว่าบุคคลจะรู้สึกล้มเหลว หรือประสบผลสำเร็จในการที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ขึ้นอยู่กับระดับความยากง่ายของงานที่ให้ทำนั้น ถ้างานนั้นเป็นงานที่ง่ายมาก การทำสำเร็จก็ไม่มีความหมาย และในทางตรงกันข้ามงานที่มีความยากมากๆ ก็จะไม่ได้ผลเช่นเดียวกัน เพราะผู้ทำจะไม่เกิดความรู้สึกว่างานนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถด้านเกิดความรู้สึกว่าแม้ทำไม่สำเร็จก็ไม่คิดว่าเป็นความล้มเหลว ในอีกความหมายหนึ่ง ความคาดหวังหมายถึง ความเชื่อว่าสิ่งใดน่าจะเกิดขึ้นและสิ่งใดบ้างน่าจะไม่เกิดขึ้น การคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นได้ถูกต้องหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เช่น บุคคลเคยมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันกับประสบการณ์ใหม่ก็อาจทำการคาดหวังได้ไม่พลาดเกินไป หรืออาจจะคาดหวังได้ถูกต้อง (สุชา จันทร์เอม. 2529: 54) ดังที่ กู๊ด (Good. 1984: 93) ได้กล่าวว่า ความคาดหวังของครูนั้นเป็นสิ่งที่ครูใช้ทำนายเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในอนาคตโดยยึดตามข้อมูลที่ทราบในปัจจุบัน อาทิ ผลสัมฤทธิ์ ประวัติการเรียน เป็นต้น ดังที่ โบรฟี (Brophy. 1987: 33) ได้กล่าวว่า การที่ครูได้ตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนให้กับผู้เรียน โดยมุ่งความสำเร็จทั้งในปัจจุบันและอนาคต และคาดการณ์ผลสัมฤทธิ์ในอดีต คำวิจารณ์ของครูผู้สอน ข้อมูลทางบ้านของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ และดังที่ โบรฟี และกู๊ด (Brophy; & Good. 1974: 136) ได้สังเกตพฤติกรรมของครู พบว่า ความคาดหวังของครูมีอิทธิพลต่อผู้เรียน โดยครูมักจะให้เวลาแก่ผู้เรียนที่ครูเชื่อว่ามีความสามารถหรือเก่ง เช่น ในการตอบคำถาม ถ้าผู้เรียนคนนั้นตอบไม่ได้ ครูมักจะพยายามอธิบายคำถามให้แจ่มชัดขึ้น ตรงกันข้ามกับเวลาที่ครูถามผู้เรียนที่อ่อน และครูไม่มีความคาดหวังว่า ผู้เรียนจะตอบได้ ครูมักจะไม่ให้เวลาผู้เรียนผู้นั้นในการคิดตอบคำถาม ในบางครั้งครูยังใช้คำพูดถากถางเวลาที่ผู้เรียนขอให้ครูอธิบายคำถาม และข้ามไปถามคนอื่น นอกจากนี้ครูจะให้คำชมเชยแก่ผู้เรียนที่เก่ง มากกว่าผู้เรียนอ่อน แม่ว่าในบางกรณีผู้เรียนเก่งและผู้เรียนอ่อนอาจตอบได้เท่าๆ กัน ผู้เรียนอ่อนที่ไม่ได้รับคำชมจะรู้สึกว่าตนทำอะไรไม่สำเร็จในสายตาครูและหมดกำลังใจ

นอกจากนี้ ล็อคฮีด (Lockheed. 1976) ได้กล่าวว่า ความคาดหวังของครูมีความมั่นคงและมีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ แม้ว่า ผลของผลสัมฤทธิ์ในปีกลายจะเป็นเส้นขนานโดยเฉลี่ยแล้ว ความคาดหวังของครูที่สูงนั้นประมาณได้ว่า ทำให้ผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้นเท่ากับ 1 SD เมื่อเปรียบเทียบ

กับผู้เรียนที่ครูมีความคาดหวังต่ำ จะเห็นว่าความคาดหวังของครูเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฟินน์ (Finn. 1972: 401) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการระบุผลการเรียนของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนที่ได้คะแนนสูงรับรู้ว่า ครูของเขาหันมาชอบพวกเขา มากกว่าผู้เรียนที่ได้คะแนนต่ำ เขาอภิปรายว่า “อย่างน้อยที่สุดความชอบของครูทำให้ผู้เรียนรับรู้กลายเป็นความชื่นชมตัวเองมากขึ้น จึงทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างแจ่มชัด” จากงานวิจัยข้างต้น พอสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอกจากจะเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของครูแล้วการรับรู้การกระทำของครูต่อพวกเขายังมีผลต่อผลสัมฤทธิ์อีกด้วย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไพบูลย์ เทวรักษ์ (2527: 49) ได้ศึกษาถึงความสำเร็จและความคาดหวังภายใต้เงื่อนไขผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยต้องการจะดูว่าการที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำแตกต่างกันจะมีผลอย่างไรในการคาดหวังความสำเร็จในงานที่ไม่เกี่ยวกับบทเรียนตามหลักสูตรทางการศึกษา พบว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีความคาดหวังในการทำงานสูงกว่ากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จากผลงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนที่มีความคาดหวังในการทำงานสูงนั้น นอกจากจะเป็นผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงแล้ว ยังพบว่ามีความเชื่อมั่นในตนเองสูงอีกด้วย ในสถานการณ์การเรียนการสอนที่แท้จริง ครูไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการสร้างความคาดหวังต่อผู้เรียนแต่ละคนว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไร เพราะครูแต่ละคนจะทราบประวัติการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนจากสมุดระเบียนประจำตัน ครูมักทราบล่วงหน้าว่าผู้เรียนคนไหนเก่งคนไหนอ่อน ครูมักจะคาดหวังว่าผู้เรียนที่เคยสอบได้ที่หนึ่งจะเรียนดีและสอบได้ที่หนึ่งอีก และคนที่สอบได้ที่สุดท้ายคงจะเป็นผู้เรียนที่อ่อนซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ที่ถูกแล้วครูควรจะทำใจเป็นกลางและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนทุกคนและสนับสนุนให้ผู้เรียนที่เรียนอ่อนให้ตั้งเป้าหมายของการเรียนที่เหมาะสมและท้าทายให้เกิดความพยายาม เช่น การจัดบทเรียนที่มีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนที่เรียนอ่อนกระทำดีก็ให้การชมเชย และค่อยๆ ตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนที่อ่อนมีความภาคภูมิใจในตนเอง และพัฒนาอัตมโนทัศน์ในทางบวก

โดยสรุป ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของครูต่อการคาดการณ์ถึงการพัฒนาการของผู้เรียนและการควบคุมผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ควบคุม การแสดงออกถึงพฤติกรรมของผู้เรียนโดยเอาใจใส่และกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความมุ่งมั่นต่อการเรียน ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายในอนาคตของผู้เรียน แนะแนว เอาใจใส่ ช่วยเหลือผู้เรียนต่อแนวทางในอนาคตและการประกอบอาชีพ

3.5.4 การประเมินผลและติดตามผู้เรียน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 40) ได้กำหนดให้ครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ตามกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งอาจดำเนินการโดยบุคลากรของ กศน.หรือบุคลากรอื่น โดยการประเมินผลเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการจัดการศึกษานอกระบบที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา กศน.ทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมการกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้ของบุคคลที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต การเรียนรู้ด้วยตนเอง และนำมวลประสบการณ์และความรู้นั้นมาตัดสินค่าตามระดับความสามารถที่ได้กำหนดไว้แล้วในมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การยอมรับความรู้และประสบการณ์หรือเทียบโอนเป็นหน่วยกิตหรือผลการเรียนโดยใช้เครื่องมือประเมินในหลายรูปแบบ โดยครูควรมีการประเมินผลบ่อยครั้งมีกระบวนการติดตาม และการกำกับติดตามที่เหมาะสม มีการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การประเมินผลติดตามผู้เรียนนั้นเป็นการนำผลมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งระบบนับตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร ครูผู้สอน การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนระบบการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนต่างๆ เช่น สื่อการเรียนการสอน งบประมาณ การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นต้น ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ในการจัดการเรียนรู้ควรเน้นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) เพื่อปรับปรุงให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างแท้จริงมากกว่า เน้นการนำผลไปใช้เพื่อการตัดสินผลการเรียน และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การติดตามผู้เรียนในที่นี้อาจจัดเป็นการรวบรวมข้อมูลระหว่าง หรือหลังการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบมุ่งหวังที่จะดูความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามเป้าหมาย สำหรับการประเมินเป็นการวัดแล้วใช้ดุลยพินิจหรือเทียบเกณฑ์เพื่อตัดสินคุณค่า อันเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและพัฒนาการดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบให้มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางการประเมิน ประกอบด้วย 1) ทบทวนอย่างมีระบบ ในขั้นตอนนี้ คล้าย “การระดมสมอง” ค้นหาประสบการณ์เดิมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สำคัญ อาจเริ่มที่ วัยเด็ก รูปภาพเก่า งานเขียน หรือ ดนตรี เป็นต้น 2) ระบุการเรียนรู้ที่สำคัญ ให้พยายามระบุเป็นประโยค/ข้อความสั้น กระชับ ระบุความรู้หรือทักษะที่เกิดเรียนรู้ จุดสำคัญของระยะนี้คือ การเปลี่ยนจากข้อความ การเล่า อย่างทั่วๆ ไปให้เป็นประเด็นย่อย ที่เจาะจงและแสดงชนิดของสิ่งที่เรียนรู้ โดยปกติแล้วอาจใช้ประเภทของทักษะ เช่น ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การอ่าน การเขียน เป็นต้น 3) จัดทำเป็นหลักฐาน เพื่อสนับสนุนยืนยัน ความรู้ที่อ้างว่า เกิดขึ้นจากประสบการณ์เดิม จัดในรูปแฟ้มสะสมงาน ข้อคิดเห็น คำรับรองของผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงานมักใช้ประกอบด้วย และ 4) ประเมินเพื่อรับรองความรู้ เป็นขั้นตอน

“ประเมินตนเอง” เพื่อใช้ประโยชน์ของหลักฐานหรือร่องรอย ยืนยันสนับสนุนข้ออ้างในขั้นตอนที่ 2 จากนั้นส่งให้คณะกรรมการของสถานศึกษา

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2544: 66) ได้สนับสนุนความเชื่อเบื้องต้นของการศึกษาผู้ใหญ่ คือต้องมีการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ถ้าจำเป็นต้องดัดแปลงหรือยืดหยุ่น สำหรับการประเมินในขั้นสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ที่ผู้เรียนจะทราบว่าตนเองถึงจุดหมายที่ตนกำหนดไว้แล้วหรือยังขาดอีกเท่าไร ทั้งนี้ การประเมินผล จะมีข้อดีที่กลายเป็นการวิเคราะห์ความสามารถของผู้เรียน ถ้ายังไปไม่ถึงจุดหมายที่ต้องการ ผู้เรียนทราบว่าขาดอีกเท่าไร ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความขาดหรือความต้องการเอง ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป โดยครูผู้สอนต้องมีการประมวลผลจากการให้เหตุผลในการสอบของผู้เรียนและกระบวนการในการแก้ปัญหา เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532); และวาด หนูมา (2540) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับห้องเรียนควรประกอบด้วยการประเมินผล การติดตามผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และจากการติดตามผลผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่ผ่านมานั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาต่อและเพิ่มวุฒิทางการศึกษาให้สูงขึ้น ซึ่งควรให้ความสำคัญมากที่สุดกับการศึกษาพื้นฐานเพราะเป็นกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์ตรงตามจุดมุ่งหมาย (กลุ่มแผนงาน. 2548: 4)

พนัส หันนาคินทร์ (2524: 199 - 200) ได้กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งจะมีลักษณะเป็นรูปธรรมคือจะแสดงผลของการวัดออกมาเป็นตัวเลข เพื่อแสดงว่านักศึกษามีความรู้มากน้อยเพียงใดจากที่ได้เรียนไปแล้ว การวัดผลและประเมินผล จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนว่าได้ผลเพียงใด หรือต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องย่อมมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องการวัดและประเมินผล และติดตามผลการสอนของครูว่าเป็นอย่างไร ครูจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยดูแลและส่งเสริมให้การวัดและประเมินผลเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ หน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวัดประเมินผลการศึกษา มีดังนี้1) เพื่อทราบผลการเรียนของนักศึกษา และผลการสอนของครู 2) เพื่อประโยชน์ในการเลื่อนชั้น และจัดแบ่งนักศึกษาตามความสามารถ 3) เพื่อเป็นหลักฐานในการรายงานผลให้ผู้ปกครองนักศึกษาทราบ และ 4) เพื่อสถิติอื่นๆ ทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม การประเมินผลและติดตามผู้เรียน จะบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ซึ่งทำหน้าที่ในการวัดและประเมินผลผู้เรียนโดยตรง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวัดและประเมินผล เช่น จัดให้มีการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524: 116) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลคือ การกำหนดหน่วยให้แก่ปริมาณที่มีอยู่โดยใช้เครื่องมือวัด และนำผลที่วัดได้มาหาคุณค่า ดังที่ พนัส หันนาคินทร์ (2524: 199 – 200) ได้กล่าวว่า การวัดผลเป็นการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม คือ จะแสดงผลการวัดออกมาเป็นตัวเลข ส่วนการประเมินผลเป็นการกำหนดค่าหรือราคาจากคะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้น ขณะที่ พิตร ทองชั้น (2524: 4 – 6) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการวัดผลของการประเมินผลอย่างกว้างๆ ว่ามีความสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) เพื่อทราบว่าผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา การวัดทำให้ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้มากน้อยเพียงไร เพื่อจะได้นำผลการวัดนั้นไปใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นๆ เช่น เพื่อการแนะแนว เพื่อเปรียบเทียบหรือเพื่อการบันทึกความเจริญงอกงามของผู้เรียน 2) เพื่อการแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายข้อนี้สำคัญมากเพราะถือว่าการวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนจะต้องมีการทำควบคู่กันอยู่เสมอ และ 3) เพื่อการประเมินผล การวัดผลจะต้องมีการประเมินทุกครั้งเพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนมีผลการเรียนเป็นที่พอใจหรือตรงเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักวิชาการดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการเรียนต่อเนื่องของการเรียนการสอน เป็นกลไกเพื่อติดตามและตรวจสอบว่าผู้เรียนได้พัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งยังใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนและปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น จึงจำเป็นที่ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจในระเบียบของการวัดผล

โดยสรุป การประเมินผลและติดตามผู้เรียน เป็นกระบวนการประเมินผลผู้เรียนเชิงประจักษ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ มีการตัดสินคุณค่าในการบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ ใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน ติดตามความก้าวหน้าการเรียนรู้ของผู้เรียน อันนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู มีวิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบ มีการสอนเสริมแก่ผู้เรียนที่ขาดความพร้อม โดยครูต้องมีการจัดทำแฟ้มบันทึกผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง

3.5.5 ความสามารถในการสอนของครู

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 13-14) ได้กล่าวว่า ศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) นั้นครูต้องใช้ความสามารถในการจัดสภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียนผู้ใหญ่ ด้วยการวางแผนกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่สามารถชี้นำตนเองได้หากจัดสภาพการเรียนรู้ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและคงทน สั่งสอนให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาคำตอบหรือทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนคิดอย่างรอบคอบโดยอาศัยข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม สิ่งแวดล้อมและข้อมูลทางวิชาการประกอบการตัดสินใจ แก้ปัญหาหรือหาทางเลือกเพื่อนำไปปฏิบัติ รู้จักคิดเพื่อแก้ปัญหา ด้วยการกระทำการอย่างเหมาะสมและพอดี วิธีการช่วยให้ผู้ใหญ่

เรียนรู้ พร้อมที่จะเรียนรู้ตามบทบาทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เรียนรู้จากประสบการณ์ กระบวนการแก้ปัญหาเพื่อการตัดสินใจ การค้นคว้า การฝึกอบรม และการพัฒนา โดยครูควรให้ความสำคัญในเรื่องความมุ่งมั่นในการเรียนการสอน ความสามารถในการสอนของครู การกระตุ้นความสนใจในเนื้อหา ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ โรว์ ครีเมอร์ส (Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Rowe. 1995; Creemers. 1994; จันทรานี สงวนนาม. 2545)

วิรุพห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการสอนของครูผู้สอนเป็นตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการศึกษา (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน) ของผู้เรียนทั้งในแง่ของการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนและการใช้เทคนิควิธีสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียน รวมทั้งครูผู้สอนต้องรู้จักวางแผนการสอน มีความใฝ่รู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอให้เป็น “ครูมืออาชีพ” และดังที่ ปาน กิมปี (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความสามารถของครูมีผลต่อความสำเร็จของผู้เรียนที่ครูต้องมีความสามารถในระดับหนึ่ง ขณะที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้สอนต้องมีการพัฒนาตนเอง ให้มีความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนไปพร้อมกับความสามารถในการจัดการชั้นเรียน การพัฒนาตนเองในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและส่งเสริมผู้เรียน และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความสามารถของผู้สอน มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน กศน. โดยอาศัยความเชื่อเบื้องต้นที่ผู้เรียนมีความมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่การบังเกิดผลทันทีทันใด ทำให้เนื้อหาของการเรียนรู้ต้องเป็นปัญหาในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ ซึ่งครูควรปรับตัวในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) เมื่อผู้เรียนผู้ใหญ่มีความมุ่งหมายในการเรียนรู้แตกต่างจากเด็ก ดังนั้น การเรียนการสอนผู้เรียนก็ต้องปรับเปลี่ยนจุดมุ่งเน้นของตนเอง ให้สอดคล้องกับผู้เรียนด้วย ควรมุ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มิใช่ยังคงมุ่งเน้นที่เนื้อหาตามแบบการเรียนการสอนดั้งเดิม 2) เนื่องจากเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ส่วนใหญ่ เกี่ยวกับปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้เรียนเอง โดยที่ผู้เรียนคาดหวังการเรียนรู้ไปแล้วสามารถใช้ประโยชน์ได้ทันที การจัดเนื้อหาก็จะไม่ยึดขอบเขตของวิชา อีกต่อไป แต่จะจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับชนิดและขอบเขตของปัญหาของผู้เรียนเป็นหลัก 3) จุดเริ่มต้นของการวางแผนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรเริ่มต้นที่ความสนใจของผู้เรียนและปัญหาในชีวิตประจำวัน การเริ่มต้นด้วยกิจกรรมการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาหรืออาจเป็นกิจกรรมที่กลุ่มคิดเลือกปัญหาที่สมาชิกเห็นพ้องว่าน่าสนใจ สำหรับเงื่อนไขของการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้เรียน รวมทั้งหลักในการสอนที่ตอบสนองเงื่อนไขประกอบด้วย

1) ผู้เรียนต้องมีความต้องการที่จะเรียนรู้ โดยครูทำให้ผู้เรียนเห็นว่าเป็นไปได้ที่ผู้เรียนผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ช่วยเหลือให้ผู้เรียนแต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกถึงความปรารถนาตนเองที่จะปรับปรุงความรู้ ความสามารถ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถระบุปัญหาในชีวิตประจำวันที่ประสบอยู่

2) สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้เป็นผลมาจากความสะดวกทางกายภาพ สภาพทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเคารพและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความ

เป็นอิสระที่จะแสดงออกและการยอมรับในความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยครูจัดสภาพทางกายภาพให้ผู้เรียนสะดวกสบายในการนั่งเรียนและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ เช่น ไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป อากาศโปร่ง ถ่ายเทได้ดี แสงสว่างเพียงพอ เป็นต้น และที่สำคัญ สภาพการนั่งที่ไม่ไกลกันเกินไป สามารถเห็นหน้ากันและได้ยินเสียงพูดกันและได้ยินเสียงพูดกันได้อย่างชัดเจน จะเป็นการเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนผู้ใหญ่แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้อย่างมีชีวิตชีวา และครูเคารพและยอมรับในคุณค่าของผู้เรียน เคารพและยอมรับในความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้เรียนด้วย ครูต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน ให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน ความเอื้อเฟื้อ อาทรซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกต้องการช่วยเหลือกัน เป็นบรรยากาศของความร่วมมือ ไม่รู้สึกแข่งขันหรือแก่งแย่งกัน ตลอดจนครูเปิดเผยความรู้ของตนเองให้แก่ผู้เรียน ให้การสนับสนุนควรเรียนรู้และใฝ่หาของผู้เรียนจนเกิดความรู้สึกเหมือนเป็นผู้ร่วมเรียนคนหนึ่ง

3) ผู้เรียนรู้สึกว่าเป้าหมายของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเป้าหมายเดียวกับเป้าหมายของตนครูร่วมมือกับผู้เรียนในกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ครู สถาบันการศึกษาและสังคมนั้น ๆ ได้ด้วย

4) ผู้เรียนยอมรับในการมีส่วนที่จะรับผิดชอบในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันกลายเป็นพันธกิจ ในกระบวนการเรียนรู้นั้นครูแจ้งให้ผู้เรียนทราบทางเลือกที่เป็นไปได้ในการวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเลือกใช้วัสดุโสตทัศนูปกรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ เหล่านั้น

5) ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้ครูช่วยผู้เรียนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น งานโครงการการเรียนรู้ของกลุ่ม การเรียนรู้เป็นกลุ่ม งานศึกษาค้นคว้าอิสระรายบุคคลและรายกลุ่ม เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการเรียนรู้ร่วมกัน

6) กระบวนการเรียนรู้นั้นเกี่ยวข้องและสามารถใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่ได้ โดยครูช่วยผู้เรียนผู้ใหญ่ใช้ประโยชน์ของประสบการณ์ของผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในการเรียนรู้โดยเทคนิคต่าง ๆ เช่น บทบาทสมมติ อภิปรายกลุ่มย่อย กรณีตัวอย่าง เป็นต้น และครูพยายามนำเสนอแหล่งความรู้และเนื้อหาความรู้ในระดับที่สามารถเป็นรูปธรรมหรือประสบการณ์ได้จริงและมีประโยชน์ต่อผู้เรียน รวมทั้งครูช่วยผู้เรียนให้มีโอกาสประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม ทำให้การเรียนรู้ใหม่นั้นมีความหมายและเชื่อมต่อได้สมบูรณ์มากขึ้น

7) ผู้เรียนรู้สึกได้ว่ามีความก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายโดยครูร่วมกับผู้เรียนในการพัฒนาเกณฑ์และวิธีการวัดความก้าวหน้าที่เป็นที่ยอมรับของทั้งผู้เรียนและครู และครูควรช่วยผู้เรียนในการเลือกและดำเนินการตามกระบวนการประเมินความก้าวหน้าด้วยตัวผู้เรียนเองตามเกณฑ์และวิธีการที่ร่วมกันเลือกไว้แล้ว

วุฒิพล สกลเกียรติ (2546: 113) ได้กล่าวว่า วัยของผู้ใหญ่มีช่วงกว้าง ประสบการณ์ที่ได้รับจึงมากมายแตกต่างจากวัยผู้เรียน นอกจากนั้นผู้ใหญ่ยังมีความหลากหลายมากกว่า เช่น ภูมิหลัง ลักษณะการเรียนรู้ (learning style) แรงจูงใจ ความต้องการ ความสนใจและเป้าหมาย ดังนั้น

สิ่งที่ต้องเน้นเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาผู้ใหญ่ก็คือ การตั้งอยู่บนกลยุทธ์ในการเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่เต็มไปด้วยประสบการณ์อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการเรียนรู้ จุดเน้นอีกประการหนึ่งของการศึกษาผู้ใหญ่คือ การใช้เทคนิคประสบการณ์ (experiental technique) คือการใช้เทคนิคที่จะดึงประสบการณ์ของผู้เรียนออกมาให้เกิดประโยชน์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม (group discussion) สถานการณ์สมมุติ (simulation experience) กิจกรรมการแก้ปัญหา (problem-solving activities) การใช้กรณีตัวอย่าง (case method) และการทดลอง (laboratory methods)

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523: 68-76) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษา ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ให้ความสำคัญต่องานวิชาการคือ การให้ความรู้ทางวิชาการแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่การที่โรงเรียนจะสามารถทำหน้าที่ด้านนี้อย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญแก่งานวิชาการ และเข้าใจขอบเขตของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นอย่างดี งานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการที่สำคัญยิ่งมีดังนี้คือ

1. งานด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน
2. งานด้านปรับปรุงการเรียนการสอน
3. งานด้านการวัดผลและประเมินผล

ชาญชัย สวิตรังสิมา และคณะ (2524: 25-35) ได้กล่าวถึง ความสามารถในการสอนของครู ควรแยกออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านการเตรียมการสอน
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน
4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

สมนึก ประเสริฐปาลิฉัตร (2532: 14-15) ได้กล่าวว่า ในการสอนให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ซึ่งพอสรุปรวมได้ 5 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ความเข้าใจผู้เรียน
2. ด้านการวางแผนการเรียนการสอน
3. ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน
5. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

สุรางค์ โค้วตระกูล (2548: 14-15) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของความสามารถของครูประกอบด้วย ความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ต้องเป็นนักมนุษยนิยม คือ เป็นผู้ที่ยอมรับผู้เรียนอย่างจริงใจ ให้ความอบอุ่น มีความเข้าใจผู้เรียน มีความยุติธรรม และมีคุณลักษณะของครูตามทัศนะของนักจิตวิทยา มนุษยนิยม และเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน

2. เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนการสอน คือ ครูต้องเข้าใจธรรมชาติของกระบวนการเรียนรู้และสามารถที่จะให้วิธีสอนที่เหมาะสม และจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ ครูจะต้องใช้วิธีการประเมินผลที่สามารถบอกได้ว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นจริง

3. เป็นผู้ที่รู้จักผู้เรียน ครูไม่เพียงแต่เป็นผู้สอนผู้เรียนทางวิชาการเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของผู้เรียนด้วย ดังนั้น ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อจะช่วยผู้เรียนให้มีพัฒนาการทั้งด้านสติปัญญาและด้านบุคลิกภาพด้วย โดยทำตนเป็นผู้ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้ไปในทางบวก เพื่อผู้เรียนจะได้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจในตัวเองและมีความสุข

4. เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิทางวิชาการ โดยเฉพาะในวิชาต่างๆ ที่ตนจะต้องสอนสำหรับความรู้ด้านวิชาการนั้น ครูต้องพยายามขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอไม่ว่าจะด้วยการอ่านค้นคว้าด้วยตนเอง หรือไปอบรมต่อในวิชาที่ตนสอนก็จะเป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิทางวิชาการที่ทันสมัยเสมอ

5. เป็นผู้นำที่ดีและเป็นผู้ฟังที่ดี สามารถจะช่วยผู้เรียนให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกันในกรณีที่มีความขัดแย้งกัน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

6. มีทักษะในการจัดการห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

7. เป็นผู้ที่นิยมในวิธีการวิทยาศาสตร์และเข้าใจกฎแห่งพฤติกรรม และเป็นนักวิทยาศาสตร์พฤติกรรม

8. จะต้องมีทักษะของชีวิต คือ เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี และมีความสัมพันธ์อันดีหรือต้องมีมนุษยสัมพันธ์ สามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจได้ มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ จะต้องมีจุดมุ่งหมายของชีวิตและมีใจรักอาชีพที่เลือก

โดยสรุป ความสามารถในการสอนของครู จัดเป็นความรู้และทักษะของครูในการทำหน้าที่สั่งสอน ฝึกฝน อบรม ให้ศิษย์ได้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายในการทำกิจกรรมให้สำเร็จได้อย่างลุล่วง กำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนที่ชัดเจน คำนึงถึงความสามารถผู้เรียน มีการวางแผนและใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอน กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการค้นคว้าความรู้ และมีวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่หลากหลาย

3.5.6 คุณลักษณะของครูผู้สอน

นักวิจัยและนักวิชาการให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า คุณลักษณะของครูผู้สอน มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน โดยครูควรให้ความสำคัญในเรื่อง ความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอน ประสบการณ์ของครู ความสามารถในการสอนของครู ให้ความสำคัญกับโครงสร้างและการเชื่อมโยงการกระตุ้นความสนใจในเนื้อหา ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ โรว์ ครีเมอร์ส (Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Rowe. 1995; Creemers. 1994; จันทรานี สงวนนาม. 2545) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์.

2557) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะที่ดีของครูอย่างหนึ่งคือการเป็นผู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอ เป็นครูที่เป็นผู้รู้แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) โดยรู้สึกและรู้รอบในวิชาที่รับผิดชอบ/ในวิชาเอก ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ครูควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. สัมภาษณ์ (2557) ที่กล่าว่า ครูที่ดีควรมีคุณลักษณะที่จำเป็น ประกอบด้วย 1) มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และพร้อมที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอ 2) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน ทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย ตลอดจนมีความเป็นประชาธิปไตย 3) ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 4) มีความเมตตาแก่ศิษย์ และเห็นคุณค่าของศิษย์ 5) มีสุขภาพสมบูรณ์ 6) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ และสามารถใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ 7) มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน และสามารถเป็นผู้นำชุมชนได้ 8) สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ภาษา และการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง 9) สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นครูแบบใหม่ในระบบสากลได้ 10) เป็นครูที่เน้นความหลากหลายเพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนเป็นหลัก แนะนำผู้เรียนสามารถพัฒนาเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างสรรค์ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง 11) รู้วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะการศึกษายุคใหม่เป็นการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิคส์มากขึ้น 12) เป็นครูที่ต้องไปหาผู้เรียนมากขึ้น เข้าเยี่ยมชุมชนได้มากขึ้น 13) มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและในระดับท้องถิ่น และ 14) มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้

ซึ่งแนวคิดคุณลักษณะของครูผู้สอนนั้น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 55) ได้ดำเนินการส่งเสริมให้ครูประจำศูนย์การเรียนเป็นผู้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำทำหน้าที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ตามที่สำนักงาน กศน.กำหนดและอำนวยความสะดวกในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อสนองตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท แก่ครูอาวุโสประจำปี 2522 เมื่อวันอังคารที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2523 มีข้อความตอนหนึ่ง ที่แสดงถึงลักษณะครูดีไว้ดังนี้ "ครูที่แท้นั้นจะต้องทำแต่ความดีคือต้องหมั่นขยัน และอุตสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่นอดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัย สำรวมระวัง ความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม ต้องปลีกตัวปลีกใจจากความสะดวกสบายและความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจมั่นคงและแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์ รักษาความจริงใจ ต้องเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งในด้านวิทยาการ และความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล" (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2557: ออนไลน์)

ยนต์ ชุ่มจิต (2550: 145) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะที่สำคัญของครูที่ดีในยุคโลกาภิวัตน์ คือ “รู้ดี สอนดี มีวิสัยทัศน์ เจนจัดฝึกฝนศิษย์ ดวงจิตใฝ่คุณธรรม งามเลิศล้ำด้วยจรรยา มีศรัทธาความเป็นครู ดำรงอยู่ด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา” ดังที่ พนัส หันนาคิน (2542: 48-55) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะครูที่ดีในทรรศนะนักการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. คุณสมบัติที่ดี ควรมีคุณสมบัติ คือ มีความประพฤติดี มีสติปัญญาสูงมีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีสุขภาพจิตที่ดี มีรูปร่างหน้าตาและบุคลิกภาพที่ดี ความตรงต่อเวลา และมีเจคติต่อผู้เรียนที่ดี มีความสามารถในการพูด

2. คุณสมบัติด้านงานอาชีพ ครูที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ มีความรู้ในวิชาที่สอนมีความสามารถในวิชาที่สอน มีความคิดริเริ่ม มีความสนใจต่องานอาชีพ

3. ความสามารถในการดำเนินการสอน ได้แก่ มีความสามารถที่จะปรับบทเรียนให้เข้ากับผู้เรียน ความสามารถที่จะเข้าใจผู้เรียน และความสามารถในการดำเนินการสอน

4. ความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับ ผู้เรียน ความสัมพันธ์ต่อคณะครูด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและความสัมพันธ์ระ หว่างครูกับบุคคลภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2553: 7) ได้กำหนดตัวชี้ลักษณะครูที่ดีไว้ตามลำดับดังนี้

1. ต้องมีความรักและมีความเข้าใจผู้เรียน มีความเมตตา ปรารถนาดีและรักผู้เรียน

2. ยิ้มแย้ม แจ่มใส น่าศรัทธา มองโลกในแง่ดี

3. เสียสละ อุทิศเวลา เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและเห็นแก่ประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนมากกว่าของตน

4. พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

6. ซื่อสัตย์ อดทน มีความขยันหมั่นเพียร จริงใจ ตั้งใจค้นหาศักยภาพของผู้เรียน

7. ตั้งใจสอน มีความสามารถในการปฏิบัติการสอน มีการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง

8. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถวิเคราะห์หลักสูตรเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงในการจัดการเรียนการสอน

9. ตรงต่อเวลา จัดสรรเวลาและกิจกรรมอย่างเป็นระบบ

10. มีความรับผิดชอบมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

11. รักและศรัทธาในวิชาชีพ

12. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แต่งกายและวางตนอย่างเหมาะสม

13. ยอมรับความคิดเห็นและความสามรถของคนอื่น

14. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลและเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้

15. เป็นนักประสานร่วมมือกับชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์

เฮสซองและวีกส์ (Hessong; & Weeks. 1987:425-457 อ้างถึงใน ธีรศักดิ์ อัครบวร. 2544: 66-67) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรอบรู้ (Being Knowledge able) มีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ

2. เป็นผู้มีอารมณ์ขัน (Being Humorous) คือผู้ที่สามารถสอดแทรกอารมณ์ขันหรือทำให้การสอนสนุกสนาน

3. เป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นผ่อนปรน (Being Flexible) การมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนสภาพการณ์ให้เหมาะสมกับการสอนได้

4. เป็นผู้มีความตั้งใจทำงานให้ถึงขีดสุด (Being Upbeat) เป็นผู้ที่ยินดีในภารกิจทางการสอน ไม่มองว่าการสอนเป็นเพียงภารกิจที่ต้องรับผิดชอบเท่านั้นแต่จะยินดีเมื่อได้สอน

5. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ (Being Honest) ความซื่อสัตย์จริงใจเป็นสิ่งที่ทำให้ศิษย์เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ

6. เป็นผู้มีความชัดเจน (Being Clear and Concise) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารทั้งการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน

7. เป็นคนเปิดเผย (Being Open) เป็นคนที่ไม่ทำตัวลึกลับเจ้าเล่ห์ไม่หน้าไหว้หลังหลอก เต็มใจเปิดเผยให้ผู้อื่นรับรู้

8. เป็นผู้มีความอดทน (Being Patient) เป็นผู้มีความเพียรพยายามหรือขยันขันแข็งและอดทนต่อพฤติกรรมต่างๆ ของศิษย์อีกด้วย

9. เป็นแบบอย่างที่ดี (Being a Role Model) ครูเป็นบุคคลที่ต้องกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์และสังคม

10. เป็นผู้สามารถประยุกต์ทฤษฎีไปปฏิบัติได้ (Being Able to Relate Theory to Practice) การนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียนไปใช้ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้นบางครั้งสภาพการจริงไม่เหมือนกับทฤษฎีที่เรียนมา ครูต้องสามารถประยุกต์ทฤษฎีไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

11. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Being Self Confident) ครูต้องสามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง โดยการสั่งสมประสบการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการสอนให้มากที่สุด ครูต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนสอนด้วย

12. เป็นผู้มีความสามารถในศิลปะวิทยาการหลายๆด้าน (Being Diversified) ครูที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความรู้และความสามารถในวิทยาการอื่นๆด้วย ความสามารถพิเศษเฉพาะตัว จะช่วยให้ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูอาจจะต้องใช้เพื่อช่วยให้งานในหน้าที่ครูมีประสิทธิภาพ

13. เป็นผู้แต่งกายเหมาะสมและมีสุขอนามัยส่วนบุคคลดี (Being Well Groomed and Having Personal Hygiene) ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อยและสะอาดอยู่เสมอ นอกจากนี้สุขอนามัยส่วนบุคคลของครูเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ สุขภาพของครูมีผลให้การสอนประสบความสำเร็จด้วยดี

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2544: ก) ได้กล่าวว่า จรรยาบรรณครู หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติหรือการปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู เพื่อรักษาหรือส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของความเป็นครู โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้เอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3. ครูต้องประพฤติดี ปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งกาย วาจาและจิตใจ

4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ ทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำใดๆอันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในการสร้างสรรค์

9. ครูเป็นผู้ประสงค์ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

โดยสรุป คุณลักษณะครูผู้สอน หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ครูมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเอง เป็นต้นแบบแก่ผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ลักษณะนิสัย ทัศนคติที่ดี เป็นผู้รอบรู้ มีความเมตตา รับผิดชอบ เสียสละ ดำรงยุติธรรม มีท่าทางและอารมณ์ที่มั่นคงและเป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้เรียน

3.5.7 สื่อการสอน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 6) ได้กล่าวว่า การศึกษานอกระบบจัดเป็นการศึกษาทางเลือกที่จัดผ่านสื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้ ผ่านกลุ่มกิจกรรมชุมชน การสืบสานภูมิปัญญา การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากร การแพทย์พื้นบ้าน การสาธารณสุข การจัดการปัญหาชุมชน ผู้เรียน และสตรี และเป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เน้นการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อ การเรียนรู้ เช่น สื่อไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อบุคคลเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยมุ่งให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองเป็นหลัก ไม่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และเวลา บริการได้อย่างกว้างขวาง มีความคล่องตัวและยืดหยุ่น การจัดการศึกษาทางไกล มีหลายรูปแบบ เช่น การจัดการศึกษาพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ การพัฒนาสังคมและชุมชน ผ่านรายการวิทยุโรงเรียนโทรทัศน์เพื่อการศึกษาผ่านดาวเทียม การหาความรู้โดยวิธี e-Learning โดยผ่านทางระบบออนไลน์ ทางอินเตอร์เน็ต สื่อประสม เป็นต้น ทั้งนี้ ครูควรจัดการเรียนรู้ โดยจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทาง

กายภาพและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ (Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995; จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2532; บุญเรือง ศรีเหรัญ. 2542; จันทรานี สงวนนาม. 2545) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนนั้นเป็นตัวเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้กับความสนใจและความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้เป็นไปได้ง่ายขึ้น และการใช้สื่อที่หลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้ ความสนใจ ศักยภาพและข้อจำกัด/ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน และการเป็นไปได้ควรมีการเชื่อมโยงกันระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น/แหล่งวิทยาการชุมชน กับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้เรียน กศน. เป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตผ่านโลกของงาน จึงควรมีการเปิดโอกาสให้ได้มีการปฏิบัติจริง กับภาระงานที่เป็นจริงในการใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะจะมีความหมายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ครูควรเลือกใช้สื่อการเรียนที่สื่อสารแล้วเข้าใจง่ายและหาได้ในท้องถิ่น

จุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างสื่อการสอนนั้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังที่ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2541: 8) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน ทัศนคติ ทักษะ และประสบการณ์ ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างประสิทธิภาพ ผู้เรียน บรรลุวัตถุของการเรียนที่ตั้งไว้ ดังที่ กิดานันท์ มลิทอง (2543: 79) ได้กล่าวว่า สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีทัศน์ แผนภูมิภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น สื่อการสอน คือ ตัวกลางหรือสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การถ่ายทอดความรู้ของครูถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี กล่าวอีกในหนึ่ง สื่อการสอนคือ วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ หรือเทคนิคที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนถ่ายทอดส่งเสริมความรู้และทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้สื่อนั้นต้องสนองความต้องการทางด้านการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมให้เกิดผลต่อการเรียนมีประโยชน์อย่างแท้จริงไม่ว่าสื่อของจริง สื่อวัสดุสื่อโสตทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาจจะไม่ใช่สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมจริงๆ ถ้าหากครูผู้สอนไม่ได้วางแผนเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้ชัดเจนเสียก่อนว่าสื่อที่จะนำไปใช้นั้นมีความจำเป็นอย่างไร และเกิดผลต่อการเรียนการสอนอย่างไร ครูจึงควรเลือกประเภทของสื่อที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสม

กิดานันท์ มลิทอง (2543: 102-109) ได้กล่าวถึงประเภทของสื่อการสอน แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. สื่อการสอนประเภทไม่ใช้เครื่องฉาย ได้แก่ สิ่งพิมพ์ ของจริง ของจำลอง วัสดุกราฟิก กระดานดำ กระดานขาว กระดานผ้าสำลี การศึกษานอกสถานที่

2. สื่อการสอนประเภทใช้เครื่องฉาย แบ่งเป็น ประเภทเสนอภาพนิ่ง ได้แก่ เครื่องฉายภาพทึบแสง แผ่นโปร่งใส สไลด์ ฟิล์มสตริป ไมโครฟิล์ม และประเภทเสนอภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์วงจรปิด โทรทัศน์วงจรเปิด วีดิทัศน์

3. สื่อการสอนประเภทเครื่องเสียง ได้แก่ วิทยุ เทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี

4. สื่อเชิงโต้ตอบ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดีรอม แผ่นวีดิทัศน์ สื่อหลายมิติ แผ่นวีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ

กิดานันท์ มลิทอง (2543: 89) ได้กล่าวว่า การเลือกสื่อการสอนว่า การเลือกสื่อการสอน เพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สอนจะต้องตั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียน การสอนให้แน่นอน เพื่อใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้นำในการเลือกสื่อที่เหมาะสม และมีหลักการอื่นๆ เพื่อประกอบการพิจารณา คือ สื่อนั้นต้องเหมาะสมกับเนื้อหา และควรมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการสอน มีเนื้อหาที่มีความถูกต้องทันสมัยน่าสนใจและเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหานั้นได้ดีเป็นลำดับขั้นตอน เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้นเรียนจำนวนผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจ รวมทั้งทักษะ และรุปแบบการเรียนของผู้เรียน ทัศนคติ และทักษะของผู้สอนใช้การได้ดี ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดี สะดวกต่อการใช้และการเก็บรักษาคุณค่าของสื่อต้องเหมาะสมกับราคา มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าผลิตเองควรคุ้มกับเวลา และการลงทุน สื่อนั้นช่วยให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรมตามที่ผู้สอนต้องการ ระยะเวลาในการเสนอ ช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่นๆ ที่ผู้เรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้ และสื่อนั้นเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการใช้สื่อนั้น เช่น สถานที่ แสงสว่าง อากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

สื่อการสอนสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งกับผู้เรียนและผู้สอน การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน จะมีผลทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังที่ กิดานันท์ มลิทอง (2543: 88) และดังที่ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2541: 47 – 48) ได้กล่าวว่า คุณค่าของสื่อการเรียนการสอน โดยแบ่งคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 3 ด้าน คือ คุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผู้สอนต่อผู้เรียนและคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนที่มาจากผลการวิจัย ดังนี้

คุณค่าของสื่อการสอนต่อผู้สอน

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อเอง เช่น บทเรียนโปรแกรม ชุดการสอน

2. ผู้สอนสนุกสนานไปกับการสอน เนื่องจากบรรยากาศในชั้นเรียนเปลี่ยนไปจากการที่ครูพูดคนเดียวหน้าชั้นมาเป็นการใช้สื่อ อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่างๆ เมื่อผู้เรียนมีชีวิตชีวา สนใจการเรียน สนุกกับการเรียนทำให้ผู้สอนเกิดกำลังใจและมีความภาคภูมิใจในการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน

3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียม และผลิตอุปกรณ์ ค้นคว้าหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้การเรียนรู้น่าสนใจ ทำให้บรรยากาศทางการศึกษาไม่ซบเซา

4. ทำให้ผู้สอนมีความเชื่อมั่นในการสอนมากขึ้น เช่น กรณีที่ผู้สอนจำเนื้อหาหรือลำดับการสอนไม่ได้ ผู้สอนอาจจะดูจากสื่อประกอบคำบรรยาย เป็นต้น

5. ช่วยทดแทนจำนวนผู้สอนที่มีน้อย หรืออยู่ไกล เช่น การจัดการศึกษาทางไกลการใช้โทรทัศน์วงจรปิด การใช้สื่อการเรียนการสอนรายบุคคล เป็นต้น

คุณค่าสื่อการสอนต่อผู้เรียน

1. กระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน

2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนในเนื้อหาวิชาได้ถูกต้องและรวดเร็ว

3. การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน

4. ช่วยแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อการศึกษารายบุคคล

5. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และผู้สอนด้วย

คุณค่าของสื่อการสอนที่เป็นผลมาจากการวิจัย

1. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นจากประสบการณ์ที่มีความหมายในรูปแบบต่าง ๆ

2. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากขึ้นในเวลาที่น้อยลง

3. ช่วยให้ผู้เรียนจำ สร้างความประทับใจ และการเรียนรู้มีความคงทน

4. ช่วยส่งเสริมการคิดและแก้ปัญหาในการเรียนรู้

5. ช่วยลดการบรรยายของผู้สอน แต่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น

6. ช่วยลดการสูญเปล่าทางการศึกษา

7. ช่วยให้สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนรู้ที่มีข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวช้าหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้ดูเร็วขึ้น ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำสิ่งที่ใหญ่มากให้ย่อขนาดเล็กลง ทำสิ่งที่เล็กมากให้ขยายขนาดขึ้น นำอดีตมาศึกษาได้ และนำสิ่งที่อยู่ไกลหรือลี้ลับมาศึกษาได้

โดยสรุป สื่อการสอน หมายถึง เครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างเรื่องราว เป็นตัวกลางที่กระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ สื่อดังกล่าวประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ รูปภาพ วีดิทัศน์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์

3.5.8 การให้กำลังใจ

แอนเดอร์สัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ (Anderson. 1982: 368-420; Sammons; et al. 1995) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจ (empowerment) เป็นแนวคิดที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีพลังในการดำเนินชีวิต และต่อสู่กับปัญหาต่างๆ นั่นคือ รู้สึกไม่มีกำลัง หมดหวัง หมดหนทาง รู้สึกถูกกดขี่ข่มเหง รู้สึกต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ หรือจัดการด้วยตนเองได้ ทั้งนี้ การสร้างกำลังใจจะมองว่า เป็นกระบวนการ (process) หรืออาจจะมองว่าเป็นผลลัพธ์ (outcome) กิ๊ปสัน (Gibson. 1995) ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 16) ได้กล่าวว่า การที่ครูได้รับรู้ให้กำลังใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ครูผู้สอนควรเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือฝึกในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และเรียนรู้ในสภาพที่มีการจัดการ โดยบุคคลหรือสื่อต่างๆ สิ่งที่เกิดตามมาจากการเรียนรู้ คือเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปฏิบัติเป็นเรื่องที่เกิดเฉพาะกับบุคคล ตอบสนองต่อสิ่งเร้า การเรียนรู้ใช้ระยะเวลาตามความยากง่าย มักได้รับอิทธิพลจากผู้อื่นและเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจผู้เรียนเป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การเสริมแรงในเชิงบวก (Positive reinforcement) และการยอมรับในศักยภาพและข้อจำกัดในการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนทุกคน และดังที่บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจเป็นการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนที่ครูและผู้เรียนจะร่วมแก้ปัญหา อุปสรรคที่อาจเกิดได้ ที่อาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยงที่จะออกกลางคัน

กิ๊บสัน (Gibson. 1995: 1201-1210) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจเป็นกระบวนการทางสังคมที่สร้างความตระหนัก ส่งเสริม และสนับสนุนความสามารถของบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง แก้ไขปัญหาของตนเอง และสามารถนำแหล่งประโยชน์ที่จำเป็นมาใช้ได้ ก่อให้เกิดความรู้สึกว่า สามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ หรือพูดให้ง่ายขึ้นก็คือ กระบวนการที่ช่วยบุคคลให้สามารถควบคุมสถานการณ์หรือปัจจัยที่ส่งผลต่อตนเองได้ ดังที่ รอดเวลล์ (Rodwell. 1996: 305, 313) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนหรือกลุ่มคน สามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ เพิ่มทักษะ แสวงหาแหล่งประโยชน์ โอกาส และอำนาจในการกระทำสิ่งต่างๆ และดังที่ นิตย์ ทัศนิยม (2545: 103) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจ เป็นกระบวนการทางสังคมที่จะช่วยสนับสนุนหรือช่วยเพิ่มความสามารถให้บุคคลหรือกลุ่มได้มองเห็นปัญหาของตน วิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเป็นความรู้สึกของบุคคลว่าเขาสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ ขณะเดียวกัน สุคนธ์ ไข่แก้ว (2545: 71 – 76) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจ เป็นการมุ่งพัฒนาให้เกิดศักยภาพหรือความสามารถเดิม ความมีประสิทธิภาพ ความแกร่งในการทำกิจกรรม หรือการดำรงชีวิตที่จะช่วยให้บุคคล ได้พัฒนาขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิต การทำงาน ความสำเร็จ และความ

เป็นอยู่ของตนเอง เป็นกระบวนการส่งเสริมที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือกัน ความเท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการถ่ายเทอำนาจให้เกิดความเสมอภาคกัน

เนื่องจากแนวคิดการเสริมสร้างกำลังใจประกอบด้วยความหมายในหลายมิติตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นทำให้มีความยุ่งยากและสับสน นักวิชาการหลายท่านจึงได้เสนอการวัดการเสริมสร้างกำลังใจไว้ ดังที่ กิบสัน (Gibson. 1991: 354 - 350) ได้กล่าวว่า การวัดผลของการให้กำลังใจนั้น สามารถทำได้แต่ต้องอาศัยการสังเกต และความชำนาญเพราะการเกิดกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการที่มีในธรรมชาติ และยากที่จะอธิบาย ถ้าต้องการเข้าใจอย่างอย่างถ่องแท้ ต้องอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การศึกษาปรากฏการณ์ หรือการศึกษาชาติพันธุ์มนุษย์ เป็นต้น ขณะที่ รอดเวลส์ (Rodwell. 1996: 305 - 313) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจเป็นการยืนยันถึงคุณค่าของสิ่งที่เป็นเหมือนความฝันหรือความหวัง ดังนั้นการวัดผลการเสริมสร้างพลังอำนาจทำได้โดยวัดผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการเกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจแล้ว ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความสามารถในการตั้งเป้าหมาย ความรู้สึกว่า ควบคุมสถานการณ์ได้ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และความรู้สึกมีความหวังในอนาคต และดังที่ วอลเลอร์สตีน และเบอร์สตีน (Wallerstein; & Bernstein. 1994: 141-148) ได้กล่าวว่า เมื่อเกิดกระบวนการให้กำลังใจแล้วผลที่เกิดต่อบุคคล ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และพฤติกรรมสุขภาพในทางบวก เป็นต้น ซึ่งวอลเลอร์สตีน และเบอร์สตีน เสนอแนะการวัดผลการเสริมสร้างกำลังใจ สรุปไว้คือ 1) การมีส่วนร่วมหรือการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมให้บุคคลรับรู้ในคุณค่า และความสามารถของตน ตลอดจนทำให้เกิดความเชื่อว่า สามารถแก้ไขปัญหาหรือเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาที่ประสบได้ ดังนั้นตัวแปรที่ใช้วัด คือการเห็นคุณค่าในตนเอง 2) ผลพลอยได้จากการรวมกลุ่ม อาจวัดจากเครือข่ายทางสังคม แรงสนับสนุนทางสังคม ความพึงพอใจในการมีปฏิสัมพันธ์หรือการรวมกลุ่มในชุมชน

โดยสรุป การให้กำลังใจ เป็นพฤติกรรมที่ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบได้แสดงความสามารถในการเรียนอย่างเต็มความสามารถและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดการแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระตุ้นช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถปรับตัวในการเรียน และสร้างแรงจูงใจ ยกย่อง ชมเชย และเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้

3.5.9 บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 55) ได้ส่งเสริมให้ครูได้จัดแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและกระบวนการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ตามกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแบบยืดหยุ่น ซึ่งดำเนินการโดยบุคลากรของกศน.หรือบุคลากรอื่นมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นแนวคิดทั่วไปที่เป็นพื้นฐานในการบ่งบอกคุณภาพชีวิตขององค์การ สวีทแลนด์และฮอย

(Sweetland; & Hoy. 2000: 705) อย่างไรก็ตาม นักการศึกษาให้นิยามเกี่ยวกับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ไว้อย่างหลากหลายแต่ที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับธรรมชาติและความหมายของบรรยากาศองค์การคือ บรรยากาศเป็นคุณลักษณะภาพรวมขององค์การ เป็นสิ่งที่เป็นพื้นฐานของความรู้สึกที่รับรู้ได้ของสมาชิกในองค์การ เป็นสิ่งที่เกิดจากพฤติกรรมที่มีความสำคัญสำหรับสมาชิกและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและเจตคติของสมาชิกในองค์การ พูล (Poole. 1985: 79-108) ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 55) ได้กล่าวว่า ผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบเป็นผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ รวมทั้งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาและการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ ผู้ลงทะเบียนรับการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกระบบทุกหลักสูตร และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ตามกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งกายภาพ เช่น การจัดแสงสว่าง และอุณหภูมิของห้องให้พอเหมาะ มีการจัดที่นั่งที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันได้อย่างสะดวก มีบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิด ประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีอิสรภาพและการสนับสนุนให้มีการแสดงออกและมีความเป็นกันเอง มากกว่าบังคับด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ผู้เรียนผู้ใหญ่ก็จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และยอมรับ ปรับตนเองให้เข้ากับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ได้ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552: ออนไลน์) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอ ควรมีการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน กศน. ขณะที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนในระบบ กศน. จะเป็นผู้ที่เสี่ยงต่อการที่จะไม่เรียนต่อ/ออกกลางคันอยู่แล้ว ด้วยปัจจัยแวดล้อม ปัจจัยภายนอกและภายใน ครูควรมีหน้าที่จัดการเรียนรู้ ควรเป็นผู้เข้าใจ สร้างแรงบันดาลใจให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนคิดว่าตนเองได้รับการยอมรับ ได้รับความเคารพ ได้รับความไว้เนื้อเชื่อใจ ได้รับการสนับสนุน มีบรรยากาศและความรู้สึกร่วมซึ่งกันละกัน เป็นอิสระที่จะแสดงความคิดเห็นโดยไม่ถูกดุหรือหัวเราะเยาะ ยอมรับความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล สภาพทางกายภาพ สภาพของห้องควรมิใช่สภาพห้องเรียนของเด็ก โต๊ะและเก้าอี้เป็นขนาดของผู้ใหญ่ จัดเรียงในลักษณะที่ไม่เป็นทางการหรือไม่ควรเป็นแถวเช่นห้องเรียนเด็ก การจัดให้นั่งเป็นวงกลมให้ความรู้สึกที่เท่าเทียมกัน พร้อมจะรับฟังและเปิดโอกาสให้สื่อสารแสดงความคิดเห็น พฤติกรรมของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะสื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกในทางบวกหรือทางลบ ครูอาจมีท่าทีผู้รู้สูงสุด ทำหน้าที่ถ่ายทอดจากผู้รู้สู่ผู้ไม่รู้ ถ้าเป็นเช่นนี้คงจะไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เรียน ที่คิดว่าตนเองมีคุณค่าและตัวตน แต่ถ้าครูแสดงออกในท่าทีที่ให้ความเคารพในผู้เรียน พร้อมและต้องการรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน พฤติกรรมเช่นนี้ เป็นการให้เกียรติแก่ผู้เรียน ที่เห็นว่าตนมีคุณค่าได้รับการยอมรับผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่ดีและเป็นไปในทางบวกต่อการเรียนรู้ ซึ่งทำให้การมีส่วน

ร่วมและความพร้อมในการเรียนรู้ย่อมสูงตามไปด้วยทำให้บุคลิกภาพการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ได้ถูกใช้เต็มตามศักยภาพ

มาเรียมและบร็อคเคท (Merriam; & Brockett. 1997) ได้กล่าวว่า ศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ จะถูกนำไปปรับใช้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาทิ การจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ การฝึกอบรมและการพัฒนา การเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิรูปและความเท่าเทียม โดยสถานศึกษาและผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างบรรยากาศที่สงบ เป็นไปตามแนวโน้มของสังคม ทั้งนี้ควรส่งเสริมองค์การแห่งการเรียนรู้ การปรับปรุงสถานศึกษา มีคุณลักษณะในบริบทของสถานศึกษา มีการปรับตัวกับบรรยากาศในแต่ละภาคเรียนได้อย่างดีและมีความสัมพันธ์ภายในอย่างดี มีบรรยากาศสงบเรียบร้อย ให้ความสำคัญกับการทำให้เกิดบรรยากาศสงบเรียบร้อย ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้ดีขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกสิ่งก่อสร้าง ชีรีนส์ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ (Scheerens. 1992; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532); บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542) องอาจ นัยพัฒน์ (2544) และจันทรานี สงวนนาม (2545) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับสถานศึกษาควรประกอบด้วยบรรยากาศของสถานศึกษาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดประสิทธิผลของสถานศึกษา

พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2557: 235) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมขององค์กรต่างๆ ควรประกอบด้วยสภาวะแวดล้อมภายในและภายนอก ซึ่งสภาวะแวดล้อมภายใน ได้แก่ โครงสร้างองค์การ กลยุทธ์ขององค์การ บุคลากรและความสามารถของบุคลากร วัฒนธรรมองค์การ เป็นต้น ส่วนสภาวะแวดล้อมภายนอก ได้แก่ สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวกับงาน สภาวะแวดล้อมทั่วไป เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและกฎหมาย เป็นต้น ดังที่ ธวัช กรุดมณี (2542: 74) ได้กล่าวว่า แนวทางที่จะดำเนินการให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้นั้น ควรให้สถานศึกษาเกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การดำเนินงานสอดคล้องและครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 3 ระดับของสถานศึกษา คือในระดับสถาบัน ระดับการจัดการ และระดับเทคนิค โดยในระดับสถาบันประกอบด้วย มิติด้านการกำหนดเป้าหมาย มิติด้านบูรณภาพของสถาบัน ระดับการจัดการประกอบด้วย มิติด้านการติดต่อสื่อสาร มิติด้านภาวะผู้นำฉันท์เพื่อนร่วมงาน และมิติด้านการสนับสนุนทรัพยากร และในระดับเทคนิคประกอบด้วย มิติด้านการมุ่งเน้นวิชาการ มิติด้านขวัญในการปฏิบัติงาน และมิติด้านการใช้นวัตกรรมทางการศึกษา ถ้าสามารถดำเนินงานทั้ง 3 ระดับสอดสัมพันธ์กันมีความสมบูรณ์ในทุกมิติแล้วสถานศึกษาจะมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สุด ดังที่ สวีทแลนด์และฮอย (Sweetland; & Hoy. 2000: 704) ได้กล่าวว่า บรรยากาศของสถานศึกษาก่อให้เกิดความแตกต่างในสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ แอนเดอร์สันและคนอื่นๆ (ราชันย์ บุญธิมา. 2542 ก: 23; อ้างอิงจาก Anderson; et al. 1989: 23, 289-302) และ ดังที่ ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล (2532: 131) พบว่าสภาพบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการสอนของครู และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับ องอาจ นัยพัฒน์ (2544: 95) ที่พบว่า สภาพบรรยากาศในชั้นเรียน

สามารถอธิบายความแปรปรวนในผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ และดวงสมร กลิ่นเจริญ (2545) ได้ศึกษาพบว่าบรรยากาศในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยด้านสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนอาชีวศึกษา สอดคล้องกับจันทรานี สงวนนาม (2533) ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จมีบรรยากาศดีกว่าสถานศึกษาที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ บรรยากาศของสถานศึกษาทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ บรรยากาศของสถานศึกษายังสามารถบรรยากาศของสถานศึกษาทำนายความสำเร็จของสถานศึกษาได้ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และศักดิ์เรศ ประกอบผล (2539) พบว่า สถานศึกษาที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีบรรยากาศในชั้นเรียน ที่ดีกว่าสถานศึกษาที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

โดยสรุป บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดเป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงออกถึงความเข้าใจผู้เรียนการศึกษานอกระบบ มีความเป็นมิตรต่อกัน มีการจัดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนและครูมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบ และส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยระดับการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน 5) ความสามารถในการสอนของครู 6) คุณลักษณะครูผู้สอน 7) สื่อการสอน 8) การให้กำลังใจ และ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3.6 ปัจจัยระดับสถานศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาศัยแนวคิดตามทฤษฎีต่างๆ ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.6.1 ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 23) ได้กล่าวว่า นโยบายการศึกษานอกระบบเป็นการจัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐาน การศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่นๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการดำเนินนโยบาย การวางแผน และการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995;

Sammons; et al. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001) ดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานของ กศน.อำเภอให้ลุล่วง ให้ประสบความสำเร็จ ให้ครบถ้วน ให้เกิดผลผลิต และให้สมบูรณ์ ถือเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าประสงค์และการปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าประสงค์ การนำนโยบายไปปฏิบัติมุ่งเน้น ความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร เนื่องมาจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด กศน. อำเภอ นำเอานโยบายต่าง ๆ ที่สำนักงาน กศน. กำหนดขึ้นมาออกไปปฏิบัติ เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบายอย่างชัดเจนที่สุด ในขณะเดียวกัน กศน. อำเภอ ต้องแสวงหาวิธีการและแนวทางในการปรับปรุงนโยบายนั้นให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน เพื่อมุ่งให้เกิดผลสำเร็จดีที่สุดอันสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน กศน. ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน. อำเภอ ควรต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน และควรมีการกำหนดทรัพยากรสนับสนุนนโยบายแผนโครงการที่ชัดเจน และดังที่ วันเพ็ญ ผ่องกาย (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย เป็นการส่งต่อนโยบายถึงผู้ปฏิบัติอย่างครบถ้วน ตามขั้นตอน และสามารถให้ผู้ปฏิบัติดำเนินการได้ทัน เพื่อตอบสนองนโยบายนั้นๆ เพราะจะทำให้มีผลต่อศักยภาพของผู้ปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆ ได้

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้บัญญัติศัพท์เกี่ยวกับ นโยบาย หมายถึง หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งจะถือเป็นแนวดำเนินการ เป็นการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กรซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานขององค์กร ดังที่ จุมพล หนิมพานิช. (2547: 156-157) ได้เสนอเครื่องชี้วัดหรือแนวทางที่จะวัดความสำเร็จตามศักยภาพในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ คือ แนวทางแรก สามารถวัดได้จากระดับของความร่วมมือที่ผู้นำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติมีต่อผู้ออกคำสั่งหรือผู้กำหนดนโยบาย ถ้าระดับของความร่วมมือสูง ระดับความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติย่อมสูงไปด้วย และในทางกลับกันถ้าระดับความร่วมมือมีต่ำ นั่นย่อมหมายความว่าระดับของความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติก็จะมีสูง แนวทางที่สอง สามารถพิจารณาได้จากเงื่อนไขที่ว่าได้มีการบรรลุผลการปฏิบัติตามนโยบายนั้นตามภาระหน้าที่ขององค์กรที่รับผิดชอบอย่างราบรื่น และปราศจากปัญหา ถ้าการปฏิบัติตามนโยบายเต็มไปด้วยความขัดแย้งหรือมีอุปสรรคเกิดขึ้นมากเท่าใด ระดับของความล้มเหลวก็น่าจะมีสูงขึ้นเท่านั้น แนวทางที่สาม สามารถวัดได้จากการที่นโยบายนั้นก่อให้เกิดผลการปฏิบัติในระยะสั้นและหรือก่อให้เกิดผลกระทบที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างรวดเร็ว และเป็นไปตามที่คาดหวังระดับความสำเร็จก็ย่อมมีสูง

ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2543: 81) ได้กล่าวว่า การนำแผนไปปฏิบัตินั้น เพื่อให้เกิดความสะดวกควรมีการแปลงแผนออกเป็นขั้นตอนและคำนึงถึงวัตถุประสงค์ นโยบายและเป้าหมายในการให้บริการการศึกษาไปสู่ประชาชน อีกทั้ง พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2557: 20) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การตีความหากผิดพลาดจะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลวได้ หรือความเป็นไปได้ทางการเมือง ความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยี ความพอเพียงของทรัพยากร ลักษณะของหน่วยงานที่นำ

นโยบายไปปฏิบัติ กลไกภายในและภายนอกหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งนโยบายใดก็ตามที่ขัดกับความรู้สึกพื้นฐานหรือผลประโยชน์ของผู้ปฏิบัติ อาจได้รับการคัดค้านหรือปฏิบัติอย่างไม่เต็มใจซึ่งอาจส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายได้ ขณะที่ ปิยะนุช คล้ายเงิน (2550: 85) ได้กล่าวว่า การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติยังขึ้นอยู่กับความชัดเจนของนโยบายการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน กระบวนการให้คุณให้โทษ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

เคอร์ (Kerr. 1976: 351-363) ได้กล่าวว่า การมองความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายและแผนในการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยให้พิจารณาจากประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) พิจารณาที่ขั้นการนำไปปฏิบัติ คือสาระของนโยบายและแผนอาจดีทุกประการ แต่องค์กรที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติมีศักยภาพต่ำ ขาดความรู้ ความชำนาญ และเลือกใช้วิธีปฏิบัติไม่เหมาะสม ผู้ปฏิบัติขาดความรู้ องค์กรขาดแคลนกำลังคน ความล้มเหลวของนโยบายและแผนในระดับนี้มีสาเหตุมาจากองค์กรที่นำนโยบายและแผนไปปฏิบัติไม่สามารถทำให้นโยบายนั้นบรรลุผลได้ 2) พิจารณาที่ตัวนโยบายและแผน หมายถึง นโยบายและแผนที่จัดทำขึ้นไม่สามารถสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นจริงได้ อาจจะเป็นเพราะนโยบายหรือแผนดังกล่าวไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ 3) พิจารณาที่การตัดสินเชิงคุณค่าหรือการตัดสินเชิงจริยธรรมของสังคม คือ เมื่อพิจารณาที่เป้าหมายของนโยบายหรือสิ่งที่นโยบายมุ่งหมายกระทำให้บรรลุ อาจขัดแย้งกับค่านิยมหลักของสังคม หรือหมิ่นเหม่ต่อคุณธรรมจริยธรรม หรือศีลธรรมอันดีงามของสังคม หรือบางครั้งการกำหนดคุณค่าของเป้าหมายนโยบายไม่ชัดเจน อาจทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถบิดเบือนเป้าหมายนโยบายไปในทางเสียหาย ดังที่ อินแกรมและแมนน์ (Ingram; & Mann. 1980) ได้กล่าวว่าประเด็นของข้อขัดแย้งในการพิจารณาความสำเร็จของนโยบายและแผน คือ 1) พิจารณาที่กรอบเวลาและเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมของนโยบาย เป็นการพิจารณาว่านโยบายที่ได้รับการตัดสินว่าประสบผลสำเร็จในเวลาหนึ่ง สถานที่หนึ่ง และเงื่อนไขหนึ่ง อาจได้รับการตัดสินว่าประสบความล้มเหลวเมื่อเวลา สถานที่ และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป 2) พิจารณาที่ความสำเร็จของนโยบายหรือแผนหนึ่งสำเร็จ แล้วส่งผลให้นโยบายหรืออีกแผนหนึ่งล้มเหลวหรือไม่ 3) พิจารณาที่ขอบเขตของคำถามที่ใช้วัดความชัดเจนเรื่องการวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวมีขอบเขตแค่ไหน การวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวหากพิจารณาเพียงว่านโยบายและแผนที่นำสู่การปฏิบัติแล้วบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามนั้น เป็นเรื่องพอเพียงหรือไม่ เพราะโดยความเป็นจริงการวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวหากมองเพียงการบรรลุผลดังกล่าวอาจไม่ถูกต้อง เพราะขอบเขตการวัดน่าจะมีอะไรมากกว่านั้น และดังที่ วรเดช จันทรศร (2551) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเงื่อนไขหลักอีกเงื่อนไขหนึ่งต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติและสมรรถนะขององค์การจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 5 ประการ คือ โครงสร้างองค์กร บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และสถานที่ ทำเลที่ตั้งและความพร้อม กล่าวคือ นโยบายที่จะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องมีโครงสร้างขององค์กรที่เหมาะสม มีความแข็งแกร่งทั้งภายในและภายนอกนั่นหมายถึง นอกจากที่โครงสร้างจะกระทัดรัด คล่องตัว ทุกส่วนขององค์กรต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและการตัดสินใจต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว บุคลากรใน

องค์กรยังต้องมีความรู้ความสามารถทั้งด้านการบริหารและเทคนิคอย่างเพียงพอถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้องค์กรยังจะต้องมีการวางแผนเตรียมการหรือมีความพร้อมเป็นอย่างดีทั้งทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ งบประมาณ และสถานที่ องค์กรที่มีศักยภาพจะเน้นความสำเร็จของการปฏิบัติงานหรือความสามารถขององค์กรเป็นสำคัญ เมื่อนำคำว่าศักยภาพมาพิจารณาร่วมกับการรองรับการกระจายอำนาจแล้ว การประเมินศักยภาพจึงมุ่งประเมินคุณลักษณะคุณสมบัติของบุคคล (ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ครู ชุมชน) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ในการปฏิบัติงาน ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ความสามารถในการวางระบบโครงสร้าง การบริหารจัดการที่ทำให้สถานศึกษาดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ แลการระดมความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และความสามารถของสถานศึกษาในการจัดหาทรัพยากร งบประมาณในการดำเนินงานได้เพียงพอ

ขณะที่ เพรสแมนและวิลดัฟสกี้ (Pressman; & Wildavsky. 1973) ได้กล่าวว่า เนื้อหาสาระของนโยบายที่กำหนดจะมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับกระบวนการกำกับ ตรวจสอบ และประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย กล่าวคือ 1) ในขั้นการกำหนดนโยบายและการวางแผนจำเป็นต้องมีการระบุกลุ่มเป้าหมายที่นโยบายต้องการให้ได้รับประโยชน์ หรือกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายให้ชัดเจน 2) นโยบายจะต้องมีการกำหนดจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการปฏิบัติ 3) เนื้อหาสาระนโยบายที่กำหนดจะต้องระบุทรัพยากรสนับสนุนชัดเจน และ4) นโยบายจะต้องมีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติชัดเจน และดังที่ เบอร์แมนและคนอื่นๆ (Berman; & Others. 1973) ได้กำหนดกรอบการพิจารณาความสำเร็จของการนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ จากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ร้อยละที่โครงการบรรลุเป้าหมาย เป็นการเปรียบเทียบผลที่กำหนดไว้ในแผนกับผลที่เกิดขึ้นจริงภายหลังจากการนำแผนสู่การปฏิบัติ 2) ผลรวมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามแผน เป็นการพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบายและแผน 3) ความต่อเนื่องของกิจกรรมเมื่อรัฐบาลหรือผู้ให้ทุนเลิกสนับสนุนโครงการ เป็นการพิจารณาความคงอยู่หรือความต่อเนื่องของกิจกรรม เมื่อมีการถอนการสนับสนุนของภาครัฐออกไป ขณะที่ ชีมาและรอนดิเนลลี (Cheema; & Rondinelli. 1980) พิจารณาความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติมี 2 องค์ประกอบ คือ 1) ระดับการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการเปรียบเทียบวัตถุประสงค์แต่ละข้อกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ 2) ผลกระทบ ที่ตกไปสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายจากผลการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของนโยบาย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กล้า ทองขาว (2548: 180-181) ได้ศึกษาการสำรวจงานวิจัยการประเมินนโยบายและแผน พบว่า มีองค์ประกอบ 4 ประการ ที่นักวิชาการมักจะนำมาใช้ เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายและแผน คือ 1) ระดับการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายในระยะเวลาที่กำหนดเป็นการพิจารณาผลผลิตของนโยบายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่นโยบายกำหนดไว้ 2) การได้รับประโยชน์โดยตรงของกลุ่มเป้าหมาย เป็นการพิจารณาที่ผลลัพธ์ของนโยบาย 3) ความต่อเนื่องของการปฏิบัติภายหลังนโยบายสิ้นสุด เป็นการพิจารณา

ความคงอยู่ของกิจกรรมที่กลายเป็นงานประจำ และ 4) การนำวิธีการที่ใช้ได้ผลไปใช้ในที่อื่นๆ เป็นการพิจารณาความสามารถในการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น

โดยสรุป ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย เป็นการจัดเตรียมความพร้อมของหน่วยงานในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยดำเนินการปฏิบัติตามพันธกิจที่เป็นไปตามนโยบาย กำหนดสมรรถนะของหน่วยงานในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย สร้างความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานตามนโยบาย สามารถบริหารนโยบายที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและกลุ่มเป้าหมาย สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในการส่งเสริมกิจกรรม ให้บริการแก่ชุมชนในท้องถิ่นและสามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและของสำนักงาน กศน.

3.6.2 กระบวนการบริหาร

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 56) ได้ดำเนินการบริหารงานในรูปของคณะบุคคลที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ ของสังคมและผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษานั้นๆ ที่มีบทบาทร่วมกันในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วางแผนการบริหารจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา โดยมองว่า กระบวนการบริหารเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้ หากสถานศึกษามีความสามารถและกระบวนการที่จะบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพเกิดประสิทธิผลได้ย่อมส่งผลถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติด้วย ความหมายและความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ดังที่ วิลาวัลย์ ไพโรจน์ (2540: 12) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่จัดกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อสมาชิกในสังคมและประเทศชาติ ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพทั้งสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีและมีความสุขในชีวิตตามสมควรแก่อัตภาพของตน ดังที่ วิไล ธนวิวัฒน์ (2541: 16) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารคือ การดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียน โดยกลุ่มบุคคลหลายฝ่ายเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมจิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป ดังที่ วิโรจน์ สารรัตนะ (2542: 11) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหาร เป็นการบริหารการที่มุ่งให้สังคมทุกส่วนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ โดยการกระจายอำนาจให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและตัดสินใจดำเนินงานในขอบเขตที่รับผิดชอบ โดยให้ประชาชน องค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ อย่างเหมาะสม โดยมีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงความมีประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และข้อกำหนดและกฎระเบียบ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ชีรีนส์และบอสเกอร์ (Purkey & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997) ซึ่งสอดคล้องกับ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การบริหารงานของ กศน. ควรเป็นแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่าง กศน. อำเภอ กศน.ตำบล คณะกรรมการสถานศึกษาแต่ละระดับและผู้แทนชุมชน และวันเพ็ญ ผ่องกาย (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า

กระบวนการบริหารเป็นวิธีการ ขั้นตอน แนวทางการดำเนินงานที่ดีซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ และยังสอดคล้องกับ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (2557) ที่กล่าวว่า กศน. อำเภอ ควรบริหารงาน ประกอบด้วย 1) มีสมรรถนะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ว่ามีความสามารถในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านเงินทุน และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนปัจจัยด้านวิชาการหรือเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น 2) มีความสามารถในการควบคุม ซึ่งเป็นความสามารถในการวัดความก้าวหน้าหรือผลการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ ได้แก่ ความสามารถของ กศน. อำเภอ ในการนำนโยบายมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับความต้องการของนโยบายเพียงใด กิจกรรมของนโยบายมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพียงใด การกำหนดภารกิจ หรือมาตรฐานในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติงานรวมเพียงใด และ 3) มีความสามารถในการแก้ปัญหาด้านความร่วมมือและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วาด หนูมา (2540) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือคุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีเวลาสัมพันธ์และเอื้ออาทรต่อชุมชน ความตั้งใจจริงในการพัฒนาสถานศึกษาและความซื่อสัตย์ที่ชุมชนได้เห็นจึงทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2532) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิผลของสถานศึกษานั้น การบริหารและบุคลากรเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อสัมฤทธิผลของการศึกษา และดังที่ จันทรานี สงวนนาม (2545: 121) ได้พบว่า ปัจจัยที่ทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผล คือผู้บริหารควรมีคุณลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่และการตัดสินใจ

ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2543: 27) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่มุ่งหวังให้มีการจัดการด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์สูงสุด การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ให้สำเร็จลุล่วงนั้น กระบวนการบริหารจัดว่าเป็นงานสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้กิจกรรมนั้นๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขณะที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 8) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของกระบวนการบริหารเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัดและความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิค วิธี และกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และดังที่ ธีระ รุญเจริญ (2545: 11-12) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษามีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในการบริหาร จึงจะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ ในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยองค์กรปฏิบัติคือ

สถานศึกษา ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดีและผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ทำการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ

โดยสรุป กระบวนการบริหาร จัดเป็นสิ่งที่ผู้บริหารยึดถือความสำเร็จในเป้าหมายโดยใช้กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุมสมาชิกของหน่วยงาน งบประมาณ วัสดุ และการบริหารจัดการ สามารถการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานในหน่วยงาน สร้างความร่วมมือกันวางแผนการจัดการศึกษา ถ่ายทอดนโยบายไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา และสามารถวิเคราะห์งาน มอบหมายงาน และนิเทศ ติดตาม

3.6.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2536: 10) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นการใช้อิทธิพลของบุคคลหรือตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตามเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตามที่กำหนดไว้ หรืออาจสรุปได้ว่าภาวะผู้นำคือรูปแบบของอิทธิพลระหว่างบุคคล (Interpersonal influence) โดยการเป็นผู้นำนั้นเกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจ 3 ประการ คือ พลังอำนาจ อิทธิพล และอำนาจหน้าที่ การเป็นผู้นำนั้นจะเกิดขึ้นต่อเมื่อสมาชิกยอมรับใน ดังที่ นพมาศ ธีรเวคิน (2542: 100) ได้กล่าวว่า ผู้นำสามารถทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายของสิ่งที่หมายเอาไว้ ส่วนความหมายของภาวะผู้นำทางวิชาการนั้น เดวิส และโธมัส (บุญเรือง ศรีเหรัญ. 2542: 58; อ้างอิงจาก David; & Thomas. 1989) สรุปว่า คือผู้นำที่เน้นกิจกรรมการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานในห้องเรียนของครู ดังที่ ลูเนนเบิร์กและออนสไตน์ (Lunenberg; & Ornstein. 1996: 323) กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงโครง สร้างองค์การ ที่ผู้บริหารสร้างให้เกิดภาวะผู้นำที่เน้นการเรียนและการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ผู้บริหารไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด และดังที่ ฮิล (บุญเรือง ศรีเหรัญ. 2542; อ้างอิงจาก Hill. 1996-A) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของความเป็นผู้นำทางวิชาการกับกระบวนการเรียนการสอนมีความสำคัญยิ่งเพราะว่าความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ความเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นลักษณะหนึ่งที่การวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของการศึกษาจะต้องคำนึงถึงเสมอ โดยเฉพาะในการวิจัยเชิงปริมาณที่ต้องการศึกษาคุณลักษณะของสถานศึกษาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน ดังแนวคิดของ ดวงสมร กลิ่นเจริญ (2545: 54) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสำคัญเพราะผู้บริหารที่มีความสามารถในการนำความรู้ทักษะและเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา ย่อมก่อให้เกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียนและสถานศึกษาดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำความรู้ แนวคิด วิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ มาใช้ในการบริหารจัดการ ให้เกิดประโยชน์กับคณะครูและผู้เรียน เช่น การนำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอน การส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการ ฯลฯ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการหลักสูตร

โปรแกรมการเรียนการสอนการร่วมกับสมาคมวิชาชีพ ความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และการมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา

ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2545: 163) ได้กล่าวว่า ทุกๆ ทีมงานต้องการผู้นำ แม้ว่าสมาชิกจะมีความคิดต่อบทบาทของผู้นำต่างกันแต่ในการเริ่มต้นทำงานเป็นทีม หัวหน้าต้องพิจารณาตรวจสอบความเข้มแข็งและอ่อนแอ และหาทางให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดูแลเอาใจใส่ และดึงเอาส่วนดีของทุกคนออกมาและทบทวนตรวจสอบความต้องการที่แตกต่างกันในขั้นตอนต่างๆ ดังที่ รุจิร์ ภู่สาระ และจันทรานี สงวนนาม (2545: 30) ยังได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ชื่อว่าเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้รับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือ เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพตามที่สังคมต้องการ ดังที่ สุวิทย์ บุญช่วย (2534: 76-77, 82) ได้กล่าวว่า การที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสถานศึกษาใดต่ำอาจจะมาจากตัวแปรหลายๆ ประการแต่ตัวแปรที่สำคัญที่สุดคือตัวของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบกิจการทั้งปวงภายในสถานศึกษา นักวิชาการการบริหารการศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่างานวิชาการในสถานศึกษาเป็นงานหลักและเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งวัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั่นเอง โดยสถานศึกษาและผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่แข้งแข็ง มีภาวะผู้นำที่ดีเยี่ยม มีการจัดการสถานศึกษาและองค์การตามภาวะผู้นำ มีทักษะในการเป็นผู้นำทั่วไป เป็นผู้นำของสถานศึกษาในการจัดหาข้อมูล เป็นผู้ดำเนินการหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นผู้นำของสถานศึกษาในการประสานงาน เป็นผู้ควบคุมอยู่เบื้องหลัง กระบวนการของชั้นเรียน ระยะเวลาในการศึกษา/ภาวะผู้นำในการบริหาร ให้คำปรึกษาและควบคุมคุณภาพของครู เป็นผู้นำและช่วยเหลือทีมงานให้ได้รับความสะดวกอย่างมืออาชีพ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995) ดังที่ วิรุพห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ผู้บริหาร กศน.อำเภอ ควรมีความสามารถในการเจรจาต่อรอง ความสามารถในการติดต่อประสานงาน ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย และมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีทักษะทางปัญญา (Conceptual Skill) ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาผู้เรียน กศน. ซึ่งเป็นปัจจัยป้อนที่มีความเสี่ยงสูงที่จะไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียน ที่อาจเกิดจากความไม่พร้อมของตัวผู้เรียนในหลายด้าน ฉะนั้น ผู้บริหาร กศน. ต้องเข้าใจเข้าถึงการทำงาน การให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ เพื่อให้เขาเหล่านั้นพร้อมทำงานอย่างเต็มศักยภาพ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า การทำงานและปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น 2) สร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ขึ้นในสถานศึกษา 3) สื่อสารเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษาในบุคลากรเข้าใจ 4) ปฏิบัติตามแผนให้บรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา 5) ปรับกระบวนการบริหารของสถานศึกษาให้สนับสนุนวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา 6) ร่วมมือกับทุกฝ่ายจัดทำวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษาและนำไปสู่การ

ปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และ 7) ติดตาม ประเมิน และตรวจสอบวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วาด หนูมา (2540) องอาจ นัยพัฒน์ (2544) และจันทรานี สงวนนาม (2545) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับสถานศึกษาควรประกอบด้วยภาวะผู้นำของผู้บริหารซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

ลูเนนเบิร์ก และออนสไตน์ ออนสไตน์ วินเทอร์ และสวีนีย์ (Lunenberg; & Ornstein. 1996: 322-323; citing Levine; & Ornstein. 1989: 81-94; Ornstein. 1990: 28-30; Winter; & Sweeney. 1994: 65-69) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล ซึ่งมาจากผลการวิจัยมากมาย ตั้งแต่ ค.ศ. 1980-1990 ที่อธิบายตรงกันว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งจะพยายามดำเนินการต่อไปนี้

1. การสร้างความคาดหวังให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง แม้ว่าสถานศึกษานั้นจะอยู่ในถิ่นที่ผู้เรียนมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ
2. มีการออกแบบหลักสูตรที่ดี
3. มีการออกแบบโปรแกรมการเรียนการสอนที่ดี
4. มีการนิยามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการอย่างชัดเจน
5. ให้เวลากับการเรียนรู้ของผู้เรียนสูงสุด
6. เน้นเรื่องการอ่านกับทักษะทางคณิตศาสตร์
7. มีโปรแกรมการพัฒนาทีมงานที่ดี
8. เน้นการจัดระเบียบทั้งในห้องเรียนและสถานศึกษาเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอน
9. มีวิธีการตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียน
10. มีการส่งเสริมและให้รางวัลแก่ครูและผู้เรียน
11. เน้นการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองผู้เรียน
12. สร้างบรรยากาศของสถานศึกษาให้เป็นไปในทางบวก

ทรัสตีนักวิชาการแห่งภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทนเนสซี สหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการไว้ 17 ประการคือ (รุจิร์ ภู่สาระ และจันทรานี สงวนนาม. 2545: 30-32; อ้างอิงจาก Trusty. 1986)

1. การส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูได้นำเอาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาไปปฏิบัติ
3. สร้างความเชื่อมั่นว่ากิจกรรมของสถานศึกษาและของห้องเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา
4. สร้างความเชื่อมั่นว่าโครงการทางวิชาการของสถานศึกษาเป็นผลมาจากการวิจัยและการปฏิบัติทางการศึกษา
5. มีการวางแผนร่วมกันกับคณะครูเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ทางวิชาการเพื่อให้บรรลุความต้องการของผู้เรียน
6. ส่งเสริมให้ครูนำโครงการทางวิชาการไปปฏิบัติ

7. ปฏิบัติงานร่วมกับคณะครูในการประเมินผลโครงการทางวิชาการของสถานศึกษา

8. ติดต่อสื่อสารกับคณะครูและผู้เรียนด้วยความคาดหวังที่สูงในด้านมาตรฐานวิชาการ

9. ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางสังคมของผู้เรียน

10. ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างเชาวน์ปัญญาของผู้เรียน

11. มีการจัดสรรเวลาเพื่องานวิชาการร่วมกับคณะครูไว้อย่างชัดเจน

12. ให้ความร่วมมือกับผู้เรียนในการกำหนดระเบียบเพื่อแก้ปัญหาด้านวินัยของผู้เรียน

13. ร่วมมือกับผู้เรียนให้มีการนำระเบียบกฎเกณฑ์มาแก้ไขปัญหาวินัยผู้เรียน

14. ร่วมมือกับคณะครูให้มีการนำระเบียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาแก้ไขปัญหาผู้เรียน

15. มีการปฐมนิเทศคณะครูเกี่ยวกับโครงการของสถานศึกษา

16. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของคณะครูอย่างยุติธรรม

17. การช่วยเหลือครูในการพัฒนาระบบงาน เพื่อให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

ทั้งนี้ การบริหารงานของผู้บริหารส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูผู้สอนและบุคลากรอื่น ๆ อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ จึงจะทำให้การปฏิบัติงานของครูผู้สอนประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ดังที่ เดวิส และโธมัส (กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ. 2536: 58; อ้างอิงจาก Davis; & Thomas. 1989) ได้กล่าวว่า การเป็นผู้นำทางวิชการเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารที่จะเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานในห้องเรียนของครู

โดยสรุป ภาวะผู้นำของผู้บริหาร จัดเป็นพฤติกรรมด้านบุคลิกภาพและการกระทำของผู้บริหารที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วง ยอมรับฟัง เห็นคล้อยตามและยอมปฏิบัติตามคำแนะนำ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ให้คำแนะนำเชิงวิชาการแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้ร่วมงานเข้าใจสถานการณ์และเปลี่ยนความคิดตาม สร้างค่านิยมที่ดีให้เกิดขึ้นกับหน่วยงาน และมุ่งปฏิบัติงานเชิงรุกมองข้างหน้า

3.6.4 ความร่วมมือในการทำงาน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 46-48) ได้ดำเนินการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์การอื่นในลักษณะของเครือข่าย หรือ พันธมิตร หรือหุ้นส่วน โดยมีระดับของความร่วมมือ ดังนี้

1. การประสานงาน (Coordination) หมายถึง วิธีซึ่งคนจำนวนมาก มาร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตกลงกันไว้โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบปฏิบัติด้วยความสามัคคี สมานฉันท์ และมีประสิทธิภาพที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่า การประสานงาน หมายถึง การจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ

ร่วมมือปฏิบัติงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายขององค์กรนั้นอย่างสมานฉันท์และมีประสิทธิภาพ

2. ความร่วมมือ (Cooperation) หมายถึง ความเต็มใจของแต่ละคนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งตามเป้าหมายขององค์การหรือหน่วยงานความร่วมมือจะเป็นการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็น “เจ้าของหรือเจ้าภาพ” งานหรือกิจกรรมนั้นๆ แล้วขอให้ฝ่ายอื่นเข้ามาร่วม มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้งๆไป ไม่มุ่งความต่อเนื่องและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่มุ่งจะให้กิจกรรมนั้นๆ แล้วเสร็จตามความต้องการของฝ่ายเจ้าของงานความร่วมมือเป็นการช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ แม้จะไม่มีหน้าที่โดยตรง อาจจะทำเรื่องเดียวกันในเวลาเดียวกันหรือต่างเวลาก็ได้แม้กระทั่งอาจให้ความร่วมมือทำบางเรื่องบางเวลา

3. การทำงานร่วมกัน (Collaboration) หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือองค์กรตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไป มาทำงานร่วมกันมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม และรับรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตามโครงสร้างที่มีอยู่ในองค์กร รวมทั้งเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ปฏิบัติงานต่างก็เกิดความพอใจในการทำงานนั้น

4. การทำงานร่วมกัน (Participation) หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนของหน่วยงานหรือองค์กร มาร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต(Dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอมีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมดำเนินการการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด

ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอ ควรกำหนดกรอบความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายให้ชัดเจน โดยมีเป้าหมายความร่วมมือกันในทุกกิจกรรม รวมถึงการมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเดียวกันคือการส่งเสริมให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จในการศึกษา ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือในการทำงานควรร่วมมือกันการวางแผนในงานแล้ว จำเป็นต้องมีการยอมรับบทบาทหน้าที่ ยอมรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอของกันและกันด้วย และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า ครูควรเปิดโอกาสให้กับบุคลากรดำเนินการตามแนวคิดของบุคลากรเอง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าต้องอนุญาตให้บุคลากรสามารถทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจ ในฐานะที่ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำ ผู้บริหารต้องคอยเฝ้าดูและแนะนำความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรให้อยู่ในกรอบที่ถูกต้อง สนับสนุนบุคลากร พร้อมกับพูดคุยถึงวิธีการที่ชัดเจนในการลงมือปฏิบัติตามแนวคิด และคอยดูแลบุคลากรให้อยู่ภายในขอบเขตของแผนปฏิบัติการที่ตกลงกันไว้ อีกทั้ง สถานศึกษาและผู้บริหารต้อง

วางแผนความร่วมมือ มีการประชุมและการให้คำปรึกษา มีเนื้อหาของการทำงานร่วมกัน มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของการทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์ของชั้นเรียน องค์กร และการจัดการ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วาด หนูมา (2540) และจันทรานี สงวนนาม (2545) พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับสถานศึกษาควรประกอบด้วยความร่วมมือในการทำงานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของประสิทธิผลของสถานศึกษา

ไอเซงค์และคณะ (Eysenck; et al. 1972: 220) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือในการทำงานไว้ดังนี้ 1) ระเบียบวิธีการกระทำกิจกรรมของบุคคลที่กระทำร่วมกับผู้อื่น เช่น การทำงานร่วมกัน การปฏิบัติงานกลุ่มในการบำบัดรักษาทางจิต การทำงานเป็นทีม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้อาศัยการจัดระบบการรวมกลุ่ม และความเป็นผู้นำ 2) ความพร้อมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือการตอบสนอง ในการให้คำปรึกษาแนะแนวทุกสังคมจะประกอบไปด้วยกลุ่มหลายประเภทแตกต่างกัน กลุ่มมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลแต่ละคน และแต่ละบุคคลก็มีส่วนช่วยในการจัดสร้าง ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกลุ่ม คนทุกคนต่างก็เป็นสมาชิกของสังคม มากกว่า 1 กลุ่มขึ้นไป สอดคล้องกับ เมย์และดูบ (Gerald. 1975: 5; citing May; & Doob. 1937) กล่าวว่า ความร่วมมือ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลอย่างน้อยสองคนที่มุ่งตรงไปยังจุดมุ่งหมายทางสังคมเดียวกันและในที่สุดสมาชิกทุกคนสามารถได้รับรางวัลในสิ่งที่เขาควรจะได้รับ ดังที่ มาร์เวลและคนอื่นๆ (Marwell; et al. 1975: 5) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือ คือ สถานการณ์ซึ่งเป็นพฤติกรรมร่วมกันของคน 2 คน หรือมากกว่า ที่แต่ละบุคคลต้องการแรงเสริมทางบวก และขจัดแรงเสริมทางลบ ความร่วมมือเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 2 ประการ 1) แต่ละคนต้องรู้จักแยกแยะการแสดงออกของคนอื่น 2) แต่ละคนต้องได้รับการเสริมแรงในแบบของการร่วมมือกัน ซึ่งเขามีส่วนร่วมอยู่ และการร่วมมือไม่ใช่พฤติกรรมที่ปกติธรรมดา และไม่ใช่รูปแบบของพฤติกรรมพิเศษแต่เป็นชุดความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของพฤติกรรมที่ตามมามากกว่า โดยมีรากฐานจาก 5 สิ่งด้วยกัน คือ 1) เป้าหมายของพฤติกรรม 2) รางวัลตอบแทนสำหรับแต่ละคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) การกระจายความรับผิดชอบ 4) ความพร้อมเพียงกัน และ 5) ความเท่าเทียมกันในสังคม

ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2558: 7-8) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการทำงานมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมกับตัวแปรประสิทธิภาพการบริหาร หลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกขององค์การในฐานะที่เป็นทรัพยากรสำคัญและควรค่าแก่การดูแลรักษา และเปิดโอกาสให้สมาชิกขององค์การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการองค์การ การให้บุคคลมีส่วนร่วมนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่างๆ และการที่บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพัน ต่อกิจกรรมและต่อองค์การในที่สุด การมีส่วนร่วมอาจจะมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ ในเรื่องต่างๆ ในกระบวนการบริหาร ส่วนความหมายของความร่วมมือจะเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาด้วย อีกทั้ง พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2557: 143) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือเป็นพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อมุ่งสู่

เป้าหมายร่วมกัน ความร่วมมือจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร ฉะนั้น การบริหารสถานศึกษาในรูปแบบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมเป็นการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สร้างคุณค่าทางสังคม โดยต้องพยายามตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องเข้าใจมุมมองของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินกิจกรรมหรือบริการของสถานศึกษา เพื่อจะกำหนดรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมสูงสุด ดังที่ สลาวิน (Slavin. 1983: 3-5) ได้ให้ความหมายของความร่วมมือไว้ว่า ความร่วมมือ หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สามารถที่จะทำงานร่วมกัน มีการสื่อสาร กระตุ้น หรือขอร้อง ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกัน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย และดังที่ ลินเกรน (นิศากร พ่วงมหา. 2536: 65; อ้างอิงจาก Lindgren. 1975) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือกันเป็นเรื่องของการมีเป้าหมายพึ่งพาซึ่งกันและกัน การทำงานด้วยกันเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต่างก็ยอมรับกันอยู่แล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายของผู้ร่วมมือกัน ไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนกัน แต่การที่ต่างคนต่างดำเนินการไปสู่จุดหมายจะมีผลให้ทุกคนที่อยู่ในกระบวนการนั้นได้รับความพอใจหรือแต่ละคนในกลุ่มของความร่วมมือนั้นจะสามารถบรรลุเป้าหมายของแต่ละคน และลินเกรนและฮาร์เวย์ (Lindgren; & Harvey. 1981: 433) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือหมายถึงการกระทำร่วมกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ดังที่ นิศากร พ่วงมหา (2536: 66) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือ หมายถึง การที่บุคคลมีส่วนร่วมและช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของกลุ่ม หรือหมู่คณะ รวมทั้งให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ อันจะช่วยให้การดำเนินการของกลุ่มบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยความร่วมมือ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ความร่วมมือแบบปฐมภูมิ คือความร่วมมือกันในระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เช่น ในครอบครัวในวงญาติ 2) ความร่วมมือแบบทุติยภูมิ คือความร่วมมือกัน ของคนที่ห่างกันเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน เช่น ผู้ที่ทำงานด้วยกัน นายจ้างกับลูกจ้าง และ 3) ความร่วมมือแบบตติยภูมิ คือความร่วมมือของคนที่มีทัศนคติ วัตถุประสงค์ต่างกัน แต่เป้าหมายบางอย่างไม่ขัดกัน สำหรับปัจจัยที่จะทำให้เกิดความร่วมมือได้ง่ายถ้าสถานการณ์อำนวย ได้แก่ 1) สถานการณ์ที่ทำให้เกิดอันตรายแก่คนส่วนใหญ่หรือทำให้คนส่วนใหญ่เสียประโยชน์จะทำให้คนในกลุ่มหันมาร่วมมือกันมากขึ้น 2) บุคลิกภาพของสมาชิกในกลุ่ม ได้มีการศึกษาเรื่องนี้ พบว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพเผด็จการมักเป็นผู้ที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับใคร สมาชิกกลุ่มเหล่านั้นจึงมักไม่ค่อยมีความร่วมมือกัน และ3) กลุ่มที่มีสมาชิกมีความคุ้นเคยกันหรือมีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน กลุ่มเหล่านี้จะมีการร่วมมือกันดี

โดยสรุป ความร่วมมือในการทำงาน เป็นกระบวนการทำงานที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทำงานร่วมกัน ใช้ความรู้และทักษะต่างๆ ในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และพัฒนากิจกรรม จัดอำนวยความสะดวกเพื่อเอื้อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง ส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อการปฏิบัติงานให้คำแนะนำ ชมเชย และแลกปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง

3.6.5 ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 14) ได้ส่งเสริมให้จัดหลักสูตรของการศึกษาผู้ใหญ่โดยนำแนวคิดเรื่อง “คิดเป็น” และนำมาเป็นเป้าหมายสำคัญในการให้บริการการศึกษาผู้ใหญ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา โดยในหลักสูตรให้เน้นการวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาคำตอบหรือทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา คิดอย่างรอบคอบโดยอาศัยข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม สิ่งแวดล้อมและข้อมูลทางวิชาการประกอบการตัดสินใจ แก้ปัญหาหรือหาทางเลือกเพื่อนำไปปฏิบัติ และรู้จักคิดเพื่อแก้ปัญหา ด้วยการกระทำการอย่างเหมาะสมและพอดี ทั้งนี้สถานศึกษาต้องวางแผนหลักสูตรและการพัฒนา มีแนวทางในการจัดทำหลักสูตรตามลำดับความสำคัญ มีการเลือกระเบียบวิธีแนวทาง และตำรา มีความพึงพอใจในหลักสูตร โดยมีการวางแผนเพื่อสร้างเป็นโปรแกรมที่ต่อเนื่องกัน จนทำสำเร็จตามโครงสร้างของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ชีรีนส์ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Scheerens. 1992; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001) ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอควรต้องกำหนดครูผู้สอนที่สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร มีการจัดทำแผนการเรียนการสอนตามหลักสูตร การดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร และมีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรของ กศน. ควรมีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ เพื่อดูสภาพปัญหาและอุปสรรคและนำมาแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ มีการสร้างระบบ มอบหมายความรับผิดชอบต่อจากการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า สถานศึกษาที่จะนำหลักสูตรการศึกษานอกระบบไปใช้ควรดำเนินการ ประกอบด้วย 1) วางแผน สถานศึกษาชี้แจง สร้างความเข้าใจให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน โดยสำรวจกลุ่มเป้าหมาย ภาคีเครือข่ายที่จะร่วมจัดการศึกษา วางแผนเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ หลักสูตร เอกสาร สื่อ อุปกรณ์ทางการศึกษา และขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา 2) อบรมครู 3) ประชาสัมพันธ์ 4) ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย 5) รับสมัครและขึ้นทะเบียนผู้เรียน 6) แนะแนวการเรียน 7) เทียบโอน 8) วางแผนการเรียน 9) ลงทะเบียนเรียน 10) จัดการเรียนรู้ตามแผนการเรียน 11) วัดและประเมินผลการเรียน และ 12) จบหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532) และจันทรานี สงวนนาม (2545) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีประสิทธิผลในระดับห้องเรียนควรประกอบด้วยเนื้อหาของหลักสูตรและแผนปฏิบัติการ

ทั้งนี้ ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรที่เหมาะสมนั้นควรประกอบด้วย การมีหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ดีให้เหมาะสมตามความเป็นจริงต่อผู้เรียนทุกคน โดยคุณลักษณะของหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ดีสุด (Best Practice) เป็นการเลือกแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดของหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อนำมาใช้ในการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยครูมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการประยุกต์ใช้และการตัดสินใจ ในขั้นแรก

มีเป้าหมายของประสิทธิผลของหลักสูตร คือการที่ผู้เรียนนั้นมีทักษะความรู้ที่ต่อเนื่อง รู้ว่าควรจะเรียนอย่างไร และต้องทำอะไรเมื่อต้องเรียน ทอมลินสัน (National Research Council. 2000; Citing Tomlinson. 2005: 161-162) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ 8 ประการ ได้แก่

1. เน้นไปที่องค์ประกอบที่เป็นจริง แนวคิด หลักการ ทักษะ และทัศนคติของมืออาชีพความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อผู้เรียน

2. ให้โอกาสผู้เรียนในการทำความเข้าใจข้อมูล แนวคิด หลักการ ทักษะในการปฏิบัติอย่างลึกซึ้งและชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนเข้าใจการเรียนว่าที่ไหน อย่างไร ทำไมต้องใช้วิธีการเรียนแบบนี้

3. ผู้เรียนสามารถจัดการกับอารมณ์และกระบวนการเรียนรู้ เพื่ออยู่ในภาวะกดดันหรือไม่พอใจผู้เรียนต้องรู้ว่าจะต้องเรียนอะไรและเรียนอย่างไร

4. เมื่อผู้เรียนต้องเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีแนวทางในการเรียนรู้ต่างกัน มีทัศนคติต่างกัน มีความสนใจต่างกัน

5. เน้นไปที่การผลิต การโอนย้าย การรับสมัคร การแก้ปัญหาในการเรียน ต้นตอของประเด็นปัญหา

6. การแนะนำผู้เรียนให้พัฒนาความสามารถในการคิดและการตระหนักถึงความสามารถในการคิดของตัวผู้เรียนเอง

7. ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่หลากหลายของผู้เรียน ประกอบด้วย เพศ วัฒนธรรม สถานะทางเศรษฐกิจ และความหวัง

8. ดูแลและสนับสนุนผู้เรียนให้พัฒนาทักษะ เครื่องมือ ทัศนคติ และกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ

ทอมลินสัน (Stephen Levy. 1996; Cinting Tomlinson. 2005: 162) ได้กล่าวว่า คุณภาพของหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. หัวข้อ : มีการควบคุมมาตรฐาน แนะนำหลักสูตร และตำรา

2. เน้น “หัวข้อคนที่มีความสามารถพิเศษ” ความพิเศษของหัวข้อนี้คืออะไร จะใช้เวลาอย่างไรให้คุ้มค่า ทำอย่างไรให้จุดมุ่งหมายเกิดขึ้นได้จริง

3. การให้ตัวอย่างประกอบ: รวบรวมตัวอย่างหัวข้อของคนที่มีความสามารถพิเศษ ทำแนวทางสรุปกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

4. ประสบการณ์: ยกตัวอย่างชีวิตจริง เอาผู้เรียนเพื่อนำมาเชื่อมโยงทำให้เป็นข้อสรุป ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการศึกษาคนที่มีความสามารถพิเศษ ถ้าผู้เรียนไม่ประสบการณ์เหล่านี้ ครูจะต้องสร้างกรณีตัวอย่างขึ้น

5. คำถาม: กำหนดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เป็นสิ่งสำคัญในการเชื่อมโยงหัวข้อกับโลกภายนอก

6. เรื่องราว: การกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์หรือศิลปะศาสตร์ ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจเรื่องราวตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ

7. กิจกรรม: ความพยายามและลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนในการเชื่อมโยงความคิด

8. ทักษะและลักษณะนิสัย: วางแผนการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้ทำตามและอำนวยความสะดวก ผู้เรียน ให้เกิดทักษะ ได้ทำในสิ่งที่ถูกกับลักษณะนิสัยของผู้เรียน

9. การผลิต: ให้โอกาสให้ผู้เรียน ได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

10. การประเมินผล: ให้โอกาสทั้งครู และผู้เรียน ในการเรียนรู้ทำความเข้าใจในทักษะและลักษณะนิสัยของคนที่มีความสามารถพิเศษ

โดยความสามารถของผู้เรียนจะพัฒนาขึ้นได้ต้องเกิดจากการมีหลักสูตรที่มีคุณภาพสูง ซึ่งมีผลกระทบทั้งระดับการกระตุ้น การให้โอกาสให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนให้การเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจตามความชอบและเป็นข้อตกลงในขอบเขตของการเรียนของผู้เรียน ทอมลินสัน (Csikszentmihalyi, Rathunde; & Reis. 1997; Tomlinson. 1998; Citing Tomlinson. 2005: 161-162) และหลักสูตรและการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่กระตุ้น ผู้เรียน ให้เรียนรู้ตามความชอบ และความสนใจ ตามบุคลิกลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน โดยการกำหนดกิจกรรม แนวคิด ปัญหา ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล การพัฒนาระดับทักษะ ผลสะท้อนกลับ ทัศนคติ ลักษณะนิสัยที่จำเป็นในการเรียนรู้ ทอมลินสัน (Bloom. 1985; Renzulli; & Reis 1997; Tomlinson. 1998; Citing Tomlinson. 2005: 165) ดังที่ มาเรียม นิลพันธุ์ (2543: ออนไลน์) ได้กล่าวว่า การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรจะดำเนินการเมื่อคณะกรรมการร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จะต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเพื่อศึกษาความเป็นไปได้พร้อมทั้ง ปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริงการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรทำได้หลายวิธี เช่น ใช้วิธีการประชุมสัมมนา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นตรวจสอบ นอกจากวิธีตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) การทดลองใช้หลักสูตรนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร รวมทั้งมีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรแต่ละระยะอย่างมีระบบ เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาสังเคราะห์สำหรับการปรับแก้ก่อนจะนำไปใช้ต่อไป

สงัด อุทรานันท์ (2532: 263-271) ได้กล่าวว่า การตรวจสอบหรือทบทวนหลักสูตรเพื่อต้องการทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้น มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อศึกษาหาวิธีการที่จะนาหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร รวมทั้งศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรและบริบททางสังคมอื่นๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรการตรวจสอบลักษณะหลักสูตรเพื่อดูความชัดเจนของหลักสูตร ซึ่งได้แก่ ความกระจ่างของคำชี้แจงคำอธิบายสาระสำคัญ คำแนะนาปฏิบัติต่างๆของหลักสูตร นอกจากนั้นจะดูความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์การเรียน เนื้อ หาสาระ กิจกรรมประสบการณ์เรียนและการประเมินผลมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจริงหรือไม่ รวมทั้งความความหวังของสังคมได้สะท้อนเข้ามาอยู่ในส่วนใดของตัวหลักสูตร ความซับซ้อนของเนื้อหาสาระมีมากน้อยเพียงใด สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ รายละเอียดต่างๆที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรนั้นสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงตรงกับความ

ต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งบุคลากรและสิ่งอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน ผู้บริหาร งบประมาณ การบริการสนับสนุนการใช้หลักสูตรได้ตามประสงค์ ทั้งนี้ หลักสูตรต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่มีความสอดคล้องและมีความสัมพันธ์กัน ดังที่ เคอร์ (Kerr. 1976: 16-17) ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ 3) ประสบการณ์การเรียน และ 4) การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทาบา (Taba. 1962: 422-423) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ 2) เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา 3) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) วิธีการประเมินผล

โดยสรุป ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร เป็นความสามารถในการบริหารและจัดการหลักสูตร กศน. ส่งเสริมให้ครูเข้าใจในหลักการ จุดหมาย สาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ส่งเสริมการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ตามกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน จัดให้ผู้เรียนและครูเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

3.6.6 การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 22) ได้ส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน/ผู้รับบริการทางการศึกษาว่า การดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียน/ผู้รับบริการมีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่กำหนด การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการบริหารจัดการ การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้นๆ ในการประกันคุณภาพภายนอก มีการประเมินผลและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นคุณภาพการศึกษาผลการจัดการศึกษาที่บุคคลทุกระดับหน่วยงาน และทุกฝ่ายร่วมกับชุมชนจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่างๆ อย่างครบถ้วน ตามความคาดหวังของหลักสูตร ดังที่ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาและผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการประเมินสมรรถนะที่จะเป็นของสถานศึกษาและมีการประเมินผล (ขอบเขต, สถานศึกษา, ระดับชั้น) บทบาทและภาระหน้าที่ มีกระบวนการติดตามผู้เรียน มีกระบวนการประเมินของสถานศึกษาและใช้ผลการประเมินให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอ ควรเน้นการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา และควรให้

ความสำคัญกับคุณภาพครูผู้สอน การนิเทศภายในและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยกำหนดตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญชัดเจนและเชื่อมโยงกันทุกด้าน ดังที่ บุญชู ชลัษเฐียร (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า การประเมินคุณภาพควรกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน บ่งชี้ถึงระดับความคาดหวัง และกำหนดถึงผู้ที่จะประเมินอย่างชัดเจนจึงจะประสบผลสำเร็จ และดังที่ รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (สัมภาษณ์. 2557) กล่าวว่า การประเมินคุณภาพสถานศึกษา ของ กศน.อำเภอ ควรมีจุดแข็ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

แม็คเดอร์มอตต์ (McDermott. 2004: 16) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ของการประเมินศักยภาพไว้ 3 ประการดังนี้ 1) การมีเป้าหมายและผู้รับผิดชอบ หมายถึง การที่องค์กรกำหนดเป้าหมายของการดำเนินงาน และกำหนดผู้รับผิดชอบในภาระหน้าที่ต่าง ๆ หรือไม่ 2) การจัดโครงสร้างหน้าที่องค์กรเพื่อการดำเนินงาน หมายถึง การที่องค์กรมีทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และเทคโนโลยี รวมไปถึงการจัดโครงสร้างองค์กร และกระบวนการทำงานที่สามารถสนับสนุนการใช้ทรัพยากรทั้ง 3 อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) การรับรู้หรือความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องว่าองคืกรดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายหรือยัง และการจัดทรัพยากรขององค์กรเพียงพอหรือไม่ นอกจากนี้ แม็คเดอร์มอตต์ (McDermott. 2004: 16) ยังมีการประเมินศักยภาพภาระงานของสถานศึกษา 10 ด้าน ประกอบด้วย

1) การพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้
2) การพัฒนาระบบการประเมินผู้เรียน
3) การพัฒนาระบบการตรวจสอบการทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้
4) การสนับสนุนการจัดการศึกษา
5) การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ
6) การเก็บข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาการศึกษา
7) การพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา
8) การเตรียมความพร้อมทางการเรียนของผู้เรียน
9) การส่งเสริมให้สถานศึกษามีธรรมนูญโรงเรียน
10) การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอและเป็นธรรม

ประกอบกับ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554: 1-3) ได้กำหนดถึงความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาที่ต้องมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำรายงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นประจำทุกปีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก

ระยะ 5 ปี ดังนั้น หน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา ตลอดจนสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง เพื่อสนองตอบต่อ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ โดยสถานศึกษาต้องเตรียมตัวที่จะรองรับการประเมิน หลักการในการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ สมศ. กำหนดไว้ 5 ประการ

1) เป็นการประเมินเพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสิน การจับผิด หรือการให้คุณให้โทษ

2) ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

3) มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษาของชาติ โดยให้มีเอกภาพเชิงนโยบาย แต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ ที่สถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน

4) มุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับและควบคุม

5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

โดยสรุป การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา เป็นกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และตัดสินคุณค่าของสถานศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด และนำไปสู่การประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้นใน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย 2) กระบวนการบริหาร 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 4) ความร่วมมือในการทำงาน 5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และ 6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์พหุระดับ

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์พหุระดับ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงยิ่งขึ้น จึงนำเสนอแนวคิดการวิเคราะห์พหุระดับ ดังนี้

4.1 ความเป็นมาของการวิเคราะห์พหุระดับ

ความเป็นมาของการวิเคราะห์พหุระดับในวงการศึกษา นับตั้งแต่มีการวิจัยเรื่องความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา (The Equality of Educational Opportunity) โดย James Coleman และคณะในปี ค.ศ. 1966 เป็นต้นมานักวิจัยทางการศึกษานิยมทำวิจัยกับข้อมูลหลายระดับหรือข้อมูลระดับลดหลั่นมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยทางการศึกษามีการพัฒนารูปแบบการวิจัยตามแนวจิตมิติ (Psychometric) ซึ่งตอบปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียนหรือผู้เรียนโดยมีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนตามหลักการวิจัยเชิงทดลองมาเป็นการวิจัยตามแนวเศรษฐศาสตร์ (Econometric) ซึ่งเน้นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้ข้อมูลที่เป็นจริงตามสภาพธรรมชาติ ผสมผสานกับการวิจัยตามแนวสังคมวิทยา โดยเน้นการเปรียบเทียบ และใช้ข้อมูลหลายระดับตามสภาพสังคมและชุมชน (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2535: 24) พัฒนาการของรูปแบบการวิจัยดังกล่าว นับเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเทคนิควิธีวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับในระยะต่อมา ซึ่งการวิจัยทางการศึกษาโดยส่วนใหญ่นั้น มักเกี่ยวข้องกับข้อมูลหลายระดับ ทั้งนี้เป็นเพราะโครงสร้างและธรรมชาติของข้อมูลทางการศึกษา จะมีลักษณะลดหลั่นเป็นระดับ (Hierarchy) โดยข้อมูลซึ่งเป็นค่าสังเกต (Observation) นี้ มีโครงสร้างที่เกี่ยวพันกันในลักษณะเป็นลำดับขั้น กล่าวคือ นอกเหนือจากค่าสังเกตจะได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระแล้ว อาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยที่อยู่ในระดับอื่นๆ ร่วมด้วย การวิจัยทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลหลายระดับดังกล่าว ถ้าผู้วิจัยละเลยและไม่ให้ความสนใจต่อโครงสร้างของระดับข้อมูล ผลการวิจัยจะบิดเบือนจากความเป็นจริง เช่น การศึกษาอิทธิพลของบรรยากาศในการสอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากทำการวิเคราะห์แบบระดับเดียว โดยยึดผู้เรียนหรือชั้นเรียนเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ คือ การปรับตัวแปรต่างระดับให้เป็นข้อมูลลักษณะระดับเดียวกัน แล้วศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) จะทำให้ผลที่ได้ เกิดความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2532: 2-3)

ในปี ค.ศ. 1976 ได้มีการประชุมเกี่ยวกับปัญหาของการวิจัยทางการศึกษา นักวิจัยทางการศึกษาที่เข้าร่วมกันนำเสนอเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของการวิเคราะห์ต่างระดับและความเหมาะสมของหน่วยวิเคราะห์ ครอนบาค (สำราญ มีแจ้ง. 2544: 229; อ้างอิงจาก Cronbach. 1976) เป็นบุคคลหนึ่งที่ได้นำเสนอผลงานวิจัยเรื่องการวิจัยระดับห้องเรียนและระดับสถานศึกษา ซึ่งกำหนดรูปแบบของปัญหาและการวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นว่า การศึกษาในเรื่องอิทธิพลของตัวแปรในระบบการศึกษา มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในแนวทางที่คลุมเครือ อีกทั้งวิธีการศึกษาที่ใช้กันอยู่ได้ก่อให้เกิดข้อสรุปที่ผิดพลาดหลายประการ ที่สำคัญคือ ความผิดพลาดในการตีความจากการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในภาพรวมด้วยระเบียบวิธีวิเคราะห์

แบบดั้งเดิมจากความผิดพลาด ดังกล่าว ครอนบาคได้คิดแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแบ่งอิทธิพลของตัวแปรทางการศึกษาออกเป็นอิทธิพลภายในกลุ่ม และอิทธิพลระหว่างกลุ่มที่สนใจศึกษา ต่อมาได้มีนักวิชาการหลายท่านพยายามศึกษาต่อ จากแนวคิดของครอนบาค ที่แสดงถึงความแตกต่างกัน (Heterogeneity) ภายในกลุ่มของข้อมูลทางการศึกษา และได้นำเสนอเทคนิควิธีวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับ เรียกว่าเทคนิคการใช้ความชันเป็นผลลัพธ์หรือเป็นตัวแปรตาม (Stop as Outcome) ซึ่งเป็นเทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ในโมเดลการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับแบบกำลังสองน้อยที่สุดแบ่งสองสมการ (OLS Separate Equation Approach) ต่อมาเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย มีนักวิจัยทางการศึกษาต่างก็เสนอเทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ตลอดจนมีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับขึ้น อาทิเช่น โกลด์สเตน (Goldstein. 1995) ไบรค์และราวเดนบุช (Bryk; & Raudenbush. 1996) มีวิธีการประมาณค่าที่สำคัญ เช่น วิธีการวิเคราะห์ประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวน (Analysis of Variance Component Estimation) วิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (MaximumLikelihood) และวิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์ของเบย์ส (Bayesian Estimation) เป็นต้น

การวิเคราะห์พหุระดับจึงจัดเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่แยกความแปรปรวนที่มีอยู่ในตัวแปรตามให้เป็นไปตามโครงสร้างหรือธรรมชาติของข้อมูล มอร์ริส (Morris. 1995: 64) โดยการวิเคราะห์พหุระดับนั้นเป็นเทคนิควิธีทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัวแปรอิสระหลายตัว และตัวแปรอิสระเหล่านั้นสามารถจัดเป็นระดับ ได้อย่างน้อย 2 ระดับขึ้นไป โดยที่ตัวแปรระดับเดียวกันต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และได้รับผลร่วมกันจากตัวแปรระดับอื่นๆ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2535: 4) ซึ่งการวิเคราะห์พหุระดับเป็นแนวคิดใหม่ที่จัดข้อมูลเป็นระดับอย่างน้อย 2 ระดับขึ้นไป ตามลักษณะโครงสร้างของข้อมูล แล้วสร้างสมการอธิบายตัวแปรตามด้วยตัวแปรต้นในแต่ละระดับ ให้มีความเกี่ยวเนื่องกัน ทั้งนี้หากการอธิบายตัวแปรตามด้วยตัวแปรต้น สร้างมาจากสมการพยากรณ์ (Regression equation) เรียกการวิเคราะห์นี้ว่า การวิเคราะห์พหุระดับด้วยสมการพยากรณ์ แต่ถ้าการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับที่เป็นเชิงสาเหตุของตัวแปรต้นที่มีต่อตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในรูปแบบเส้นทาง (Path model) เรียกว่า การวิเคราะห์พหุระดับของ Path model (สำเริง บุญเรืองรัตน์. 2540: 27) สำหรับในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์พหุระดับในลักษณะของการวิเคราะห์ถดถอย ที่สรุปได้ว่าเป็นเทคนิควิธีทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัวแปรอิสระหลายตัวและตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถแบ่งเป็นระดับได้อย่างน้อย 2 ระดับขึ้นไป โดยตัวแปรระดับเดียวกันต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และได้รับผลร่วมกันจากตัวแปรระดับอื่น ๆ

4.2 ความหมายของการวิเคราะห์พหุระดับ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์พหุระดับไว้ดังนี้

มอร์ริส (ราชันย์ บุญธิมา. 2542: 19; อ้างอิงจาก Morris. 1995) ได้ให้ความหมายว่า การวิเคราะห์พหุระดับเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่แยกความแปรปรวนที่มีอยู่ในตัวแปรตามให้เป็นไปตามโครงสร้างหรือธรรมชาติของข้อมูล

ศิริชัย กาญจนวาสี (2535: 10) ให้ความหมายว่า การวิเคราะห์พหุระดับเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ที่นักสถิติได้พัฒนาขึ้น เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่มีหลายระดับสอดแทรกเป็นระดับลดหลั่น (Hierarchical nested data)

ราชันย์ บุญธิมา (2542: 20) กล่าวว่า การวิเคราะห์พหุระดับของการวิเคราะห์การถดถอย หมายถึง เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลที่สามารถจัดเป็นระดับได้อย่างน้อย 2 ระดับขึ้นไป ด้วยการสร้างสมการถดถอย หรือสมการพยากรณ์ แล้ววิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรต้น ที่มีต่อตัวแปรตามในแต่ละระดับของข้อมูลที่เกี่ยวเนื่องกัน ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้นั้นเรียกว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอย

สำราญ มีแจ้ง (2544: 228) กล่าวว่า การวิเคราะห์พหุระดับ หมายถึง เทคนิควิธีการทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรเป็นระดับลดหลั่นกันอย่างน้อย 2 ระดับต่อตัวแปรตามซึ่งอยู่ในโมเดลการวัดซ้ำ โดยตัวแปรอิสระระดับบุคคลจะมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามผ่านตัวแปรอิสระที่อยู่ในโมเดลการวัดซ้ำและตัวแปรอิสระระดับเดียวกันจะมีปฏิสัมพันธ์ภายในด้วยกัน

โดยสรุป การวิเคราะห์พหุระดับ เป็นเทคนิควิธีทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัวแปรอิสระหลายตัว และตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถแบ่งเป็นระดับได้อย่างน้อย 2 ระดับขึ้นไป โดยตัวแปรระดับเดียวกันต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และได้รับผลร่วมกันจากตัวแปรระดับอื่นๆ

4.3 วัตถุประสงค์และหลักการของการวิเคราะห์พหุระดับ

การวิเคราะห์พหุระดับมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายและหาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีอยู่ในระดับเดียวกัน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีอยู่ต่างระดับกัน ซึ่งให้ผลการวิเคราะห์มีความเที่ยงตรงสูง และมีความคลาดเคลื่อนต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวไว้ ไบรค์และราวเดนบุช (Bryk; & Raudenbush. 1996: 5) กล่าวว่า การวิเคราะห์พหุระดับมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ สรุปได้ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อแบ่งความแปรปรวน (Variance) และความแปรปรวนร่วม (Covariance) ออกตามระดับของข้อมูล

2. เพื่อคำนวณค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรที่อยู่ในระดับเดียวกันและที่อยู่ต่างระดับกัน

มอร์ริส (Morris. 1995: 191) กล่าวว่า การวิเคราะห์พหุระดับมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของค่าพารามิเตอร์ (Parameter) ของตัวแปรที่จัดกลุ่มกัน

เป็นโครงสร้างของตัวแปรที่มีตั้งแต่ 2 ระดับขึ้นไป 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของค่าความสัมพันธ์ของค่าพารามิเตอร์ของตัวแปรในแต่ละบุคคล

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2538: 24) กล่าวว่า การวิเคราะห์พหุระดับ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลง (Change) หรือพัฒนาการ หรือการเจริญเติบโต (Growth) ในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

2. เพื่อประมาณค่า ส่วนประกอบความแปรปรวนของตัวแปรแต่ละตัวแปรว่า ความแปรปรวนของตัวแปรในแต่ละระดับ มีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์เพื่อศึกษาความเสมอภาคในการจัดการศึกษา

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต้นที่มีผลต่อตัวแปรตามในแต่ละระดับ

4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต้นที่มีต่อตัวแปรตาม ในระดับหน่วยการวัดที่เล็กที่สุด และศึกษาว่าอิทธิพลจากความแตกต่างแต่ละระดับ มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามอย่างไร

การวิเคราะห์พหุระดับ อาศัยหลักการที่สำคัญ ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2532: 4)

1. โครงสร้างของตามลำดับชั้นของข้อมูลที่ถูกนำมาพิจารณา เพื่อให้ความสำคัญต่อข้อมูลต่างระดับ โดยการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่อยู่ในระดับเดียวกัน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่อยู่ต่างระดับ

2. หลักการของตัวแปรสุ่ม ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยถือว่าตัวแปรเกี่ยวกับชั้นเรียนหรือสถานศึกษา น่าจะมีอิทธิพลที่แตกต่างกันต่อตัวแปรระดับผู้เรียน

3. เลือกใช้สถิติวิเคราะห์ที่เหมาะสม ในการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย โดยใช้หลักการของการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นไปได้สูงสุดของค่าสัมประสิทธิ์และทฤษฎีของเบย์ ซึ่งจะทำให้ผลการวิเคราะห์มีความเที่ยงตรงสูง และมีความคลาดเคลื่อนต่ำ

โดยสรุป การวิเคราะห์พหุระดับ มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบาย และหาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีอยู่ในระดับเดียวกัน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีอยู่ต่างระดับกัน ซึ่งให้ผลการวิเคราะห์ที่มีความเที่ยงตรงสูง และมีความคลาดเคลื่อนต่ำ

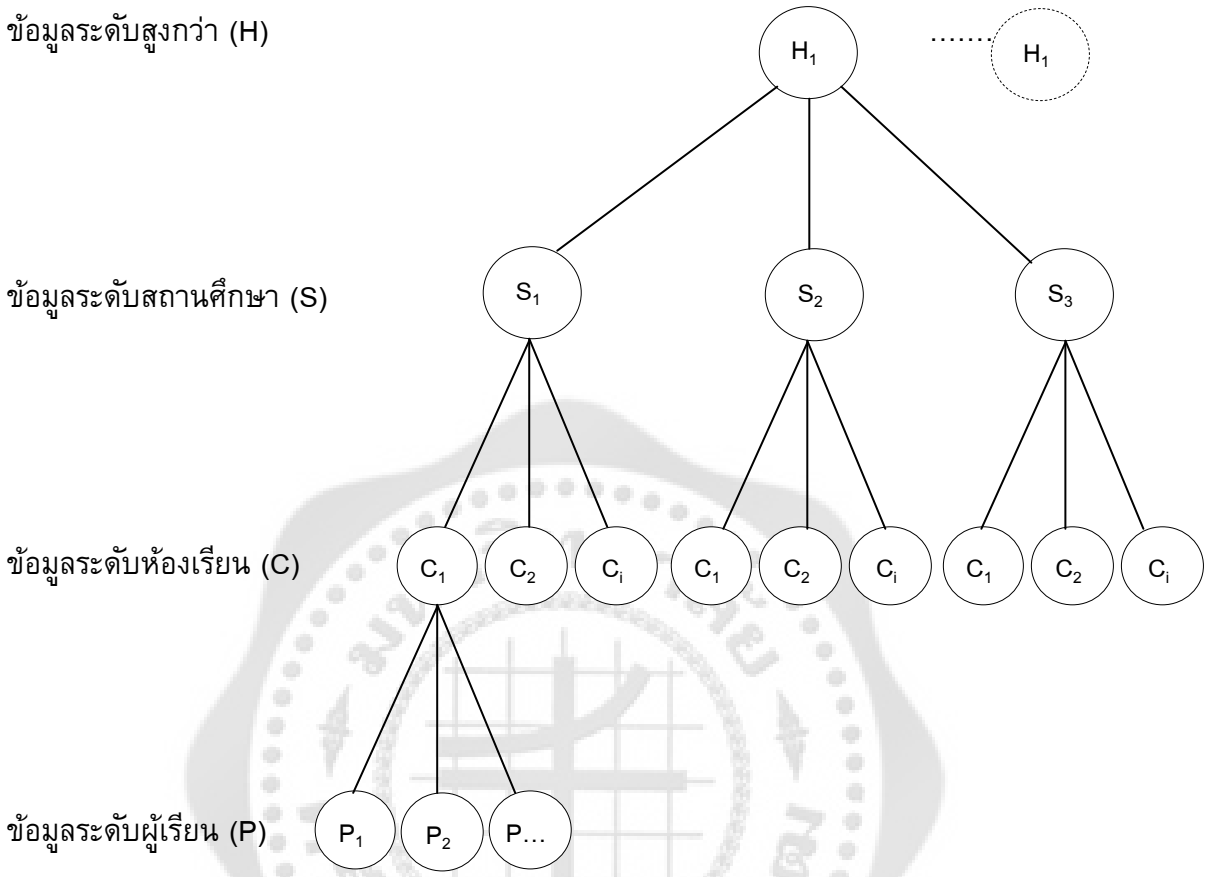
4.4 ลักษณะของข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์พหุระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพหุระดับมีประเด็นที่สำคัญที่ควรสนใจประการหนึ่ง คือ ลักษณะของที่จะทำการวิเคราะห์ มอร์ริส (Morris. 1995: 11) ข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์จะต้องมีลักษณะเป็นพหุระดับที่เรียกว่า “ข้อมูลพหุระดับ” (Multilevel data) หรือเรียกว่า “ข้อมูลสอดแทรกลดหลั่น”(Hierarchical nested data) ข้อมูลทางการศึกษามักจะเป็นข้อมูลแบบพหุระดับ กล่าวคือ ข้อมูลระดับผู้เรียนแต่ละคน (P) เช่น ความถนัดทางการเรียน พฤติกรรมการเรียน หรือเจตคติต่อการเรียน เป็นต้น ข้อมูลระดับผู้เรียนจะอยู่ภายใต้ หรือได้รับอิทธิพลมาจากข้อมูลระดับห้องเรียน (C) เช่น คุณภาพการสอนของครู วุฒิการศึกษาของครู หรือบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นต้น ข้อมูลระดับห้องเรียนอยู่ภายใต้หรือได้รับอิทธิพลมาจากข้อมูลระดับสถานศึกษา (S) เช่น ความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา หรือลักษณะการให้ความร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นต้น ข้อมูลระดับสถานศึกษาก็จะอยู่ภายใต้หรือได้รับอิทธิพลจากข้อมูลระดับสูงกว่า (H) ต่อๆ กันไปโครงสร้างของข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์พหุระดับ สามารถแบ่งลักษณะของข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนแต่ละคน หรือบางทีเรียกว่า “ข้อมูลระดับจุลภาค” (Micro – level data) หมายถึง ข้อมูลระดับผู้เรียนนั่นเอง

ลักษณะที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้เรียน หรือบางทีเรียกว่า “ข้อมูลระดับมหภาค” (Macro – level data) หมายถึง ข้อมูลตั้งแต่ระดับห้องเรียนขึ้นไปนั่นเอง

โดยลักษณะข้อมูลที่นำไปวิเคราะห์พหุระดับที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การที่จะวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ด้วยการนำตัวแปรที่อยู่ต่างระดับมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลให้อยู่ในระดับเดียวกัน จึงเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นธรรมชาติและโครงสร้างของข้อมูล ดังนั้นการที่จะวิเคราะห์ข้อมูลก็ควรที่จะจัดตัวแปรให้อยู่ในระดับที่เป็นไปตามธรรมชาติและโครงสร้างของข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับธรรมชาติและโครงสร้างของข้อมูลนั้น ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 ลักษณะโครงสร้างของข้อมูลพหุระดับ

4.5 การวิเคราะห์ประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวน

หลังจากที่ได้จัดข้อมูลที่ต้องการศึกษาอยู่ในลักษณะที่เป็นพหุระดับแล้ว (Multilevel Analysis) ซึ่งอาจมี 2 ระดับหรือมากกว่า หากสมมติว่าข้อมูลที่จัดมานั้นมี 3 ระดับ คือ ข้อมูลระดับผู้เรียน (P) ข้อมูลระดับห้องเรียน (C) และข้อมูลระดับสถานศึกษา (S) ดังนั้นการวัดคะแนนตัวแปรตามของผู้เรียนคนหนึ่งนั้น คะแนนที่วัดได้นั้นประกอบด้วยคะแนนจากส่วนย่อยๆ แต่ละส่วนของข้อมูลทั้ง 3 ระดับ ที่สามารถเขียนเป็นสมการ ได้ดังนี้

$$Y_{psc} = \mu \quad \text{(Grand Mean)}$$
$$+ (\mu_S - \mu) \quad \text{(School Mean)}$$
$$+ (\mu_{CS} - \mu_S) \quad \text{(Class Mean)}$$
$$+ (Y_{pcs} - \mu_{CS}) \quad \text{(Residual Mean) ... 1)}$$

จากสมการข้างต้น ถ้าจัดในรูปของการประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวน จะได้สมการดังนี้

$$\sigma_Y^2 = \sigma_p^2 + \sigma_c^2 + \sigma_s^2$$

เมื่อ σ_Y^2 แทน ค่าประมาณความแปรปรวนของตัวแปรตามที่ศึกษา

σ_p^2 แทน ค่าประมาณความแปรปรวนระหว่างผู้เรียนในห้องเรียน

σ_c^2 แทน ค่าประมาณความแปรปรวนระหว่างห้องเรียนภายในสถานศึกษา

σ_s^2 แทน ค่าประมาณความแปรปรวนภายในสถานศึกษา

จากสมการจะเห็นได้ว่า ความแปรปรวนของตัวแปรตามที่ศึกษาประกอบด้วยค่าความแปรปรวนระหว่างผู้เรียนในห้องเรียน ค่าความแปรปรวนระหว่างห้องเรียนภายในสถานศึกษาและค่าความแปรปรวนภายในสถานศึกษา ซึ่งการวิเคราะห์ประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวน (Analysis of Variance Component Estimation) ในการวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับ

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2535: 9–14) กล่าวว่า ตัวแปรที่วัดได้ในระดับผู้เรียนมีความแปรปรวนที่สามารถแยกส่วนประกอบได้ตามระดับที่ลดหลั่นกัน วิธีประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวนแต่ละส่วนทำได้ 4 วิธี ดังต่อไปนี้

วิธีที่ 1 เป็นการใช้หลักการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) คำนวณค่าคาดหมายของกำลังสองเฉลี่ย (Expected mean square) แต่ละระดับใช้เป็นค่าประมาณความแปรปรวนแต่ละส่วนที่ต้องการ วิธีนี้ต้องเลือกใช้โมเดลให้เหมาะสมกับข้อมูลว่าเป็นโมเดลผลแบบสุ่ม (Random effect mode) หรือโมเดลผลคงที่ (Fixed effect model)

วิธีที่ 2 เป็นการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum likelihood estimation)

วิธีที่ 3 เป็นการประมาณค่าประจำกำลังสองที่ไม่ลำเอียง ซึ่งมีค่าต่ำสุด (Minimum norm quadratic unbiased estimation: MINQUE)

วิธีที่ 4 วิธีกำลังสองน้อยที่สุดแบบแบ่งสองสมการ (Ordinary least square separate equation approach) ที่เรียกว่า “Slope as outcome” การศึกษาด้วยวิธีการนี้เป็นการตรวจสอบหรือพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายในชั้นเรียน สถานศึกษา ด้วยการใช้เทคนิคกำลังสองน้อยที่สุดมีข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ คือ ตัวแปรอิสระในแต่ระดับต้องไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัดในแต่ละระดับตัวแปรที่ศึกษานั้น คะแนนของตัวแปรตาม (Y) มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติในแต่ละค่าของตัว

แปรอิสระ (X) โดยมีค่าความแปรปรวนเท่ากันในทุกค่าของตัวแปรอิสระ (X) ด้วย กล่าวคือ Y และ X ใด ถือเป็นตัวแทนที่กลุ่มมาจากประชากรปกติโดยที่ทุกๆ ค่าของประชากรมีการกระจายร่วมกันอยู่ คือ ทั้งที่ค่าความคลาดเคลื่อน (Error item) แต่ละค่ามีการแจกแจงเป็นโค้งปกติและเป็นความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นแบบสุ่ม (Random) มีความแปรปรวนเท่ากันในทุกค่าของ (X) แต่ความแปรปรวนต่างระดับไม่จำเป็นต้องเท่ากัน

ในทางปฏิบัติการประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวนทำได้ด้วยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SAS หรือ BMDA หรือ HLM ที่อาศัยหลักการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิเคราะห์จะอธิบายให้ทราบถึงอิทธิพลของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตามในแต่ละระดับแตกต่างกันตามขนาดของความแปรปรวน ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์เพียงระดับเดียวย่อมไม่ให้ข้อค้นพบที่ชัดเจนเหมือนกับการวิเคราะห์หลายระดับ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคทางการศึกษาว่ามีมากในระดับใด การพิจารณาปรับปรุงเพื่อลดความแตกต่างในระดับนั้นๆ จึงทำให้ผลวิเคราะห์มีความถูกต้องมากขึ้น

4.6 การวิเคราะห์พหุระดับ

ในการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์หากผู้วิจัยจัดข้อมูลออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้ (ราชันย์ บุญธิมา. 2542: 48-57)

ระดับที่ 1 ข้อมูลระดับผู้เรียน สมมติว่า ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร คือ พฤติกรรมการเรียน (X_1) และความถนัดทางการเรียน (X_2) ส่วนตัวแปร คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Y)

ระดับที่ 2 ข้อมูลระดับห้องเรียน สมมติว่า ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร คือ คุณภาพการสอนของครู (G_1) และบรรยากาศในห้องเรียน (G_2)

ระดับที่ 3 ข้อมูลระดับสถานศึกษา สมมติว่า ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร คือ ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา (S_1)

จากการแบ่งระดับของข้อมูลออกเป็น 3 ระดับจะสามารถสร้างสมการเพื่ออธิบายตัวแปรตามด้วยตัวแปรอิสระของแต่ละระดับที่เกี่ยวเนื่องกันได้ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ข้อมูลระดับผู้เรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับผู้เรียนเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระระดับผู้เรียนกับตัวแปรตามระดับผู้เรียน ดังนั้นรูปแบบสมการของข้อมูลระดับผู้เรียนจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

$$Y_{ij} = b_{0jk} + \sum b_{pjk} X_{pjk} + e_{ijk} \quad \text{.....(1)}$$

หรือ

$$Y_{ij} = b_{0jk} + b_{1jk} X_{1jk} + b_{2jk} X_{2jk} + e_{ijk} \quad \text{.....(2)}$$

เมื่อ Y_{ijk} แทน ค่าตัวแปรตามของผู้เรียนคนที่ i ห้องเรียนที่ j และสถานศึกษาที่ k (ในที่นี้หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนนั่นเอง)

X_{1ijk} แทน ค่าตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ 1 ของผู้เรียนคนที่ i ในห้องเรียนที่ j สถานศึกษาที่ k (ในที่นี้หมายถึงพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนนั่นเอง)

X_{2ijk} แทน ค่าตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ 2 ของผู้เรียนคนที่ i ในห้องเรียนที่ j สถานศึกษาที่ k (ในที่นี้หมายถึงพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนนั่นเอง)

b_{0jk} แทน ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม (Y) ในห้องเรียนที่ j และสถานศึกษาที่ k

b_{1jk} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ 1 (X_1) ที่มีต่อ Y_{ijk}

b_{2jk} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ 2 (X_2) ที่มีต่อ Y_{ijk}

e_{ijk} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนแบบสุ่ม (Random error) ของผู้เรียนแต่ละคนในห้องเรียนที่ j สถานศึกษาที่ k หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับผู้เรียนในการทำนาย Y_{ijk} นั่นเอง

จากสมการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลระดับผู้เรียนนี้ จะได้ค่า b_{0jk}, b_{1jk} และ b_{2jk} ในการอธิบายอิทธิพลของตัวแปร X_1 และ X_2 ที่มีต่อ Y ในแต่ละห้องเรียนนั้น จากนั้นใช้ b_{0jk}, b_{1jk} และ b_{2jk} ของแต่ละห้องเรียนเป็นตัวแปรตามสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับห้องเรียนต่อไป

ระดับที่ 2 ข้อมูลระดับห้องเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับห้องเรียน เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระระดับห้องเรียนกับตัวแปรตามระดับห้องเรียน ด้วยการนำค่า b_{0jk}, b_{1jk} และ b_{2jk} ของแต่ละห้องเรียนที่วิเคราะห์ได้จากระดับที่ 1 ข้อมูลระดับผู้เรียนมาเป็นตัวแปรตาม ดังนั้นรูปสมการการถดถอยของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับห้องเรียนจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

$$b_{qjk} = C_{q0k} + \sum C_{qpk}G_{pjk} + \alpha_{ijk} \quad \text{.....(3)}$$

หรือ

$$b_{0jk} = C_{00k} + C_{01k}G_{1jk} + C_{02k}G_{2jk} + \alpha_{0jk} \quad \text{.....(4)}$$

$$b_{1jk} = C_{10k} + C_{11k}G_{1jk} + C_{12k}G_{2jk} + \alpha_{1jk} \quad \text{.....(5)}$$

$$b_{2jk} = C_{20k} + C_{21k}G_{1jk} + C_{22k}G_{2jk} + \alpha_{2jk} \quad \text{.....(6)}$$

เมื่อ b_{0jk} แทน ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม (Y) ในห้องเรียนที่ j และสถานศึกษาที่ k

b_{1jk} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ 1 (X_1) ที่มีต่อ Y_{ijk}

b_{2jk} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ตัวที่ 2 (X_2) ที่มีต่อ Y_{ijk}

G_{ijk} แทน ค่าตัวแปรพยากรณ์ระดับห้องเรียนตัวที่ 1 ในห้องเรียนที่ j สถานศึกษาที่ k (ในที่นี้หมายถึงคุณภาพการสอนของครูแต่ละห้องเรียนนั่นเอง)

G_{2jk} แทน ค่าตัวแปรพยากรณ์ระดับห้องเรียนตัวที่ 2 ในห้องเรียนที่ j สถานศึกษาที่ k (ในที่นี้หมายถึงบรรยากาศในห้องเรียนนั่นเอง)

C_{00k} แทน ค่าเฉลี่ยของ b_{0jk}

C_{01k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_1 ที่มีต่อ b_{0jk}

C_{02k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_2 ที่มีต่อ b_{0jk}

C_{10k} แทน ค่าเฉลี่ยของ b_{1jk}

C_{20k} แทน ค่าเฉลี่ยของ b_{2jk}

C_{11k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_1 ที่มีต่อ b_{1jk}

C_{21k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_1 ที่มีต่อ b_{2jk}

C_{12k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_2 ที่มีต่อ b_{1jk}

C_{22k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_2 ที่มีต่อ b_{2jk}

α_{0jk} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ b_{0jk} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับชั้นเรียนในการทำนาย b_{0jk}

α_{1jk} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ b_{1jk} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับชั้นเรียนในการทำนาย b_{1jk}

α_{2jk} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ b_{2jk} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับชั้นเรียนในการทำนาย b_{2jk}

จากสมการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับห้องเรียนนี้จะได้ค่าอิทธิพลของตัวแปรหนึ่งอธิบายไปยังอีกตัวแปรหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ได้ค่า C_{00k}, C_{01k} และ C_{02k} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร G_1 และ G_2 ที่มีต่อ b_{0jk}
2. ได้ค่า C_{10k}, C_{11k} และ C_{12k} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร G_1 และ G_2 ที่มีต่อ b_{1jk}
3. ได้ค่า C_{20k}, C_{21k} และ C_{22k} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร G_1 และ G_2 ที่มีต่อ b_{2jk}

ระดับที่ 3 ข้อมูลระดับสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับสถานศึกษา เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระระดับสถานศึกษากับตัวแปรตามระดับสถานศึกษา ด้วยการนำค่า C_{00k}, C_{01k}, C_{02k}, C_{10k}, C_{11k}, C_{12k}, C_{20k}, C_{21k} และ C_{22k} ของแต่ละสถานศึกษาที่วิเคราะห์ได้จากระดับที่ 2 (ข้อมูลระดับห้องเรียน) มาเป็นตัวแปรตาม ดังนั้นรูปสมการการถดถอยของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับสถานศึกษา จึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

$$C_{rqk} = \pi_{rq0} + \sum \pi_{rqpSk} + \gamma_{ijk} \quad \text{.....(7)}$$

หรือ

$$C_{00k} = \pi_{000} + \pi_{001Sk} + \gamma_{00k} \quad \text{.....(8)}$$

$$C_{01k} = \pi_{010} + \pi_{011Sk} + \gamma_{01k} \quad \text{.....(9)}$$

$$C_{02k} = \pi_{020} + \pi_{021Sk} + \gamma_{02k} \quad \text{.....(10)}$$

$$C_{10k} = \pi_{100} + \pi_{101Sk} + \gamma_{10k} \quad \text{.....(11)}$$

$$C_{11k} = \pi_{110} + \pi_{111Sk} + \gamma_{11k} \quad \text{.....(12)}$$

$$C_{12k} = \pi_{120} + \pi_{121Sk} + \gamma_{12k} \quad \text{.....(13)}$$

$$C_{20k} = \pi_{200} + \pi_{201Sk} + \gamma_{20k} \quad \text{.....(14)}$$

$$C_{21k} = \pi_{210} + \pi_{211Sk} + \gamma_{21k} \quad \text{.....(15)}$$

$$C_{22k} = \pi_{220} + \pi_{221Sk} + \gamma_{22k} \quad \text{.....(16)}$$

เมื่อ C_{00k} แทน ค่าเฉลี่ยของ b_{0jk}

C_{01k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_1 ที่มีต่อ b_{0jk}

C_{02k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_2 ที่มีต่อ b_{0jk}

C_{10k} แทน ค่าเฉลี่ยของ b_{1jk}

C_{20k} แทน ค่าเฉลี่ยของ b_{2jk}

C_{11k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_1 ที่มีต่อ b_{1jk}

C_{21k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_1 ที่มีต่อ b_{2jk}

C_{12k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_2 ที่มีต่อ b_{1jk}

C_{22k} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ G_2 ที่มีต่อ b_{2jk}

S_k แทน ค่าตัวแปรพยากรณ์ระดับสถานศึกษาในสถานศึกษาที่ k (ในที่นี้หมายถึง ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละสถานศึกษานั่นเอง)

π_{000} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{00k}

π_{010} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{01k}

π_{020} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{02k}

π_{100} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{10k}

π_{110} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{11k}

π_{120} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{12k}

π_{200} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{20k}

π_{210} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{21k}

π_{220} แทน ค่าเฉลี่ยของ C_{22k}

(π_{000}, π_{010}, π_{020}, π_{100}, π_{110}, π_{120}, π_{200}, π_{210} และ π_{220} กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ค่า Grand Mean ของแต่ละ C_{rqk} นั่นเอง)

π_{001} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{00k}

π_{011} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{01k}

π_{021} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{02k}

π_{101} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{10k}

π_{111} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{11k}

π_{121} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{12k}

π_{201} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{20k}

π_{211} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{21k}

π_{221} แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ S ที่มีต่อ C_{22k}

γ_{00k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{00k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{00k}

γ_{01k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{01k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{01k}

γ_{02k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{02k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{02k}

γ_{10k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{10k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{10k}

γ_{11k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{11k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{11k}

γ_{12k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{12k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{12k}

γ_{20k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{20k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{20k}

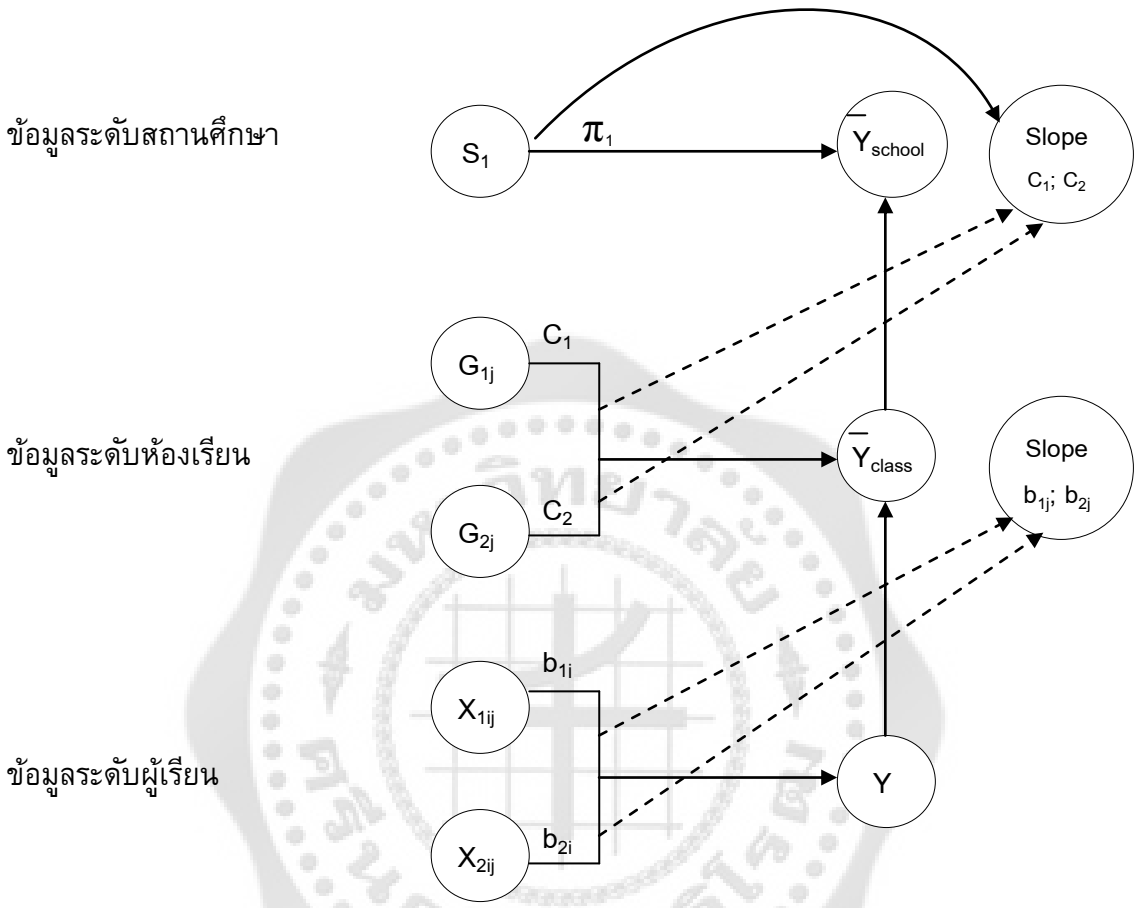
γ_{21k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{21k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{21k}

γ_{22k} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม (Random error) ของ C_{22k} หรือค่าความคลาดเคลื่อนระดับสถานศึกษาในการทำนาย C_{22k}

จากสมการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับสถานศึกษานี้จะได้ค่าอิทธิพลของตัวแปรหนึ่งอธิบายไปยังอีกตัวแปรหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ได้ค่า π_{000} และ π_{001} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{00k}
2. ได้ค่า π_{010} และ π_{011} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{01k}
3. ได้ค่า π_{020} และ π_{021} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{02k}
4. ได้ค่า π_{100} และ π_{101} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{10k}
5. ได้ค่า π_{110} และ π_{111} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{11k}
6. ได้ค่า π_{120} และ π_{121} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{12k}
7. ได้ค่า π_{200} และ π_{201} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{20k}
8. ได้ค่า π_{210} และ π_{211} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{21k}
9. ได้ค่า π_{220} และ π_{221} อธิบายอิทธิพลของตัวแปร S ที่มีต่อ C_{22k}

โดยสรุป การวิเคราะห์พหุระดับของการวิเคราะห์ถดถอย หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลกรณีที่มีสามระดับในการศึกษาครั้งนี้ สามารถสร้างเป็นโมเดลของการวิเคราะห์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของข้อมูลแต่ละระดับ จะได้โมเดลที่มีลักษณะดังภาพประกอบ 12 (ราชันย์ บุญธิมา. 2542: 57)

ภาพประกอบ 12 ลักษณะโครงสร้างของข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์พหุระดับ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ได้ศึกษาการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์การสังเคราะห์การวิจัยเพื่อสังเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล ในการบริหารสถานศึกษา เป็นการสังเคราะห์ผลงานวิจัยระดับดุษฎีนิพนธ์ในหัวเรื่องรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา จานวน 14 เรื่อง โดยใช้รูปแบบการสังเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ตีความ และสรุปตามผลการสงเคราะห์สรุปได้ดังนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วยปัจจัย 4 ปัจจัย และแต่ละปัจจัยมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้บริหาร ลักษณะผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีความเป็นมืออาชีพในการบริหาร และใช้กระบวนการบริหารที่ดี 6 รูปแบบ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมเชิงวิชาการ การสร้างทีมงานหรือบริหารด้วยทีมงานที่ดีดำเนินการบริหารอย่างมีระบบ บริหารจัดการและสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีพฤติกรรมการบริหารที่ดี และนำระบบประกันคุณภาพมาใช้ในการบริหาร

2. ปัจจัยด้านกระบวนการบริหาร กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารประกอบด้วย 6 รูปแบบ ได้แก่ การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเชิงวิชาการ การสร้างทีมงานหรือบริหารด้วยทีมงานที่ดี ดำเนินการบริหารอย่างมีระบบที่ดี บริหารจัดการและสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีพฤติกรรมการบริหารที่ดี และนำระบบประกันคุณภาพมาใช้ในการบริหาร

3. ปัจจัยด้านครูที่มีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาที่ดีจะต้องมีชีวสังคมที่ดี และมีความเป็นมืออาชีพในด้านการสอน รวมทั้งมีการบริหารการสอนที่ดีด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการสอน และการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้ปกครองมามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

4. ปัจจัยด้านกระบวนการเรียนการสอน การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน และดึงผู้ปกครองมามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีคุณลักษณะความเป็นมืออาชีพ จะมีอิทธิพลช่วยให้การบริหารสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสบผลสำเร็จ “ถ้าผู้บริหารมีความตระหนักและเน้นการบริหารงานในเชิงวิชาการจะส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา”

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงานของครู สภาพแวดล้อมในการทำงาน และความพึงพอใจในงานของครู และพบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา จากข้อค้นพบการวิจัยที่ว่าครูและกระบวนการเรียนการสอน มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยครูจะเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดีด้านมีชีวสังคมที่ดีโดยมีความตั้งใจประสบการณ์สอนและตำแหน่งหน้าที่ที่เหมาะสม และมีคุณลักษณะความเป็นมืออาชีพ โดยมี

คุณลักษณะและความสามารถในประเด็นมีพฤติกรรมการสอนที่ดี มีการจัดการเรียนการสอนที่ดี และมีคุณภาพการสอน มีพฤติกรรมการสอนที่ดี มีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากครูเป็นหัวใจสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาโดยเฉพาะมีชีวสังคมที่ดี มีความเป็นมืออาชีพในการเรียนการสอนที่ดี นอกจากนี้ ยังต้องมีกระบวนการสอนที่ดีและสามารถดำเนินการเรียนการสอนร่วมกับผู้ปกครอง

อรนุช สอนน้อย และไชยรัตน์ ปราณี (2553: 282) ได้ศึกษาการวิเคราะห์พหุระดับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาตัวแปรระดับผู้เรียน และตัวแปรระดับโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์โดยตัวแปรระดับผู้เรียนมี 3 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) เพศหญิง 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) บรรยากาศในครอบครัว ส่วนตัวแปรระดับโรงเรียน มี 2 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) บรรยากาศการเรียนการสอน และ 2) สภาพแวดล้อมในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1,240 คน และครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 106 คน รวมทั้งสิ้น 1,346 คน จาก 96 โรงเรียน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้เรียน และฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับครู สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และการวิเคราะห์พหุระดับ 2 ระดับ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป HLM (Hierarchical Linear Model) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ระดับผู้เรียน พบว่า เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและบรรยากาศในครอบครัวมีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ส่วนค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ สัมประสิทธิ์การถดถอยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสัมประสิทธิ์การถดถอยของบรรยากาศในครอบครัวมีความแปรปรวนระหว่างโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนั้นยังพบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของเพศ ไม่มีความแปรปรวนระหว่างโรงเรียน โดยตัวแปรอิสระระดับผู้เรียนสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 55 และ 2) ผลการวิเคราะห์ระดับโรงเรียน พบว่า บรรยากาศการเรียนการสอน มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ สัมประสิทธิ์การถดถอยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสัมประสิทธิ์การถดถอยของบรรยากาศในครอบครัวมีความแปรปรวนระหว่างโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับตัวแปรสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เนื่องจากเกิดภาวะร่วมเส้นตรงพหุมีความสัมพันธ์กันสูงกับตัวแปรอิสระด้วยกัน โดยตัวแปรอิสระระดับโรงเรียนสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 54

ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถเสริมสร้างความรู้ ทักษะที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการ

เรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ Knowles ได้กล่าวในความเชื่อว่า ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ (Readiness to Learn) เมื่อการเรียนรู้นั้นสนองความต้องการจะนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางบ้านหรือการทำงาน โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ ผู้สอนประจำกลุ่มมีความสำคัญมาก คือเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน (Facilitator) เป็นผู้มีความเข้าใจต่อกระบวนการกลุ่มพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน โดยเฉพาะผู้สอนประจำกลุ่มในครั้งนี้เป็นบุคคลที่เข้าใจชีวิตเห็นความเป็นจริงของชีวิต ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักธรรม เป็นคนมองโลกในแง่ดี เป็นผู้กระตุ้นโดยการซักถามให้ผู้เรียนเกิดความคิดและชี้แนะการอภิปรายระหว่างผู้เรียนด้วยกันตลอดเวลาของการอบรม แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล ผู้เรียนสามารถซักถามปัญหาและสิ่งที่ไม่เข้าใจจากการฟังบรรยาย จากการศึกษาค้นคว้าด้วยการนำตนเอง จากตำรา เอกสาร และสื่ออื่น ๆ หรือในช่วงการประชุมกลุ่มย่อยได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ในอินเตอร์เนต สำหรับสื่อการเรียนรู้ที่เป็นตำรา เอกสารประกอบการบรรยาย VCD ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในด้านการวัดและประเมินผล ได้สร้างแบบวัดเพื่อประเมินสมรรถนะดังกล่าวและวัดพฤติกรรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและพฤติกรรมการแก้ปัญหา สภาพแวดล้อม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการผสมผสานการเรียนรู้จากประสบการณ์และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก ขณะที่สภาพแวดล้อมที่จัดทำให้ได้เรียนรู้จากของจริง ได้ลงมือปฏิบัติทดลองจริงและทำให้รู้สึกสดชื่น บรรยากาศดี ซึ่งเป็นไปตามลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ดี

จรัญญา พรมเกษา (2547: 167-209) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ด้อยโอกาสตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ผู้บริหาร และ ครู มีความคิดเห็นเหมือนกัน คือ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด มีระดับปัญหามากที่สุด ส่วนผู้เรียนมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหามีระดับปัญหามากที่สุด ปัญหาด้านการจัดเนื้อหาหลักสูตรผู้บริหาร ครู และผู้เรียนมีความคิดเห็นว่า การจัดเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษามีระดับปัญหามากที่สุด ครูมีความคิดเห็นว่า การจัดเนื้อหาเกี่ยวกับคณิตศาสตร์มีระดับปัญหามากที่สุด ส่วนผู้เรียนมีความเห็นว่า การจัดเนื้อหาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทยมีระดับปัญหามากที่สุด ปัญหาด้านการประเมินผลผู้เรียนผู้บริหาร และผู้เรียน มีความคิดเห็นว่าการจัดประเมินผลผู้เรียนหลังร่วมกิจกรรมมีระดับปัญหามากที่สุด ส่วนครูมีความเห็นว่าการจัดประเมินผลผู้เรียนก่อนร่วมกิจกรรม มีระดับปัญหามากที่สุด ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของทุกองค์กร ผู้บริหารและผู้เรียน มีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมร่วมกับสถานประกอบการมีระดับปัญหามากที่สุด ส่วนครูมีความเห็นว่าการจัดกิจกรรมร่วมกับบุคคลในชุมชนมีระดับปัญหามากที่สุด และปัญหาด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนครูและผู้เรียน มีความคิดเห็นว่าการจัดให้ผู้เรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้จากหอศิลป์มีระดับปัญหามากที่สุด ส่วนผู้บริหารมีความเห็นว่าการจัดให้ผู้เรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้ห้องสมุดมีระดับปัญหามากที่สุด

เพ็ญแข ดวงขวัญ (2548: 89-95) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานของนักศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานของนักศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายวิชา ได้แก่ วิชาภาษาไทย คุณภาพการพบกลุ่ม เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ส่วนทัศนคติ ระยะเวลาที่ขาดความต่อเนื่องในการเรียน การประกอบอาชีพ และการใช้เวลาเพื่อการเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปร สื่อคอมพิวเตอร์ เวลาทบทวนบทเรียน การทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปร สถานภาพในครอบครัว สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบุคคล และสื่อแหล่งการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่วิชาคณิตศาสตร์ การประกอบอาชีพ คุณภาพการพบกลุ่ม การใช้เวลาเพื่อการเรียน และสื่อการเรียน (สื่อสิ่งพิมพ์) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน สื่อการเรียนและแหล่งการเรียนรู้ เวลาทบทวนบทเรียน การทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง ทัศนคติ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และวิชาวิทยาศาสตร์ การใช้เวลาเพื่อการเรียน (สถิติการพบกลุ่ม) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระยะเวลาที่ขาดความต่อเนื่องในการเรียน คุณภาพการพบกลุ่ม และสื่อการเรียน(สื่อคอมพิวเตอร์) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน สื่อการเรียน (สื่อสิ่งพิมพ์) ทัศนคติ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การประกอบอาชีพ สื่อการเรียน (สื่อสิ่งพิมพ์) สื่อการเรียน (สื่อ อิเล็กทรอนิกส์) สื่อการเรียน (สื่อบุคคล) สื่อการเรียน (สื่อแหล่งการเรียนรู้) เวลาทบทวนบทเรียนและการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนวิชาภาษาอังกฤษ สื่อการเรียน (สื่อบุคคล) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนคุณภาพการพบกลุ่ม ระยะเวลาที่ขาดความต่อเนื่องในการเรียน ทัศนคติ การใช้เวลาเพื่อการเรียน (สถิติการพบกลุ่ม) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ สื่อการเรียน(สื่อสิ่งพิมพ์) สื่อการเรียน (สื่ออิเล็กทรอนิกส์) เวลาทบทวนบทเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วน การประกอบอาชีพ สื่อการเรียน (สื่อคอมพิวเตอร์) สื่อการเรียน (สื่อแหล่งการเรียนรู้) การทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542: 471) ได้วิเคราะห์หาค่าความผันแปร ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของตัวแปรอิสระในระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่มีต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ บุคลิกภาพความเป็นผู้นำ และการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมมาจากผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัยศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนกลาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย โรงเรียน 54 โรงเรียน ห้องเรียน 378 ห้อง และผู้เรียน 14,465 คน และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพหุระดับด้วยรูปแบบระดับชั้นลดหลั่นสอดแทรกเชิงเส้น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 เป็นข้อมูลระดับผู้เรียน ระดับที่ 2 เป็นข้อมูลระดับห้องเรียน และระดับที่ 3 เป็นข้อมูลระดับโรงเรียน โดยใช้โปรแกรม HLM ver 4.01 for Windows 95 ผลการศึกษา สรุปได้ว่า

1. ตัวแปรความรู้เดิมของผู้เรียน ลักษณะครอบครัวของผู้เรียน ภูมิหลังของผู้เรียน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในบ้านของผู้เรียน และเศรษฐานะ เป็นองค์ประกอบระดับผู้เรียนที่ทำให้เกิดความผันแปรในตัวแปรผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ระหว่างห้องเรียนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน และระหว่างโรงเรียน

2. องค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ได้แก่ เพศ ลักษณะครอบครัวของผู้เรียน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในบ้านของผู้เรียน ระดับห้องเรียน ได้แก่ ขนาดของห้องเรียน คุณวุฒิของครู และระดับโรงเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา และประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

3. องค์ประกบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้เดิมของผู้เรียน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ระดับห้องเรียน ได้แก่ ขนาดของห้องเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และประสบการณ์ในการสอนของครู และระดับโรงเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพของการใช้หลักสูตร

4. องค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อเจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ได้แก่ เพศ และบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ระดับห้องเรียน ได้แก่ ขนาดของห้องเรียน และบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และระดับโรงเรียน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ประสิทธิภาพการใช้หลักสูตร และประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

5. องค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อเจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ได้แก่ เพศ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ความรู้เดิมของผู้เรียน ระดับห้องเรียน ได้แก่ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในห้องเรียน

ประสิทธิภาพการสอนของครู และประสบการณ์ในการสอนของครู และระดับโรงเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายในทางการศึกษา การใช้ทรัพยากรทางการศึกษา และประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

6. องค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของผู้เรียน ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ได้แก่ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในบ้าน และความรู้เดิมของผู้เรียน และเศรษฐานะ ระดับห้องเรียน ได้แก่ ขนาดของห้องเรียน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระดับโรงเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา การบริหารโรงเรียน ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร การใช้ทรัพยากรทางการศึกษา และการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

7. องค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วย ระดับผู้เรียน ได้แก่ เพศ และความรู้เดิมของผู้เรียน ระดับห้องเรียน ได้แก่ ขนาดของห้องเรียน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนและความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระดับโรงเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา การบริหารโรงเรียน และการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

เบอร์นาด (Bernard. 1991: 1721–A) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในมลรัฐมิชิแกน โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า เกรดเฉลี่ยสะสมมีความขยันในการเรียน ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ พบว่า ผู้เรียนหญิงมีแนวโน้มที่จะมีขยันหมั่นเพียรในการเรียนมากกว่าผู้เรียนชายและผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงกว่าผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

นิโคลัส (Nicholus. 1997) ได้ศึกษาถึงบรรยากาศในการเรียนและความมีวินัยในการเรียนของผู้เรียนที่ส่งเสริมกระบวนการในการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ความสามารถในการสอนของครู และเจตคติต่อการเรียน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

เวส (Weiss. 1997) ได้ศึกษาถึงความสามารถทางพุทธิพิสัย พฤติกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนและความรับผิดชอบในผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ที่ส่งผลต่อความสามารถทางวิชาการ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดโรงเรียนเอกชนจำนวน 180 คน และผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 185 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพฤติกรรมในการเรียน และความรับผิดชอบในผลสัมฤทธิ์ส่งผลต่อความสามารถทางวิชาการของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ริงเกอร์ (Rinker. 1998) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการทัศนศึกษานอกโรงเรียนกับพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนโรงเรียนเดอะเลค วอร์ท คริสเตียน (The lake worth Christian School) มลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา โดยครูจำนวน 4 คน ได้นำผู้เรียนจำนวน 17 คน ไปทัศนศึกษาในแอฟริกาใต้เป็นระยะเวลา 15 วัน ณ ประเทศซิมบับเวและประเทศบอสวานา ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความกระตือรือรันในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นอย่างมาก และผู้เรียนสามารถวางแผนและการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นมีบรรยากาศที่สนุกสนาน

แมคเดอร์มอทและคนอื่นๆ (Mcdermott; et al. 2001) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนชาวอเริกัน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนอายุ 6-17 ปี จำนวน 1,268 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ความแตกต่างของเพศ อายุ และเชื้อชาติ ของผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เราเดนบูช ภูมิรัตน์ และคามาลี (Raudenbush; Bhumirat; & Kamali. 1992: 165 -198) ได้ศึกษาการพยากรณ์และความสำคัญของสภาพที่เกิดขึ้นของครูประถมศึกษาและการรับรู้ของผู้เรียนของคุณภาพการสอนในประเทศไทย (Predictors and Consequences of Primary Teacher's Sense of Efficacy and Students' Perception of Teaching Quality in Thailand) เพื่อต้องการศึกษาถึงผลและความสัมพันธ์ของสภาพที่เกิดขึ้นของครูประถมศึกษาและการรับรู้ของผู้เรียนของคุณภาพการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยรูปแบบระดับชั้นลดหลั่นสอดแทรกเชิงเส้น 2 ระดับ คือ ระดับผู้เรียนและระดับโรงเรียน และใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากโรงเรียน 411 โรงเรียน ครูที่สอนในโรงเรียนที่ถูกสุ่มเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างและสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3,808 คน ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากทุกโรงเรียนที่ถูกสุ่มเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9,768 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่เกิดขึ้นกับครูประถมศึกษาเป็นแบบมาตราส่วนจำนวน 17 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.90 และเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการเรียนการสอน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณ จำนวน 14 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.78 ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้าควบคุมตัวแปรเกี่ยวกับองค์ประกอบภูมิหลังของโรงเรียนองค์ประกอบภูมิหลังของผู้เรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน พบว่าสภาพที่เกิดขึ้นกับครูในระดับโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย 0.11 สำหรับการรับรู้ของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการเรียนการสอนซึ่งทดสอบในระดับบุคคลไม่พบว่ามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเมื่อวิเคราะห์ในระดับโรงเรียน แต่เมื่อทำการวิเคราะห์ในระดับผู้เรียน พบว่า มีผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เราเดนบูช และภูมิรัตน์ (Raudenbush; & Bhumirat. 1992: 143 – 164) ได้ศึกษาการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและความสำคัญของทรัพยากรทางการศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในประเทศไทย (The Distribution of Resources for Primary Education and Its Consequences for Educational Achievement in Thailand) เพื่อ

ศึกษาถึงผลของตัวแปรที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ระดับชั้นลดหลั่นสอดแทรกเชิงเส้น 2 ระดับ คือ ระดับโรงเรียน และระดับผู้เรียน โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเกิดจากการสุ่มแบบหลายระดับ คือ จาก 12 เขตการศึกษารวมกับกรุงเทพมหานคร สุ่มเลือกจังหวัด สุ่มเลือกอำเภอ และเลือกโรงเรียนที่อยู่ในอำเภอที่ถูกเลือก จากนั้น จึงทำการสุ่มเลือกผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรงเรียน 417 โรงเรียน ครูใหญ่ 417 คน ครู 3,808 คน และผู้เรียน 9,768 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 ฉบับ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สร้างเสริมทักษะปฏิบัติและวิชาพัฒนาคุณลักษณะ มีค่าความเชื่อมั่น 0.89 โดยได้เพิ่มตัวแปรเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้เรียน ภูมิหลังของชุมชนเข้าไปในตัวแปรระดับโรงเรียน และเพิ่มตัวแปรเกี่ยวกับเพศ ภูมิหลังทางภาษา สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม โภชนาหาร เวลาที่ใช้ในการเดินทางมาโรงเรียนเข้าไปในตัวแปรระดับผู้เรียน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ตัวแปรในระดับผู้เรียนที่สามารถใช้พยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนประกอบด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ภูมิหลังทางภาษา โภชนาการ และเวลาที่ใช้ในการเดินทางมาโรงเรียน สำหรับตัวแปรในระดับโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ประกอบด้วย ภูมิหลังของโรงเรียน ภูมิหลังทางสังคม ขนาดของโรงเรียน และสถานที่ตั้งของโรงเรียน ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมนั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถและประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีในโรงเรียน

ฮัทชินสัน (Hutchinson. 1997b: 57) งานวิจัยเรื่องการประเมินผลกระทบที่เกิดจากผลรวมทั้งหมดในระดับกลุ่มที่มีต่อความก้าวหน้าในการศึกษา (Assessing the Impact of Aggregated Group – Level Contextual Effects on Progress in Education) โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ระดับชั้นลดหลั่นสอดแทรกเชิงเส้น 2 ระดับ คือ ข้อมูลระดับโรงเรียน และข้อมูลระดับผู้เรียน ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการอ่านและเขียนของผู้เรียนจากโรงเรียน ที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 โรงเรียน ที่อยู่ในการควบคุมขององค์การเพื่อการศึกษาส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศอังกฤษ (Local Education Authority in the South of England) ผู้วิจัยได้จัดแบ่งผู้เรียนที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 6 – 8 ปี และ 2) กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 8 – 10 ปี ตัวแปรผลลัพธ์ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คะแนนมาตรฐานซึ่งได้จากแบบทดสอบการอ่านของผู้เรียนทั้งสองกลุ่ม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ความคลาดเคลื่อนในการวัดผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของผู้เรียน เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของสัมประสิทธิ์ที่เกิดจากตัวแปรภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผลที่เกิดจากตัวแปรในระดับผู้เรียนต่อความคลาดเคลื่อนในการวัดผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของผู้เรียนนั้น จะมีมากกว่าตัวแปรในระดับโรงเรียน แสดงว่า ผลลัพธ์ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับตัวแปรระดับผู้เรียนมากกว่าตัวแปรระดับโรงเรียน

6. สรุปตัวแปรตามกรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบนั้น จัดเป็นปัจจัยที่มาจากแนวคิดและแนวทางการนำไปสู่ประสิทธิผลทางการศึกษาของสถานศึกษาและประสิทธิผลของการสอน ทั้งในระดับของสถานศึกษา ระดับการเรียนการสอน และระดับผู้เรียน เพื่อให้ครูมีการยกระดับวิชาชีพอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียนและเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนและจบการศึกษาของผู้เรียนต่อไป ชีรีนส์ (Scheerens, 2004: 1) ซึ่งแนวคิดของ ชีรีนส์และครีเมอร์ส (Scheerens; & Creemers. 1989: 691-706) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่การผลิตผู้เรียน รวมถึงการสอนให้บรรลุผล และความสัมฤทธิ์ผลของสถานศึกษา ซึ่งความสำเร็จต่างๆ นั้น ประกอบด้วย ความเหมาะสมของตัวแปรต่างๆ ในการแบ่งชั้นหรือระดับการทำหน้าที่ของสถานศึกษา และแสดงผลการดำเนินงานตามปัจจัยที่ส่งผ่านทั้งในระดับสถานศึกษา ระดับห้องเรียน และระดับผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน และสอดคล้องกับการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีตามสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา และระดับการบริหารจัดการ ชีรีนส์ ครีเมอร์ส สตริงฟิลด์และสลาวิน เชอร์รีนส์ สเติร์น และทัวเบอร์ (Scheerens. 1990: 61-80; Creemers. 1994; Stringfield; & Slavin. 1992; Scheerens. 1991: 371-403; Stern. 1986; Teauber. 1987: 391-511)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จโดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบนั้น ทฤษฎี “คิดเป็น” ตามแนวทางของโกวิท วรพิพัฒน์ จัดเป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุดของกระบวนการการตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ โดยพิจารณาได้จากการคิดเพื่อตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน คือ ต้องแสวงหาข้อมูลของตนเอง ข้อมูลของสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และข้อมูลทางหลักวิชาการแล้วนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 26) โดยสอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในทุกระดับการศึกษาที่ได้ตั้งความมุ่งหวังในการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์กรความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551: 1-10; อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. 2551: ออนไลน์) และดังแนวคิดของ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ โรว์ ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995; Rowe. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001; จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2532; วิรุฬห์ นิลโมจน์. สัมภาษณ์. 2557; บุญชู ชลัษเฐียร. สัมภาษณ์. 2557; วันเพ็ญ ผ่องกาย. สัมภาษณ์. 2557; ปาน กิมปี. สัมภาษณ์. 2557; รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. สัมภาษณ์. 2557; นิคม นาคอ้าย. 2539; วาด หนูมา. 2540; บุญเรือง ศรีเหรัญ. 2542; องอาจ นัยพัฒน์. 2544; จันทรานี สงวนนาม. 2545) ที่ได้กล่าวถึง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพใน 3 ระดับคือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบ ซึ่งประกอบด้วย

ระดับตัวผู้เรียน มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยดูได้จาก ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ระดับการเรียนการสอน มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยดูได้จาก ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ระดับสถานศึกษา มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนการสอนของครูเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยดูได้จาก ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา เป็นต้น

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องตามความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน ระดับสถานศึกษา และระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษากับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยพหุระดับ ได้แก่ ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การกำหนดขั้นตอนการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้บริหาร ครู และนักศึกษา กศน. ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. ทั้งหมด 29 แห่ง ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน 15,840 คน จำแนกเป็นผู้บริหารที่ทำหน้าที่ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาในแต่ละอำเภอ จำนวน 87 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 308 คน และนักศึกษา จำนวน 15,445 คน ของจังหวัดในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการสุ่มมาจาก ผู้บริหาร ครู และนักศึกษา กศน. ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. (กศน.อำเภอ) ทั้งหมด 29 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างรวมเป็นจำนวน 2,967 คน โดยมีรายละเอียดการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้สำนักงาน กศน. จังหวัดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร เป็นชั้นในการสุ่ม (Strata) และทำการเลือกแบบเจาะจงของสถานศึกษาทั้งหมด 29 แห่ง เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามกลุ่มจังหวัด

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างระดับสถานศึกษา กำหนดจากสถานศึกษาหรือศูนย์ กศน.อำเภอ จำนวน 29 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและรองผู้อำนวยการ โดยสุ่มตัวอย่างมา ร้อยละ 90 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 78 คน จากการเก็บข้อมูลได้กลับคืนมา จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 90

1.2.3 กลุ่มตัวอย่างระดับการเรียนการสอน เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู กศน. ตำบล ที่จัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสุ่มตัวอย่างมาร้อยละ 85 จากจำนวนครูใน กศน. ตำบล จำนวน 308 คน จากแต่ละสถานศึกษา ทั้ง 29 แห่ง ได้จำนวนครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 262 คน จากการเก็บข้อมูลได้กลับคืนมา จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 99.62

1.2.4 กลุ่มตัวอย่างระดับผู้เรียน เลือกผู้เรียนมาจากห้องเรียนที่ทำการเรียนการสอน ห้องละ 10 คน คำนวณจาก กศน.ตำบล ที่ครูจัดการเรียนการสอน จำนวน 262 แห่ง ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างระดับผู้เรียน จำนวน 2,618 คน จากการเก็บข้อมูลได้กลับคืนมา จำนวน 2,575 คน คิดเป็นร้อยละ 98.36 รายละเอียดการสุ่มกลุ่มตัวอย่างปรากฏดังตาราง 5

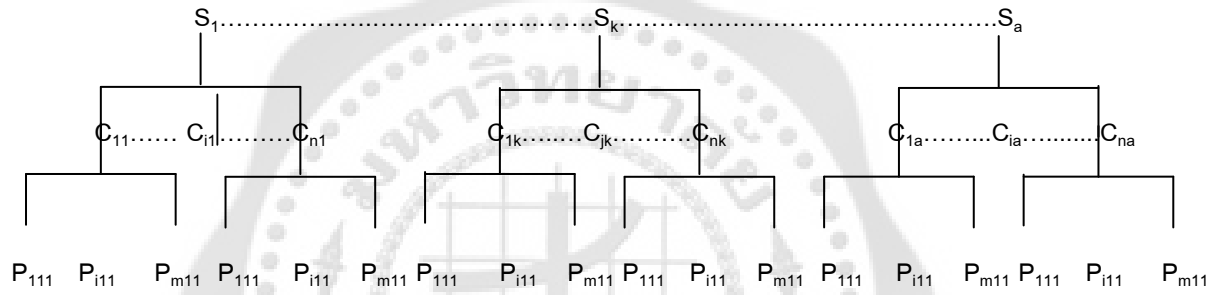
ตาราง 5 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำแนกตามรายจังหวัด

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ประชากร				กลุ่มตัวอย่าง			
			ผู้บริหาร	ครู	นักศึกษา	รวม	ผู้บริหาร	ครู	นักศึกษา	รวม
นครปฐม	7	106	21	106	3,717	3,844	19	90	901	1,012
นนทบุรี	6	52	18	52	2,775	2,845	16	44	442	504
ปทุมธานี	7	60	21	60	3,517	3,598	19	51	510	582
สมุทรปราการ	6	50	18	50	3,519	3,587	16	43	425	486
สมุทรสาคร	3	40	9	40	1,917	1,966	8	34	340	383
รวม	29	308	87	308	15,445	15,840	78	262	2,618	2,967

จากตาราง 5 แสดงว่า ประชากรที่เป็นผู้บริการ ครู และนักศึกษา กศน. ในจังหวัด นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 15,840 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างรายจังหวัด มีจำนวนทั้งสิ้น 2,967 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 78 คน ครู 262 คน และนักศึกษา กศน. 2,618 คน

โดยโครงสร้างของข้อมูลในการสุ่มตัวอย่างครั้งนี้มี 3 ระดับ ได้แก่ ข้อมูลระดับผู้เรียน ซึ่งรวมกันอยู่ในระดับการเรียนการสอนใดระดับการเรียนการสอนหนึ่ง ส่วนระดับการจัดการเรียนการสอน หรือ กศน.ตำบล จะรวมกันอยู่ในสถานศึกษาใดสถานศึกษาหนึ่ง หรือ ศูนย์ กศน.อำเภอ

และสถานศึกษามีหลายแห่งในแต่ละสำนักงาน กศน.จังหวัด และทำการเลือกสถานศึกษา (S_k) มา จำนวน 29 แห่ง ในการสุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 78 คน จากการเก็บข้อมูลได้กลับคืนมา จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 90 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของตัวแปรเกี่ยวกับสถานศึกษา (S_k) ในแต่ละสถานศึกษาที่ทำการเลือก และดำเนินการสุ่มตัวอย่างในระดับการจัดการเรียนการสอน (C_{jk}) ได้จำนวนครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 262 คน จากการเก็บข้อมูลได้กลับคืนมาจำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 99.62 (j = 1,..., 261) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตัวแปรเกี่ยวกับการเรียนการสอน ($C_{.jk}$) และในแต่ละระดับการเรียนการสอนที่สุ่มตัวอย่างได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างระดับผู้เรียน (P_{ijk}) จำนวน 2,618 คน จากการเก็บข้อมูลได้กลับคืนมา จำนวน 2,575 คน คิดเป็นร้อยละ 98.36 (i = 1,..., 2,575) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของตัวแปรเกี่ยวกับผู้เรียน สรุปได้กลุ่มตัวอย่างรวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,906 คน ดังภาพประกอบ 13

ภาพประกอบ 13 การสุ่มตัวอย่างของปัจจัย 3 ระดับ

ตาราง 6 สรุปหน่วยวิเคราะห์ของปัจจัย 3 ระดับ

ระดับ	หน่วยวิเคราะห์	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
1	ระดับผู้เรียน	P_{ijk}	Y_{ijk}
2	ระดับการเรียนการสอน	C_{jk}	
3	ระดับสถานศึกษา	S_k	

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผู้ให้ข้อมูลของในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ในการจัดการศึกษาเชิงลึกทั้งการจัดการศึกษาในระบบและนอกระบบ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของการจัดการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1) ดร.บุญชู ชลัษเฐียร ข้าราชการบำนาญ อดีตดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาด้านมาตรฐานการศึกษา (นักวิชาการศึกษาทรงคุณวุฒิ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2) ดร.ปาน กิมปี ข้าราชการบำนาญและอาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตหัวหน้าศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3) ดร.วันเพ็ญ ผ่องกาย ข้าราชการบำนาญ อดีตหัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ

4) ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์ หัวหน้ากลุ่มงานติดตามประเมินผลและสารสนเทศ กลุ่มแผนงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5) ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาการเรียนการสอน นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. การกำหนดขั้นตอนการวิจัย

การศึกษาปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน ดังตาราง 7

ตาราง 7 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กระบวนการ	ผลลัพธ์ที่ได้
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	1.1 ศึกษาแนวคิดหลักการการศึกษาผู้ใหญ่ 1.2 ศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบ 1.3 ศึกษาองค์ประกอบความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 1.4 ศึกษาแนวคิดเอกสารปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	- ได้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักการศึกษาผู้ใหญ่ - ได้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบ - ได้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการศึกษา - ได้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ตาราง 7 (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กระบวนการ	ผลลัพธ์ที่ได้
	1.5 สร้างแบบสอบถาม/สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	- ได้ข้อมูลสนับสนุนแนวคิดและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำไปใช้กำหนดนิยามและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในลำดับต่อไป - ได้แบบสอบถามปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา
ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการศึกษา โดยดำเนินการในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	1.6 สร้างเครื่องมือปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 1.7 ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 1.8 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยการนำไปทดลองใช้แล้วนำมาคำนวณค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงรายข้อ	- ได้แบบสอบถามปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับผู้เรียน การเรียนการสอน และสถานศึกษา - ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในการศึกษา
ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	1.9 ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง	- ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ตาราง 7 (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงาน	กระบวนการ	ผลลัพธ์ที่ได้
ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	1.10 วิเคราะห์ผลปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	- ได้โมเดลปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ
ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัย	1.11 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย	- ได้รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โดยมีรายละเอียดในการกำหนดขั้นตอนดำเนินการศึกษาปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัย ให้สอดคล้องกับการวิจัย ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

1.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

1.4 เพื่อศึกษาปัจจัยพหุระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการการศึกษาผู้ใหญ่

3. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ

4. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

5. ศึกษาแนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษษนอกระบบ จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกเป็นปัจจัย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ดังนี้

5.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน เป็นตัวแปรระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

5.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน เป็นตัวแปรระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน

การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

5.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา เป็นตัวแปรระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

6. สร้างแบบสอบถาม/สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อคิดเห็นถึงปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และนำแบบสอบถาม/สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนำแบบสัมภาษณ์ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนแนวคิดและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ และนำไปใช้กำหนดนิยามและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในลำดับต่อไป

7. ดำเนินการสร้างเครื่องมือปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยแบ่งเป็น 1) แบบสอบถามความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และ 2) แบบสอบถามปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาในระดับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และสถานศึกษา โดยได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสอบถาม/สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และดำเนินการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามเรื่องปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เมื่อสร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน เพื่อพิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปทดลองวัด (Try out) และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

8. ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยการนำไปทดลองใช้แล้วนำมาคำนวณค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงรายข้อ ทั้งแบบสอบถามความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และแบบสอบถามปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาในระดับผู้เรียน การเรียนการสอน และสถานศึกษา อันทำให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในการศึกษาต่อไป

9. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2,967 คน จำแนกเป็นผู้บริหารที่ทำหน้าที่ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาในแต่ละอำภอ จำนวน 78 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 262 คน และนักศึกษา จำนวน 2,618 คน ของจังหวัดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ในระดับผู้เรียน ซึ่งเก็บจากนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ได้แบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 2,575 คน คิดเป็นร้อยละ 98.36 ส่วนในระดับการเรียนการสอน ซึ่งเก็บข้อมูลกับครูสังกัด กศน. ได้แบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 99.26 และระดับสถานศึกษา ซึ่งเก็บข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. (ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอ) ได้แบบสอบถามคืนกลับมา จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 90.00 รวมจำนวน 2,906 คน คิดเป็นร้อยละ 97.94

10. ดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำแนก 3 ระดับ คือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

11. ดำเนินการสรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา ตลอดจนดำเนินการจัดทำรายงานผลการวิจัยให้ลุล่วงและมีสัมฤทธิ์ผลด้วยดี

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบครั้งนี้ ในลำดับแรกได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นถึงปัจจัยในระดับสถานศึกษา ระดับการเรียนการสอน และระดับผู้เรียน ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและนำแบบสัมภาษณ์ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนแนวคิดและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ และนำไปใช้กำหนดนิยามและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในลำดับต่อไป

3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

2) เขียนนิยามเชิงปฏิบัติการของปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ประกอบไปด้วย นิยามตัวแปรตามคือ ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนตัวแปรอิสระ แบ่งปัจจัยเป็น 3 ระดับ ได้แก่

2.1) ระดับตัวผู้เรียน จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.2) ระดับการเรียนการสอน จำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3) ระดับสถานศึกษา จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

3) เขียนข้อคำถามตามนิยามเชิงปฏิบัติการในแต่ละตัวแปรทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา รวมจำนวน 230 ข้อ

4) นำเครื่องมือวัดปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ที่สร้างขึ้นมาพิจารณาปรับแก้ข้อคำถาม เพื่อให้ข้อคำถามมีความเที่ยงตรงและครอบคลุม ตามกรอบแนวคิด แล้วคัดเลือกข้อคำถาม เพื่อจัดพิมพ์เป็นเครื่องมือ จำนวน 230 ข้อ

5) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ ด้านการบริหารการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 2 ปี ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นด้านความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ความครอบคลุมและสอดคล้องตามนิยามเชิงปฏิบัติการ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ซึ่งได้ข้อคำถาม จำนวน 196 ข้อ

6) นำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตบัณฑิตวิทยาลัย และทำการเก็บข้อมูลจาก สำนักงาน กศน. ในเขต กทม. จากผู้บริหาร จำนวน 30 คน ครู จำนวน 73 คน และนักศึกษา กศน. จำนวน 125 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก โดยใช้วิธีการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้าน

7) ดำเนินการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

7.1) ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามรายฉบับ ทั้ง 3 ฉบับ รวม 196 ข้อ อยู่ในระดับที่มีความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในระดับสูง กล่าวคือ แบบสอบถามผู้บริหาร กศน.

มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .948 แบบสอบถามครู กศน. มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .942 และแบบสอบถามนักศึกษา กศน. มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .958 สำหรับความเที่ยงตรงรายข้อของแบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ นั้น จากการตรวจสอบค่า Item Total Correlation นั้น ทุกข้อ ทั้ง 3 ฉบับ มีความเที่ยงตรงในระดับสูงมาก กล่าวคือ มีค่ามากกว่า .90 ทุกข้อ

7.2) ผลการตรวจสอบคุณภาพรายด้าน ทั้ง 3 ฉบับ โดยได้คัดเลือกไว้จำนวน 181 ข้อ ดังนี้

ฉบับที่ 1 สอบถามผู้บริหาร 6 ด้าน จำนวน 56 ข้อ ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .705 2) กระบวนการบริหาร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .817 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .761 4) ความร่วมมือในการทำงาน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .850 5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .813 และ 6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .610 โดยได้คัดเลือกไว้จำนวน 52 ข้อ

ฉบับที่ 2 สอบถามครู 9 ด้าน จำนวน 80 ข้อ ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .728 2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .752 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .870 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .730 5) ความสามารถในการสอนของครู มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .646 6) คุณลักษณะครูผู้สอน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .756 7) สื่อการสอน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .555 8) การให้กำลังใจ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .643 และ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .606 โดยได้คัดเลือกไว้จำนวน 72 ข้อ

ฉบับที่ 3 สอบถามนักศึกษา 5 ด้าน จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .478 2) แรงจูงใจของผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .723 3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .533 4) ความพร้อมของผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .615 และ 5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .800 โดยได้คัดเลือกไว้จำนวน 22 ข้อ

7.3) ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรตาม ด้านความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษา กศน. พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .943 โดยได้คัดเลือกไว้ทั้งหมด จำนวน 35 ข้อ

8) การตรวจให้คะแนนและการแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ลิเคอร์ท (Likert, R. 1932: 140) โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนดังนี้

ข้อความ	ทางบวก		ทางลบ	
มากที่สุด	มีค่าน้ำหนัก	5 คะแนน	มีค่าน้ำหนัก	1 คะแนน
มาก	มีค่าน้ำหนัก	4 คะแนน	มีค่าน้ำหนัก	2 คะแนน
ปานกลาง	มีค่าน้ำหนัก	3 คะแนน	มีค่าน้ำหนัก	3 คะแนน
น้อย	มีค่าน้ำหนัก	2 คะแนน	มีค่าน้ำหนัก	4 คะแนน
น้อยที่สุด	มีค่าน้ำหนัก	1 คะแนน	มีค่าน้ำหนัก	5 คะแนน

เกณฑ์การแปลผลคะแนน การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย กำหนดไว้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) เป็นการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาตัดสินว่าข้อคำถามทั้งในปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา มีประสิทธิภาพเป็นอย่างไรนั้นพิจารณาจากค่า C.V. ดังนี้

C.V. ค่าต่ำกว่า 10 หมายถึง อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

C.V. ค่าระหว่าง 10-15 หมายถึง อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี

C.V. ค่ามากกว่า 15 หมายถึง อยู่ในเกณฑ์ยังไม่ดี

3.3 สรุปเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ได้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานทางทฤษฎี แนวคิด และเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่ได้ศึกษา โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยสรุปดังนี้

1) สร้างแบบสอบถามความสำเร็จในการศึกษา จำนวน 3 ด้าน รวม 35 ข้อ ได้แก่

1.1) ความรู้ด้านตนเอง จำนวน 14 ข้อ

1.2) ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม จำนวน 11 ข้อ

1.3) ความรู้ตามหลักวิชาการ จำนวน 10 ข้อ

2) สร้างแบบสอบถามปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกเป็นปัจจัย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 146 ข้อ ดังนี้

2.1) ปัจจัยระดับผู้เรียน เป็นการศึกษาตัวแปรระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 5 ตัวแปร รวมจำนวน 22 ข้อ ได้แก่

2.1.1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน จำนวน 4 ข้อ

2.1.2) แรงจูงใจของผู้เรียน จำนวน 5 ข้อ
2.1.3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน จำนวน 4 ข้อ
2.1.4) ความพร้อมของผู้เรียน จำนวน 4 ข้อ
2.1.5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 5 ข้อ

2.2) ปัจจัยระดับการเรียนการสอน เป็นการศึกษาตัวแปรระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 9 ตัวแปร รวมจำนวน 72 ข้อ ได้แก่

2.2.1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน จำนวน 9 ข้อ
2.2.2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 9 ข้อ
2.2.3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน จำนวน 7 ข้อ
2.2.4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน จำนวน 9 ข้อ
2.2.5) ความสามารถในการสอนของครู จำนวน 7 ข้อ
2.2.6) คุณลักษณะครูผู้สอน จำนวน 9 ข้อ
2.2.7) สื่อการสอน จำนวน 7 ข้อ
2.2.8) การให้กำลังใจ จำนวน 8 ข้อ
2.2.9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จำนวน 7 ข้อ

2.3) ปัจจัยระดับสถานศึกษา เป็นการศึกษาตัวแปรระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 6 ตัวแปร รวมจำนวน 52 ข้อ ได้แก่

2.3.1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย จำนวน 9 ข้อ
2.3.2) กระบวนการบริหาร จำนวน 9 ข้อ
2.3.3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร จำนวน 7 ข้อ
2.3.4) ความร่วมมือในการทำงาน จำนวน 10 ข้อ
2.3.5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร จำนวน 10 ข้อ
2.3.6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา จำนวน 7 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้แต่ละประเด็นคำถาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคำตอบตามความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้

4.2 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อขออนุญาตในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเบื้องต้น จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญในครั้งนี้

4.3 ผู้วิจัยได้แนบหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ลงนามโดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความร่วมมือในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.4 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูลถึงสถานศึกษา เพื่อทดสอบใช้เครื่องมือ (Try out) จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อการเก็บข้อมูลครั้งนี้

4.5 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อส่งไปพร้อมเครื่องมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้

4.6 ผู้วิจัยได้แนบหนังสือขอความอนุเคราะห์การตอบเครื่องมือวัดที่เป็นแบบสอบถามและแบบทดสอบ ที่ลงนามโดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. และสถานศึกษาสังกัด กศน. ทุกแห่งในเขตปริมณฑล เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

4.7 ผู้วิจัยได้ทำสำเนาเครื่องมือ แล้วเดินทางด้วยตนเองไปส่งถึงผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. และสถานศึกษาสังกัด กศน. ทุกแห่งในเขตปริมณฑล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างดำเนินการตอบ ซึ่งผู้วิจัยได้ไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4.8 นำผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลลงรหัสในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการทางสถิติ

4.9 นำผลที่ได้จากการศึกษามาสรุปผลการวิจัยต่อไป

5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การจัดกระทำข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการจัดประเภทข้อมูลหรือจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อให้สะดวกต่อการที่จะนำไปวิเคราะห์และตรวจสอบสมมติฐาน ตลอดจนได้ใช้สถิติที่กำหนดไว้วิเคราะห์ความเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล การนำเสนอค่าสถิติที่ได้ และการเขียนรายงานการวิจัยเป็นขั้นตอนสุดท้ายต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

จัดกระทำข้อมูลปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ของการศึกษานอกระบบ จำนวน 181 ข้อ และศึกษาตัวแปรตามคือ ระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 35 ข้อ ได้จัดกระทำข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยนำมาลงรหัสข้อมูลเพื่อดำเนินการวิเคราะห์พหุระดับ โดยดำเนินการดังนี้

1.1) ข้อมูลนำเข้า (Input) เป็นการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยจัดข้อมูลออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ข้อมูลปัจจัยระดับผู้เรียน ประกอบด้วย

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ตัวแปรระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้พื้นฐาน

เดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ระดับที่ 2 ข้อมูลปัจจัยระดับการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ตัวแปรระดับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน จำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ค่าคงที่ (Intercept) หรือค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ($\bar{Y}_{Class}$) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Slope) ของตัวแปรระดับผู้เรียนที่มีอิทธิพลสุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติ

ระดับที่ 3 ข้อมูลปัจจัยระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ตัวแปรระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ค่าคงที่ (Intercept) หรือค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา ($\bar{Y}_{School}$) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Slope) ของตัวแปรระดับการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลสุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2) ประมวลผล (Processing) เป็นขั้นตอนการคำนวณสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งในขั้นตอนนี้จะคำนวณด้วยการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปที่กำหนดไว้

1.3) ผลลัพธ์ (Output) เป็นขั้นตอนที่นำผลจากการขั้นตอนที่ได้จากขั้นประมวลผลมาเขียนเป็นรายงาน หรือเสนอในรูปแบบของตารางหรือแผนภูมิต่างๆ แล้วแปลความหมายของผลที่ได้โดยดำเนินการการสรุปผลการวิจัย และเขียนรายงานการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงต่อไป

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

1) การวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ผลทางสถิติ

2) การวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระทุกตัวในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับตัวแปรความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ผลทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3) การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ตามรูปแบบการวิเคราะห์พหุระดับ (Multilevel Analysis) โดยใช้คำสั่ง Mixed Effects Modeling ของโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งรูปแบบการวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิจัยเป็น 3 ระดับ คือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

3.1) ขั้นการเตรียมข้อมูล ดำเนินการจัดชุดข้อมูลจากการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูปทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา พร้อมทั้งสร้างตัวแปรจากชุดข้อมูลทั้ง 3 ระดับ กำหนดเลขประจำตัวของทั้งในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา และเตรียมข้อมูลดังกล่าวเพื่อทำการวิเคราะห์โดยรวมให้เป็นไฟล์เดียวกัน และตัดข้อมูลที่ Missing ออกจากชุดข้อมูล

3.2) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการกำหนดรหัสตัวแปรต่างๆ ให้ชัดเจนทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ดำเนินการเขียนคำสั่งและสร้างชุดคำสั่งที่ใช้ในการวิเคราะห์อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect) และวิเคราะห์อิทธิพลสุ่ม (Random Effect) โดยในการวิเคราะห์อิทธิพลคงที่เป็นการทดสอบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 3 ระดับตัวแปรใดบ้างที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยดูได้จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (b) ในส่วนของการวิเคราะห์อิทธิพลสุ่ม เป็นการดำเนินการเอาโครงสร้างความเป็นกลุ่มมาเป็นอิทธิพลสุ่ม โดยดูได้จากค่าการแจกแจงแบบไค-สแควร์ (χ^2) และดำเนินวิเคราะห์การประมาณการค่าพารามิเตอร์ เพื่อทดสอบตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้

4) การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับตัวแปรตำแหน่งหน้าที่ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

5.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยมีดังนี้

1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) โดยพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543: 249)

2) ค่าอำนาจจำแนก เป็นการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้านและรายฉบับ ด้วยการหาสหสัมพันธ์แบบไบซีเรียล (Biserial Correlation) (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 214 – 215)

3) ความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นการหาโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach Alpha Procedure) (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543: 218)

4) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

5) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์พหุระดับ โดยใช้คำสั่ง Mixed Effects Modeling ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เวอร์ชั่น 21 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1) วิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ด้วยการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

5.2) วิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

5.3) วิเคราะห์ปัจจัยพหุระดับ (Multilevel Analysis) ได้แก่ ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการแปลผลดังนี้

ค่าสถิติ

n แทน จำนวนตัวอย่าง

k แทน จำนวนข้อคำถาม

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

SE แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่าประชากร

C.V. แทน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย

b แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ

a แทน ค่าคงที่

R^2 แทน ค่าที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีต่อตัวแปรตาม

t แทน ค่าสถิติที่ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ

F แทน ค่าสถิติที่ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของความแปรปรวน

χ^2 แทน ค่าการแจกแจงแบบไค-สแควร์

AIC แทน เกณฑ์การเปรียบเทียบโมเดลทางเลือก (Akaike Information Criterion)

GFI แทน ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index)

AGFI แทน ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (Adjust goodness of fit index)

RMSEA แทน ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่าง (Root mean square error of approximation)

*, ** แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01

ตัวแปรอิสระของปัจจัยระดับผู้เรียน

KNO แทน ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน

MOT แทน แรงจูงใจของผู้เรียน

RES แทน ความรับผิดชอบของผู้เรียน

AVA แทน ความพร้อมของผู้เรียน

SKI แทน ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ตัวแปรอิสระของปัจจัยระดับการเรียนการสอน

EFF แทน ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

OPP แทน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

EXP แทน ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน

EVA แทน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน

ABI แทน ความสามารถในการสอนของครู

CHA แทน คุณลักษณะครูผู้สอน

MED แทน สื่อการสอน

EMP แทน การให้กำลังใจ

CLI แทน บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ตัวแปรอิสระของปัจจัยระดับสถานศึกษา

POL แทน ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย

ADM แทน กระบวนการบริหาร

LED แทน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

COO แทน ความร่วมมือในการทำงาน

CUR แทน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร

QUA แทน การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

ตัวแปรตาม

Y แทน ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$\bar{Y}_{Class}$ แทน ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในระดับการเรียนการสอน

$\bar{Y}_{School}$ แทน ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในระดับสถานศึกษา

$b_{KNO/Y}$ แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{MOT/Y}$ แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{RES/Y}$ แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{AVA/Y}$ แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{SKI/Y}$ แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{EVA/\bar{Y}\ Class}$ แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลระดับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

2. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

3. ผลการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

5. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างตัวแปรตำแหน่งหน้าที่กับปัจจัยระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลระดับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลระดับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลระดับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ข้อมูลพื้นฐาน		จำนวน (n = 2,906 คน)	ร้อยละ
ผู้บริหารสถานศึกษา			
เพศ	เพศชาย	24	34.30
	เพศหญิง	46	65.70
	รวม	**70**	**100.00**
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการ	28	40.00
	รองผู้อำนวยการ	15	21.40
	หัวหน้ากลุ่มงาน	17	24.30
	ศึกษานิเทศก์	10	14.30
	รวม	**70**	**100.00**

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน		จำนวน (n = 2,906 คน)	ร้อยละ
ครู			
เพศ	ชาย	79	30.30
	หญิง	182	69.70
	รวม	**261**	**100.00**
ตำแหน่ง	ครู	31	11.90
	ครู ศรช.	46	17.60
	ครูอาสาสมัคร	11	4.20
	พนักงานราชการ	173	66.30
	รวม	**261**	**100.00**
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	239	91.60
	ปริญญาโท	22	8.40
	รวม	**261**	**100.00**
นักศึกษาการศึกษานอกระบบ (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)			
เพศ	เพศชาย	1,157	44.90
	เพศหญิง	1,418	55.10
	รวม	**2,575**	**100.00**

จากตาราง 8 แสดงว่าในการวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.70 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 34.30 ผู้บริหารส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่งผู้อำนวยการ คิดเป็นร้อยละ 40 หัวหน้ากลุ่มงาน คิดเป็นร้อยละ 24.30 รองผู้อำนวยการ คิดเป็นร้อยละ 21.40 และศึกษานิเทศก์ คิดเป็นร้อยละ 14.30 ตามลำดับ ขณะที่ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69.70 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 30.30 ครูส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพนักงานราชการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.30 ครู ศรช. คิดเป็นร้อยละ 17.60 ครู คิดเป็นร้อยละ 11.90 และครูอาสาสมัคร คิดเป็นร้อยละ 4.20 ตามลำดับ โดยครูส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 91.60 และระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 8.40 ส่วนนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.10 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 44.90 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา

ตัวแปร	n	k	$\bar{X}$	S	SE	ต่ำสุด	สูงสุด	แปลผล
ปัจจัยระดับผู้เรียน								
ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน (KNO)	2,575	4	4.266	.437	.009	1.50	5.00	มาก
แรงจูงใจของผู้เรียน (MOV)	2,575	5	3.945	.439	.009	1.60	5.00	มาก
ความรับผิดชอบของผู้เรียน (RES)	2,575	4	4.190	.511	.010	1.00	5.00	มาก
ความพร้อมของผู้เรียน (AVA)	2,575	4	4.150	.481	.009	1.00	5.00	มาก
ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI)	2,575	4	4.171	.475	.009	1.00	5.00	มาก
ปัจจัยระดับการเรียนการสอน								
ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF)	261	9	4.171	.278	.005	3.56	4.78	มาก
การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต(OPP)	261	9	4.169	.340	.007	3.33	5.00	มาก
ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP)	261	7	4.266	.395	.008	3.57	5.00	มาก
การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA)	261	9	4.179	.310	.006	3.44	4.78	มาก
ความสามารถในการสอนของครู (ABI)	261	7	4.231	.373	.007	3.71	5.00	มาก
คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA)	261	9	4.297	.364	.007	3.44	5.00	มาก
สื่อการสอน (MED)	261	7	4.137	.335	.007	3.14	5.00	มาก
การให้กำลังใจ (EMP)	261	8	4.257	.378	.007	3.63	5.00	มาก
บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI)	261	7	4.302	.375	.007	3.71	5.00	มาก
ปัจจัยระดับสถานศึกษา								
ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL)	70	9	4.585	.363	.007	3.89	5.00	มาก
กระบวนการบริหาร (ADM)	70	9	4.659	.330	.007	3.78	5.00	มาก
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED)	70	7	4.704	.349	.007	3.71	5.00	มาก
ความร่วมมือในการทำงาน (COO)	70	10	4.465	.259	.005	3.90	5.00	มาก
ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR)	70	10	4.240	.316	.006	3.60	5.00	มาก
การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA)	70	7	4.604	.394	.008	3.71	5.00	มาก

ตาราง 9 (ต่อ)

ตัวแปร	n	k	$\bar{X}$	S	SE	ต่ำสุด	สูงสุด	แปลผล
ความสำเร็จในการศึกษา (Y)	2575	35	4.113	.383	.008	1.00	5.00	มาก
- ความรู้ด้านตนเอง	2575	14	4.121	.411	.008	1.00	5.00	มาก
- ความรู้สภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม	2575	11	4.034	.414	.008	1.00	5.00	มาก
- ความรู้ตามหลักวิชาการ	2575	10	4.186	.445	.008	1.00	5.00	มาก

จากตาราง 9 แสดงว่า ตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน (KNO) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.266, S = .437) แรงจูงใจของผู้เรียน (MOV) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.945, S = .439) ความรับผิดชอบของผู้เรียน (RES) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.19, S = .511) ความพร้อมของผู้เรียน (AVA) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15, S = .481) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.171, S = .475) ขณะที่ตัวแปรทุกตัวมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .437 ถึง .511 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .009 ถึง .010

ตัวแปรอิสระระดับการเรียนการสอน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน (EFF) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.171, S = .278) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ (OPP) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.169, S = .34) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.266, S = .395) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.179, S = .310) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.231, S = 0.373) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.297, S = .364) สื่อการสอน (MED) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.137, S = .335) การให้กำลังใจ (EMP) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.257, S = .378) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.302, S = .375) ขณะที่ตัวแปรทุกตัวมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .278 ถึง .395 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .005 ถึง .008

ตัวแปรอิสระระดับสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.585, S = .363) กระบวนการบริหาร (ADM) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.659, S = .33) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.704 S = .349) ความร่วมมือในการทำงาน (COO) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.465, S = .259) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.24, S = .316) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.604, S = .394) ขณะที่ตัวแปรทุกตัวมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .259

ถึง .394 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .005 ถึง .008

ตัวแปรตาม (Y) คือ ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.113, S = .383) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความรู้ด้านตนเองค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.121, S = .411) ความรู้สภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.034, S = 0.414) ความรู้ตามหลักวิชาการ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.186, S = .445) ขณะที่ตัวแปรทุกตัวมีค่าความความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .383 ถึง .445 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมาก โดยมีค่าเท่ากับ .008 ในทุกตัวแปร

ตาราง 10 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ของปัจจัยระดับผู้เรียน จำแนกเป็นรายข้อ

ปัจจัยระดับผู้เรียน	n = 2,575			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน					
1.ได้รับการฝึกฝนให้สนใจใฝ่ที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.312	.542	.011	12.580	ค่อนข้างดี
2.สามารถอ่าน เขียน และทำความเข้าใจหนังสือได้ดี	4.284	.577	.011	13.480	ค่อนข้างดี
3.ได้รับการส่งเสริมทักษะการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้	4.264	.597	.012	14.000	ค่อนข้างดี
4.ได้รับการปลูกฝังให้มีประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.208	.632	.012	15.020	ไม่ดี
แรงจูงใจของผู้เรียน					
5.มุ่งมั่นในการเรียนและจะกระทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย	4.253	.625	.012	14.710	ค่อนข้างดี
6.ขาดความพยายามอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้	2.871	1.219	.024	42.440	ไม่ดี
7.คิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อ	4.153	.634	.012	15.270	ไม่ดี
8.เชื่อว่าความสำเร็จทุกอย่างเกิดจากความพยายามและอดทน	4.334	.626	.012	14.430	ค่อนข้างดี
9.รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและรู้สึกไม่สบายใจเมื่อล้มเหลว	4.118	.767	.015	18.620	ไม่ดี

ตาราง 10 (ต่อ)

ปัจจัยระดับผู้เรียน	n = 2,575			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
ความรับผิดชอบของผู้เรียน					
10.มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่รู้อยู่เสมอ	4.124	.646	.013	15.660	ไม่ดี
11.กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.223	.625	.012	14.800	ค่อนข้างดี
12.แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง	4.225	.645	.013	15.270	ไม่ดี
13.ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างลุล่วง	4.193	.653	.013	15.580	ไม่ดี
ความพร้อมของผู้เรียน					
14.มีความพร้อมในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนและหนังสือที่ส่งเสริมการเรียน	4.209	.619	.012	14.700	ค่อนข้างดี
15.จัดสภาพแวดล้อมของบ้านพักที่เอื้อต่อการเรียนรู้	4.054	.695	.014	17.140	ไม่ดี
16.มีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง	4.109	.658	.013	16.010	ไม่ดี
17.มีความพร้อมในการมาเรียนและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ครูและสถานศึกษามอบหมาย	4.231	.605	.012	14.310	ค่อนข้างดี
ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน					
18.ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายในการสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ตนเองอย่างเหมาะสม	4.177	.618	.012	14.790	ค่อนข้างดี
19.มีการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ	4.224	.600	.012	14.210	ค่อนข้างดี
20.ใช้วิธีจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนได้	4.165	.612	.012	14.690	ค่อนข้างดี
21.มีเทคนิควิธีในการสืบค้นความรู้เพื่อการได้มาของข้อมูลอย่างหลากหลายและเป็นระบบ	4.132	.630	.012	15.240	ไม่ดี
22.มีทักษะการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีมและใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา	4.163	.623	.012	14.980	ค่อนข้างดี

จากตาราง 10 แสดงว่า ตัวแปรความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 4.208 ถึง 4.312) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง 0.542 ถึง .632 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .011 ถึง .012 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 12.580 ถึง 15.020 พบว่า การได้รับการฝึกฝนให้สนใจใฝ่ที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 12.580) ส่วนการได้รับการปลูกฝังให้มีประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 15.020) กล่าวคือ ความคิดเห็นข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรแรงจูงใจของผู้เรียนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 2.871 ถึง 4.334) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .625 ถึง 1.219 ยกเว้น ความพยายามอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้ มีความคิดเห็นในระดับปานกลางและมีความเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงกว่าข้ออื่น ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .012 ถึง .024 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 15.270 ถึง 42.440 พบว่า ความเชื่อที่ว่าความสำเร็จทุกอย่างเกิดจากความพยายามและอดทน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 14.430) ส่วนความพยายามอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 42.440) รองลงมาคือ รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและรู้สึกไม่สบายใจเมื่อล้มเหลว มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 18.620) และการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.270) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 3 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรความรับผิดชอบของผู้เรียนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 4.124 ถึง 4.225) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .625 ถึง .653 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .012 ถึง .013 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 14.800 ถึง 15.660 พบว่า กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 14.800) ส่วนการมีนิสัยรักการอ่านและใฝ่รู้อยู่เสมอ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 15.660) รองลงมาคือ การทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างลุล่วง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.580) และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.270) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 3 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรความพร้อมของผู้เรียนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 4.054 ถึง 4.231) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือ

ความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .605 ถึง .695 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .012 ถึง .014 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 14.310 ถึง 17.140 พบว่า มีความพร้อมในการมาเรียนและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ครูและสถานศึกษามอบหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 14.310) ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมของบ้านพักที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 17.140) รองลงมาคือ การมีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 16.010) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 4.132 ถึง 4.224) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .600 ถึง .630 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร มีค่าเท่ากับ .012 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 14.210 ถึง 15.240 พบว่า มีการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 14.210) ส่วนการมีเทคนิควิธีในการสืบค้นความรู้เพื่อการได้มาของข้อมูลอย่างหลากหลายและเป็นระบบ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 15.240) กล่าวคือ ความคิดเห็นในข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตาราง 11 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ของระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำแนกเป็นรายข้อ

ตัวแปรตาม	n = 2,575			C.V.	แปลผล
	$\overline{X}$	S	SE		
ความรู้ด้านตนเอง					
1.มีความสนใจและมีสมาธิในการเรียนรู้	4.185	.603	.012	14.418	ค่อนข้างดี
2.มีความรู้พื้นฐานทางการเรียนที่ดีจากการได้รับการศึกษาที่ผ่านมา	4.176	.605	.012	14.481	ค่อนข้างดี
3.มีความสามารถในการเรียนและแสวงหาความรู้	4.187	.620	.012	14.803	ค่อนข้างดี
4.สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล	4.139	.642	.013	15.505	ไม่ดี
5.มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.219	.601	.012	14.237	ค่อนข้างดี
6.มีความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร	4.222	.582	.011	13.782	ค่อนข้างดี

ตาราง 11 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	n = 2,575			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
7.มีความสุภาพอ่อนโยนทั้งกายและวาจา	4.231	.614	.012	14.516	ค่อนข้างดี
8.มีความกล้าในการแสดงออกในทางที่ดี	4.180	.644	.013	15.409	ไม่ดี
9.มีสุขภาพจิตที่ดี	4.281	.606	.012	14.151	ค่อนข้างดี
10.มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์	4.273	.621	.012	14.525	ค่อนข้างดี
11.มีวิธีคิดที่เติบโตอย่างสมวัย	4.238	.603	.012	14.226	ค่อนข้างดี
12.สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี	4.260	.609	.012	14.301	ค่อนข้างดี
13.มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว	4.217	.667	.013	15.820	ไม่ดี
14.เป็นผู้ไม่มีระเบียบวินัยเคารพกฎกติกา	2.897	1.357	.027	46.824	ไม่ดี
ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม					
15.ตระหนักต่อการมีส่วนร่วมในการทำให้กิจกรรมในชุมชนประสบผล	4.175	.642	.013	15.371	ไม่ดี
16.ให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องในการพัฒนาชุมชน	4.169	.606	.012	14.522	ค่อนข้างดี
17.ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชน	4.138	.666	.013	16.096	ไม่ดี
18.ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้	2.744	1.274	.025	46.447	ไม่ดี
19.เข้าใจถึงสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งของตนเองและชุมชน	4.091	.627	.012	15.340	ไม่ดี
20.เลือกที่จะสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นในชุมชน	4.170	.585	.011	14.017	ค่อนข้างดี
21.ตระหนักถึงจริยธรรมในการรักษาวัฒนธรรมและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน	4.173	.620	.012	14.868	ค่อนข้างดี
22.ตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพในทางลบที่เกิดจากกระบวนการผลิตในชุมชนที่ไม่ถูกต้อง	4.063	.728	.014	17.928	ไม่ดี
23.สามารถนำความรู้จากการส่งเสริมสุขภาพมาปรับใช้ในการป้องกันรักษาโรคทั้งของตนเอง	4.188	.636	.012	15.191	ไม่ดี
24.ตระหนักต่อภัยคุกคามทางสุขภาพรวมถึงการป้องกันโรคต่างๆ เช่น โรคเอดส์ โรคมะเร็ง	4.271	.625	.012	14.641	ค่อนข้างดี

ตาราง 11 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	n = 2,575			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
25.ตระหนักและเข้าใจถึงการบริการดูแลสุขภาพที่จำเป็น และการดูแลอนามัยที่ดีในชุมชน	4.219	.591	.012	14.004	ค่อนข้างดี
ความรู้ตามหลักวิชาการ					
26.พิจารณาสิ่งต่างๆ โดยใช้วิจารณญาณด้วยเหตุผลให้ถ่องแท้ก่อนจึงจะเชื่อ	4.176	.620	.012	14.843	ค่อนข้างดี
27.มีหลักการและเหตุผลในการไตร่ตรอง เพื่อแยกแยะสิ่งที่ควรเชื่อกับสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ	4.199	.611	.012	14.557	ค่อนข้างดี
28.ใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมในการใช้เหตุผลไตร่ตรองประกอบกับข้อเท็จจริง	4.169	.581	.011	13.930	ค่อนข้างดี
29.เชื่อถือข้อมูลและหลักฐานอย่างมีเหตุผลเพียงพอ	4.179	.593	.012	14.195	ค่อนข้างดี
30.ยอมรับฟังความเห็นผู้อื่นโดยปราศจากอคติ	4.195	.634	.012	15.113	ไม่ดี
31.กล้าตั้งข้อสงสัยและตั้งคำถามโดยใช้วิธีคิดหาคำตอบอย่างเป็นระบบ	4.123	.629	.012	15.254	ไม่ดี
32.นำความรู้และประสบการณ์มาวิเคราะห์ผสมผสานกับแนวคิดและจินตนาการ	4.143	.614	.012	14.814	ค่อนข้างดี
33.มุ่งมั่นที่จะยึดมั่นในความจริง พูดหรือกระทำการใดๆ อย่างซื่อสัตย์ตรงตามความเป็นจริง	4.227	.609	.012	14.400	ค่อนข้างดี
34.มีมานะอุตสาหะที่จะเรียนรู้จนเป็นผลสำเร็จได้	4.238	.617	.012	14.549	ค่อนข้างดี
35.เกิดความสุขตื่นเต้นดีใจและภาคภูมิใจเมื่อสามารถค้นหาวิธีการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์	4.232	.611	.012	14.447	ค่อนข้างดี

จากตาราง 11 แสดงว่า ตัวแปรความรู้ด้านตนเองในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 2.897 ถึง 4.281) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .582 ถึง 1.357 ยกเว้น การเป็นผู้ไม่มีระเบียบวินัยเคารพกฎกติกา มีความคิดเห็นในระดับปานกลางและมีความเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงกว่าข้ออื่น ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง 0.011 ถึง 0.025 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 13.782 ถึง 46.824 พบว่า การมีความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 13.782) ส่วนการเป็นผู้ไม่มี

ระเบียบวินัยเคารพกฎกติกา มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 46.824) รองลงมาคือ ความสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.505) และมีความกล้าในการแสดงออกในทางที่ดี มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.409) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 3 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรความรู้ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคมในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 2.744 ถึง 4.271) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .585 ถึง 1.274 ยกเว้น การไม่สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้ มีความคิดเห็นในระดับปานกลางและมีความเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงกว่าข้ออื่น ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .011 ถึง .025 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 14.004 ถึง 46.447 พบว่า การตระหนักและเข้าใจถึงการบริการดูแลสุขภาพที่จำเป็น และการดูแลอนามัยที่ดีในชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 14.004) ส่วนการไม่สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 46.447) รองลงมาคือ ตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพในทางลบที่เกิดจากกระบวนการผลิตในชุมชนที่ไม่ถูกต้อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 17.928) และมีตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 16.096) และการสามารถนำความรู้จากการส่งเสริมสุขภาพมาปรับใช้ในการป้องกันรักษาโรคของตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.191) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 4 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรความรู้ตามหลักวิชาการในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.123 ถึง 4.238) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .581 ถึง .634 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .011 ถึง .012 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 13.930 ถึง 15.254 พบว่า การใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมในการใช้เหตุผลไตร่ตรองประกอบกับข้อเท็จจริง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 13.930) ส่วนการกล้าตั้งข้อสงสัยและตั้งคำถามโดยใช้วิธีคิดหาคำตอบอย่างเป็นระบบ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด (C.V. = 15.254) รองลงมาคือ การยอมรับฟังความเห็นผู้อื่นโดยปราศจากอคติ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.113) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตาราง 12 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ของปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำแนกเป็นรายข้อ

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	n = 261			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน					
1.สามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย	4.241	.574	.036	13.544	ค่อนข้างดี
2.มีรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี	4.184	.552	.034	13.189	ค่อนข้างดี
3.จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน	4.272	.540	.033	12.630	ค่อนข้างดี
4.กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการซักถามข้อสงสัยในเนื้อหาที่เรียนอยู่เสมอ	4.280	.528	.033	12.346	ค่อนข้างดี
5.จัดการเรียนรู้ตามสภาพความพร้อมความสนใจของผู้เรียนและความต้องการของชุมชน	4.299	.529	.033	12.300	ค่อนข้างดี
6.สามารถนำความรู้ สื่อ หรือสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียนใหม่ๆ	4.226	.547	.034	12.933	ค่อนข้างดี
7.ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนระหว่างเรียนและหลังจบการเรียนการสอนอยู่เสมอ	4.268	.523	.032	12.263	ค่อนข้างดี
8.จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตใจดี มีคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกที่ดี	4.429	.548	.034	12.362	ค่อนข้างดี
9.กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.391	.527	.033	11.996	ค่อนข้างดี
การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
10.สนับสนุนผู้เรียนให้ได้รับความเสมอภาคในการเรียนรู้	4.395	.549	.034	12.492	ค่อนข้างดี
11.สนับสนุนผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ	4.310	.581	.036	13.487	ค่อนข้างดี
12.จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถของผู้เรียนอย่างเหมาะสม	4.303	.572	.035	13.296	ค่อนข้างดี
13.สนับสนุนผู้เรียนให้ได้รับการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.375	.566	.035	12.929	ค่อนข้างดี
14.ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเพื่อรู้ เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ	4.360	.555	.034	12.734	ค่อนข้างดี

ตาราง 12 (ต่อ)

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	n = 261			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
15.ส่งเสริมความรู้ให้กับผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการรับความรู้อย่างตั้งใจและต่อเนื่อง	4.310	.554	.034	12.858	ค่อนข้างดี
16.ส่งเสริมความรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อเกิดทักษะและนำไปใช้ได้	4.402	.529	.033	12.016	ค่อนข้างดี
17.ส่งเสริมเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง	4.337	.513	.032	11.820	ค่อนข้างดี
18.จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน	4.253	.624	.039	14.678	ค่อนข้างดี
ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน					
19.ส่งเสริมและคาดการณ์ถึงการพัฒนาการของผู้เรียนเสมอ	4.226	.510	.032	12.071	ค่อนข้างดี
20.ส่งเสริมให้ผู้เรียนรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ	4.375	.508	.031	11.619	ค่อนข้างดี
21.เอาใจใส่ในการช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ	4.490	.516	.032	11.491	ค่อนข้างดี
22.มีวิธีการเหมาะสมในการควบคุมการแสดงออกในการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.245	.535	.033	12.593	ค่อนข้างดี
23.กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้น สนใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน	4.402	.529	.033	12.016	ค่อนข้างดี
24.ตระหนักถึงจุดหมายในอนาคตของผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.372	.515	.032	11.780	ค่อนข้างดี
25.มีการแนะแนวผู้เรียนต่ออนาคตในการเรียนและการประกอบอาชีพ	4.448	.521	.032	11.710	ค่อนข้างดี
การประเมินผลและติดตามผู้เรียน					
26.ใช้กระบวนการประเมินผลผู้เรียนเชิงประจักษ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.184	.566	.035	13.518	ค่อนข้างดี
27.มีวิธีการประเมินผู้เรียนให้สามารถบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้	4.199	.594	.037	14.138	ค่อนข้างดี
28.ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อการพัฒนาและไม่ดีกิจกรรม	4.192	.590	.037	14.069	ค่อนข้างดี
29.ใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินผลผู้เรียน เช่น แบบสังเกต	4.192	.535	.033	12.764	ค่อนข้างดี

ตาราง 12 (ต่อ)

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	n = 261			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
30.นำผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมาใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู	4.230	.555	.034	13.131	ค่อนข้างดี
31.ดำเนินการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ	4.238	.531	.033	12.528	ค่อนข้างดี
32.จัดให้มีการสอนเสริมแก่ผู้เรียนที่ขาดความพร้อมทางการเรียนหรือมีปัญหาในการเรียนรู้	4.272	.540	.033	12.630	ค่อนข้างดี
33.เลือกใช้วิธีการประเมินผลการสอนได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	4.241	.533	.033	12.561	ค่อนข้างดี
34.มีการจัดทำแฟ้มบันทึกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.245	.563	.035	13.254	ค่อนข้างดี
ความสามารถในการสอนของครู					
35.มุ่งมั่นใช้ความรู้และทักษะในการสั่งสอนผู้เรียนให้ได้รับความรู้	4.345	.522	.032	12.024	ค่อนข้างดี
36.ฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความคิดและความสามารถ	4.360	.582	.036	13.354	ค่อนข้างดี
37.มีเทคนิควิธีในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย	4.238	.618	.038	14.582	ค่อนข้างดี
38.สามารถกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนอยู่เสมอ	4.276	.519	.032	12.147	ค่อนข้างดี
39.ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการค้นคว้าความรู้	4.387	.519	.032	11.820	ค่อนข้างดี
40.สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม	4.322	.515	.032	11.917	ค่อนข้างดี
41.ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย	4.203	.549	.034	13.051	ค่อนข้างดี
คุณลักษณะครูผู้สอน					
42.มีภาพลักษณ์และบุคลิกที่เป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน	4.464	.537	.033	12.025	ค่อนข้างดี
43.มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	4.444	.542	.034	12.200	ค่อนข้างดี
44.ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน	4.571	.504	.031	11.018	ค่อนข้างดี
45.มีความมีเมตตากรุณาต่อบุคคลรอบข้าง	4.529	.523	.032	11.542	ค่อนข้างดี
46.มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม	4.521	.516	.032	11.406	ค่อนข้างดี

ตาราง 12 (ต่อ)

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	n = 261			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
47.มีความเสียสละต่อผู้อื่นเสมอ	4.521	.523	.032	11.569	ค่อนข้างดี
48.เป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนในการส่งเสริมความยุติธรรม	4.506	.531	.033	11.779	ค่อนข้างดี
49.มีอารมณ์ที่มั่นคงไม่อ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อมที่มากระทบ	4.310	.696	.043	16.142	ไม่ดี
50.ใช้คำพูดและการแสดงออกที่เป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง	4.521	.599	.037	13.238	ค่อนข้างดี
สื่อการสอน					
51.จัดหาเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม	4.207	.578	.036	13.737	ค่อนข้างดี
52.ใช้สื่อการสอนเป็นตัวเชื่อมระหว่างเรื่องราวเป็นตัวกลางที่กระตุ้น	4.257	.561	.035	13.177	ค่อนข้างดี
53.ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน	4.326	.559	.035	12.929	ค่อนข้างดี
54.กำหนดและเลือกใช้หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ	4.226	.581	.036	13.740	ค่อนข้างดี
55.ใช้สื่อรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ในการจัดการเรียนการสอน	4.192	.663	.041	15.827	ไม่ดี
56.ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนตามความเหมาะสม	4.023	.712	.044	17.702	ไม่ดี
57.ใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นสื่อในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลข่าวสาร	4.207	.591	.037	14.049	ค่อนข้างดี
การให้กำลังใจ					
58.ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในการเรียนอย่างเต็มความสามารถ	4.375	.572	.035	13.083	ค่อนข้างดี
59.ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและการแสดงความคิดเห็น	4.452	.536	.033	12.036	ค่อนข้างดี
60.สร้างแรงกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย	4.356	.561	.035	12.881	ค่อนข้างดี
61.สร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองต่อการเรียน	4.349	.654	.040	15.044	ไม่ดี

ตาราง 12 (ต่อ)

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	n = 261			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
62.ให้ความสนใจผู้เรียนทุกคนในขณะที่ทำการสอนอย่างทั่วถึง	4.326	.721	.045	16.678	ไม่ดี
63.เสริมสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้	4.333	.519	.032	11.974	ค่อนข้างดี
64.ส่งเสริมผู้เรียนที่มีความสามารถน้อยให้ปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้	4.383	.532	.033	12.146	ค่อนข้างดี
65.เป็นที่ปรึกษาที่ดีเมื่อผู้เรียนมีปัญหาด้านการเรียนและปัญหาส่วนตัว	4.425	.613	.038	13.859	ค่อนข้างดี
บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้					
66.แสดงออกถึงความเข้าใจและดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึง	4.387	.540	.033	12.317	ค่อนข้างดี
67.มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน	4.475	.592	.037	13.226	ค่อนข้างดี
68.ส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างทั่วถึง	4.314	.608	.038	14.102	ค่อนข้างดี
69.ส่งเสริมความมีระเบียบวินัยให้ผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา	4.398	.514	.032	11.675	ค่อนข้างดี
70.จัดกิจกรรมอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบและเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.352	.525	.032	12.054	ค่อนข้างดี
71.ให้ความสำคัญในกิจกรรมที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม	4.379	.517	.032	11.802	ค่อนข้างดี
72.จัดสถานที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาอย่างอิสระมีเครื่องมือ อุปกรณ์ในการศึกษา	4.261	.589	.036	13.831	ค่อนข้างดี

จากตาราง 12 แสดงว่า ตัวแปรประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.184 ถึง 4.429) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .523 ถึง .574 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .032 ถึง .036 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.996 ถึง 13.544 พบว่า กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.996) และสามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลาง (C.V. = 13.544) กล่าวคือ ความคิดเห็นยังมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.253 ถึง 4.402) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .513 ถึง .624 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .032 ถึง .039 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.820 ถึง 14.678 พบว่า ส่งเสริมเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.820) และจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลาง (C.V. = 14.678) กล่าวคือ ความคิดเห็นยังมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรความคาดหวังของครูต่อผู้เรียนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.226 ถึง 4.490) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .508 ถึง .535 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .031 ถึง .033 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.491 ถึง 12.593 พบว่า การเอาใจใส่ในการช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.491) และมีวิธีการเหมาะสมในการควบคุมการแสดงออกในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลาง (C.V. = 12.593) กล่าวคือ ความคิดเห็นยังมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรการประเมินผลและติดตามผู้เรียนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.184 ถึง 4.272) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .531 ถึง .594 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .033 ถึง .037 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 12.528 ถึง 14.138 พบว่า การดำเนินการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 12.528) และมีวิธีการประเมินผู้เรียนให้สามารถบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลาง (C.V. = 14.138) กล่าวคือ ความคิดเห็นยังมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรความสามารถในการสอนของครูในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.203 ถึง 4.387) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .515 ถึง .618 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .032 ถึง .038 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.820 ถึง 14.582 พบว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการค้นคว้าความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.820) และมีเทคนิควิธีในการจัดการเรียนการสอนที่

หลากหลาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลาง (C.V. = 14.582) กล่าวคือ ความคิดเห็นยังมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรคุณลักษณะครูผู้สอนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 4.310 ถึง 4.571) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .504 ถึง .696 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .031 ถึง .043 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.018 ถึง 16.142 พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.018) และการมีอารมณ์ที่มั่นคงไม่อ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อมที่มากระทบ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 16.142) กล่าวคือ ความคิดเห็นในข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรสื่อการสอนในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 4.023 ถึง 4.326) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .561 ถึง .712 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .035 ถึง .044 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 12.929 ถึง 17.702 พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 12.929) และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนตามความเหมาะสม มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 17.702) และการใช้สื่อรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ในการจัดการเรียนการสอน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.827) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรการให้กำลังใจในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 4.326 ถึง 4.452) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .519 ถึง .654 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .032 ถึง .045 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.974 ถึง 16.678 พบว่า การเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.974) และการให้ความสนใจผู้เรียนทุกคนในขณะที่ทำการสอนอย่างทั่วถึง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 16.678) และการสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองต่อการเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.044) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ =4.261 ถึง 4.475) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .514 ถึง .608 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .032 ถึง .038 เมื่อพิจารณา

ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.675 ถึง 14.102 พบว่า การส่งเสริมความมีระเบียบวินัยให้ผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.675) และการส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างทั่วถึง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลาง (C.V. = 14.102) กล่าวคือ ความคิดเห็นยังมีการกระจายค่อนข้างดี

ตาราง 13 การแจกแจงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ของปัจจัยระดับสถานศึกษา จำแนกเป็นรายข้อ

ปัจจัยระดับสถานศึกษา	n = 70			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย					
1.มีความพร้อมในการปฏิบัติภารกิจตามนโยบายอยู่เสมอ	4.600	.522	.062	11.347	ค่อนข้างดี
2.จัดให้มีการปฏิบัติตามพันธกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเต็มศักยภาพ	4.486	.558	.067	12.440	ค่อนข้างดี
3.จัดให้มีการกำหนดสมรรถนะที่เหมาะสมตามภารกิจของหน่วยงานอย่างมีศักยภาพ	4.357	.591	.071	13.556	ค่อนข้างดี
4.สรรหาบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติ ที่ดีต่อการปฏิบัติงาน	4.514	.531	.064	11.772	ค่อนข้างดี
5.สามารถบริหารนโยบายได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	4.400	.668	.080	15.184	ไม่ดี
6.สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานและชุมชน	4.629	.487	.058	10.515	ค่อนข้างดี
7.จัดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายตามนโยบา	4.614	.519	.062	11.248	ค่อนข้างดี
8.ส่งเสริมการจัดกิจกรรมและให้บริการด้านสถานที่ บุคลากร และอุปกรณ์	4.443	.555	.066	12.497	ค่อนข้างดี
9.ดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและของสำนักงาน กศน.	4.700	.521	.062	11.076	ค่อนข้างดี

ตาราง 13 (ต่อ)

ปัจจัยระดับสถานศึกษา	n = 70			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
กระบวนการบริหาร					
10.ยึดถือความสำเร็จในเป้าหมายของหน่วยงานตามนโยบายที่กำหนดไว้	4.657	.478	.057	10.266	ค่อนข้างดี
11.บริหารองค์กรอย่างบรรลุผลโดยผ่านกระบวนการของการวางแผน	4.571	.527	.063	11.522	ค่อนข้างดี
12.บริหารองค์กรอย่างบรรลุผลโดยมีการการจัดองค์กรที่มีประสิทธิภาพ	4.600	.522	.062	11.347	ค่อนข้างดี
13.บริหารองค์กรอย่างบรรลุผลโดยมีวิธีการสั่งการที่ถูกต้องเหมาะสม	4.586	.670	.080	14.613	ค่อนข้างดี
14.บริหารองค์กรโดยสามารถควบคุมการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา	4.586	.670	.080	14.613	ค่อนข้างดี
15.พิจารณาข้อขัดแย้งของบุคลากรในหน่วยงานได้อย่างเที่ยงธรรม	4.486	.676	.081	15.059	ไม่ดี
16.ผู้บริหาร ครู บุคลากร และชุมชน มีการร่วมมือกันวางแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.614	.519	.062	11.248	ค่อนข้างดี
17.มีรูปแบบและวิธีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ	4.443	.694	.083	15.630	ไม่ดี
18.ส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรในหน่วยงานมีความสามารถในการนิเทศ	4.514	.531	.064	11.772	ค่อนข้างดี
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร					
19.มีบุคลิกภาพที่สามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปฏิบัติงานสำเร็จ	4.643	.539	.064	11.617	ค่อนข้างดี
20.สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นคล้อยตาม	4.171	.816	.098	19.561	ไม่ดี
21.สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในการให้คำแนะนำเชิงวิชาการ	4.471	.675	.081	15.097	ไม่ดี
22.ให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในการเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการ	4.543	.582	.070	12.811	ค่อนข้างดี
23.สามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อทำให้ผู้ร่วมงานเข้าใจสถานการณ์	4.686	.526	.063	11.224	ค่อนข้างดี

ตาราง 13 (ต่อ)

ปัจจัยระดับสถานศึกษา	n = 70			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
24.เป็นตัวอย่างในการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับหน่วยงาน	4.686	.526	.063	11.224	ค่อนข้างดี
25.ปฏิบัติงานแบบมุ่งทำงานเชิงรุกมองข้างหน้า	4.686	.578	.069	12.344	ค่อนข้างดี
ความร่วมมือในการทำงาน					
26.ส่งเสริมกระบวนการทำงานที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากร	4.657	.508	.061	10.897	ค่อนข้างดี
27.สนับสนุนการใช้ความรู้ และทักษะต่างๆ ช่วยกันทำงานร่วมกันให้เกิดผลสำเร็จ	4.671	.531	.063	11.363	ค่อนข้างดี
28.ผู้บริหาร ครู และบุคลากรต่างๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน	4.729	.509	.061	10.754	ค่อนข้างดี
29.เมื่อมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้บริหาร	4.614	.546	.065	11.837	ค่อนข้างดี
30.มีการนำปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาร่วมกันพิจารณาและไม่ดีการทำงานในครั้งต่อไป	4.600	.522	.062	11.347	ค่อนข้างดี
31.ส่งเสริมบรรยากาศของความเป็นมิตรระหว่างบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ภายในสถานศึกษา	4.571	.554	.066	12.109	ค่อนข้างดี
32.ไม่ค่อยรับฟังคำแนะนำเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความคิดที่ดีและนำคำแนะนำไปปฏิบัติ	1.886	1.097	.131	58.192	ไม่ดี
33.จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเอื้อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญช	4.414	.577	.069	13.075	ค่อนข้างดี
34.กล่าวชมเชยผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประพฤติตนในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน	4.600	.493	.059	10.727	ค่อนข้างดี
35.จัดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เป็นประจำ	4.514	.583	.070	12.924	ค่อนข้างดี

ตาราง 13 (ต่อ)

ปัจจัยระดับสถานศึกษา	n = 70			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร					
36.ขาดความสามารถในการบริหารหลักสูตร กศน.ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน	1.857	1.277	.153	68.777	ไม่ดี
37.บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในหลักการของหลักสูตร กศน. เป็นอย่างดี	4.114	.627	.075	15.228	ไม่ดี
38.บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในจุดหมาย ของหลักสูตร กศน. เป็นอย่างดี	4.186	.597	.071	14.261	ค่อนข้างดี
39.บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร กศน. เป็นอย่างดี	4.171	.613	.073	14.699	ค่อนข้างดี
40.ส่งเสริมการจัดแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร กศน.และความต้องการของผู้เรียน	4.486	.583	.070	13.006	ค่อนข้างดี
41.สามารถให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมตามหลักวิชาการ	4.386	.572	.068	13.045	ค่อนข้างดี
42.ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนการใช้หลักสูตร กศน.	4.457	.582	.070	13.058	ค่อนข้างดี
43.ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามเป้าหมายการเรียนรู้	4.471	.583	.070	13.036	ค่อนข้างดี
44.จัดหลักสูตร กศน.ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย	4.543	.530	.063	11.663	ค่อนข้างดี
45.ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตร กศน.กำหนด	4.514	.558	.067	12.361	ค่อนข้างดี
การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา					
46.มีกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจุบัน	4.357	.615	.073	14.108	ค่อนข้างดี
47.มีกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ถูกต้องตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด	4.357	.591	.071	13.556	ค่อนข้างดี
48.มีกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสถานศึกษาได้ถูกต้องตามหลักการ	4.371	.594	.071	13.587	ค่อนข้างดี
49.มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ	4.471	.675	.081	15.097	ไม่ดี

ตาราง 13 (ต่อ)

ปัจจัยระดับสถานศึกษา	n = 70			C.V.	แปลผล
	$\bar{X}$	S	SE		
50.มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.529	.531	.063	11.722	ค่อนข้างดี
51.มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานบุคคลได้อย่างมีมาตรฐาน	4.586	.525	.063	11.439	ค่อนข้างดี
52.มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานทั่วไปอย่างมีคุณภาพ	4.614	.519	.062	11.248	ค่อนข้างดี

จากตาราง 13 แสดงว่า ตัวแปรศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.357 ถึง 4.700) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .487 ถึง .668 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .058 ถึง .071 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 10.515 ถึง 15.184 พบว่า การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานและชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 10.515) และสามารถบริหารนโยบายได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.184) กล่าวคือ ความคิดเห็นในข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรกระบวนการบริหารในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.443 ถึง 4.657) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .478 ถึง .694 ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .057 ถึง .083 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 10.266 ถึง 15.630 พบว่า การยึดถือความสำเร็จในเป้าหมายของหน่วยงานตามนโยบายที่กำหนดไว้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 10.266) และมีรูปแบบและวิธีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.630) และการพิจารณาข้อขัดแย้งของบุคลากรในหน่วยงานได้อย่างเที่ยงธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.059) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.171 ถึง 4.686) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .526 ถึง .816 ขณะที่ความคลาด

เคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .063 ถึง .098 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.224 ถึง 19.561 พบว่า การสามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อทำให้ผู้ร่วมงานเข้าใจสถานการณ์ และการเป็นตัวอย่างในการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับหน่วยงาน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.224) และการสามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นคล้อยตามมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 19.561) และการสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในการให้คำแนะนำเชิงวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.097) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรความร่วมมือในการทำงานในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 1.886 ถึง 4.729) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .493 ถึง 1.097 ยกเว้นข้อคำถามการไม่ค่อยรับฟังคำแนะนำเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความคิดที่ดีและนำคำแนะนำไปปฏิบัติมีความคิดเห็นอยู่ในระดับต่ำและมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานสูง ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .059 ถึง .131 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 10.727 ถึง 58.192 พบว่า การกล่าวชมเชยผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประพฤติตนในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 10.727) และการไม่ค่อยรับฟังคำแนะนำเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความคิดที่ดีและนำคำแนะนำไปปฏิบัติ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 58.192) กล่าวคือ ความคิดเห็นในข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 1.857 ถึง 4.543) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .530 ถึง 1.277 ยกเว้นข้อคำถาม การขาดความสามารถในการบริหารหลักสูตร กศน.ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับต่ำและมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานสูง ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .063 ถึง .153 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.663 ถึง 68.777 พบว่า การจัดหลักสูตร กศน.ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.663) และการขาดความสามารถในการบริหารหลักสูตร กศน.ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 68.777) และบุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในหลักการของหลักสูตร กศน. มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.228) กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

ตัวแปรการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.357 ถึง 4.614) ขณะที่ข้อคำถามทุกข้อมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .519 ถึง .675

ขณะที่ความคลาดเคลื่อนของค่าเฉลี่ย (SE) อยู่ในระดับน้อยมากในทุกตัวแปร คืออยู่ระหว่าง .032 ถึง .038 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม (C.V.) มีค่าอยู่ระหว่าง 11.248 ถึง 15.097 พบว่า การมุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานทั่วไปอย่างมีคุณภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุด กล่าวคือ ความคิดเห็นมีการกระจายค่อนข้างดี (C.V. = 11.248) และการมุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก (C.V. = 15.097) กล่าวคือ ความคิดเห็นในข้อนี้มีการกระจายมากจึงไม่ดีและควรต้องปรับปรุง

3. ผลการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน (KNO) แรงจูงใจของผู้เรียน (MOV) ความรับผิดชอบของผู้เรียน (RES) ความพร้อมของผู้เรียน (AVA) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้แก่ ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน (MED) การให้กำลังใจ (EMP) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) กระบวนการบริหาร (ADM) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED) ความร่วมมือในการทำงาน (COO) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ตัวแปร	ระดับผู้เรียน					ระดับการเรียนการสอน									ระดับสถานศึกษา						Y
	KNO	MOV	RES	AVA	SKI	EFF	OPP	EXP	EVA	ABI	CHA	MED	EMP	CLI	POL	ADM	LED	COO	CUR	QUA	
KNO	1	.500**	.579**	.525**	.550**	-.003	-.034	.030*	.066	.000	.033	.016	.076	.060	.073	.052	.013	-.041	.031	.004	.599**
MOV		1	.511**	.488**	.490**	-.010	-.028	.028	.061	.005	.030	.018	.024	.032	.086	.078	.036	.024	.058	.062	.586**
RES			1	.656**	.699**	-.006	-.006	.026	.064	.020	.019	.038	.054	.027	.058	.053	.030	-.019	.032	.030	.693**
AVA				1	.677**	.011	.001	.032	.079	.007	.038	.023	.072	.053	.074	.057	.018	-.029	.013	.018	.700**
SKI					1	-.001	-.013	.006	.053	-.003	.026	.013	.046	.031	.081	.040	.021	-.036	.013	.011	.764**
EFF						1	.801**	.727**	.564**	.723**	.535**	.515**	.438**	.436**	.162	.088	-.037	-.113	-.208	-.217	.024
OPP							1	.700**	.407**	.750**	.349**	.625**	.295**	.277**	-.160	-.171	-.061	-.173	-.243	-.210	.011
EXP								1	.734	.914**	.549**	.678**	.527**	.663**	.126	.029	-.063	-.070	-.115	-.074	.043
EVA									1	.625**	.512**	.512**	.584**	.593**	.304**	.105	.018	-.058	.009	.000	.091
ABI										1	.480**	.757**	.486**	.554**	.099	.081	.046	-.005	-.132	-.050	.022
CHA											1	.523**	.767**	.781**	.197	.190	.012	.026	-.050	-.045	.042
MED												1	.633**	.570**	-.126	-.038	-.107	-.143	-.151	-.100	.037
EMP													1	.829**	.141	.240**	.019	-.015	.172	-.037	.062
CLI														1	.186	.123	-.013	.004	.059	-.099	.053
POL															1	.589**	.400**	.410**	.193**	.446**	.070
ADM																1	.668**	.691**	.525**	.732**	.049
LED																	1	.741**	.564**	.778**	.023
COO																		1	.648**	.854**	-.027
CUR																			1	.621**	.016
QUA																				1	.017
Mean	4.266	3.945	4.190	4.150	4.171	4.171	4.169	4.266	4.179	4.231	4.297	4.137	4.257	4.302	4.585	4.659	4.704	4.465	4.240	4.604	4.113
S	.437	.439	.511	.481	.475	.278	.340	.395	.310	.373	.364	.335	.378	.375	.363	.330	.349	.259	.316	.394	.383

จากตาราง 14 แสดงว่า กลุ่มของตัวแปรในแต่ละปัจจัยมีความสัมพันธ์กันดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียนแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าอยู่ระหว่าง .488 ถึง .699 คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ความรับผิดชอบของผู้เรียน (RES) กับทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI) และคู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ แรงจูงใจของผู้เรียน (MOV) กับความพร้อมของผู้เรียน (AVA)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน (KNO) แรงจูงใจของผู้เรียน (MOV) ความรับผิดชอบของผู้เรียน (RES) ความพร้อมของผู้เรียน (AVA) และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI) ทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าอยู่ระหว่าง .586 ถึง .764 และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกสูงสุด คือ ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกน้อยสุดคือ แรงจูงใจของผู้เรียน (MOV)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอนแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าอยู่ระหว่าง .277 ถึง .829 คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ การให้กำลังใจ (EMP) กับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) และคู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) กับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้แก่ ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน (MED) การให้กำลังใจ (EMP) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) พบว่า ทุกตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) กล่าวคือ ทุกตัวแปรของปัจจัยระดับการเรียนการสอนกับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างปัจจัยระดับสถานศึกษาแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าอยู่ระหว่าง .193 ถึง .854 คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ความร่วมมือในการทำงาน (COO) กับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) และคู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) กับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) กระบวนการบริหาร (ADM) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED) ความร่วมมือในการทำงาน (COO) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) พบว่า ทุกตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) กล่าวคือ ทุกตัวแปรของปัจจัยระดับสถานศึกษากับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน

4.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา

การวิเคราะห์พหุระดับครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์โมเดลโดยนำปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา เข้ามาวิเคราะห์ร่วมกับตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระในแต่ละระดับนั้น ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ หรือไม่ และมีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอในการนำไปวิเคราะห์ผลของปัจจัยในระดับการเรียนการสอนในขั้นต่อไปหรือไม่

4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

การวิเคราะห์ขั้นนี้ เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยระดับที่ 1 (Level 1) เป็นการวิเคราะห์โมเดลด้วยการนำตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน มาอธิบายตัวแปรตามในสมการถดถอยและตรวจสอบความแปรปรวนของตัวแปรตามแต่ละตัว เพื่อนำไปวิเคราะห์กับตัวแปรอิสระในระดับการเรียนการสอนต่อไป ดังตาราง 15

ตาราง 15 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ปัจจัยระดับผู้เรียน	ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	R^2	อิทธิพลคงที่				อิทธิพลสุ่ม	
			b	SE	t	P-value	χ^2	P-value
KNO	Y	.6420	.101	.012	8.158**	.000	4.248**	.000
MOT			.148	.011	12.726**	.000	2.442*	.015
RES			.101	.012	8.020**	.000	3.077**	.002
AVA			.168	.012	13.023**	.000	3.639**	.001
SKI			.305	.013	22.510**	.000	3.686**	.000
a			.694	.046	14.773**	.000	27.599**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 15 จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลคงที่ (Fixed effect) และอิทธิพลสุ่ม (Random effect) ของโมเดลปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

1. ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปร (R^2) ของปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบได้ .6420 หรือ มีอิทธิพลในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 64.20

2. ค่าคงที่ (Intercept) ของตัวแปรอิสระระดับผู้เรียน มีอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 14.773) และค่าคงที่ดังกล่าว มีความแปรปรวนระหว่างระดับผู้เรียน (χ^2 = 27.599) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis) ต่อไป

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน (KNO) มีค่าเท่ากับ .101 ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 8.158) กล่าวคือ หากผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .101 หน่วย และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าว มีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอน (χ^2 = 4.248) ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็น

ตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis) ต่อไป (ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับการเรียนการสอน)

4. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียน (MOT) มีค่าเท่ากับ .148 ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 12.726) กล่าวคือ หากผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .148 หน่วย และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าว มีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอน (χ^2 = 2.442) ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis) ต่อไป (ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับการเรียนการสอน)

5. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียน (RES) มีค่าเท่ากับ .101 ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 8.020) กล่าวคือ หากผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .101 หน่วย และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าว มีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอน (χ^2 = 3.077) ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis) ต่อไป (ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับการเรียนการสอน)

6. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียน (AVA) มีค่าเท่ากับ .168 ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 13.023) กล่าวคือ หากผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .168 หน่วย และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าว มีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอน (χ^2 = 3.309) ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis) ต่อไป (ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับการเรียนการสอน)

7. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI) มีค่าเท่ากับ .305 ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 22.510) กล่าวคือ หากผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .305 หน่วย และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าว มีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอน (χ^2 = 3.286) ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis) ต่อไป (ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับการเรียนการสอน)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลระดับผู้เรียนดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ถ้าวิเคราะห์ในระดับการเรียนการสอนต่อไป จะมีตัวแปรตามในการวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน เพื่อการวิเคราะห์กับตัวแปรอิสระในระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis) จำนวนทั้งสิ้น 6 ตัวแปร ได้แก่

1. ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$)

2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{KNO/Y}$)

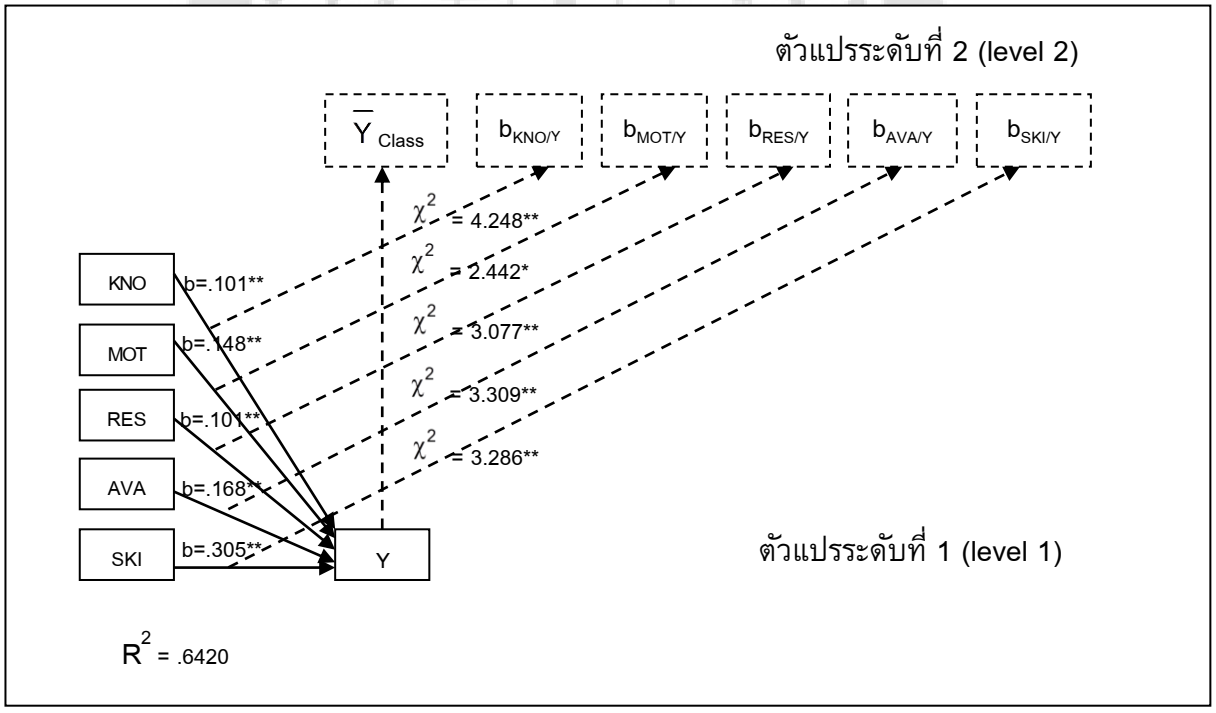
3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียนที่มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{MOT/Y}$)

4. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียน ที่มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ($b_{RES/Y}$)

5. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียนที่มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{AVA/Y}$)

6. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{SKI/Y}$)

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถสร้างโมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ได้ดังภาพประกอบ 14

ภาพประกอบ 14 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

เมื่อ Y แทน ตัวแปรตามระดับที่ 1 หมายถึง ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$\overline{Y}_{Class}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 2 หมายถึง ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{KNO/Y}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 2 หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{MOT/Y}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 2 หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{RES/Y}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 2 หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{AVA/Y}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 2 หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

$b_{SKI/Y}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 2 หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของทักษะเรียนรู้ของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของ นักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน

4.2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน (Between-Class analysis)

การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนจัดเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยระดับที่ 2 (Level 2) เป็นการวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน (Hypothetical Model) โดยนำตัวแปรอิสระระดับผู้เรียนที่ทดสอบพบว่า มีค่าความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอนมากเพียงพอที่จะทำการวิเคราะห์ในโมเดลสมมุติฐานมาเป็นตัวแปรตาม แล้วนำตัวแปรอิสระของปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน (MED) การให้กำลังใจ (EMP) และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) มาวิเคราะห์กับตัวแปรตาม เพื่ออธิบายตัวแปรตามในสมการถดถอย และตรวจสอบตัวแปรหากมีความแปรปรวนเพียงพอจะถูกนำไปเป็นตัวแปรอิสระในระดับสถานศึกษาต่อไป

ตัวแปรตาม ได้แก่ ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($\bar{Y}_{Class}$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{KNO/Y}$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{MOT/Y}$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{RES/Y}$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{AVAI/Y}$) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{SKI/Y}$) ปรากฏดังตาราง 16-21

ตาราง 16 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน	R^2	อิทธิพลคงที่				อิทธิพลสุ่ม	
			b	SE	t	P-value	χ^2	P-value
EFF	$\bar{Y}_{Class}$	.2288	-.056	.106	-.533	.595	1.482	.223
OPP			.034	.088	.386	.700	.284	.594
EXP			.029	.118	.248	.804	4.723	.130
EVA			.153	.073	2.081*	.038	21.472**	.000
ABI			-.106	.109	-.972	.332	1.221	.269
CHA			.009	.064	.151	.886	4.535	.133
MED			.023	.078	.298	.766	3.449	.063
EMP			.023	.084	.278	.781	9.763	.102
CLI			-.018	.091	-.198	.843	7.154	.107
a			3.732	.262	14.200**	.000	35.689**	.010

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 16 จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลคงที่ (Fixed effect) และอิทธิพลสุ่ม (Random effect) ของโมเดลปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

1. ตัวแปรอิสระทั้ง 9 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปรของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบได้ .2288 หรือ มีอิทธิพลในการพยากรณ์ ได้ร้อยละ 22.88

2. ค่าคงที่ (Intercept) ของตัวแปรอิสระในระดับการเรียนการสอน มีอิทธิพลทางบวกต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t= 14.200) และค่าคงที่ดังกล่าว มีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอน (χ^2 = 35.689) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) ต่อไป

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF) มีค่าเท่ากับ -.056 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = -.533) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = 1.482)ระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

4. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) มีค่าเท่ากับ .034 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = .386) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = .284) ระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

5. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) มีค่าเท่ากับ .029 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = .248) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = 4.723) ระหว่างระดับการเรียนการสอน เพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

6. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) มีค่าเท่ากับ .153 ส่งผลทางบวกต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 2.081) กล่าวคือ หากครูมีการประเมินผลและติดตามผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษา

การศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .153 หน่วย ค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวจึงมีความแปรปรวนระหว่างระดับการเรียนการสอน (χ^2 = 21.472) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) ต่อไป (ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

7. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความสามารถในการสอนของครู (ABI) มีค่าเท่ากับ -.106 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = -.972) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = 1.221) ระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

8. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของคุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) มีค่าเท่ากับ .009 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = .151) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = 4.535) ระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

9. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของสื่อการสอน (MED) มีค่าเท่ากับ .023 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = .298) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = 3.449) ระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

10. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการให้กำลังใจ (EMP) มีค่าเท่ากับ .023 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = .278) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = 9.763) ระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

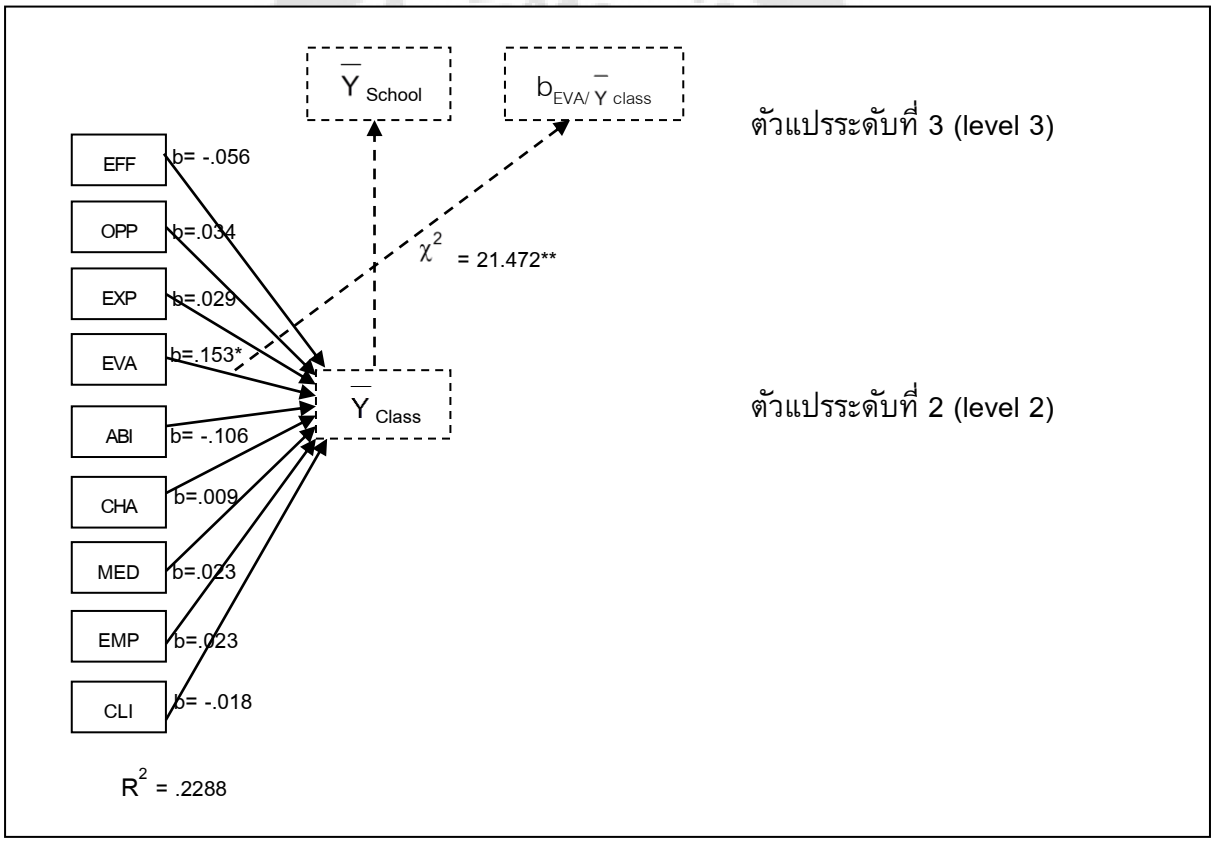
11. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) มีค่าเท่ากับ -.018 ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) (t = -.198) และค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีความแปรปรวน (χ^2 = 7.154) ระหว่างระดับการเรียนการสอนเพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) (ไม่ควรคงเส้นทางนี้ไว้ และไม่ควรนำไปเป็นตัวแปรตามระดับสถานศึกษา)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลระดับผู้เรียนการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่า ถ้าวิเคราะห์ในระดับสถานศึกษาต่อไป จะมีตัวแปรตามในการวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน เพื่อการวิเคราะห์กับตัวแปรอิสระในระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่

1. ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา ($\overline{Y}_{School}$)

2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ($b_{EVA/\overline{Y}\,class}$)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ($\overline{Y}_{Class}$) สามารถสร้างโมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ได้ดังภาพประกอบ 15

ภาพประกอบ 15 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

เมื่อ $\bar{Y}_{School}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 3 หมายถึง ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา

$b_{EVA/\bar{Y}\,class}$ แทน ตัวแปรตามระดับที่ 3 หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน

4.2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	b	SE	t	P-value
EFF	$b_{KNO/Y}$	.017	.065	.256	.798
OPP		-.105	.055	-1.891	.059
EXP		.193	.074	2.597**	.009
EVA		.040	.046	.872	.383
ABI		-.168	.069	-2.414*	.016
CHA		-.066	.043	-1.531	.126
MED		.013	.049	.271	.787
EMP		.148	.050	2.930**	.003
CLI		-.051	.056	-.910	.363
a		4.168	.163	25.645**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 17 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

1. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) มีค่าเท่ากับ .193 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากครูมีคาดหวังของในการพัฒนาผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .193 หน่วย (t = 2.597)

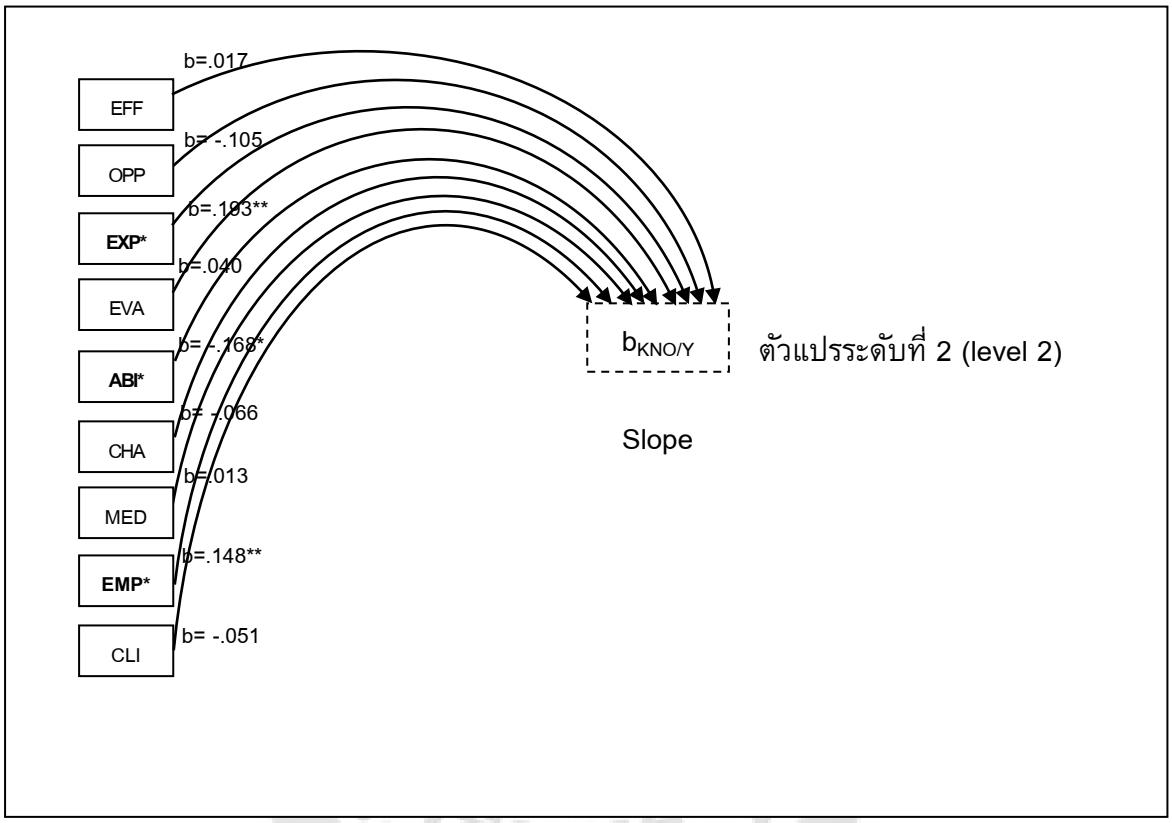
2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความสามารถในการสอนของครู (ABI) มีค่าเท่ากับ -.168 ส่งผลทางลบต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ หากความสามารถในการสอนของครูน้อยลง 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบลดลง -.168 หน่วย (t = 2.414)

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการให้กำลังใจ (EMP) มีค่าเท่ากับ .148 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากครูให้กำลังใจในการเรียนรู้น้อยลง 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบลดลง .148 หน่วย (t = 2.930)

4. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่เหลือ 6 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน (MED) และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) ไม่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

5. ค่าคงที่ของการวิเคราะห์ มีค่าเท่ากับ 4.168 มีอิทธิพลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 25.645)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถสร้างโมเดลพหุระดับปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้ดังภาพประกอบ 16

ภาพประกอบ 16 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4.2.3 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 18 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	b	SE	t	P-value
EFF	$b_{MOV/Y}$	-.039	.065	-.599	.549
OPP		-.097	.056	-1.743	.081
EXP		.135	.075	1.800	.072
EVA		.105	.047	2.244*	.025
ABI		-.122	.070	-1.749	.080
CHA		.053	.043	1.233	.218
MED		.078	.049	1.586	.113
EMP		-.045	.051	-.884	.377
CLI		-.046	.056	.814	.416
a		3.854	.164	23.540**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 18 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

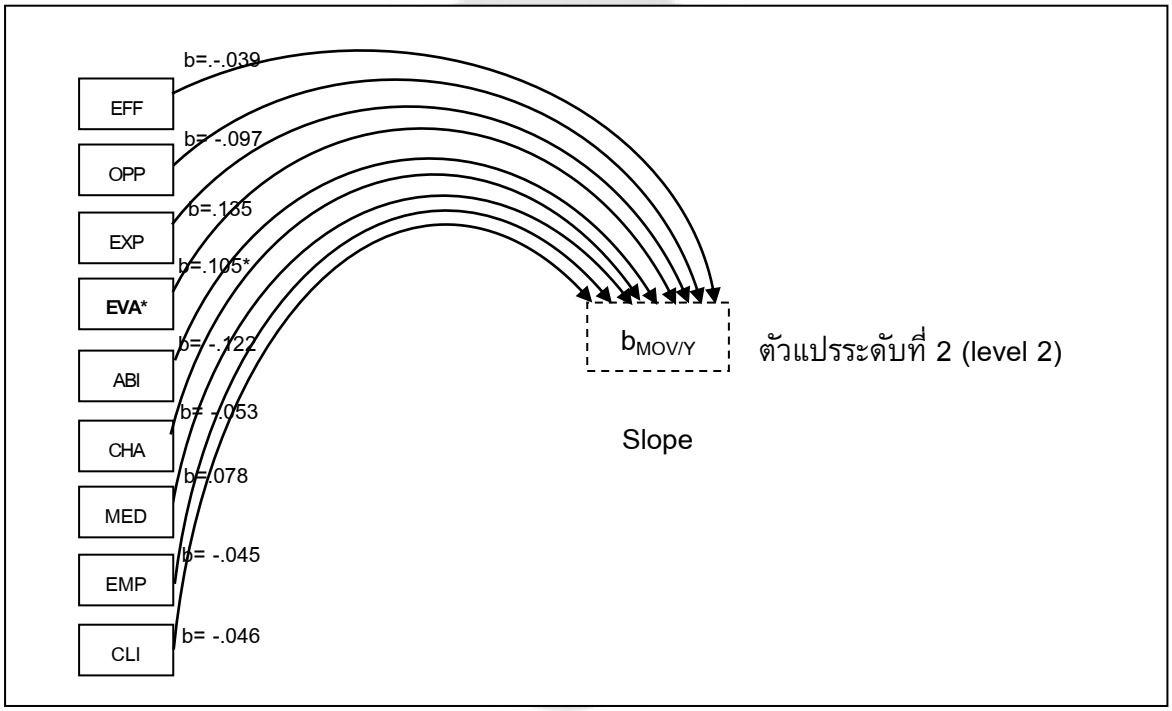
1. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) มีค่าเท่ากับ .105 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ หากครูมีการประเมินและติดตามผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .105 หน่วย (t = 2.244)

2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่เหลือ 8 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน

(EXP) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน (MED) การให้กำลังใจ (EMP) และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) ไม่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3. ค่าคงที่ของการวิเคราะห์ มีค่าเท่ากับ 3.854 มีอิทธิพลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 23.540)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถสร้างโมเดลพหุระดับปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้ดังภาพประกอบ 17

ภาพประกอบ 17 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4.2.4 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ปรากฏดังตาราง 19

ตาราง 19 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	b	SE	t	P-value
EFF	$b_{RES/Y}$	-.114	.076	-1.503	.133
OPP		-.025	.065	-.380	.704
EXP		.050	.087	.573	.564
EVA		.128	.054	2.362*	.018
ABI		-.023	.081	-.284	.776
CHA		-.017	.050	-.338	.736
MED		.036	.058	.621	.535
EMP		.123	.059	2.080*	.038
CLI		-.112	.065	-1.719	.086
a		4.005	1.90	21.026**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 19 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

1. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) มีค่าเท่ากับ .128 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากครูมีการประเมินและติดตามผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เพิ่มขึ้น 1.28 หน่วย (t = 2.362)

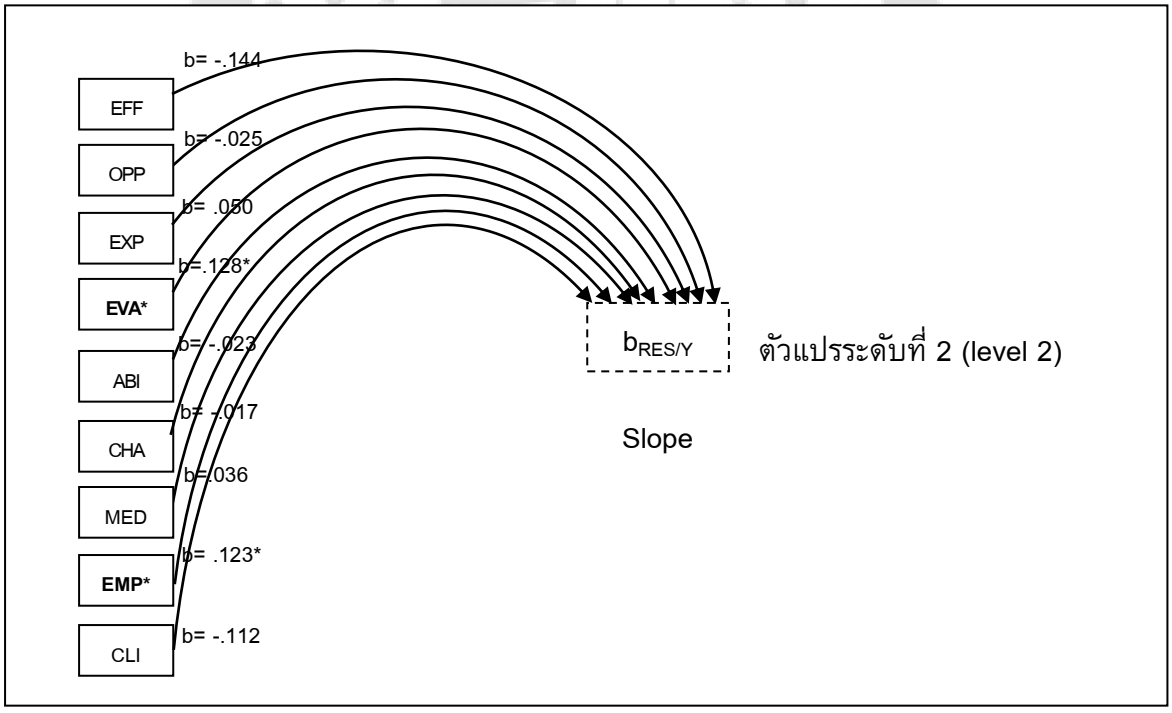
2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการให้กำลังใจ (EMP) มีค่าเท่ากับ .123 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กล่าวคือ หากครูมีการประเมินและติดตามผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เพิ่มขึ้น 1.23 หน่วย (t = 2.080)

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่เหลือ 7 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน (MED) และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) ไม่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4. ค่าคงที่ของการวิเคราะห์ มีค่าเท่ากับ 4.005 มีอิทธิพลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 21.026)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถสร้างโมเดลพหุระดับปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้ดังภาพประกอบ 18

ภาพประกอบ 18 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4.2.5 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ปรากฏดังตาราง 20

ตาราง 20 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	b	SE	t	P-value
EFF	$b_{AVA/Y}$	-.079	.072	-1.106	.269
OPP		.050	.061	.813	.416
EXP		.088	.082	1.077	.282
EVA		.138	.051	2.699**	.007
ABI		-.151	.076	-1.971	.049
CHA		-.036	.047	-7.63	.446
MED		-.022	.054	-.407	.684
EMP		.128	.056	2.294*	.022
CLI		-.033	.062	-.537	.591
a		3.805	.179	21.240**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 20 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

1. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) มีค่าเท่ากับ .138 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากครูมีการประเมินและติดตามผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่า

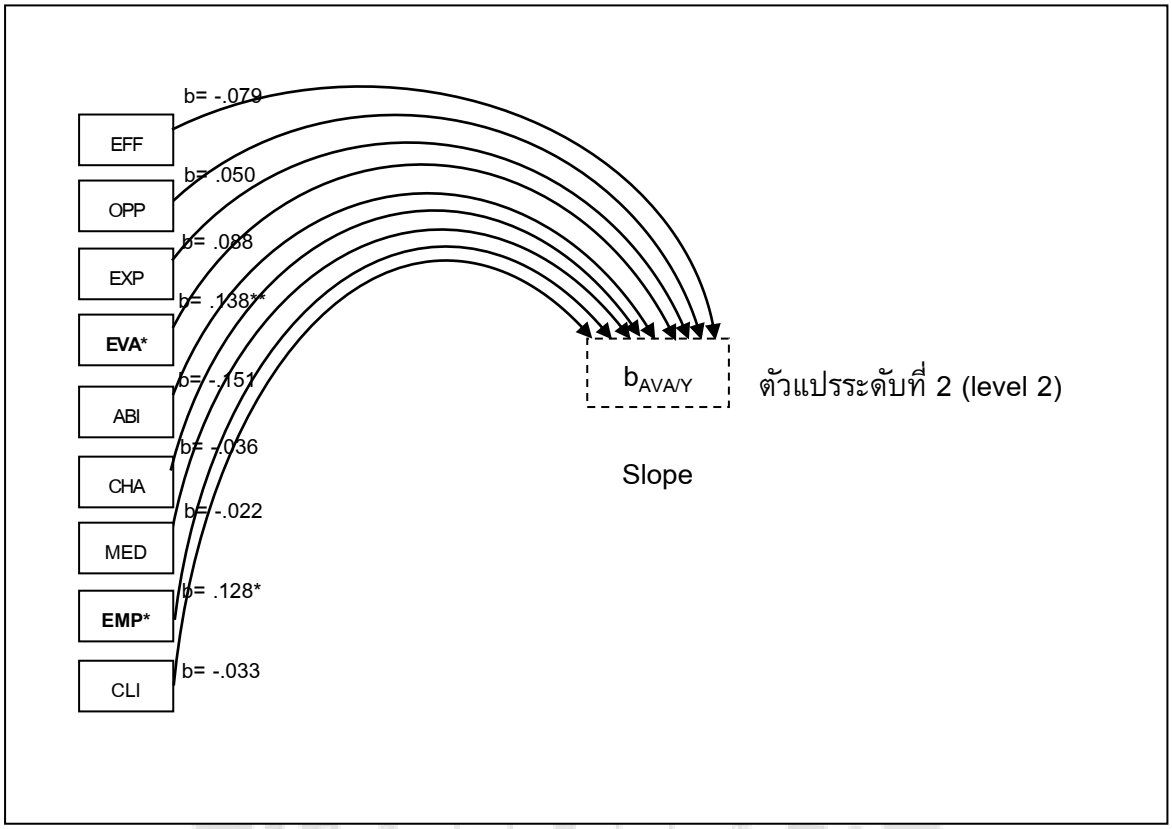
สัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เพิ่มขึ้น .138 หน่วย (t = 2.699)

2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการให้กำลังใจ (EMP) มีค่าเท่ากับ .128 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ หากครูมีการประเมินและติดตามผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .128 หน่วย (t = 2.294)

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่เหลือ 7 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน (MED) และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) ไม่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4. ค่าคงที่ของการวิเคราะห์ มีค่าเท่ากับ 3.805 มีอิทธิพลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 21.240)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถสร้างโมเดลพหุระดับปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้ดังภาพประกอบ 19

ภาพประกอบ 19 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

4.2.6 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ปรากฏดังตาราง 21

ตาราง 21 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	b	SE	t	P-value
EFF	$b_{SKI/Y}$	-.043	.071	-.611	.541
OPP		.014	.061	.223	.823
EXP		-.045	.081	-.558	.577
EVA		.137	.051	2.713**	.007
ABI		-.039	.076	-.512	.609
CHA		-.005	.047	-.109	.913
MED		.001	.054	.013	.990
EMP		.058	.055	1.050	.294
CLI		-.010	.061	-.158	.874
a		3.893	.178	21.922**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 21 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

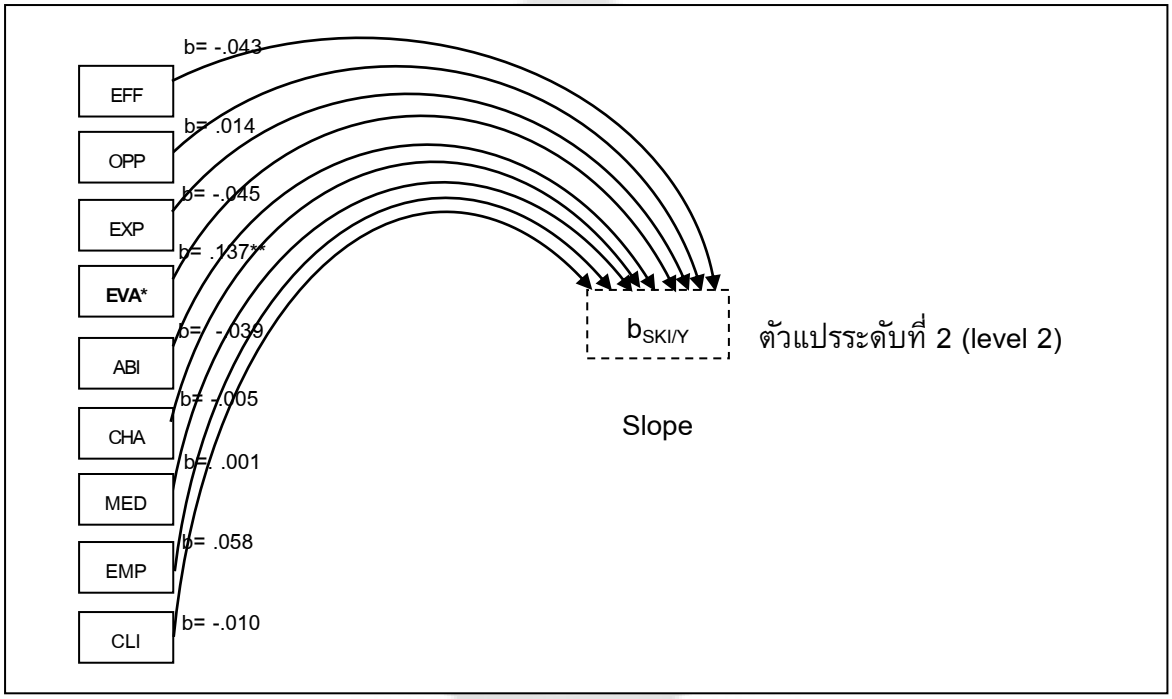
1. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) มีค่าเท่ากับ .137 ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากครูมีการประเมินและติดตามผู้เรียนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น .137 หน่วย (t = 2.713)

2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่เหลือ 8 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (EFF) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (OPP) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน (EXP) ความสามารถในการสอนของครู (ABI) คุณลักษณะครูผู้สอน (CHA) สื่อการสอน

(MED) การให้กำลังใจ (EMP) และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (CLI) ไม่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3. ค่าคงที่ของการวิเคราะห์ มีค่าเท่ากับ 3.893 มีอิทธิพลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 21.922)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถสร้างโมเดลพหุระดับปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้ดังภาพประกอบ 20

ภาพประกอบ 20 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

จากผลการวิเคราะห์ในตาราง 12 แสดงให้เห็นว่าต้องทำการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) ซึ่งเป็นโมเดลสมมุติฐาน (Hypothetical Model) โดยกำหนดให้ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{EVA/\bar{Y}\ Class}$) มาเป็นตัวแปรตามในระดับสถานศึกษา ในการวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน และนำตัวแปรระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) กระบวนการบริหาร (ADM) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED) ความร่วมมือในการทำงาน (COO) ประสิทธิภาพการบริหาร

หลักสูตร (CUR) และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) มาเป็นตัวแปรอิสระ ในการวิเคราะห์ผลระดับสถานศึกษาต่อไป ดังข้อ 4.3

4.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา

4.3.1 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Between-School analysis)

การวิเคราะห์ขั้นนี้ เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยระดับที่ 3 (Level 3) ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) เป็นการวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน (Hypothetical Model) โดยนำตัวแปรอิสระระดับการเรียนการสอนที่ทดสอบ แล้วพบว่า มีค่าความแปรปรวนระหว่างสถานศึกษามากเพียงพอที่จะทำการวิเคราะห์ในโมเดลสมมุติฐาน ซึ่งได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ($b_{EVA/\bar{Y}\,Class}$) และค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา ($\bar{Y}_{School)}$ มาเป็นตัวแปรตาม แล้วนำตัวแปรระดับสถานศึกษา ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) กระบวนการบริหาร (ADM) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED) ความร่วมมือในการทำงาน (COO) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR) และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) มาเป็นตัวแปรอิสระ และดำเนินการวิเคราะห์โมเดลสมมุติฐาน ปรากฏดังตาราง 22

ตาราง 22 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา

ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา	R^2	b	SE	t	P-value
POL	$\bar{Y}_{School}$	.070	.056	.058	.958	.347
ADM			.091	.074	1.235	.226
LED			.035	.072	.493	.626
COO			-.245	.124	-1.970	.059
CUR			.008	.069	.122	.904
QUA			.044	.090	.489	.629
a			4.111	.310	13.246*	.000

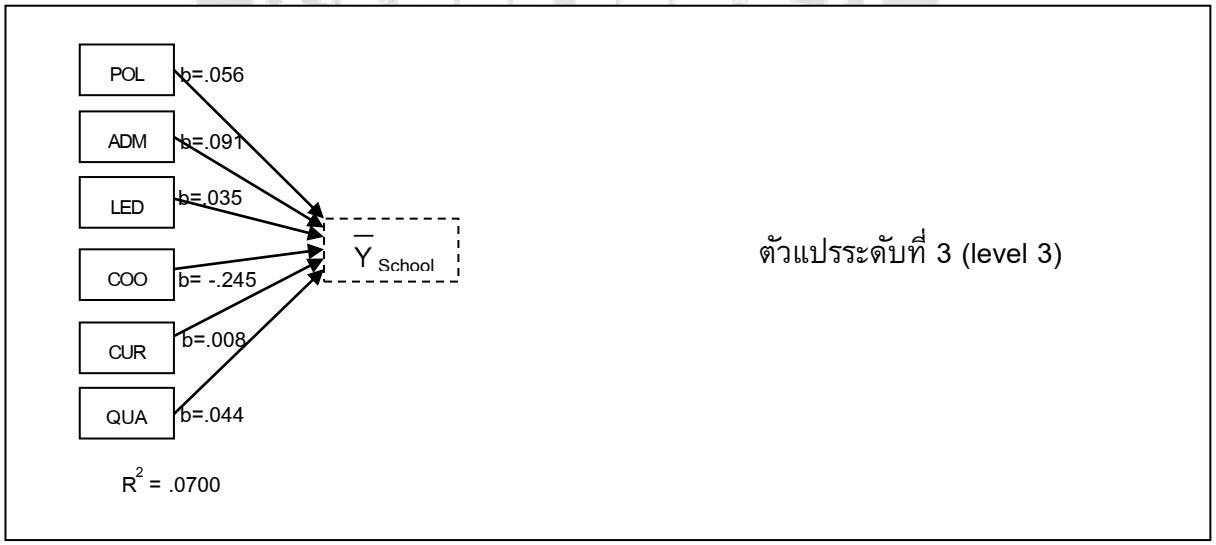
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 22 จากผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา พบว่า

1. ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปรของปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษาได้ .070 หรือ มีอิทธิพลในการพยากรณ์ได้ ร้อยละ 7

2. ผลการวิเคราะห์ระดับสถานศึกษา (Between-School analysis) เมื่อพิจารณาจากการทดสอบ โดยใช้ค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($\overline{Y}_{School}$) เป็นตัวแปรตาม เพื่อพยากรณ์ตัวแปรอิสระระดับสถานศึกษา พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) มีค่าเท่ากับ .056 กระบวนการบริหาร (ADM) มีค่าเท่ากับ .091 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED) มีค่าเท่ากับ .035 ความร่วมมือในการทำงาน (COO) มีค่าเท่ากับ -.245 ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR) มีค่าเท่ากับ .008 การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) มีค่าเท่ากับ .044 และค่าคงที่ของการวิเคราะห์ มีค่าเท่ากับ 4.111 ทุกตัวแปรไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ปัจจระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา สามารถสร้างโมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้ดังภาพประกอบ 21

ภาพประกอบ 21 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา

4.3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ปรากฏดังตาราง 23

ตาราง 23 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ	b	SE	t	P-value
POL	$b_{EVA/\bar{Y}\ Class}$	.337	.020	17.057**	.000
ADM		.024	.029	.840	.401
LED		.021	.027	.763	.446
COO		-.389	.045	-8.620**	.000
CUR		.122	.025	4.968**	.000
QUA		-.010	.032	-.312	.755
a		3.687	.116	31.674**	.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 23 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า

1. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เท่ากับ .337 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากผู้บริหารให้ความสำคัญต่อศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อการประเมินและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน เพิ่มขึ้น .337 หน่วย (t = 17.057)

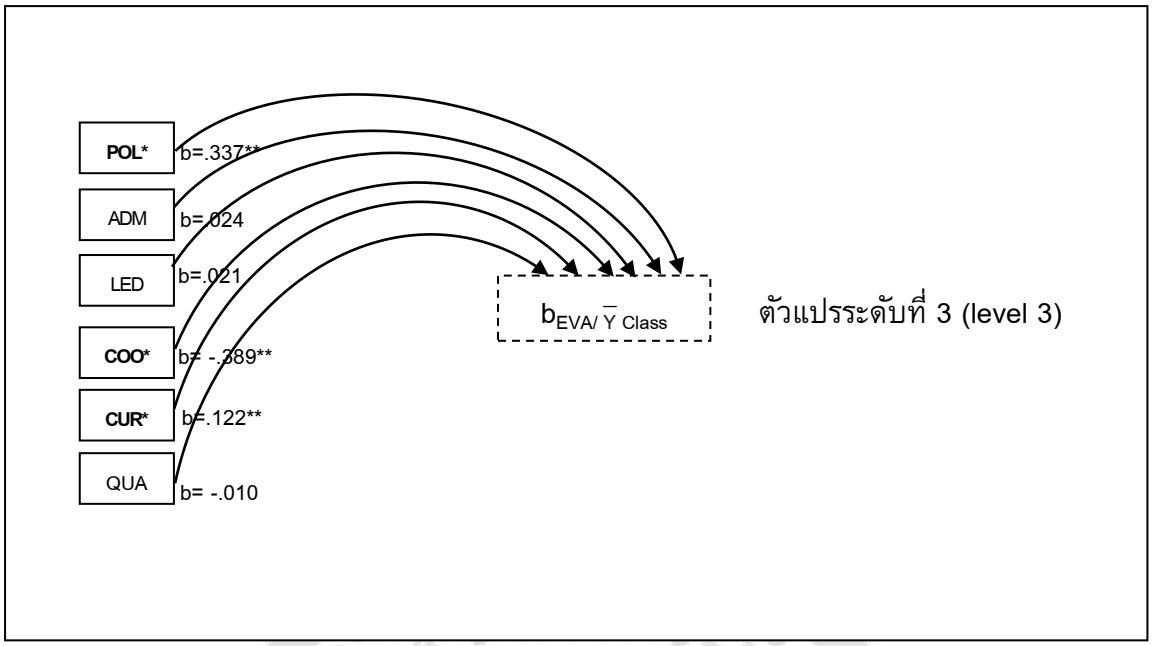
2. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความร่วมมือในการทำงาน (COO) ส่งผลทางลบต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เท่ากับ -.389 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากในการบริหารงานมีความร่วมมือในการทำงานลดลง 1 หน่วย จะส่งผลต่อการประเมินและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ลดลง -.389 หน่วย (t = -8.620)

3. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เท่ากับ .122 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ หากผู้บริหารให้ความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลต่อการประเมินและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน เพิ่มขึ้น .122 หน่วย (t = 4.968)

4. ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรที่เหลือ 3 ตัวแปร ได้แก่ กระบวนการบริหาร (ADM) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LED) และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (QUA) ไม่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

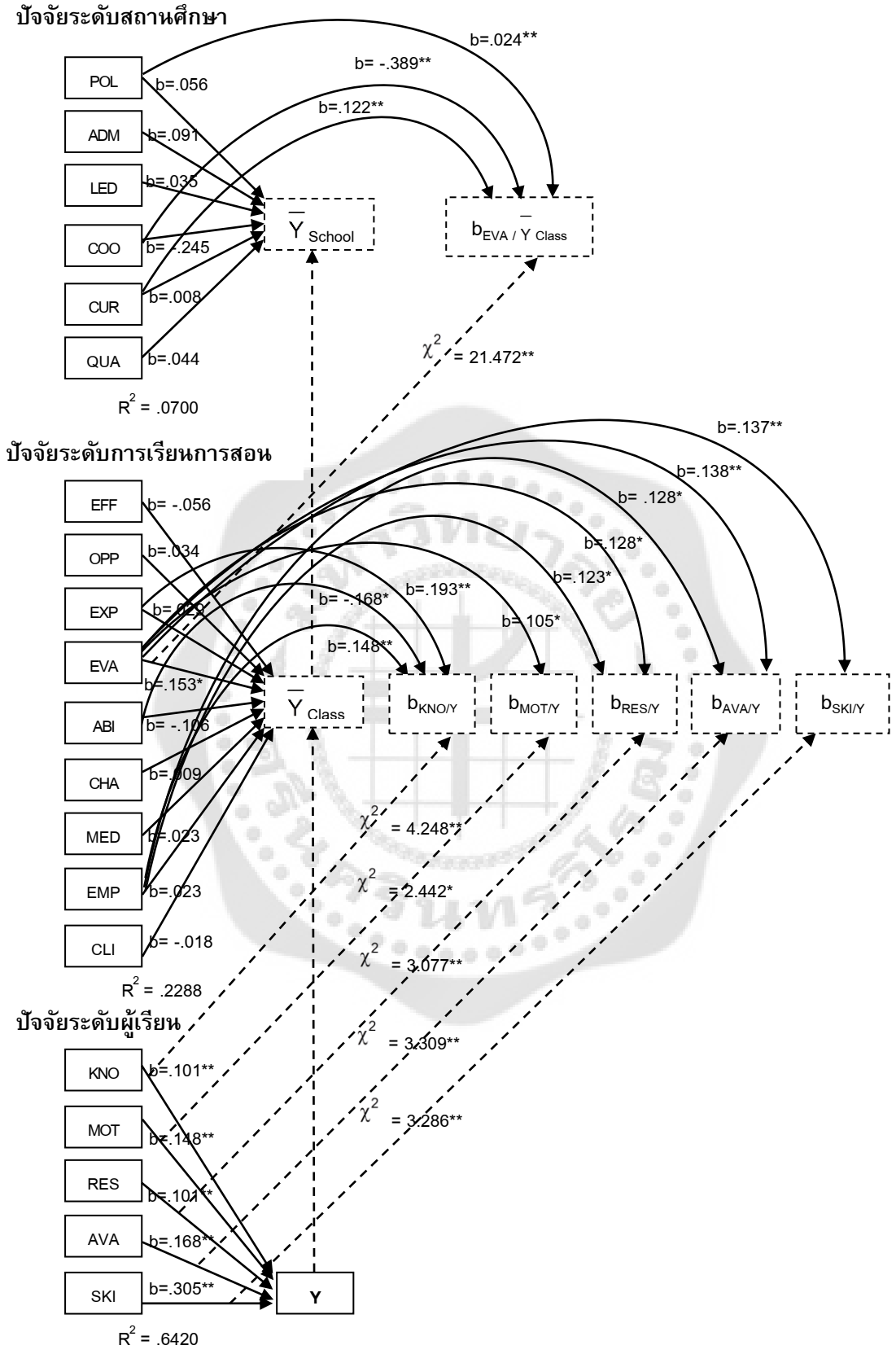
5. ค่าคงที่ของการวิเคราะห์ มีอิทธิพลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เท่ากับ 3.687 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t = 31.674)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถสร้างโมเดลพหุระดับปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้ดังภาพประกอบ 22

ภาพประกอบ 22 โมเดลพหุระดับของปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ปัจจัยพหุระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบนั้น จากการวิเคราะห์ปัจจัยระดับผู้เรียน ปรากฏว่าทุกตัวแปร ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนปัจจัยระดับการเรียนการสอน ปรากฏว่ามีเพียงตัวแปรเดียวคือ การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้ มีปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียน มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ คาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ ส่วนปัจจัยระดับสถานศึกษา ปรากฏว่า ไม่มีตัวแปรใดส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา ทั้งนี้ ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอน มีจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ดังปรากฏดังภาพประกอบ 23

ภาพประกอบ 23 โมเดลปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
ในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

จากภาพประกอบ 23 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถตรวจสอบดัชนีความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งผลการตรวจสอบดัชนีของโมเดลโครงสร้างพหุระดับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า โมเดลในภาพรวมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดล คือ χ^2 = 797.620, df = 283, p-value =.000, ค่า GFI = 0.983, ค่า AGFI = 0.987, ค่า RMSEA = 0.025, ค่า $RMSEA_{Lo}$ = 0.021, ค่า $RMSEA_{Hi}$ = 0.028 เมื่อวิเคราะห์ในระดับผู้เรียน โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และเป็นไปตามสมมุติฐาน ส่วนในระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และไม่เป็นไปตามโมเดลสมมุติฐาน กล่าวคือ โมเดลในระดับผู้เรียนมีค่า χ^2 = 736.611, AIC = 720.611, p-value = .000, R^2 = .6420 ส่วนโมเดลในระดับการเรียนการสอน มีค่า χ^2 = 1935.521, AIC = 1659.521, p-value = .000, R^2 = .2288 และโมเดลในระดับสถานศึกษา มีค่า χ^2 = 2271.489, AIC = 2289.489, p-value = .000, R^2 = .0700 ทั้งนี้ ค่า AIC (Akaike Information Criterion) คือค่าที่ใช้วัดความสมนัยของแบบจำลองทางสถิติ โดยทั่วไปค่า AIC สามารถให้ได้ดังจากสมการ AIC = - 2ln(ML) + 2k โดยที่ ML เป็นฟังก์ชันของค่า Maximum Likelihood และ k คือ จำนวนตัวแปรอิสระ ซึ่งค่า AIC เป็นการประมาณที่ได้จากวิธีภาวะน่าเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood) โดยแบบจำลองที่มีค่า AIC ต่ำที่สุดคือแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดหากฟังก์ชัน Likelihood โดยที่ค่า AIC ยิ่งมีค่าน้อย หมายถึง แบบจำลองสามารถเป็นตัวแทนข้อมูลจริงได้ดี เนื่องจาก AIC มีความสัมพันธ์กับค่าผลรวมกำลังสองของความคลาดเคลื่อน ดังนั้น โมเดลในระดับผู้เรียนมีค่า AIC ต่ำที่สุดนั้น จะมีค่าความคลาดเคลื่อนต่ำที่สุด ขณะที่ค่า R^2 คือ การวัดค่าตัวแปรอิสระที่อธิบายตัวแปรตาม หากค่า R^2 เท่ากับ 1 หมายความว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ 100% ในทางกลับกันหากค่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0 หมายความว่าตัวแปรอิสระไม่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้เลย ทั้งนี้ ตัวแปรในระดับผู้เรียนมีค่า R^2 .642 ซึ่งสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ร้อย 64.20 ส่วนระดับการเรียนการสอน สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ร้อย 22.88 และระดับสถานศึกษาอธิบายได้น้อยเพียงร้อยละ 7

1) ปัจจัยระดับผู้เรียน ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน (KNO) แรงจูงใจของผู้เรียน (MOV) ความรับผิดชอบของผู้เรียน (RES) ความพร้อมของผู้เรียน (AVA) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน (SKI) โดยทุกตัวแปรส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ (Y) โดยตัวแปรระดับผู้เรียนเหล่านี้สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 64.20 ทั้งนี้ เนื่องจากตัวแปรทุกตัวส่งผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าคงที่มีความแปรปรวนที่เพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ในระดับการเรียนการสอนต่อไป ดังนั้น จึงสามารถนำค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรทุกตัว ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{KNO/Y}$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{MOT/Y}$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรับผิดชอบของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของ

นักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{RES/Y}$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความพร้อมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{AVA/Y}$) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{SKI/Y}$) นำไปใช้เป็นตัวแปรตามเพื่อวิเคราะห์กับตัวแปรอิสระในระดับการเรียนการสอนต่อไป

2) ปัจจัยระดับการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาการส่งผล พบว่า มีเพียงตัวแปรการประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) ที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอนเพียงตัวแปรเดียว และค่าคงที่มีความแปรปรวนที่เพียงพอที่จะนำไปเป็นตัวแปรตามของการวิเคราะห์ในระดับสถานศึกษาต่อไป ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆ ในระดับการเรียนการสอนไม่ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยตัวแปรระดับการเรียนการสอนเหล่านี้สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 22.88 ดังนั้น จึงนำค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียน ($b_{EVA/\bar{Y}\ Class}$) ในระดับการเรียนการสอน ไปใช้เป็นตัวแปรตามเพื่อวิเคราะห์กับตัวแปรอิสระในระดับสถานศึกษาต่อไป ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{KNO/Y}$) พบว่า ความคาดหวังของครู (EXP) และการให้กำลังใจ (EMP) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ยกเว้นความสามารถในการสอนของครู (ABI) จะส่งผลทางลบต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{MOT/Y}$) พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สำหรับปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{RES/Y}$) พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) และการให้กำลังใจ (EMP) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ขณะที่ ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{AVA/Y}$) พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) และการให้กำลังใจ (EMP) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{SKI/Y}$)

พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน (EVA) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับสถานศึกษา ปรากฏว่า ไม่มีตัวแปรอิสระตัวใดที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา และพบว่าตัวแปรศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย (POL) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร (CUR) ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{EVA/\bar{Y}\ Class}$) ส่วนตัวแปรความร่วมมือในการทำงาน (COO) ส่งผลทางลบต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ($b_{EVA/\bar{Y}\ Class}$) โดยตัวแปรระดับสถานศึกษาเหล่านี้สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 7.000

5. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับตัวแปรตำแหน่งหน้าที่

5.1 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแปรปรวนของปัจจัยระดับการเรียนการสอน เฉพาะตัวแปร 4 ตัวแปร จากทั้งหมด 9 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ความคาดหวังของครู ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 2) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 3) ความสามารถในการสอนของครู ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และ 4) การให้กำลังใจ ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน ต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ นำมาเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ครู 2) ครู ศรช. 3) ครูอาสาสมัคร และ 4) พนักงานราชการ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ได้ผลปรากฏในตาราง 24 และ 25

ตาราง 24 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ จำแนกตามกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. จำนวน 4 กลุ่ม

ตัวแปร	ตำแหน่ง	n	$\bar{X}$	S
ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน	ครู	31	4.447	.393
	ครู ศรช.	46	4.360	.391
	ครูอาสาสมัคร	11	4.260	.382
	พนักงานราชการ	173	4.359	.383
	รวม	261	4.366	.385
การประเมินผลและติดตามผู้เรียน	ครู	31	4.222	.439
	ครู ศรช.	46	4.292	.394
	ครูอาสาสมัคร	11	3.970	.732
	พนักงานราชการ	173	4.218	.368
	รวม	261	4.221	.404
ความสามารถในการสอนของครู	ครู	31	4.346	.402
	ครู ศรช.	46	4.298	.412
	ครูอาสาสมัคร	11	4.221	.328
	พนักงานราชการ	173	4.304	.404
	รวม	261	4.304	.401
การให้กำลังใจ	ครู	31	4.468	.470
	ครู ศรช.	46	4.429	.425
	ครูอาสาสมัคร	11	4.364	.427
	พนักงานราชการ	173	4.345	.424
	รวม	261	4.375	.430

จากตาราง 24 แสดงว่า ในปัจจัยระดับการเรียนการสอน ตัวแปรความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.260 ถึง 4.447) โดยตำแหน่งครู มีระดับความคาดหวังของครูต่อผู้เรียนมากที่สุด($\bar{X}$ = 4.447) และตำแหน่งครูอาสาสมัคร มีระดับความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน

น้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 4.260) ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .382 ถึง .393

ตัวแปรการประเมินผลและติดตามผู้เรียน เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 3.970 ถึง 4.292) โดยตำแหน่งครู ศรช. มีระดับการประเมินผลและติดตามผู้เรียนมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.292) และตำแหน่งครูอาสาสมัคร มีระดับการประเมินผลและติดตามผู้เรียนน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.970) ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .368 ถึง .732

ตัวแปรความสามารถในการสอนของครู เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.221 ถึง 4.346) โดยตำแหน่งครูมีระดับความสามารถในการสอนของครูมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.346) และตำแหน่งครูอาสาสมัคร มีระดับความสามารถในการสอนของครูน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 4.221) ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .328 ถึง .412

ตัวแปรการให้กำลังใจ เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.345 ถึง 4.468) โดยตำแหน่งครู มีระดับการให้กำลังใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.468) และตำแหน่งพนักงานราชการ มีระดับการให้กำลังใจน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 4.345) ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .424 ถึง .470

ตาราง 25 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ กับกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. จำนวน 4 กลุ่ม

แหล่งความแปรปรวน		**df**	**SS**	**MS**	**F**	**P-value**
ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน	ระหว่างกลุ่ม	3	.337	.112	.755	.520
	ภายในกลุ่ม	257	38.241	.149		
	รวม	260	38.578			
การประเมินผลและติดตามผู้เรียน	ระหว่างกลุ่ม	3	.930	.310	1.919	.127
	ภายในกลุ่ม	257	41.490	.161		
	รวม	260	42.420			

ตาราง 25 (ต่อ)

แหล่งความแปรปรวน		df	SS	MS	F	P-value
ความสามารถในการสอนของครู	ระหว่างกลุ่ม	3	.131	.044	.270	.847
	ภายในกลุ่ม	257	41.656	.162		
	รวม	260	41.787			
การให้กำลังใจ	ระหว่างกลุ่ม	3	.563	.188	1.016	.386
	ภายในกลุ่ม	257	47.468	.185		
	รวม	260	48.031			

จากตาราง 25 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ กับกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. 4 กลุ่ม พบว่า ตำแหน่งครูที่แตกต่างกันมีระดับของความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ ในทุกคู่ไม่แตกต่างกัน

5.2 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแปรปรวนของปัจจัยระดับสถานศึกษา เฉพาะตัวแปร 3 ตัวแปร จากทั้งหมด 6 ตัวแปร ประกอบด้วย ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน นำมาเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการ 2) รองผู้อำนวยการ 3) หัวหน้ากลุ่มงาน และ 4) ศึกษานิเทศก์ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ได้ผลปรากฏในตาราง 26 และ 27

ตาราง 26 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัจจัยระดับสถานศึกษา จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร จำแนกตามกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม

ตัวแปร	ตำแหน่ง	n	$\bar{X}$	S
ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย	ผู้อำนวยการ	28	4.635	.335
	รองผู้อำนวยการ	15	4.489	.400
	หัวหน้ากลุ่มงาน	17	4.464	.412
	ศึกษานิเทศก์	10	4.389	.360
	รวม	70	4.527	.376
ความร่วมมือในการทำงาน	ผู้อำนวยการ	28	4.411	.351
	รองผู้อำนวยการ	15	4.360	.407
	หัวหน้ากลุ่มงาน	17	4.282	.364
	ศึกษานิเทศก์	10	4.110	.378
	รวม	70	4.326	.376
ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร	ผู้อำนวยการ	28	4.189	.370
	รองผู้อำนวยการ	15	4.187	.329
	หัวหน้ากลุ่มงาน	17	4.076	.380
	ศึกษานิเทศก์	10	3.890	.425
	รวม	70	4.119	.379

จากตาราง 26 แสดงว่า ในปัจจัยระดับสถานศึกษา ตัวแปรศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.389 ถึง 4.635) โดยตำแหน่งผู้อำนวยการ มีระดับศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.447) และตำแหน่งศึกษานิเทศก์ มีระดับศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 4.389) ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .335 ถึง .412

ตัวแปรความร่วมมือในการทำงาน เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง คืออยู่ระหว่าง ($\bar{X}$ = 4.110 ถึง 4.411) โดยตำแหน่งผู้อำนวยการ มีระดับความร่วมมือในการทำงานมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.411) และตำแหน่งศึกษานิเทศก์ มีระดับความร่วมมือในการทำงานน้อยที่สุด ($\bar{X}$ =4.110) ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่า

ความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .351 ถึง .407

ตัวแปรประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง คืออยู่ระหว่าง ($\overline{X}$ = 3.890 ถึง 4.189) โดยตำแหน่งผู้อำนวยการ มีระดับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.189) และตำแหน่งศึกษานิเทศก์ มีระดับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรน้อยที่สุด ($\overline{X}$ = 3.890) ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน (S) หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก คืออยู่ระหว่าง .329 ถึง .425

ตาราง 27 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยระดับสถานศึกษา จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร กับกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม

แหล่งความแปรปรวน		**df**	**SS**	**MS**	**F**	**P-value**
ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย	ระหว่างกลุ่ม	3	.606	.202	1.455	.235
	ภายในกลุ่ม	66	9.164	.139		
	รวม	69	9.770			
ความร่วมมือในการทำงาน	ระหว่างกลุ่ม	3	.717	.239	1.742	.167
	ภายในกลุ่ม	66	9.056	.137		
	รวม	69	9.774			
ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	3	.762	.254	1.834	.150
	ภายในกลุ่ม	66	9.144	.139		
	รวม	69	9.906			

จากตาราง 27 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยระดับสถานศึกษา จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร กับกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม พบว่า ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. ที่แตกต่างกัน มีระดับของศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ในทุกคู่ไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีความมุ่งหมายในการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน ระดับสถานศึกษา และระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษากับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และ3) เพื่อศึกษาปัจจัยพหุระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการสุ่มมาจาก ผู้บริหาร ครู และนักศึกษา กศน. ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. (กศน.อำเภอ) ทั้งหมด 29 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างรวมเป็นจำนวน 2,906 คน จำแนกเป็นผู้บริหารที่ทำหน้าที่ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาในแต่ละอำเภอ จำนวน 70 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 261 คน และนักศึกษา จำนวน 2,575 คน ของจังหวัดเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย ได้ดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการการศึกษาผู้ใหญ่ การจัดการศึกษานอกระบบ ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำแนกเป็นปัจจัย 3 ระดับ ได้แก่ 1) ปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา โดยปัจจัยระดับผู้เรียน เป็นตัวแปรระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจของผู้เรียน ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน พฤติกรรมความรับผิดชอบของเรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ปัจจัยระดับการเรียนการสอน เป็นตัวแปรระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 9 ตัวแปร ได้แก่ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ 3) ปัจจัยระดับสถานศึกษา เป็นตัวแปรระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามระดับผู้เรียน 5 ด้าน จำนวน 22 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .958 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และ

ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าความเชื่อมั่นรายด้าน เท่ากับ .478, .723, .533, .615 และ .800 ตามลำดับ 2) แบบสอบถามครูในระดับการเรียนการสอน 9 ด้าน จำนวน 72 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .942 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีค่าความเชื่อมั่นรายด้าน เท่ากับ .728, .752, .870, .730, .646, .756, .555, .643 และ .606 ตามลำดับ 3) แบบสอบถามผู้บริหารในระดับสถานศึกษา 6 ด้าน จำนวน 52 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .948 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นรายด้าน เท่ากับ .705, .817, .761, .850, .813 และ .610 ตามลำดับ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ใช้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เวอร์ชั่น 21 และใช้คำสั่ง Mixed Effects Modeling ของโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการเตรียมข้อมูล ดำเนินการจัดชุดข้อมูลจากการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูปทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา พร้อมทั้งสร้างตัวแปรจากชุดข้อมูลทั้ง 3 ระดับ กำหนดเลขประจำตัวของทั้งในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา และเตรียมข้อมูลดังกล่าวเพื่อทำการวิเคราะห์โดยรวมให้เป็นไฟล์เดียวกัน และตัดข้อมูลที่ Missing ออกจากชุดข้อมูล 2) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการกำหนดรหัสตัวแปรต่างๆ ให้ชัดเจนทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ดำเนินการเขียนคำสั่งและสร้างชุดคำสั่งที่ใช้ในการวิเคราะห์อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect) และวิเคราะห์อิทธิพลสุ่ม (Random Effect) โดยในการวิเคราะห์อิทธิพลคงที่เป็นการทดสอบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 3 ระดับตัวแปรใดบ้างที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยดูได้จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (b) ในส่วนของการวิเคราะห์อิทธิพลสุ่ม เป็นการดำเนินการเอาโครงสร้างความเป็นกลุ่มมาเป็นอิทธิพลสุ่ม โดยดูได้จากค่าการแจกแจงแบบไค-สแควร์ และดำเนินวิเคราะห์การประมาณการค่าพารามิเตอร์ เพื่อทดสอบตามสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเพื่อประมาณค่าเฉลี่ยของตัวแปรในแต่ละปัจจัย ศึกษาความสัมพันธ์ และค้นหาตัวแปรอิสระของปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยได้สรุปรายละเอียดตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยในระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน ระดับสถานศึกษา และระดับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีดังนี้

1.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน พบว่า ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ค่าเฉลี่ยทุกตัวแปรอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อในแต่ละตัวแปร พบว่า

ตัวแปรความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การได้รับการฝึกฝนให้สนใจใฝ่ที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการได้รับการปลูกฝังให้มีประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ความคิดเห็นข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรแรงจูงใจของผู้เรียน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า ความเชื่อที่ว่าความสำเร็จทุกอย่างเกิดจากความพยายามและอดทน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนความพยายามอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด รองลงมาคือ รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและรู้สึกไม่สบายใจเมื่อล้มเหลว และการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 3 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรความรับผิดชอบของผู้เรียน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า ความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมีนิสัยรักการอ่านและใฝ่รู้อยู่เสมอ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด รองลงมาคือ การทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างลุล่วง และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 3 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรความพร้อมของผู้เรียน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การมีความพร้อมในการมาเรียนและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ครูและสถานศึกษามอบหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมของบ้านพักที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด รองลงมาคือ การมีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า มีการเรียนรู้ด้วย

ตนเองและใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมีเทคนิควิธีในการสืบค้นความรู้เพื่อการได้มาของข้อมูลอย่างหลากหลายและเป็นระบบ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด กล่าวคือ ความคิดเห็นในข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

1.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยทุกตัวแปรอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อในแต่ละตัวแปร พบว่า

ตัวแปรประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนความสามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลางหรือมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การส่งเสริมเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลางหรือมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การเอาใจใส่ในการช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมีวิธีการเหมาะสมในการควบคุมการแสดงออกในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลางหรือมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรการประเมินผลและติดตามผู้เรียน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การดำเนินการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมีวิธีการประเมินผู้เรียนให้สามารถบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลางหรือมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรความสามารถในการสอนของครู ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม การส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการค้นคว้าความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมีเทคนิควิธีในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลางหรือมีการกระจายค่อนข้างดี

ตัวแปรคุณลักษณะครูผู้สอน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมีอารมณ์ที่มั่นคงไม่อ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อมที่มากระทบ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นในข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรสื่อการสอน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนตามความเหมาะสม และการใช้สื่อรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ในการจัดการเรียนการสอน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรการให้กำลังใจ ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการให้ความสนใจผู้เรียนทุกคนในขณะที่ทำการสอนอย่างทั่วถึง และการสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองต่อการเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การส่งเสริมความมีระเบียบวินัยให้ผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างทั่วถึง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายปานกลางหรือมีการกระจายค่อนข้างดี

1.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา พบว่า ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ค่าเฉลี่ยทุกตัวแปรอยู่ในระดับ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อในแต่ละตัวแปร พบว่า

ตัวแปรศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายในทุกข้อ มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานและชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี และการสามารถบริหารนโยบายได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรกระบวนการบริหาร ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การยึดถือความสำเร็จใน

เป้าหมายของหน่วยงานตามนโยบายที่กำหนดไว้ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมีรูปแบบและวิธีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและการพิจารณาข้อขัดแย้งของบุคลากรในหน่วยงานได้อย่างเที่ยงธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหาร ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การสามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อทำให้ผู้ร่วมงานเข้าใจสถานการณ์ และการเป็นตัวอย่างในการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับหน่วยงาน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการสามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นคล้อยตาม และการสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในการให้คำแนะนำเชิงวิชาการ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรความร่วมมือในการทำงาน ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การกล่าวชมเชยผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประพฤติตนในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการไม่ค่อยรับฟังคำแนะนำเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความคิดที่ดีและนำคำแนะนำไปปฏิบัติ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อ พบว่า การจัดหลักสูตร กศน. ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการขาดความสามารถในการบริหารหลักสูตร กศน.ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในหลักการของหลักสูตร กศน. มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การมุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานทั่วไปอย่างมีคุณภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการมุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

1.4 ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความรู้ด้านตนเอง ความรู้สภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และความรู้ตามหลักวิชาการ โดยตัวแปรทุกตัวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อในแต่ละด้าน พบว่า

ความรู้ด้านตนเองในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การมีความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการเป็นผู้ไม่มีระเบียบวินัยเคารพกฎกติกา ความสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล และการมีความกล้าในการแสดงออกในทางที่ดี มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 3 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การตระหนักและเข้าใจถึงการบริการดูแลสุขภาพที่จำเป็น และการดูแลอนามัยที่ดีในชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการไม่สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้ ความตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพในทางลบที่เกิดจากกระบวนการผลิตในชุมชนที่ไม่ถูกต้อง และการตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชน และการสามารถนำความรู้จากการส่งเสริมสุขภาพมาปรับใช้ในการป้องกันรักษาโรคของตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 4 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

ตัวแปรความรู้ตามหลักวิชาการ ในทุกข้อมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของข้อคำถาม พบว่า การใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมในการใช้เหตุผลไตร่ตรองประกอบกับข้อเท็จจริง มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำสุดหรือมีการกระจายอยู่ในระดับดี ส่วนการกล้าตั้งข้อสงสัยและตั้งคำถามโดยใช้วิธีคิดหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และการยอมรับฟังความเห็นผู้อื่นโดยปราศจากอคติ มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมาก กล่าวคือ ความคิดเห็นใน 2 ข้อนี้ มีการกระจายมากจึงควรต้องปรับปรุงการดำเนินงานในประเด็นดังกล่าว

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษากับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีดังนี้

2.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างปัจจัยระดับผู้เรียนแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ความรับผิดชอบของผู้เรียน กับทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และคู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ แรงจูงใจของผู้เรียนกับความพร้อมของผู้เรียน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกสูงสุด คือ ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกน้อยสุดคือ แรงจูงใจของผู้เรียน

2.2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอนแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ การให้กำลังใจ กับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และคู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยระดับการเรียนการสอน ได้แก่ ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู คุณลักษณะครูผู้สอน สื่อการสอน การให้กำลังใจ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พบว่า ทุกตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

2.3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างปัจจัยระดับสถานศึกษาแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คู่ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ความร่วมมือในการทำงานกับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา และคู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายกับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยระดับสถานศึกษา ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า ทุกตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3. ผลการศึกษาปัจจัยพหุระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีดังนี้

3.1 ปัจจัยระดับผู้เรียน พบว่า ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมากที่สุด รองลงมาคือ ความพร้อมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน และความรับผิดชอบของผู้เรียน ตามลำดับ โดยทุกตัวแปรส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ ตัวแปรอิสระระดับผู้เรียนร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษานอกระบบได้ร้อยละ 64.20

3.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอน พบว่า

3.2.1 ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า มีเพียงตัวแปรเดียวคือ การประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลทางบวกต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆไม่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้ ตัวแปรอิสระระดับการเรียนการสอนร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษานอกระบบได้ร้อยละ 22.88

3.2.2 ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า ความคาดหวังของครู และการให้กำลังใจ ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนความสามารถในการสอนของครู ส่งผลทางลบต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3.2.3 ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านแรงจูงใจของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3.2.4 ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน และการให้กำลังใจ ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3.2.5 ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน และการให้กำลังใจ ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3.2.6 ปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3.3 ปัจจัยระดับสถานศึกษา พบว่า

3.3.1 ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระใดในระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม กล่าวคือ ทั้งศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย กระบวนการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือในการทำงาน ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ทุกตัวแปรไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบใน

ระดับสถานศึกษา ทั้งนี้ ตัวแปรอิสระระดับสถานศึกษาร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษานอกระบบได้ร้อยละ 7

3.3.2 ปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า ความร่วมมือในการทำงาน ส่งผลทางลบต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ส่วนศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ

3.4 ผลการตรวจสอบดัชนีความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งผลการตรวจสอบดัชนีของโมเดลโครงสร้างพหุระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ พบว่า โมเดลในภาพรวมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดล คือ χ^2 = 797.620, df = 283, p-value =.000, ค่า GFI = 0.983, ค่า AGFI = 0.987, ค่า RMSEA = 0.025, ค่า $RMSEA_{Lo}$ = 0.021, ค่า $RMSEA_{Hi}$ = 0.028 เมื่อวิเคราะห์ในระดับผู้เรียน โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และเป็นไปตามสมมุติฐาน ส่วนในระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษาไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และไม่เป็นไปตามโมเดลสมมุติฐาน กล่าวคือ โมเดลในระดับผู้เรียน มีค่า χ^2 = 736.611, AIC = 720.611, p-value = .000, R^2 = .6420 ส่วนโมเดลในระดับการเรียนการสอน มีค่า χ^2 = 1935.521, AIC = 1659.521, p-value = .000, R^2 = .2288 และโมเดลในระดับสถานศึกษา มีค่า χ^2 = 2271.489, AIC = 2289.489, p-value = .000, R^2 = .0700 ทั้งนี้ ค่า AIC (Akaike Information Criterion) คือค่าที่ใช้วัดความสมนัยของแบบจำลองทางสถิติ โดยทั่วไปค่า AIC สามารถให้ได้ดังจากสมการ AIC = - 2ln(ML) + 2k โดยที่ ML เป็นฟังก์ชันของค่า Maximum Likelihood และ k คือ จำนวนตัวแปรอิสระ ซึ่งค่า AIC เป็นการประมาณที่ได้จากวิธีภาวะน่าเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood) โดยแบบจำลองที่มีค่า AIC ต่ำที่สุดคือแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดหากฟังก์ชัน Likelihood โดยที่ค่า AIC ยิ่งมีค่าน้อย หมายถึง แบบจำลองสามารถเป็นตัวแทนข้อมูลจริงได้ดี เนื่องจาก AIC มีความสัมพันธ์กับค่าผลรวมกำลังสองของความคลาดเคลื่อน ดังนั้น โมเดลในระดับผู้เรียนมีค่า AIC ต่ำที่สุดนั้น จะมีค่าความคลาดเคลื่อนต่ำที่สุด ขณะที่ค่า R^2 คือ การวัดค่าตัวแปรอิสระที่อธิบายตัวแปรตาม หากค่า R^2 เท่ากับ 1 หมายความว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ 100% ในทางกลับกันหากค่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0 หมายความว่าตัวแปรอิสระไม่สามารถอธิบายตัวแปรตามได้เลย ทั้งนี้ ตัวแปรในระดับผู้เรียนมีค่า R^2 .642 ซึ่งสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ร้อย 64.20 ส่วนระดับการเรียนการสอน สามารถอธิบายตัวแปรตามได้ร้อย 22.88 และระดับสถานศึกษาอธิบายได้ร้อยละ 7

3.5 การเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างปัจจัยระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา กับตัวแปรตำแหน่งหน้าที่ พบว่า

3.5.1 การเปรียบเทียบความแปรปรวนของปัจจัยระดับการเรียนการสอน เฉพาะตัวแปร 4 ตัวแปร จากทั้งหมด 9 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ความคาดหวังของครู ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 2) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ 3) ความสามารถในการสอนของครู ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ และ 4) การให้กำลังใจ ที่ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ นำมาเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ครู 2) ครู ศรช. 3) ครูอาสาสมัคร และ 4) พนักงานราชการ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ปัจจัยระดับการเรียนการสอน ตัวแปรความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง โดยตำแหน่งครู มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังของครูต่อผู้เรียนมากที่สุด และตำแหน่งครูอาสาสมัคร มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังของครูต่อผู้เรียนน้อยที่สุด ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐาน หรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก และตัวแปรการประเมินผลและติดตามผู้เรียน เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง โดยตำแหน่งครู ศรช. มีค่าเฉลี่ยการประเมินผลและติดตามผู้เรียนมากที่สุด และตำแหน่งครูอาสาสมัคร มีระดับการประเมินผลและติดตามผู้เรียนน้อยที่สุด ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐานหรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก และตัวแปรความสามารถในการสอนของครู เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง โดยตำแหน่งครู มีค่าเฉลี่ยความสามารถในการสอนของครูมากที่สุด และตำแหน่งครูอาสาสมัคร มีค่าเฉลี่ยความสามารถในการสอนของครูน้อยที่สุด ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐานหรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก และตัวแปรการให้กำลังใจ เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง โดยตำแหน่งครู มีค่าเฉลี่ยการให้กำลังใจมากที่สุด และตำแหน่งพนักงานราชการ มีค่าเฉลี่ยการให้กำลังใจน้อยที่สุด ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐานหรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก ส่วนผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยระดับการเรียนการสอน จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจกับกลุ่มตำแหน่งของครู กศน. 4 กลุ่ม พบว่า ตำแหน่งครูที่แตกต่างกันมีระดับของความคาดหวังของครู

ต่อผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียน ความสามารถในการสอนของครู และการให้กำลังใจ ในทุกคู่ไม่แตกต่างกัน

3.5.2 การเปรียบเทียบความแปรปรวนของปัจจัยระดับสถานศึกษา เฉพาะตัวแปร 3 ตัวแปร จากทั้งหมด 6 ตัวแปร ประกอบด้วย ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการประเมินผลและติดตามผู้เรียนต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน นำมาเปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการ 2) รองผู้อำนวยการ 3) หัวหน้ากลุ่มงาน และ 4) ศึกษานิเทศก์ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ปัจจัยระดับสถานศึกษา ตัวแปรศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง โดยตำแหน่งผู้อำนวยการ มีระดับศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายมากที่สุด และตำแหน่งศึกษานิเทศก์ มีระดับศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบายน้อยที่สุด ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐานหรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก โดยตัวแปรความร่วมมือในการทำงาน เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง โดยตำแหน่งผู้อำนวยการ มีระดับความร่วมมือในการทำงานมากที่สุด และตำแหน่งศึกษานิเทศก์ มีระดับความร่วมมือในการทำงานน้อยที่สุด ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐานหรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกันมาก และตัวแปรประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร เมื่อจำแนกตามกลุ่มตำแหน่ง พบว่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มตำแหน่ง โดยตำแหน่งผู้อำนวยการ มีระดับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรมากที่สุด และตำแหน่งศึกษานิเทศก์ มีระดับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรน้อยที่สุด ขณะที่ทุกกลุ่มตำแหน่งมีค่าความเบี่ยงมาตรฐานหรือความคิดเห็นของผู้ตอบไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยระดับสถานศึกษา จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร กับกลุ่มตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. จำนวน 4 กลุ่ม พบว่า ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาของ กศน. ที่แตกต่างกัน มีระดับของศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร ในทุกคู่ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จัดเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นไปตามแนวปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต้องการความสุขโดยคนจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต้องรู้จักการปรับตัวและใช้กระบวนการคิดเป็นในการแก้ปัญหาเพื่อตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้ด้านตนเอง ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม และความรู้ตามหลักวิชาการ เพื่อนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท วรพิพัฒน์ (2544: 651-656) ที่ได้อธิบายว่าการ “คิดเป็น” เป็นเป้าหมายสำคัญในการให้บริการการศึกษาผู้ใหญ่ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักการว่า ผู้เรียนเมื่อเรียนแล้วสามารถนำข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลข้อจำกัดส่วนตัวของแต่ละบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับสังคม มาประมวลแล้วคิดหาคำตอบให้กับปัญหาของแต่ละคนหรือสังคม ซึ่งจะได้คำตอบที่หลากหลายและตรงกับสภาพของแต่ละบุคคลหรือสังคม ฉะนั้น การใช้ข้อมูลอย่างรอบด้านนี้จะช่วยให้การคิดตัดสินใจเพื่อแสวงหาความสุขของมนุษย์เป็นไปอย่างรอบคอบและประสบผลสำเร็จได้

ดังนั้น ในการศึกษาปัจจัยพหุระดับ จึงเป็นการศึกษาปัจจัยระดับผู้เรียน ระดับการเรียนการสอน และระดับสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ สามารถอภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยในระดับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ รวมถึงยังส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1.1 ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนมีความสำคัญในการเรียน กศน. เพราะผู้เรียนที่จะประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีความสนใจใฝ่รู้ สามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนต่อระดับสูงขึ้นและความรู้เดิมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดเป็น การตัดสินใจและการแสดงออกของผู้เรียนได้มากขึ้น อันเป็นการเพิ่มพูนความพร้อมในการศึกษาค้นคว้า สามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น และนำไปสู่การประกอบอาชีพและมีงานทำ สอดคล้องกับ วุฒิพล สกลเกียรติ (2546: 113) ได้กล่าวไว้ว่า วัยของผู้ใหญ่มีช่วงกว้างของประสบการณ์ที่ได้รับจึงมากมายแตกต่างจากวัยเด็ก ผู้ใหญ่ยังมีความหลากหลายมากกว่า เช่น ภูมิหลังในการเรียนรู้ จึงควรใช้เทคนิคที่จะดึงประสบการณ์ของผู้เรียนออกมาให้เกิดประโยชน์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม สถานการณ์สมมุติ กิจกรรมการแก้ปัญหา การใช้กรณีตัวอย่าง และการทดลอง และดังที่จิตราภา ฉันทานนท์ (2541: 55) ได้กล่าวว่า การสอนตามแนวทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิมมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การตรวจสอบพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงพื้น

ความรู้ที่มีอยู่ การขยายขอบเขตความรู้ และการเชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับพื้นความรู้ นอกจากนั้น บลูม (Bloom. 1976: 167) ได้กล่าวว่า ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนสามารถพยากรณ์ระดับหรืออัตราความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้ได้ รวมถึง รัดเดิลและรัดเดลล์ (Ruddle;& Ruddell. 1995: 52-60) ได้กล่าวว่า ความรู้เดิมมีความเกี่ยวข้องกับการเก็บและรวบรวมประสบการณ์และความรู้เดิมด้านต่างๆ ที่อยู่ในความทรงจำ ซึ่งความรู้เดิมเหล่านี้ได้เก็บรวบรวมมาจากสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ ทั้งยังสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ๆ ในชีวิตของผู้เรียนได้อีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะมีผลต่อความสนใจและความตั้งใจเรียนรู้ของผู้เรียนที่มาจากต่างพื้นที่และมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542: 471) ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษามัธยมศึกษาด้วยโมเดลลดหลั่นเชิงเส้น พบว่า องค์ประกอบด้านความรู้เดิมของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 แรงจูงใจของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ แรงจูงใจเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจากกิจกรรมที่ได้รับ และทั้งจากคนรอบข้าง พ่อแม่ และครู เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความพยายามอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้เรื่องต่างๆ หากครูสอนเข้าใจง่ายและน่าสนใจก็จะทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ความพยายาม ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำให้ผู้เรียนจบการศึกษาได้ และนำไปสู่ทำให้ผู้เรียนสามารถมีวิธีการคิดแก้ปัญหาได้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ดังที่ สติเปก พินทริช และชังค์ (Stipek. 1998; Pintrich; & Schunk. 2002) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อกับทฤษฎีการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่ และดังที่ ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ ครีเมอร์ส (Schereens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Cremer.1994) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจของผู้เรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอาง (2548: ออนไลน์) ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักศึกษา กศน.ทั่วประเทศ โดยพบว่าองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา คือ แรงจูงใจของนักศึกษา เช่น มีความต้องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ต้องการยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน พัฒนางานและอาชีพ ประทับใจในครูผู้สอน เป็นการศึกษาที่ประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน

1.3 ความรับผิดชอบของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ความรับผิดชอบของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตรงต่อเวลา เชื่อฟัง เป็นผู้เรียนที่ดี และพร้อมที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง ผู้เรียนที่มีความรับผิดชอบสูงเมื่อกลับบ้านควร

ทบทวนเนื้อหาสาระที่เรียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการศึกษา อันนำไปสู่การปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นคนรักการอ่านและใฝ่เรียนรู้ มีความขยันอดทน ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการศึกษาได้ ดังที่ จรรจา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521: 28) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอีกอย่างหนึ่ง คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย รวมถึง ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2541: 8) ได้กล่าวว่า วัยผู้ใหญ่มุ่งที่ให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง (lifecentered) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรใช้สถานการณ์จริงในชีวิตเป็นเนื้อหาของการเรียนรู้ และผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะรับผิดชอบเพื่อชี้นำตนเอง (selfdirecting) ดังนั้น พฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้เรียน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการประสบผลสำเร็จหรือไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญแข ดวงขวัญ (2548: 89-95) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานของนักศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ความรับผิดชอบในการใช้เวลาเพื่อการเรียน (สถิติการพบกลุ่ม) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การใช้เวลาเพื่อการเรียน (สถิติการพบกลุ่ม) จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี หากนักศึกษาใช้เวลาในการเรียนสูงจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เวส (Weiss. 1997) ที่ได้ศึกษาถึงความสามารถทางพุทธิพิสัย พฤติกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนและความรับผิดชอบในผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ที่ส่งผลต่อความสามารถทางวิชาการ พบว่า ความรับผิดชอบในผลสัมฤทธิ์ส่งผลต่อความสามารถทางวิชาการของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.4 ความพร้อมของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ที่เรียน กศน. ส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่การเข้าเรียนมักมีเป้าหมายชัดเจนในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ รวมถึงการนำความรู้ ประสบการณ์ และวุฒิที่สำเร็จการศึกษาไปประกอบอาชีพและศึกษาต่อในอนาคต ดังที่ โนลส์ (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2541: 9-10; อ้างอิงจาก Knowles. 1978) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้เนื่องจากการเรียนรู้เป็นผลจากการพัฒนาตนเองที่ต้องมีประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับ ผู้เรียนควรมีความพร้อมในการจัดหาอุปกรณ์การเรียน การแต่งกาย ความพร้อมที่จะมาเรียน และการเตรียมตัวต่างๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและตั้งใจที่จะเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนมีการวางแผนที่ดีแบ่งเวลาและจัดตารางเรียนได้เหมาะสม อันนำไปสู่ความตั้งใจและพร้อมที่จะเรียนรู้ และกล้าที่จะแสดงออกและประสบความสำเร็จในการเรียนต่อไป ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542: 471) ได้วิเคราะห์หาค่าความผันแปร ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของตัวแปรอิสระในระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่มีต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ลักษณะความพร้อมของครอบครัวและเศรษฐานะของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความผันแปรในตัวแปรผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.5 ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ทักษะการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะที่ผู้เรียน กศน. ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก ฉะนั้น ผู้เรียนต้องกล้าพูด กล้าแสดงออก มีทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะการใช้ภาษา การอ่านและการเขียนภาษาไทย การคิดคำนวณได้ ทักษะการคิดวิเคราะห์หาเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์และมีทักษะในการทำงานเป็นทีม มีทักษะการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือ อินเทอร์เน็ต ห้องสมุด และสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งจากการเรียนรู้ในห้องเรียนและจากสถานที่ต่างๆในชุมชนเพื่อปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 1-10) ได้บรรจุสาระทักษะการเรียนรู้ไว้ในหลักสูตรเพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนในรายวิชาทักษะการเรียนรู้ จำนวน 5 มาตรฐาน ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็นและการวิจัยอย่างง่าย เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นขั้นพื้นฐานและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และดังที่ วิจารณ์ พานิช (2555: 17) ได้กล่าวว่า ครูควรต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) โดยทักษะด้านการเรียนรู้ ควรประกอบด้วย ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการร่วมมือ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เลวีนและลีซอตเต้ และคัตตัน (Levine; & Lezotte. 1990; Cotton. 1995) ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า ทักษะการเรียนรู้จัดเป็นจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาความรู้ พัฒนาความเป็นมืออาชีพ และพัฒนาทักษะการเรียนของผู้เรียน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยระดับการเรียนการสอนทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แต่ไม่มีความสัมพันธ์และไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน มีเพียงการประเมินผลและติดตามผู้เรียน 1 ตัวแปรเท่านั้น ที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

2.1 การประเมินผลและติดตามผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การประเมินผลและติดตามผู้เรียนเป็นนโยบายที่สำคัญของสำนักงาน กศน. โดย กศน. ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสอบปลายภาคให้ใช้การทดสอบและการประเมินผลไว้เป็นมาตรฐานและแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ ครูผู้สอนจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญที่เด่นชัดในการทำงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการสอนเสริมและติดตามผู้เรียนอย่างต่อเนื่องในเชิงประจักษ์ ผลการประเมินที่ได้ทุกครั้งจะเป็นการทราบปัญหาของผู้เรียนและนำไปแก้ปัญหาเพื่อดูความก้าวหน้าและความพร้อมของผู้เรียน และจะต้องทำหน้าที่ในการติดตามและแนะแนวการศึกษาต่อของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการ

แก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า การประเมินผู้เรียนควรมีการวัดความรู้ วัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและพฤติกรรมการแก้ปัญหา สภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการผสมผสานการเรียนรู้จากประสบการณ์และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก

อย่างไรก็ดี การประเมินผลและติดตามผู้เรียนยังได้ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้าน แรงจูงใจของผู้เรียน, ความรับผิดชอบของผู้เรียน, ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูที่มีระดับการประเมินผลและติดตามผู้เรียนแตกต่างกันจะส่งผลต่ออิทธิพลของแรงจูงใจ ความรับผิดชอบในการเรียน ความพร้อมและทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นของผู้เรียน การประเมินผลและติดตามผู้เรียนของครูจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียน กศน. สามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จในการเรียนได้และมีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้เพิ่มขึ้น อันนำไปสู่การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมชุมชนได้ ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 40) ได้กล่าวว่า การประเมินผลการเรียนรู้ สามารถดำเนินการโดยบุคลากรของ กศน.หรือบุคลากรอื่น โดยการประเมินผลเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการจัดการศึกษานอกระบบที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา กศน.ทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมการกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้ของบุคคลที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต การเรียนรู้ด้วยตนเอง และนำมวลประสบการณ์และความรู้นั้นมาตัดสินค่าตามระดับความสามารถที่ได้กำหนดไว้แล้วในมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การยอมรับความรู้และประสบการณ์หรือเทียบโอนเป็นหน่วยกิตหรือผลการเรียนโดยใช้เครื่องมือประเมินในหลายรูปแบบ และการกำกับติดตามที่เหมาะสม มีการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ดังที่ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน แซมมอนส์และคนอื่นๆ ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Sammons; et al. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001) ได้กล่าวว่า การประเมินผลจะเกิดข้อดีต่อผู้เรียนในการวิเคราะห์ความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ทราบว่าขาดอีกเท่าไร ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป และดังที่ ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2544: 66) ได้กล่าวว่า การศึกษาผู้ใหญ่ต้องมีการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ได้ สำหรับการประเมินในขั้นสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ที่ผู้เรียนจะทราบว่าตนเองถึงจุดหมายที่ตนกำหนดไว้แล้วหรือยังขาดอีกเท่าไร ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532: 124) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิผลของสถานศึกษา พบว่า การติดตามและตรวจสอบผล การตรวจบันทึกการสอนและมีการติดตามผลการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิผลของการศึกษาที่สูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของเพอร์กี้และสมิท (Purkey; & Smith. 1983: 427-452) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบประสิทธิผลสถานศึกษา พบว่า การประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อ

พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่างๆ และความรับผิดชอบที่ผู้เรียนได้รับมอบหมาย อันนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียน

2.2 ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดการเรียนของ กศน. มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยไม่มากที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สื่อที่มีอยู่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานที่สำหรับใช้จัดการเรียนการสอนขาดความพร้อมโดยต้องขอใช้สถานที่เรียนจากหน่วยงานต่างๆ อีกทั้ง ครู กศน. ต้องทำหน้าที่หลากหลายนอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอน รวมถึงครูส่วนใหญ่ไม่ได้จบสาขาการศึกษาที่ผ่านทักษะความชำนาญในการสอน ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ได้ศึกษาการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านครูที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาที่ดีครูจะต้องมีความเป็นมืออาชีพในด้านการสอน รวมทั้งมีการบริหารการสอนที่ดีด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการสอน และการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

2.3 การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ของ กศน. ยังไม่สามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และการมีส่วนร่วมเพียงพอ ประกอบกับ ยังมีข้อกำหนดการเข้าถึงการศึกษาในเรื่องของอายุผู้เข้าเรียน และเอกสารที่ยังขาดความยืดหยุ่นที่เหมาะสมตามสภาพของผู้เรียน เช่น คนต่างสัญชาติและเด็กที่ย้ายถิ่นฐานตามพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดเวลา ขณะที่การส่งเสริมการเรียนรู้ยังควรต้องมุ่งเน้นการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เข้าใจถึงบริบทผู้เรียนและปัจจเจกบุคคล เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้เข้าถึงตัวบุคคลในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องมากขึ้น ขณะที่ครู กศน. ยังควรต้องจัดสรรเวลาไปสอนในพื้นที่และชุมชน รวมถึงแนะแนวการเรียนและการศึกษาต่อให้กับผู้เรียนเพื่อจะได้ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับนโยบายของ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553: 1) ที่ให้ความสำคัญเรื่องการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างมีคุณภาพในทุกระดับ และดังที่ ทอเรส (Tores. 2002: 9-10) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรให้ความสำคัญกับการมองผู้เรียนแต่ละคนเป็นปัจเจกชนที่แตกต่างกัน รูปแบบของการเรียนควรเปิดกว้างไม่จำกัดอยู่เฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น รวมทั้งถือว่าการให้โอกาสเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ และผลการศึกษายังไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ สุมาลี สังข์ศรี (2544: 200) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหา

และเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัญญา พรมเกษา (2547: 167-209) ที่ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า แนวทางการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ด้อยโอกาสตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของ กศน. ยังมีปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด และการจัดกิจกรรมประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา

2.4 ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลทางตรงต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครู กศน. มีความคาดหวังไม่มากพอที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนที่ขาดโอกาสหรือพลาดโอกาสในชีวิตได้สามารถกลับมาใช้ชีวิตหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมและทำให้สังคมยอมรับได้อีกครั้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Wang; & Walberg. 2001) ที่ได้กล่าวว่า ครูควรคาดหวังความก้าวหน้าของผู้เรียนในระดับสูงขึ้น มีความคาดหวังในความสำเร็จของผู้เรียน โดยเมื่อครูแสดงบทบาทและปฏิบัติอย่างเหมาะสมก็จะได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง อย่างไรก็ดี ความคาดหวังของครูได้ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้และนำไปใช้ประโยชน์กับตนเองและครอบครัว โดยนำความรู้เดิมมาปรับใช้ให้เข้ากับการดำรงชีวิตประจำวัน รู้จักการแก้ไขสถานการณ์ สนใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รอบตัวอยู่เสมอ จนสามารถดูแลผู้เรียนจนเรียนจบหลักสูตรการศึกษา จนสามารถมีงานทำและเป็นคนดีคนเก่งของสังคมต่อไป ดังที่ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ ชีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Wang; & Walberg. 2001) กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมเป็นกระบวนการสร้างความรู้ทักษะและเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างความรู้ใหม่ขึ้น มีความคาดหวังความสำเร็จระดับสูงในระดับสถานศึกษา มีความคาดหวังในความสำเร็จของผู้เรียน โดยเมื่อครูแสดงบทบาทและปฏิบัติอย่างเหมาะสมก็จะได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรีนส์ (Scheerens. 1992) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษา พบว่า ความคาดหวังของครูเป็นปัจจัยระดับห้องเรียนที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ความรู้เดิมของผู้เรียน

2.5 ความสามารถในการสอนของครู เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลทางตรงต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครู กศน. อาจมีเทคนิคในการจัดกิจกรรมที่ไม่มากพอ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดและการ

ระดมพลังสมองร่วมกัน มีรูปแบบการสอนด้วยวิธีใหม่ๆ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและต่อยอดความรู้เดิมของผู้เรียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรางค์ โค้วตระกูล (2548: 14-15) ที่ได้กล่าวว่า ความสามารถของครูควรประกอบด้วย การเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนการสอน เป็นผู้ที่รู้จักผู้เรียน เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิทางวิชาการ มีทักษะในการจัดการห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี และมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน และผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้สอนประจำกลุ่มมีความสำคัญมากในการเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน (Facilitator) เป็นผู้มีความเข้าใจต่อกระบวนการกลุ่มพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน เป็นผู้กระตุ้นโดยการซักถามให้ผู้เรียนเกิดความคิด และผลการวิจัยของ สุภาภรณ์ เกชรารัตน์ (2543: 14) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ครูในสถานศึกษาควรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านการเรียนการสอน และปฏิบัติงานในงานรับผิดชอบด้านอื่นๆ

อย่างไรก็ดี ความสามารถในการสอนของครู ได้ส่งผลทางลบต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ความสามารถในการสอนของครู กศน. มีความสำคัญมากในการเชื่อมต่อความรู้ที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน โดยนำความรู้ความสามารถในวิชาที่สอนมาบูรณาการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ดังที่ เพอร์กี้ และสมิท ซีรีนส์ เลวีนและลีซอตเต้ ซีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ แวงค์และวอลเบิร์ก (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Levine; & Lezotte. 1990; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Wang; & Walberg. 2001) ได้กล่าวว่า เมื่อครูแสดงความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติอย่างเหมาะสม ก็จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมเป็นกระบวนการสร้างความรู้ทักษะและเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างความรู้ใหม่ขึ้น ก็จะได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวัง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิโคลัส (Nicholus. 1997) ที่ได้ศึกษาถึงบรรยากาศในการเรียนและความมีวินัยในการเรียนของผู้เรียนที่ส่งเสริมกระบวนการในการเรียนรู้ พบว่า ความสามารถในการสอนของครูจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และความรู้พื้นฐานได้ดียิ่งขึ้น

2.6 คุณลักษณะครูผู้สอน เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครู กศน. มีความพร้อมยังไม่มากพอในการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ ซีรีนส์ ซีรีนส์และบอสเกอร์ แซมมอนส์และคนอื่นๆ โรว์ ครีเมอร์ส (Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Sammons; et al. 1995; Rowe. 1995; Creemers. 1994; จันทรานี สงวนนาม. 2545) ที่ได้กล่าวว่า ครูควรมีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอน มีประสบการณ์และความสามารถในการสอนของครู

ครูควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างและการเชื่อมโยงการกระตุ้นความสนใจในเนื้อหา ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา พบว่า ครูจะเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดีมีความตั้งใจ มีคุณลักษณะความเป็นมืออาชีพ โดยมีคุณลักษณะและความสามารถในประเด็นมีพฤติกรรมการสอนที่ดี มีการจัดการเรียนการสอนที่ดี และมีคุณภาพการสอน มีพฤติกรรมการสอนที่ดี มีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษา และผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้สอนประจำกลุ่มมีความสำคัญมาก คือเป็นผู้ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักธรรม เป็นคนมองโลกในแง่ดี

2.7 สื่อการสอน เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สื่อส่วนใหญ่ของ กศน. จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น ส่วนสื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือสื่อประเภท คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ยังมีไม่เพียงพอเพราะต้องใช้งบประมาณในการจัดหาอีกจำนวนมาก จะเห็นได้ว่า อาคารเรียนของ กศน. ต้องอาศัยสถานที่ของหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเป็นหน่วยจัดการศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ กิดานันท์ มลิทอง (2543: 79) ที่ได้กล่าว่า สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี และผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้ แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล มีความสำคัญต่อผู้เรียน ในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จากตำรา เอกสาร และสื่ออื่น ๆ รวมทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ในอินเทอร์เนต สื่อการเรียนรู้ที่เป็นตำรา และเอกสารประกอบการบรรยาย VCD ที่เกี่ยวข้อง

2.8 การให้กำลังใจ เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลทางตรงต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ครู กศน.ตำบล ส่วนใหญ่ อาจมุ่งเน้นการสอนให้ความรู้เป็นหลักและไม่มีโอกาสใกล้ชิดกับผู้เรียนในลักษณะครูกับศิษย์ดังที่ปฏิบัติในชั้นเรียนในระบบการศึกษาปกติ ฉะนั้น การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนจึงอาจมีน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ กิ๊ปสัน (Gibson. 1995) ที่ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจอย่างใกล้ชิดเป็นการส่งเสริมบุคคลให้มีพลังในการดำเนินชีวิตและจัดการปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองได้ และผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ โค๊ทและคนอื่นๆ (Koth; et al. 2008: 96-104) ที่ได้ศึกษาระดับตัวชี้วัดความเข้าใจของผู้เรียนของสถานศึกษาตามแนวโน้มทางสังคม พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับชั้นเรียนนั้นครูควรให้กำลังใจผู้เรียนซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้และทัศนคติของผู้เรียน และยังส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นเรียน ซึ่งยืนยันได้ว่าผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ถึง

ความสัมพันธ์ในทางบวกภายในชั้นเรียน โดยการแสดงให้เห็นถึงการตอบรับการบริหารและกฎระเบียบที่มีต่อพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นเรียน

อย่างไรก็ดี การให้กำลังใจได้ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับผู้เรียนด้านความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กำลังใจทั้งจากครู เพื่อน และครอบครัว จะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนรู้ที่จะนำความรู้เดิมมาต่อยอดในการเรียนระดับที่สูงขึ้น และทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเข้าเรียนและประสบความสำเร็จในการเรียนและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตัวผู้เรียนให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ดังที่ สุคนธ์ ไข่แก้ว (2545: 71 – 76) ได้กล่าวว่า การให้กำลังใจ เป็นการช่วยให้บุคคล ได้พัฒนาขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิต การทำงาน ความสำเร็จ และความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นกระบวนการส่งเสริมที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือกัน ความเท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการถ่ายเทอำนาจให้เกิดความเสมอภาคกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542: 471) ได้ทำศึกษาประสิทธิผลสถานศึกษามัธยมศึกษาด้วยโมเดลลดหลั่นเชิงเส้น พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูในการให้กำลังใจผู้เรียนนั้นส่งผลต่อความรู้เดิมของผู้เรียน อันนำไปสู่ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

2.9 บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ศูนย์ กศน. ตำบล ในแต่ละแห่งส่วนใหญ่ได้ขอใช้บริการจากชุมชนในการจัดการเรียนรู้ อันทำให้ขาดปัจจัยหลายประการในการส่งเสริมผู้เรียน จึงทำได้เพียงจัดการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่เท่านั้น อีกทั้ง กศน. ยังขาดงบประมาณให้สถานศึกษาในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เสมอภาค ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของสวีทแลนด์และฮอย (Sweetland; & Hoy. 2000: 704) ที่ได้กล่าวว่า บรรยากาศของสถานศึกษาที่ดีจะก่อให้เกิดความแตกต่างในสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และดังแนวคิดของ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2557: 235) ที่ได้กล่าวว่า สถานศึกษาควรมีความพร้อมด้านสภาวะแวดล้อม ได้แก่ สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวกับงาน สภาวะแวดล้อมทั่วไป เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชาลิณี เอี่ยมศรี (2549: 15-166) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน พบว่า สภาพแวดล้อมที่จัดทำให้ได้เรียนรู้จากของจริง ได้ลงมือปฏิบัติทดลองจริง มีบรรยากาศดี จะทำให้รู้สึกสดชื่น ซึ่งเป็นไปตามลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ดี และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิโคลัส (Nicholus. 1997) ที่ได้ศึกษาถึงบรรยากาศในการเรียนและความมีวินัยในการเรียนของผู้เรียนที่ส่งเสริมกระบวนการในการเรียนรู้ ซึ่งพบว่า สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยระดับสถานศึกษาทุกตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แต่ทุกตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์และไม่ส่งผลทางตรงต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา ยกเว้นมี 3 ตัวแปร ที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ได้แก่ ตัวแปรศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย ความร่วมมือในการทำงาน และประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

3.1 ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา โดยส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาได้รับนโยบายจากสำนักงาน กศน. โดยผ่านสำนักงาน กศน. จังหวัด ให้มีการดำเนินการจัดสอบผู้เรียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ปลายภาคเรียน การสอบประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการสอบประเมินเทียบระดับการศึกษา โดยใช้แบบทดสอบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ดังที่ ปิยะนุช คล้ายเงิน (2550: 85) ได้กล่าวว่า การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติยังขึ้นอยู่กับบทบาทของฝ่ายต่างๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน หากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีความจริงจังและจริงใจในการปฏิบัติงานนโยบายนั้นย่อมสำเร็จได้โดยง่าย ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเพอร์กี้และสมิท (Purkey; & Smith. 1983: 427-452) ที่ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบประสิทธิผลสถานศึกษา พบว่า ความสำเร็จในการกำหนดนโยบายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียนและนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียนได้ นอกจากนั้น สถานศึกษาของ กศน. เมื่อได้รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ จะมีความกระตือรือร้นต่อบทบาทหน้าที่และส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จและส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติได้มีโอกาสทำความเข้าใจในนโยบายต่างๆ อย่างถูกต้อง เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติได้ตรงตามความมุ่งหมาย ทั้งนี้ อาจยังมีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนบุคลากรที่จำกัดและครูมีพื้นความรู้ที่แตกต่างกันมาก และไม่ได้จบสายการศึกษามาโดยตรง ดังที่ ปิยะนุช คล้ายเงิน (2550: 85) ได้กล่าวว่า การวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับบทบาทของฝ่ายต่างๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งบทบาทขององค์การและผู้เกี่ยวข้องจะมีความแตกต่างกัน หากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีความจริงจังและจริงใจในการปฏิบัติงานนโยบายนั้นย่อมสำเร็จได้ง่าย และยังขึ้นอยู่กับคุณลักษณะต่างๆ ของนโยบาย เช่น ความชัดเจนของนโยบาย การกำหนดภารกิจ และการมอบหมายงาน กระบวนการให้คุณให้โทษ ตลอดจนการติดตามประเมินผล และ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2543: 81) ได้กล่าวว่า การนำแผนไปปฏิบัตินั้นเพื่อให้เกิดความสะดวกควรมีการแปลงแผนออกเป็นขั้นตอน โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายในการให้บริการการศึกษาไปสู่ประชาชน อีกทั้ง พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2557: 20) ที่ได้กล่าวว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ อาจเกิดจากการตีความหากผิดพลาดจะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติ

ล้มเหลวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งนโยบายใดก็ตามที่ขัดกับความรู้สึกพื้นฐานหรือผลประโยชน์ของผู้ปฏิบัติ อาจได้รับการคัดค้านหรือปฏิบัติอย่างไม่เต็มใจซึ่งอาจส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายได้

3.2 กระบวนการบริหาร เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารงานในระดับสถานศึกษาของ กศน. อาจยังมีความชัดเจนไม่มากพอในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 9 ที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษามีกระบวนการจัดการศึกษาและให้มีการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา แต่ในสภาพการบริหารจริงอาจยังมีการควบคุมการดำเนินการบางอย่างจากหน่วยงานระดับสูงอยู่จึงทำให้การบริหารงานบางอย่างไม่ปรากฏชัดเจน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2542: 11) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหาร เป็นการบริหารที่มุ่งให้สังคมทุกส่วนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ โดยการกระจายอำนาจให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและตัดสินใจดำเนินงานในขอบเขตที่รับผิดชอบ โดยให้ประชาชน องค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ อย่างเหมาะสม ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2543: 27) ได้กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ให้สำเร็จลุล่วงนั้น กระบวนการบริหารจัดการถือเป็นงานสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้กิจกรรมนั้นๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา พบว่า กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหาร ได้แก่ การบริหารอย่างมีระบบที่ดี บริหารจัดการและสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีพฤติกรรมการบริหารที่ดี และมีการนำระบบประกันคุณภาพมาใช้ในการบริหาร

3.3 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โครงสร้างการบริหารของ กศน. จะแตกต่างจากสถานศึกษาในระบบโดยทั่วไป เนื่องจากสถานศึกษาได้กระจายไปตามพื้นที่ในตำบลต่างๆ ที่ใช้เป็นห้องเรียนซึ่งอยู่ตาม กศน.ตำบล นอกจากนั้น ผู้บริหารยังต้องทำงานอื่นๆ ร่วมกับเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชนในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ จึงอาจทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูไม่ปรากฏชัดเจนในลักษณะของการกำกับติดตามงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้คำแนะนำให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ตลอดเวลา ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2536: 10) ที่ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นรูปแบบของอิทธิพลระหว่างบุคคล (Interpersonal influence) การเป็นผู้นำนั้นต้องเกิดจากความสัมพันธ์ 3 ประการ คือ พลังอำนาจ อิทธิพล และอำนาจหน้าที่ การเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกยอมรับ ดังที่ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2545: 163) ได้กล่าวว่า หัวหน้างานหรือผู้นำต้องพิจารณาตรวจสอบความเข้มแข็งและอ่อนแอของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อหาทางให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดูแลเอาใจใส่ และดึงเอาส่วนดีของทุกคนออกมาทบทวนตรวจสอบความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542: 471) ที่ได้วิเคราะห์หาค่าความผันแปร

ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของตัวแปรอิสระในระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่มีต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ความเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของสถานศึกษาและผู้เรียน

3.4 ความร่วมมือในการทำงาน เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับสถานศึกษา โดยได้ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาเมื่อรับนโยบายจากสำนักงาน กศน. จังหวัด ให้ดำเนินการจัดสอบและประเมินผลพร้อมกันทั่วประเทศ ครู กศน. จากทุกอำเภอ จะต้องร่วมกันติดตามผู้เรียนให้เข้าสอบพร้อมกัน ดำเนินการในการจัดเตรียมสนามสอบ ควบคุมการสอบ รวมถึงการตรวจข้อสอบร่วมกัน อีกทั้ง ในการสอบรายวิชาเลือกครู กศน. ในแต่ละแห่งต้องมีการตั้งคณะทำงานออกข้อสอบร่วมกันและเป็นการสร้างความร่วมมือที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินงานอื่นๆ ให้เกิดประสิทธิภาพได้ ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 46-48) ได้กล่าวว่า การประสานงานเป็นวิธีซึ่งคนจำนวนมากมาร่วมกันทำงาน เป็นการจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ร่วมมือปฏิบัติงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายขององค์กรนั้นอย่างสมานฉันท์และมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ มาร์เวลและคนอื่นๆ (Marwell; et al. 1975: 5) ที่ได้ศึกษาการทดลองเกี่ยวกับความร่วมมือ พบว่า ความร่วมมือในการทำงานจัดเป็นสถานการณ์ซึ่งเป็นพฤติกรรมร่วมกันของคน 2 คน หรือมากกว่า ที่แต่ละบุคคลต้องการแรงเสริมทางบวก และขจัดแรงเสริมทางลบ ความร่วมมือเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 2 ประการ 1) แต่ละคนต้องรู้จักแยกแยะการแสดงออกของคนอื่น 2) แต่ละคนต้องได้รับการเสริมแรงในแบบของการร่วมมือกัน โดยมีรากฐานจาก 5 สิ่งด้วยกัน คือ 1) เป้าหมายของพฤติกรรม 2) รางวัลตอบแทนสำหรับแต่ละคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) การกระจายความรับผิดชอบ 4) ความพร้อมเพียงกัน และ 5) ความเท่าเทียมกันในสังคม

นอกจากนั้น กศน. ได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 9 ที่มุ่งให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งหากผู้ปกครอง ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่น มีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการศึกษาของ กศน. ก็จะส่งผลให้การจัดกิจกรรมหลักของ กศน. ตำบล มีการเสริมสร้างและพัฒนาระบบเครือข่ายการเรียนรู้ภายในตำบลและระหว่างตำบลได้ ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 46-48) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาของ กศน. ต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์การอื่นในลักษณะของเครือข่ายในการประสานงาน ความร่วมมือ และการทำงานร่วมกัน และดังที่ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (สัมภาษณ์. 2557) ได้กล่าวว่า กศน.อำเภอ ควรกำหนดกรอบความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายให้ชัดเจน โดยมีเป้าหมายความร่วมมือกันในทุก

กิจกรรม รวมถึงการมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเดียวกันคือการส่งเสริมให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จในการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2558: 7-8) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมกับตัวแปรประสิทธิภาพการบริหาร การมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกขององค์การให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการองค์การ การที่บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพัน ต่อกิจกรรมและต่อองค์การในที่สุด การมีส่วนร่วมอาจจะมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ ในเรื่องต่างๆ อีกทั้ง พวงรัตน์ เกษรแพทย์ (2557: 143) ได้กล่าวว่า ความร่วมมือเป็นพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน ความร่วมมือจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร ฉะนั้น การบริหารสถานศึกษาในรูปแบบการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมเป็นการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สร้างคุณค่าทางสังคม โดยต้องพยายามตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินกิจกรรมหรือบริการของสถานศึกษา เพื่อจะกำหนดรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมสูงสุด ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ที่ได้ศึกษาการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา พบว่า การสร้างทีมงานหรือบริหารด้วยทีมงานอย่างมีระบบที่ดีทำให้เกิดการมีส่วนร่วม จัดเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วาด หนูมา (2540) ที่ได้ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลต่อคุณภาพการศึกษาในจังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี พบว่า ปัจจัยที่สำคัญคือผู้บริหารและครูต้องแสดงความตั้งใจในการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนให้ชุมชนได้เห็น โดยผู้บริหารและครูต้องเข้าทำประโยชน์ และร่วมกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนประสานงานให้หน่วยงานอื่นๆ มามีส่วนร่วมทำประโยชน์แก่ชุมชนด้วย

3.5 ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยได้ส่งผลทางบวกต่อค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียนที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาทุกแห่งได้ใช้หลักสูตรเดียวกันในการจัดการศึกษานอกระบบ คือหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบกับสถานศึกษาต้องใช้เกณฑ์ในการวัดและประเมินผลในหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงทำให้สถานศึกษาทุกแห่งมีแนวทางการดำเนินงานสอดคล้องกันอันนำไปสู่การประเมินผู้เรียนที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตร ดังที่ เคอร์ (Kerr. 1976: 16-17) ได้กล่าวว่า การประเมินผลเป็นส่วนสำคัญในองค์ประกอบของหลักสูตร และดังที่ ทาบา (Taba. 1962: 422-423) ได้กล่าวว่า วิธีการประเมินผลที่ดีเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการพัฒนาประสิทธิภาพของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทอมลินสัน (Bloom, 1985, Renzulli; & Reis 1997, Tomlinson. 1998; Citing Tomlinson. 2005: 165) ที่ได้กล่าวว่า ความสามารถของผู้เรียนจะพัฒนาขึ้นได้ต้องเกิดจากการมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งมี

ผลกระทบทั้งระดับการกระตุ้นและประเมินผู้เรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพอร์กี้และสมิท (Purkey; & Smith. 1983: 427-452) ที่ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบประสิทธิผลสถานศึกษา พบว่า การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายในหลักสูตร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประเมินผลและติดตามความก้าวหน้าผู้เรียนในการส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการศึกษา นอกจากนั้น สถานศึกษาของ กศน. ได้ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรให้เกิดการบูรณาการร่วมกันในแต่ละสาระ เพื่อทำให้ผู้เรียนไม่ต้องเรียนเนื้อหาสาระมากเกินไป ในขณะเดียวกันในหลักสูตรรายวิชาเลือก ผู้บริหารและครูได้พัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และชุมชน แวดล้อมและความต้องการของผู้เรียน เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามมาตรฐานและตัวชี้วัด และนำความรู้ไปใช้ได้กับชีวิตจริงของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551: 14) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดหลักสูตรของการศึกษาผู้ใหญ่นั้น สถานศึกษาต้องวางแผนหลักสูตร กำหนดแนวทางในการจัดทำหลักสูตรตามลำดับความสำคัญ เพื่อสร้างเป็นโปรแกรมที่ต่อเนื่องกันจนทำสำเร็จตามโครงสร้าง วัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตร ดังที่ ชีรีนส์ แอนเดอร์สัน ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน ครีเมอร์ส แวงค์และวอลเบิร์ก (Scheerens. 1992; Anderson. 1982: 368-420; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995; Creemers. 1994; Wang; & Walberg. 2001) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาควรต้องวางแผนการพัฒนาหลักสูตร มีการเลือกระเบียบวิธี แนวทาง และตำรา ประเมินความพึงพอใจในหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุญเรือง ศรีเหรัญ (2542: 471) ที่ได้วิเคราะห์หาค่าความผันแปร ความสัมพันธ์ และอิทธิพลของตัวแปรอิสระในระดับผู้เรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่มีต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรและคุณภาพของการใช้หลักสูตร จัดเป็นองค์ประกอบทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อเจตคติและแรงจูงใจต่อความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียน

3.6 การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา เป็นตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาของ กศน. อาจมีกระบวนการทำงานที่ยังไม่สมบูรณ์ในการจัดเก็บข้อมูลทางการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้การบริหารงานวิชาการยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ เพอร์กี้และสมิท ชีรีนส์ ชีรีนส์และบอสเกอร์ คัตตัน (Purkey; & Smith. 1983: 427-452; Scheerens. 1992; Scheerens; & Bosker. 1997; Cotton. 1995) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้สถานศึกษามีการประเมินสมรรถนะที่จำเป็นของสถานศึกษา และมีการประเมินผล (ขอบเขต, สถานศึกษา, ระดับชั้น) บทบาทและภาระหน้าที่ มีกระบวนการติดตามผู้เรียน มีกระบวนการประเมินผลของสถานศึกษาและใช้ผลการประเมินให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร (2556: 338) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา พบว่า กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหาร ได้แก่ การดำเนินการบริหารอย่างมีระบบที่ดีและนำระบบประกันคุณภาพมาใช้ในการบริหาร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษา ได้ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยส่งผลทางบวกต่อปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการกำหนดสมรรถนะของหน่วยงานในการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างทันท่วงที จัดการอบรมบุคคลากรเพื่อส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจและมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานตามนโยบาย กำหนดมาตรการสำคัญในการบริหารนโยบายที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและกลุ่มเป้าหมาย จัดกิจกรรมเพื่อให้บริการแก่ชุมชนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องโดยดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและของสำนักงาน กศน.

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือในการทำงาน เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยได้ส่งผลทางบวกต่อปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทักษะในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และส่งเสริมกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาโดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ โดยได้ส่งผลทางบวกต่อปัจจัยระดับการเรียนการสอนด้านการประเมินผลและติดตามผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญต่อการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งผลให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ควรส่งเสริมให้มีการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างวิถีชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ และควรให้มีการส่งเสริมการคัดเลือกหลักสูตรที่ดี (Best Practice) และนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึง ควรให้มีการประเมินและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงตรงตามกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบ

1.4 จากผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลและติดตามผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในระดับการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญต่อการจัดอบรมให้ครูมีความรู้ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน

ส่งเสริมให้ครูได้จัดกิจกรรมสอนเสริมแก่ผู้เรียนที่ขาดความพร้อมเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ และจัดให้มีการอบรมความรู้แก่ครูในการจัดทำแฟ้มบันทึกผลการเรียนที่ถูกต้องเพื่อนำไปสู่การประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

1.5 จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ดังนั้น ผู้บริหาร ครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้โดยการสร้างประสบการณ์ต่างๆ ทั้งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีในการใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน โดยอาจใช้วิธีการจัดการความรู้ การสืบค้น และแสวงหาความรู้อย่างรอบด้าน และควรส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีทักษะการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพการนำนโยบายไปปฏิบัติ และถอดบทเรียนของสถานศึกษานอกระบบที่ประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปสู่ปฏิบัติที่เป็นเลิศ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบความร่วมมือในการทำงานที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงแนวทางและวิธีการในการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในการสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อจัดการศึกษานอกระบบให้ประสบความสำเร็จ

2.3 ควรวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้หลักสูตรต่างๆ ในสถานศึกษาของ กศน. ได้มีรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีคุณภาพและสามารถนำไปสู่หลักสูตรที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต่อไป

2.4 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบหรือระบบการติดตามผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาสามารถทราบถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนทั้งระหว่างเรียน หลังจบการศึกษาแล้ว รวมถึงการที่ผู้เรียนเข้าสู่การประกอบวิชาชีพหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

2.5 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีหลักสูตรในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้ผู้เรียนโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ อันนำไปสู่การที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมต่อไป

บรรณานุกรม

กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ. (2536). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

กรวิทย์ ตันศรี. (2554). *ประเทศไทยจะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างไร.* สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ธนาคารแห่งประเทศไทย. หน้า 1.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2531). *การสัมมนาส่งเสริมการรู้หนังสือเพื่อปวงชน.* กรุงเทพฯ: ม.ป.ท. หน้า 10.

---------. (2543). *การปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิต: กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์.* กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์. หน้า 14-15.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2558.* เอกสารจดหมายข่าวปีที่ 14 ฉบับที่ 11 ประจำเดือนกันยายน 2557 สำนักงานรัฐมนตรี. หน้า 1-6.

---------. (2545ก). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ. หน้า 28-33.

---------. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). หน้า 11.

---------. (2553). *รายงานผลการดำเนินโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการมีงานทำของนักศึกษานักศึกษาให้มีรายได้ระหว่างเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. หน้า 49-50.

---------. (2555). *รายงานประจำปี 2555 กระทรวงศึกษาธิการ.* โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. หน้า 47.

กล้า ทองขาว. (2548). *การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ: แนวคิด ทฤษฎีและแนวการดำเนินงาน (พิมพ์ครั้งที่ 1).* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กาญจนา เกียรติประวัติ. (2524). *นวัตกรรมทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. หน้า 116.

กิดานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 79-88, 102-109.

กิติมา ปรีดีดิลก. (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์. หน้า 48

โกวิท วรพิพัฒน์. (2544). *การคิดเป็นเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไทยในชีวิตพ่อเล่า : ดร.โกวิท วรพิพัฒน์.* กรุงเทพมหานคร: 651-656.

คณิตา นิจจรัลกุล. (2536). *รายงานโครงการพัฒนาการใช้สื่อการสอนวิชาศาสนาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.* ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

เครือข่ายสื่อการศึกษา. (2555). *การศึกษานอกระบบ.* สืบค้นเมื่อ 27 พฤาภาคม 2555 http://mediathailand.blogspot.com/2012/05/blog-post_2584.html.

จรัญญา พรมเกษา. (2547). *แนวทางการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ด้อยโอกาส ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน) กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 167-209.

จรัส หนุนอนันต์. (2551). *กศน.ปัตตานีการติดตามผู้จบหลักสูตร.* สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2556, จาก http://www.moe.go.th/ moe/th/news/detail.php?NewsID=3028&Key=hotnews,

จรรจา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2521). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1: พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. หน้า 28.

จันทรานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์. หน้า 112-114.

จิตราภา ฉันทานนท์. (2541, พฤศจิกายน). “การสอนอ่านภาษาอังกฤษตามแนวคิดของทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory).” *วารสารวิชาการ.* ปีที่ 2541 ฉบับที่ 1 หน้า 52-59.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2532). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิผลของโรงเรียนเอกชน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.

จุมพล หนิมพานิช. (2547). *การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 156-157.

จุรีรัตน์ นันทัยทวีกุล. (2538). *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ชลทิตย์ เอี่ยมสำอาง. (2548). *กศน. ไม่หมู จบก่อน 2 ปี ไม่ถึง 3% ข่าวเดลินิวส์.* สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2556, จาก http://blog.eduzones.com/webter/704

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่อง ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ของกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท.* กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

--------. (2544). *การศึกษาผู้ใหญ่: ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 65-68.

--------. (2544). *เอกสารคำสอน วิชา 177521: Learning Process and Teaching.* Methodology for Adults. ถ่ายสำเนา.

ชาญชัย สวิตรังสิมา เชิดวิทย์ ฤทธิประศาสน์ และเสาวลักษณ์ สิงหโกวินท์. (2524). *การพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยารามคำแหง.

ชาลิณี เอี่ยมศรี. (2549). *การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน) กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 15-166.

ชิดชนก เชิงเชาว์ อำภา บุญช่วย และทวี ทองคำ. (2541). *การวิเคราะห์โครงสร้างขององค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. หน้า 132.

ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. (2541). *สื่อการศึกษาเบื้องต้น.* นครปฐม, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 8, 47-48.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ดวงสมร กลิ่นเจริญ. (2545). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา.* วิทยานิพนธ์ ค.ด. (การบริหารอาชีวศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. หน้า 45.

ธวัช กรุดมณี. (2542). *มิติสุขภาพองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.* วิทยานิพนธ์ปริญญา กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 74.

ธีระ รุญเจริญ. (2545). *รายงานวิจัยสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย.* เอกสารในการสัมมนาเรื่อง การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา : บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นพื้นฐาน. 8-9 กุมภาพันธ์ 2545 กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. หน้า 11 - 12.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2535, เมษายน – พฤษภาคม). “การวิเคราะห์ประมาณค่าส่วนประกอบความแปรปรวน”. *วารสารวิจัยการศึกษา.* 15(4): 9-14.

--------. (2538, กรกฎาคม – ธันวาคม). “วิธีวิทยาขั้นสูงด้านการวิจัยและสถิติ”. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย.* 7(2): 1-36.

นงเยาว์ ธาราศรีสุทธิ. (2529). *การบริหารวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 8.

นพดล ภวนะวิเชียร. (2540). *การศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาตามแนวคิดของไอเซ็นและแรทส์.* วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพมาศ ธีรเวคิน. (2542). *จิตวิทยาสังคมกับชีวิต.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 100.

นิคม นาคอ้าย. (2539). *การพัฒนาเทคนิควิธีวิเคราะห์เชิงสาเหตุแบบพหุระดับ: การประยุกต์ใช้โปรแกรมเอชแอลเอ็ม.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตย์ ทัศนิยม. (2545). การส่งเสริมสุขภาพ: มิติการสร้างพลังอำนาจ. *วารสารคณะพยาบาลมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 25(2-3), 103-114.

นิพนธ์ กินาวงศ์. (2523). *หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา.* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

นิศากร พ่วงมหา. (2536). *การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ และการให้ความร่วมมือต่อกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนอ่านแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Reading) ด้วยวิธี KWL-Plus กับการสอนอ่านตามคู่มือครู.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. หน้า 66.

บุญชม ศรีสะอาด. (2524). *รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. หน้า 29, 149.

บุญชู ชลัษเฐียร. (5 มิถุนายน 2557). *ข้าราชการบำนาญ อดีตดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาด้านมาตรฐานการศึกษา (นักวิชาการศึกษาทรงคุณวุฒิ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ* สัมภาษณ์โดย ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ.

บุญเรือง ศรีเหรัญ. (2542). *การศึกษาองค์ประกอบทางการศึกษาที่สัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลการเรียนรู้และประสิทธิผลของโรงเรียนโดยใช้รูปแบบระดับชั้นลดหลั่นสอดแทรกเชิงเส้น.* ปริญญานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 27, 322, 471.

ปาน กิมปี. (9 มิถุนายน 2557). *ข้าราชการบำนาญและอาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตหัวหน้าศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ* สัมภาษณ์โดย ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ.

ประเสริฐ บัณฑิศักดิ์. (2540). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา.* วิทยานิพนธ์ ค.ด. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 149-155.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *การบริหารงานวิชาการ.* กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ. หน้า 8.

ปิยะนุช คล้ายเงิน. (2550). *การเสริมพลังชุมชนในกระบวนการยุติธรรมชุมชน.* วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, พฤษภาคม – สิงหาคม 5 (พิเศษ): 57-86.

เปี่ยมสุข สนิท. (2552). *ความเชื่อมโยงระหว่างชนบทและเมืองด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่ขยายตัวของมหานครกรุงเทพ: กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี.* คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 73.

พจมาน ศรีแดง. (2531). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนช่วยสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีระดับความคาดหวังต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พนัส หันนาคินทร์. (2524). *หลักการบริหารโรงเรียน.* กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช. หน้า 199–200.

---. (2542). *ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล.* กรุงเทพฯ: พรานนกการพิมพ์. หน้า 48-55.

พวงรัตน์ เกษรแพทย์. (2558). *ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของการจัดการความรู้ การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร.* เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 7-8.

---. (2557). *ยุทธศาสตร์การบริหารและการจัดการสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: ทีบุ๊ค. หน้า 20

---. (2545). *การวางแผนกลยุทธ์สำหรับนักการศึกษา.* ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 163.

---. (2543). *การวางแผนการศึกษา.* เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 81-96.

---. (2543). *การวางแผนกลยุทธ์สำหรับนักการศึกษา.* ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 27.

พิตร ทองชั้น. (2524). *หลักการวัดผล.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. หน้า 4–6.

เพ็ญแข ดวงขวัญ. (2548). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานของนักศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน) ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 89-95.

เพราพรรณ เปลี่ยนภู่. (2542). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ไพบูลย์ เทวรักษ์. (2527). “ความสำเร็จและความคาดหวังภายใต้เงื่อนไขสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน” *วารสารครุศาสตร์.* ตุลาคม-ธันวาคม.

ไพศาล หวังพานิช. (2537). *บทความการวัดผลทางการศึกษา.* วารสารการวัดผลการศึกษา. ปีที่ 16, ฉบับที่ 47 (ก.ย.-ธ.ค. 2537) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สำนักหอสมุดกลาง. หน้า 30-31.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). *แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม.* สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2552, จาก http://www.tu.ac.th/org/ofrector/person/train/handbook/training.html

มูลนิธิสุข-แก้ว แก้วแดง. (2555). *รายงานโครงการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนของสำนักงาน กศน. เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่*

ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 30-31, 38-41, 140.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2550). *ความเป็นครู.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4.

ระวีวรรณ เสวตามร. (2529). "การบริหารการศึกษากับการเปลี่ยนแปลง". *วารสารมิตรครู,* ปีที่ 28 (ฉบับที่ 10 ปักษ์หลังเดือนพฤษภาคม). หน้า 43.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุค.

ราชันย์ บุญธิมา. (2542). *การวิเคราะห์พหุระดับ.* กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 23, 92.

--------. (2542). *ปัจจัยที่เอื้อต่อผลสำเร็จของการนำหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงราย.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 23.

รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. (26 มิถุนายน 2557). *หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาการเรียนการสอน นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ* สัมภาษณ์โดย ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ.

รุจิร์ ภู่สาระ, และจันทรานี สงวนนาม. (2545). *การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์. หน้า 7-8, 30, 83.

รุจิร์ ภู่สาระ. (2523). *การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 6วิธีที่จะให้ผลสัมฤทธิ์สูงสุดโดยมีความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ต่ำและใช้เวลาในการเรียนน้อยที่สุด.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การทดสอบทางการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. หน้า 128

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, หน้า 249.

วรเดช จันทรศร. (2551). *จากนโยบายสู่การปฏิบัติ: องค์ความรู้ ตัวแบบทางทฤษฎี และการประเมินความสำเร็จความล้มเหลว*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน.

วันเพ็ญ ผ่องกาย. (3 มิถุนายน 2557). *ข้าราชการบำนาญ อดีตหัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ* สัมภาษณ์โดย ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ.

วาด หนูมา. (2540). *การศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อคุณภาพการศึกษา: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาโรงเรียนดีเด่นรางวัลพระราชทานในจังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี.* วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (สาขาการบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์. หน้า 17.

วิภาพร มาพบสุข. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. หน้า 262.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2551). *นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Back ward Design.* ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม. หน้า 121.

วิรุฬห์ นิลโมจน์. (16 มิถุนายน 2557). *หัวหน้ากลุ่มงานติดตามประเมินผลและสารสนเทศ กลุ่มแผนงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ* สัมภาษณ์โดย ชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ.

---. (2553). *รายงานสภาวะการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์. หน้า 81.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2542). *การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์, หน้า 11.

วิลาวัลย์ ไพโรจน์. (2540). *การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. ปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หน้า 12.

วิไล ธนวิวัฒน์. (2541). *การศึกษาสภาพและการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 16.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2545). *การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 9-10.

วุฒิพล สกลเกียรติ. (2546). *การเรียนรู้ผู้ใหญ่และผู้เรียนผู้ใหญ่.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 111,113, 272, 332.

วุทธศักดิ์ โภชนกูล. (2550). *การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ Andragogy*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2552, จาก http://www.pochanukul.com/?p=39

ศักดิ์เดช ประกอบผล. (2539). *การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตภาคกลาง.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2532, มกราคม - เมษายน). “มิติใหม่ของการวิจัยทางการศึกษา”. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย.* 4(1): 1-8.

---. (2535, มิถุนายน – กรกฎาคม). “การวิเคราะห์พหุระดับสำหรับการวิจัยทางการศึกษา”. *วารสารวิจัยการศึกษา.* 15(5): 3-14.

---. (2550). *การวิเคราะห์พหุระดับ (Multilevel Analysis).* ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. หน้า 68 - 69.

ศุภวรรณ พันธุ์ภักดี. (2542). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตแพทย์.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สงัด อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสหาย. หน้า 263-271.

สนอง โลหิตวิเศษ และพิสมัย จารุจิตติพันธ์. (2550). *สรุปรายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาเทียบเท่าเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทย.* สำนักงานบริหารการศึกษานอกระบบ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 1-2, 5.

สมนึก ประเสริฐปาริฉัตร. (2532). *ความต้องการพัฒนาสมรรถภาพด้านการปฏิบัติการสอนของครูมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 7*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. ถ่ายเอกสาร.

สรรรัชต์ ห่อไพศาล. (2551). *การเรียนรู้แบบนำตนเอง Self-directed Learning*. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2552, จาก http://elearning.spu.ac.th/content/hum111/main1_files/body_files/lesson9_files/sunrat.html

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *8 นโยบายการศึกษา จาตุรนต์ ฉายแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ.* กลุ่มวิจัยและพัฒนานโยบาย สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. หน้า 9.

_____. (2553). *คู่มือประเมินสมรรถนะครู (ฉบับปรับปรุง).* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2557). *อ่านงานเขียนเรื่องในหลวง.* สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2557, จาก http://www.stks.or.th/king/index.php/royal-guidance

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *แก้ปัญหาด้วยกระบวนการคิดเป็น.* หนังสือเรียนรายวิชาเลือกสาระทักษะการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา. หน้า 26

_____. (2551). *คัมภีร์ กศน.* หน่วยศึกษานิเทศก์. หน้า 1-55.

_____. (2551). *รายงานเรื่องสภาพและการพัฒนาการเรียนรู้และการศึกษาผู้ใหญ่.* รังษีการพิมพ์. หน้า ก, 104.

_____. (2551). *หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์. หน้า 1-10.

--------. (2553). *รายงานสภาวะการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์. หน้า 1-16

--------. (2553). *คู่มือปฏิบัติงานครู กศน. ตำบล.* กรุงเทพฯ: สำนักงาน กศน. หน้า 1-6.

--------. (2553). *คู่มือการปฏิบัติงาน ครู กศน. ตำบล.* กรุงเทพฯ: กลุ่มส่งเสริมปฏิบัติการ. หน้า 1.

--------. (2555). *คำชี้แจงประกอบคำขอยกฐานะสำนักงาน กศน. เป็น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาตลอดชีวิต (สำนักงาน กศช).* สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 1, 3, 11, 13, 17, 233.

--------. (2556). *การศึกษาตลอดชีวิต.* กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์. หน้า 74-79.

--------. (2556). น*โยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์. หน้า 1.

--------. (2556). *นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556.* สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 31, 37-38, 74-79.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *การขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการภายใต้การบริหารงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ.* ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 3.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). *กรอบการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. เอกสารการประชุมครั้งที่ 10/2544 วันที่ 25 เมษายน 2544. หน้า 1, 3.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครู.* กองวิชาชีพครู กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. หน้า ก.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). *รายงานการสังเคราะห์ผลการติดตามและประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถึงสิ้นสุดปีงบประมาณ 2548*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 - 2559).* กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟิกจำกัด. หน้า 4-10.

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2547). *เอกสารเสริมความรู้การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. หน้า 3-4, 30-31, 120-121.

สำราญ มีแจ้ง. (2544). *สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย.* กรุงเทพฯ: นิชินแอดเวอร์ไทซิ่งกรุ๊ป. หน้า 229.

สำเริง บุญเรืองรัตน์. (2538). *การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนวิชามนุษย์กับการใช้เหตุผลและจริยธรรม.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. หน้า 25.

--------. (2540, มกราคม – เมษายน). “*การวิเคราะห์ข้อมูลพหุระดับของ Path Model*”. *วารสารวัดผลการศึกษา.* 10(48): 59-74

สุคนธ์ ไข่แก้ว (2545). *การเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน.* วารสารการพยาบาลศาสตร์, 20(2), 71-76.

สุจินดา ม่วงมี. (2548). “ผู้เรียนผู้ใหญ่”. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ฉบับที่ 1*. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า). หน้า 30-31.

สุชา จันทร์เอม. (2529). *จิตวิทยาวัยรุ่น.* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

--------. (2541). *จิตวิทยาทั่วไป.* พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. หน้า 108.

สุภาพ ฉัตราภรณ์. (2540: กันยายน). “เรียนอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ”. *วารสารเศรษฐศาสตร์.* (40)(3). หน้า 28-33.

สุภาภรณ์ เกชรารัตน์. (2543). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 14.

สุดาพร ทองสวัสดิ์ และสุจิตรา จรจิตร. (2556). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. บทความวิจัยเสนอในการประชุมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 พฤษภาคม 2556. (371): 338.

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). *รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่21*. กรุงเทพมหานคร สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ. หน้า 200.

สุรพล นิติไกรพจน์. (2556). *แนวทางและความเป็นไปได้ในการปรับเปลี่ยนภารกิจ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ให้สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต.* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 15 กุมภาพันธ์ 2556, หน้า 12, 37, 83-91.143.

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. (2552). *แรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.* สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2552, จาก http://www.thai.net/edocomtech/adult_Learner.html

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

--------. (2533). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 123,135.

สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. (2548). *ปัจจัยเชิงพหุระดับที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

สุวิทย์ บุญช่วย. (2534). *บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่องานบริหารทั่วไปงานด้านวิชาการ และงานด้านกิจการนักเรียน.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. หน้า 76-77, 82.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2536). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา.* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. หน้า 10.

แสงเดือน ทวีสิน. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเส็ง. หน้า 81-83.

องอาจ นัยพัฒน์. (2544). *การประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2542.* กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หน้า 6.

อภิชัย กุลชา. (2536). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมในจังหวัดสมุทรปราการ.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. หน้า 3.

อรนุช สอนน้อย และไชยรัตน์ ปราณี. (2553). "การวิเคราะห์พหุระดับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร". *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย* ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (มกราคม - มิถุนายน 2553). หน้า 282.

อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. (2555). *ทศวรรษแห่งการรู้หนังสือของสหประชาชาติ (2003 – 2012).* บริษัทนำทองการพิมพ์ จำกัด. หน้า 31-32.

--------. (2551). *หลักการของการจัดการศึกษานอกระบบ และปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ.* สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2556,จาก http://panchalee.wordpress.com/ 2009/03/28/หลักการจัดการศึกษา/

--------. (2552). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ กศน.* https://panchalee.wordpress.com/category/บทความวิชาการ. สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2556.

--------. (2553). *การจัดการศึกษานอกระบบตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.* สืบค้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2556, จาก http://panchalee.wordpress.com/ 2010/12/28/non-formal

อุทัย ดุลยเกษม. (2548). *อดีตและอนาคตการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียน.* กรุงเทพฯ : รังษีการพิมพ์. หน้า 96.

Adelman, I.; & Taylor, J.E. (1992). "Is Structural Adjustment with a Human Face Possible? The Case of Mexico." *Journal of Development Studies*. p. 243.

Adler. (1935). *The Fundamental Views of Individual Psychology*. *International Journal of hidii'idual* Psychology. pp. 1, 5-8.

Arlin, M.N. (1973). *Learning Rate and Variance Under Mastery Learning Condition*. Unpublished Ph.D. Dissertation University of Chicago. p. 12.

Anderson, C.S. (1982). "The search for school climate: A review of the research". *Review of Educational Research.* 52(3), 368-420.

Anderson, L.W. (1991). *Increasing Teacher Effectiveness*. Paris: UNESCO. p. 16-17.

_____. (1981). “Effects of Classroom Social Climate on Individual Arning”. *American Educational Research Journal.* pp. 41–42.

Beckett, D.; & Hager, P. (2002). *Life, Work and Learning: Practice in Postmodernity*. London: Routledge.

Berman, P.; & Other. (1977). *Federal Programs Supporting Education Change.* Vol.ll: Factor Affecting Implementation and Continuation, Santa Monica and Corporation.

Bernard, H. (1991, November). *Development and Application of a Diligence-Ability Regression Model for Explaining and predicting competence Among Juniors and Seniors in Selected Michigan High school*. Dissertation Abstracts international. 52(5): 1721-A.

Billett, S. (2002). *Critiquing workplace learning discourses: participation and continuity at work*. Studies in the Education of Adults. 34: 1, 56-67.

Bloom, B.S. (1976). *Human Charateristics and School Learning*. New York, Mc Graw-Hill Book Company. pp. 67-68, 167, 281.

_____. (1982). *Human Characteristics and School Learning*. McGraw-Hill Companies. p. 45.

Boshier, R. (1973). *Educational participation and drop-out: A theoretical model*. Adult Education. 23(4), 255-282.

_____. (1985). *Motivation for adult education*. In J.H. Knoll (ed), Motivation for adult education (München, Saur). pp. 132-141.

Brophy, J. (1987). *Looking in Classrooms*. 4th.ed. Cambridge: Harper & Row.

Brophy, J.; & Good, T. (1974). *Teacher-student relationship: Causes and Consequences*. New York : Holt, Rinchart & Winston.

Bryk, A.S, & Raudenbush, S.W. (1992). *Hierarchical Linear Models for Social and Behavioral Research: Applications and Data Analysis Methods*. Newbury Park, CA: Sage.

Bryk, A.S; Raudenbush, S.W.; & Congdon, R. (1996). *HLM 4 for Windows [Computer software].* Chicago, IL: Scientific Software International, Inc.

Cameron K.S.; & Whetten D.A. (1996). *Organizational effectiveness and quality: The second generation.* Higher Education Handbook of Theory and Research, 11: 265-306.

Carrell, P.L.; & Eisterhold J.C. (1983, December). *“Schema Theory and ESL Reading Pedagogy”*. TESOL Quartery. 17: 218.

Carroll, J.B. (1989). *The Carroll Model, a 25-year retrospective and prospective view*. Educational Researcher. pp. 18, 26-31.

_____. (1974). *Learning Theory for the Classroom teacher In Jarvis G.A.(ed.),* The Challenge of Communication, Illinois: National Textbook Company. pp. 116-118.

Cheema, G.S.; & Dennis A.R. (1980). *Implementing Decentralization Programmes in Asia: Local Capacity for Rural Development*. Nagoya, Japan: United Nations Centre for Regional Development.

Christine W.K.; Catherine P.B.; & Philip J.L. (2008). "A Multilevel Study of Predictors of Student Perceptions of School Climate: The Effect of Classroom-Level Factors". *Journal of Educational Psychology by the American Psychological Association*, Vol. 100, No. 1, pp. 96–104.

Cohen, M. (1982). *Effective schools: Accumulating research findings*. American Education, January-February. pp. 13-16.

Coombs, P.H. (1973). *New paths to learning for rural children and youth*. UNICEF by International Council for Educational Development. p. 133.

_____. (1985). *The World Crisis in Education*. The view from the '80s.

Cotton, K. (1995). *Effective schooling practices: A research synthesis*. 1995 Update. School Improvement Research Series. Northwest Regional Educational Laboratory.

Creemers, B.P.M. (1994). *The Effective Classroom*. London: Cassell.

Creemers, B.P.M.; & Reezigt, G. (1996). *School level conditions affecting the effectiveness of instruction.* School Effectiveness and School Improvement. 7(3), 197-228.

Cropley, A.J. (1985). *Motivation for participation in adult education*. In J.H. Knoll (ed.),Motivation for adult education (München, Saur). pp. 21-34.

Cropley, A.J. (1989). *Some guidelines for the reform of school curriculum in the perspective of lifelong education*. in International review of education. Volume XXIV UNESCO institute for education. Hamburg. p. 26.

Dave, R.H. (1976). *Foundations of Lifelong Education*. Oxford: Pergamon, pp.14-25.

Denison, D. (1990). *Corporate culture and organizational effectiveness*. New York: John Wiley & Sons.

Domjan, M. (1996). *The Principles of Learning and Behavior*. Belmont, CA: Thomson/ Wadsworth.

Dufresne-Tasse, C. (1985). *Eleven propositions and certain considerations concerning adult student motivation*. In J.H. Knoll (ed.), Motivation for adult education (München,Saur). pp. 74-95.

Dweck, C.S. (2000). *Self-theories: Their role in motivation*. personality and development Philadelphia, Psychology Press/Taylor and Francis.

Ellström, P.E.; Gustavsson, B.; & Larsson, S., (eds.). (1996). *Livslångt lärande*. Lund, Studentlitteratur.

Eraut, M. (2000). “Non-formal Learning and Tacit Knowledge in Professional Work”. *British Journal of Educational Psychology.* pp. 70, 113-136.

Eysenck, H.J.; Wurzburg, A.W.; & Berne, M.R. (1972). *In Encyclopedia of psychology (Vol. 1,pp. 158-159).* New York: Herder and Herder.

Feuerstein, A. (2000). “School characteristics and parent involvement: Influences on participation in children’s schools”. *Journal of Educational Research*. pp. 94, 29–39.

Finn J.D. (1972). *Expectation and the Educational Environment*. Review of Educational Research. 42(3): 387-410.

Gardner, R.C. (1973). *Attitudes and motivation: Their role in second-language acquisition.* In J. W. Oller & J. C. Richards (Eds.), Focus on the learner: Pragmatic perspectives for the language teacher. Mass.: Newbury House. (pp. 235-246) (Reprinted from TESOL Quarterly, 1968, 2, 141-150.)

Gibson, C.H. (1995). “The process of empowerment in mothers of chronically ill children”. *Journal of Advanced Nursing*, 21, 1201-1210.

Gonzalez-Pienda, J.A.; Nunez, J.C.; Gonzalez-Pumariega; S., Alvarez, L., Roces, C.; & Garcia, M. (2002). A *structural equation model of parental involvement, motivational and attitudinal characteristics, and academic achievement*. Journal of Experimental Education. pp. 70, 257–287.

Good, C.V. (1973). *Dictionary of education (3rd ed.).* New York: McGraw–Hill. pp. 6-7.

Good, T.L. (1984). *Looking in Classroom*. New York: Harper & Row.

Good, T.L.; & Brophy, J. (1986). *School effects.* In: M.C. Wittrock (ed.), Handbook of research on teaching New York: McMillan Inc. pp. 328-375.

Grisay, A. (1996). “Evolution des acquis cognitifs et socio-affectifs des eleves au cours des annees de college. Liège: Université de Liège.School”. *American Educational Research Journal*, Vol.32 No.3. pp. 583-625.

Hersey, P.; Blanchard, K.H.; & Johnson , D.E. (2001). *The Management of Organizational Behavior.* Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall. pp. 425-457.

Herzberg, F. (1966). *Work and the nature of man*. New York, World Publishing.

Hessong, R.F.; & Thomas H.W. (1987). *Introduction to Education*. New York: Macmillan Publishing Company.

Hill, P.W.; Rowe, K.J.; & Holmes-Smith, P. (1995). *Factors Affecting Students' Educational Progress: Multilevel Modelling of Educational Effectiveness*. Paper presented at the 8th International Congress for School Effectiveness and Improvement, Leeuwarden, the Netherlands, January 3-6, 1995.

Hodkinson, P.; & Hodkinson, H. (2001). *Problems of measuring learning and attainment in the workplace: complexity, reflexivity and the localised nature of understanding.* Paper presented in the conference Context, Power and Perspective: Confronting the Challenges to Improving Attainment in Learning at Work. University College Northampton, 8th-10th November.

Holmer, J. (1996). *Opportunities to learn and motivation for lifelong learning*. Karlstad, Jämställdhetscentrum, Arbetsvetenskap.

Hoy, W.K.; & Miskel, C.G. (1982*). Educational administration (2nd ed)*. New York: Random House.

_____. (1991). *Educational Administration: Theory. Research Practice 4 th ed*. Singapore : McGraw–Hill, Inc.

_____. (2001). *Educational administration: Theory.* Research and practice, 6 th edition. Boston: McGraw-Hill.

_____. (2005). *Educational administration: Theory*. Research and practice, 7th edition. Boston: McGraw-Hill. pp. 18-19.

Hutchison, S. (1997b). *Perceived organizational support: Further evidence of construct validity.* Educational and Psychological Measurement. p. 57.

Husén, T. (1958). *Vuxna lär*. Stockholm Ehlins.

Ingram, H.M.; & Dean M. (1980). *Policy Failure : An Issue Deserving Analysis" in Why Policies Succeed or Fall.* Beverly Hills, California: Sage Publication.

Kerr, D.H. (1976). *Educational Policy: Analysis, Structure, and Justification*. New York: David McKay. pp. 16-17.

Knowles, G. (1969). *The Achievement Motive and Education*. ASCD Research Council. p. 311-315.

Knowles, M.S. (1968). *Androgogy, not pedagogy.* Adult Leadership, 16, 350-352, 386.

_____. (1978). *The Adult Learner: A Neglected Species (2nd ed.).* Houston: Gulf. p 31.

_____. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. New York: Cambridge, The Adult Education Company. p. 43.

Krejcie, R.V.; & Morgan, D.W. (1970). *Determining sample size for research activities*. Educational and Psychological Measurement. pp. 30, 607-610.

Koth, C.W.; Bradshaw, C.P.; & Leaf, P.J. (2008). "Examining the relationship between classroom-level factors and students' perception of school climate". *Journal of Educational Psychology.* pp. 100, 96-104.

Lieb, S. (1991). *Principles of adult learning, Phoenix, AZ: Vision – South Mountain Community College.* http://honolulu.hawaii.edu/intranet/committees/FacDevCom/guidebk/teachtip/adults-2.htm (&1. htm).

Levine, D.K.; & Lezotte, L.W. (1990). *Unusually Effective Schools: A Review and Analysis of Research and Practice.* Madison Wise: Nat. Centre for Effective Schools Research and Development.

Lindgren, H.C.; & Harvey, J.H. (1981). *An introduction to social psychology (3rd ed.)*. St. Louis: C. V. Mosby. p. 433.

Livingstone, D.W. (2001). *Adults' Informal Learning: Definitions, Findings, Gaps and Future Research.* Toronto: OISE/UT (NALL Working Paper No.21). Retrieved 1 March 2002, from http://www.oise. toronto.ca/depts/sese/csew/nall/res/21adultsifnormallearning.htm.

Lockheed, M. (1976). "*Some Determinants and Consequences of Teacher Expectation Concerning Pupil Performance" in Beginning Teacher Evaluation Study: phase II*. New York: Educational Testing Service.

Lunenburg, F.C.; & Ornstein, A.C. (2008). *Educational administration: Concepts and practices (5th ed.)*. Belmont, CA: Wadsworth. pp. 411- 412.

Mann, D.; & Lawrence, J. (1983). "*The Instructionally Effective School: A Delphi Study*". Columbia University.

Merriam, S.; & Brockett, R. (1997). *The profession and practice of adult education: an introduction.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Marwell, G.; & Schmitt, D.R. (1975). *Cooperation: an experimental analysis*. New York: Academic Press. p. 5.

May, M.A.; & Doob, L. (1937). *Competition and cooperation*. Washington, D.C.: National Social Science Research Council. Bulletin No. 25, April.

McClelland, D.C. (1953). *The Achievement Motive*. New York: Appleton-Century Crofts,Inc. pp. 110-111.

McClelland, D.C.; Atkinson. J.W.; Russell A.C.; & Lowell E.L. (1953). *The Achievement Motive.* New York: Appleton-Century-Crofts, Inc. pp. 110-111.

McDermott, K.A. (2004). "Incentives, capacity, and implementation: Evidence from Massachuset education reform". *Journal of public Administration Research and Theory.* pp. 16, 45-65.

McDermott, P.A; Mordell, M.; & Stoltzfus, J.C. (2001). “The Organization of student performance in American school: Discipline, motivation, verbal learning, nonverbal learning”. *Journal of Educational Psychology*. 93: 65-75.

McNeal, R.J. (1999). *Parental involvement as social capital: Differential effectiveness on science achievement, truancy, and dropping out*. Social Forces. 78: 117–144.

Mitchell, M.M.; Bradshaw, C.P.; & Leaf, P.J. (2010). *Student and teacher perceptions of school climate: A multilevel exploration of patterns of discrepancy*. JSch Health. 80: 271-279.

Miller, H. (1967). *Participation of adults in education: A force-field analysis*. Boston, Center for the study of liberal education for adults. Boston University.

Miller, J.G. (1997). *Cultural conceptions of duty*. Motivation and culture (London, Routledge). pp. 178-192.

Morris, C.N. (1995). “Hierarchical Models for Educational Data: An Overview”. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*. 20(2): 190–200.

Mortimore, P.; Sammons, P.; Stoll, L.; Lewis, D.; & Ecob, R. (1988). *The junior school project; technical appendices*. London: ILEA, Research and Statistics Branc.

Nicholas, A. (1997, September). *Teacher Control and Student compliance: facilitators of the learning Process (Discipline, Classroom Management).* Dissertation Abstracts: DAI-A.58(3): 678. AAC, No. 9726362.

Pintrich, P.R.; & Schunk, D.H. (2002). *Motivation in education: Theory research and applications (2nd ed.*). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Merrill.

Poole, M.S. (1985). *Communication and Organizational Climates: Review, Critique, and a New Perspective*. In Organizational Communications: Traditional Themes and New Directions, R.D. McPhee and P.K. Thompkins. Beverly Hills, CA: Sage. pp. 79-108.

Pressman, J.L.; & Aaron W. (1793). *Implementation (2 nd ed)*. California: University of California Press.

Purkey, S.C.; & Smith, M.S. (1983). *Effective schools: a review*. The Elementary School Journal, 83(4). pp. 427-452.

Raudenbush, S.W.; & Bhumirat, C. (1992). “The Distribution of Resort for Primary Education and Its Consequences for Educational Achievement in Thailand”. *International Journal of Educational Research*. 17(2): 143-164.

Raudenbush, S.W.; & Bhumirat, C.; & Mohamed K. (1992). “Predictors and Consequences of Consequences of Primary Teachers’ Sense of Efficacy and Students’ Perceptions of

Teaching Quality in Thailand". *International Journal of Educational Research*. 17(2): 165-177.

Rinker, D.B. (1998). *Facilitation and learning behavior in a secondary school travel studies Program (Study Abroad. group learning)*. Dissertation Abstracts: DAI-A. 58(10): 3825 No. AAC. 9811781.

Rodwell, C.M. (1996). "An analysis of the concept of empowerment". *Journal of Advanced Nursing*, 23, 305-313.

Rogers, C. (1967). *The process of the basic encounter group. In: Challenges of humanistic psychology.* by J. F. T. Bugental, New York: McGraw-Hill.

Romelhart, D.E. (1981). *"Schema: The Building Block of Cognition," Comprehension and teaching Research Review.* New York: International Reading Association. p. 22-23.

Rowe, K.J. (1995). *Factors affecting students' progress in reading: Key findings from a longitudinal study*. Literacy Teaching and Learning: An International Journal of Early Literacy Vol. 1 The University of Melbourne. 1(2), 57-110.

Rubenson, K. (1977). *Participation in recurrent education*. A research review Meeting of National delegates on Developments in Recurrent Education (Paris, March 1977).

Ruddle, R.B.; & Ruddell M.R. (1995). *Teaching children to read and write: Becoming an influential teacher*. Massachusetts: Allyn and Bacon.

Rumberger, R.W. (1995). "Dropping out of middle school: A multilevel analysis of students and schools". *American Educational Research Journal*. pp. 32, 583-625.

Ryder, R.J.; & Graves, M.F. (1990). *Reading and Learning in Content Areas.* Massachusetts: Allyn and Bacon. p. 78-94.

Sahaunion. (2552). *พัฒนาการในวัยผู้ใหญ่.* ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2552, จาก http://www.sahaunion.com/hrm5/Webboard/images_upload/20068221739481.doc

Sammons, P.; Hillman, J.; & Mortimore, P. (1995). *Key characteristics of effective schools.* A review of school effectiveness research. London: OFSTED.

Scheerens, J. (1990). "School effectiveness research and the development of process indicators of school functioning". *School Effectiveness and School Improvement,* Lisse: Swets & Zeitlinger. 1(1): 61-80.

_____. (1991). *Evaluation Studies Process Indicators of School Functioning: A Selection Based on the Research Literature on School Effectiveness*. Studies in Educational Evaluation. Vol. 17. pp. 371-403.

_____. (1992). *Effective Schooling, Research, Theory and Practice*. London: Cassell.

--------. (2004). *Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2005 The Quality Imperative: Review of school and instructional effectiveness research.* EFA Global Monitoring Report or to UNESCO. pp. 1-10.

Scheerens, J.; & Bosker, R.J. (1997). *The Foundations of Educational Effectiveness*. Oxford: Elsevier Science Ltd.

Scheerens, J.; & Creemers, B.P.M. (1989). *Conceptualizing school effectiveness*. Developments in school effectiveness research.Special issue of the International Journal of Educational Research, (13)7. Oxford: Pergamon Press. pp. 691-706.

Sergiovanni, T.J. (1991). *The principalship: A reflective practice perspective (2nd ed.).* Boston: Allyn & Bacon. pp. 75-78.

Simon, B.S. (2001). *Family involvement in high school: Predictors and effects*. NASSP Bulletin. pp. 85, 8–19.

Singer, J.D. (1998). “Using SAS proc mixed to fit multilevel models, hierarchical models, and individual growth models”. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*. pp. 24, 323-355.

Slavin, R.E. (1983). *When does cooperative learning increase achievement*?. Psychological Bulletin. pp. 3-5.

Steers, R.M. (1977). *Antecedents and outcomes or organizational commitment.* Administrative Science Quarterly. pp. 22, 46-56.

Stipek, D. (1998). *Motivation to learn: From theory to practice (3rd ed.).* Boston: Allyn & Bacon.

Stock, A. (1985). *Adult education for special target groups.* In J.H. Knoll (ed.), Motivation for adult education (München, Saur). pp. 96-113.

Stogdill, R. (1974). *Handbook of Leadership: a Survey of Theory and Research*. New York : The Free Press.

Stringfield, S.C.; & Slavin R. (1992). *Raising societal demands, high reliabilty organizations, school effectiveness, "Succes for All", and a set of modest proposals*. Enschede, Address to the ICO-symposium.

Sweeney, J. (1982). *Research synthesis on effective school leadership*. Educational Leadership. pp. 39, 346-352.

Sweetland, S.R.; & Hoy, W.K. (2000). *School characteristics and educational outcomes*. Educational Administration Quarterly. 36(5), 703-729.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and practice*. New York: Harcout Brace and world, Inc. pp. 422-423.

Teddlie, C.; Reynolds, D.; & Sammons, P. (2000). *The methodology and scientific properties of school effectiveness research.* In C. Teddlie, & D. Reynolds (Eds.), The international handbook of school effectiveness research. London: Falmer Press. p. 55–133.

Tough, A. (1978). *Major learning efforts: Recent research and future directions*. Adult Education, 28, 250-263.

Tomlinson, C. (2005). *Quality curriculum and instruction for highly able students*. Theory into Practice. 44(2), 160-166.

Tores, M.R. (2002). *Lifelong learning for all in the North, Education for all in the south. Integrating Lifelong learning Perspectives*. edited by Carolyn model – Anonuevo. UNESCO, UIE. Hamburg. Germany. p. 9.

Tussing, L. (1949). *Study and Succeed*. New York: John Willey & Sons , Inc.

Van Damme, J.; De Fraine, B.; Van Landeghem, G.; Opdenakker, M. C.; & Onghena, P. (2002). *A New Study on Educational Effectiveness in Secondary Schools in Flanders: An Introduction*. School Effectiveness and School Improvement. 13(4), 383-398.

Vulpius, A. (1985). *Work with target groups and marginal groups in continuing education with special consideration of the unemployed*. In J.H. Knoll (ed.), Motivation for adult education (München, Saur). pp. 114-126.

Wallerstein, B.; & Benstein, E. (1994). *Introduction to community empowerment participatory*. education and health, Health Education Quarterly, 21(2), 141–148.

Wang, M.C.; & Walberg, H.J. (2001). *Tomorrow's Teachers*. McCutchan Publishing Company.

Webster, N. (1968). *Webster's New-World Dictionary of American language*. College ed. Cleveland: World Pub. Co.

Weiss, R.V. (1997). *Cognitive ability, classroom learning behavior, and Achievement responsibility as predictor of Concurrent academic performance*. Dissertation Abstracts: DAI-A. 58(03): 839.

Wlodkowski, R.J. (1999). *Enhancing adult motivation to learn: A comprehensive guide for teaching all adults*. San Fransisco, Jossey-Bass.

ภาคผนวก ก

คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 28 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้านและค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับของแบบสอบถามในระดับผู้เรียน จำนวน 60 ข้อ คัดเลือกนำไปใช้จริง 57 ข้อ

ข้อที่	ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน	แรงจูงใจของผู้เรียน	ความรับผิดชอบของผู้เรียน	ความพร้อมของผู้เรียน	ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน	ความสำเร็จในการศึกษา
1	0.410	0.458	-0.052*	0.564	0.637	0.638
2	0.460	0.390	0.412	0.508	0.701	0.533
3	0.310	0.692	0.609	0.144*	0.591	0.644
4	0.079*	0.562	0.485	0.441	0.416	0.646
5	0.328	0.442	0.469	0.451	0.582	0.580
6						0.505
7						0.540
8						0.484
9						0.293
10						0.430
11						0.643
12						0.610
13						0.544
14						0.328
15						0.630
16						0.635
17						0.686
18						0.364
19						0.666
20						0.667
21						0.591
22						0.666
23						0.597
24						0.485
25						0.563

ตาราง 28 (ต่อ)

ข้อที่	ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน	แรงจูงใจของผู้เรียน	ความรับผิดชอบของผู้เรียน	ความพร้อมของผู้เรียน	ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน	ความสำเร็จในการศึกษา
26						0.633
27						0.656
28						0.693
29						0.596
30						0.530
31						0.598
32						0.666
33						0.608
34						0.629
35						0.624
ค่าความเชื่อมั่น	0.478	0.723	0.533	0.615	0.800	0.943
ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ เท่ากับ .958						

* หมายถึงข้อคำถามที่ตัดออก

ตาราง 29 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้านและค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับของแบบสอบถามในระดับการเรียนการสอน จำนวน 80 ข้อ คัดเลือกนำไปใช้จริง 72 ข้อ

ข้อที่	ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน	การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน	การประเมินผลและติดตามผู้เรียน	ความสามารถในการสอนของครู	คุณลักษณะครูผู้สอน	สื่อการสอน	การให้กำลังใจ	บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
1	.535	.499	.681	.626	.489	.570	.438	.629	.560
2	-.106*	.495	.589	.626	.532	.684	.479	.553	.504
3	.443	.663	.590	-.111*	-.157*	.647	.424	.606	-.198*
4	.620	.751	.618	.527	.429	.783	.473	.733	.542
5	.502	.699	.719	.552	.617	.642	.553	-.303*	.578
6	.586	.692	.700	.626	.609	.723	-.220*	.528	.578
7	.607	.710	.619	.702	.629	.675	.444	.404	.580
8	.446	.322		.456	.624	.662	.451	.657	.529
9	.518	.405		.570		-.211*		.529	
10	.483	-.113*		.355		.379			
ค่าความเชื่อมั่น	.728	.752	.870	.730	.646	.756	.555	.643	.606
ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ เท่ากับ .942									

* หมายถึงข้อคำถามที่ตัดออก

ตาราง 30 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมรายด้านและค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับของแบบสอบถามในระดับสถานศึกษา จำนวน 56 ข้อ คัดเลือกนำไปใช้จริง 52 ข้อ

ข้อที่	ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย	กระบวนการบริหาร	ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	ความร่วมมือในการทำงาน	ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร	การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา
1	.415	.568	.669	.812	-.628	.605
2	.546	.774	-.606*	.882	.720	.617
3	-.510*	.687	.577	.848	.711	.649
4	.685	.707	.812	.725	.780	-.508*
5	.372	.747	.752	.793	.747	.594
6	.315	.541	.719	.809	.829	.640
7	.669	.564	.707	-.624	.745	.697
8	.679	-.333*	.844	.681	.675	.750
9	.656	.629		.772	.545	
10	.480	.547		.775	.656	
ค่าความเชื่อมั่น	.705	.817	.761	.85	.813	.610
ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ เท่ากับ .948						

* หมายถึงข้อคำถามที่ตัดออก

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

(ผู้เรียน/นักศึกษา กศน. ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น)

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย : นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาปัจจัยระดับผู้เรียนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังและสถานภาพของผู้เรียน 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับผู้เรียน

3. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยเท่านั้น การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านโปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ และส่งคืนผู้วิจัย ภายในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2557 ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

ชุดที่ 3 แบบสอบถามผู้เรียน (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)

ตอนที่ 1 แบบสอบถามลักษณะสถานภาพและภูมิหลังของผู้เรียน

จุดประสงค์

เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนที่ศึกษาในระดับ**มัธยมศึกษาตอนต้น** ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนกรอกข้อความในแต่ละข้อของแบบสอบถามตอนที่ 1 ที่ตรงกับข้อมูลที่แท้จริงของสถานศึกษา

2. ข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับ

ข้อมูลลักษณะภูมิหลังและสถานภาพของผู้เรียน (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)

1. ชื่อ..... นามสกุล.....
2. รหัสประจำตัวนักศึกษา ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐
3. เรียนที่ กศน.ตำบล .....«กศนตำบล» («รหัสตำบล»).....
4. ชื่อ สถานศึกษา/ กศน.อำเภอ «กศนอำเภอ» («รหัสอำเภอ»).....
5. อำเภอ .....«กศนอำเภอ».....
6. จังหวัด .....«จังหวัด» («รหัสจังหวัด»).....
7. ลักษณะภูมิหลังของผู้เรียน

7.1 เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับผู้เรียน (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)

จุดประสงค์

เพื่อศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษาการศึกษานอกระบบใน**ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น** ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย

1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน 2) แรงจูงใจของผู้เรียน 3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน 4) ความพร้อมของผู้เรียน และ 5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามปัจจัยระดับผู้เรียน มีจำนวน 57 ข้อ

2. ข้อที่ 1-22 เป็นแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียน ความรับผิดชอบของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียน และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. ข้อที่ 23-57 เป็นแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ที่สอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ การแสวงหาข้อมูลตนเอง ข้อมูลสภาพสังคมและชุมชน และข้อมูลหลักวิชาการ

มีระดับการให้คะแนนดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. วิธีการตอบ ให้ครูพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกตัวเลือกที่ตรงกับความคิดเห็น โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเพียงข้อละ 1 ช่อง

ข้อ	ปัจจัยระดับผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
1.	ได้รับการฝึกฝนให้สนใจใฝ่ที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
2.	สามารถอ่าน เขียน และทำความเข้าใจหนังสือได้ดี					
3.	ได้รับการส่งเสริมทักษะการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้					
4.	ได้รับการปลูกฝังให้มีประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง					
	2) แรงจูงใจของผู้เรียน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
5.	มุ่งมั่นในการเรียนและจะกระทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย					
6.	**ขาด**ความพยายามอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้					
7.	คิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อ					
8.	เชื่อว่าความสำเร็จทุกอย่างเกิดจากความพยายามและอดทน					

ข้อ	ปัจจัยระดับผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
9.	รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและรู้สึกไม่สบายใจเมื่อล้มเหลว					
	3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
10.	มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่รู้อยู่เสมอ					
11.	กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย					
12.	แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง					
13.	ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างลุล่วง					
	4) ความพร้อมของผู้เรียน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
14.	มีความพร้อมในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนและหนังสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติมในการเรียน					
15.	จัดสภาพแวดล้อมของบ้านพักที่เอื้อต่อการเรียนรู้					
16.	มีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง					
17.	มีความพร้อมในการมาเรียนและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ครูและสถานศึกษามอบหมาย					
	5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน					

ข้อ	ปัจจัยระดับผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
18.	ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายในการสร้างประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ตนเองอย่างเหมาะสม					
19.	มีการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดี					
20.	ใช้วิธีจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนได้					
21.	มีเทคนิควิธีในการสืบค้นความรู้เพื่อการได้มาของข้อมูลอย่างหลากหลายและเป็นระบบ					
22.	มีทักษะการเรียนรู้ในการทำงานเป็นทีมและใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา					
	6) ความสำเร็จในการศึกษา					
	6.1) ข้อมูลด้านตนเอง					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
23.	มีความสนใจและมีสมาธิในการเรียนรู้					
24.	มีความรู้พื้นฐานทางการเรียนที่ดีจากการได้รับการศึกษาที่ผ่านมา					
25.	มีความสามารถในการเรียนและแสวงหาความรู้					
26.	สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล					
27.	มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์					

ข้อ	ปัจจัยระดับผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
28.	มีความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร					
29.	มีความสุภาพอ่อนโยนทั้งกายและวาจา					
30.	มีความกล้าในการแสดงออกในทางที่ดี					
31.	มีสุขภาพจิตที่ดี					
32.	มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์					
33.	มีวิธีคิดที่เติบโตอย่างสมวัย					
34.	สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี					
35.	มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว					
36.	เป็นผู้**ไม่**มีระเบียบวินัยเคารพกฎกติกา					
	6.2) ข้อมูลสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคม					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
37.	ตระหนักต่อการมีส่วนร่วมในการทำให้กิจกรรมในชุมชนประสบผลสำเร็จและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน					
38.	ให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องในการพัฒนาชุมชน					
39.	ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชน					
40.	**ไม่**สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้					

ข้อ	ปัจจัยระดับผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
41.	เข้าใจถึงสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งของตนเองและชุมชน					
42.	เลือกที่จะสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นในชุมชน					
43.	ตระหนักถึงจริยธรรมในการรักษาวัฒนธรรมและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน					
44.	ตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพในทางลบที่เกิดจากกระบวนการผลิตในชุมชนที่ไม่ถูกต้อง					
45.	สามารถนำความรู้จากการส่งเสริมสุขภาพมาปรับใช้ในการป้องกันรักษาโรคทั้งของตนเอง สมาชิกในครอบครัวและชุมชน					
46.	ตระหนักต่อภัยคุกคามทางสุขภาพรวมถึงการป้องกันโรคต่างๆ เช่น โรคเอดส์ โรคมะเร็ง โรคหัวใจ และโรคระบาดอื่นๆ					
47.	ตระหนักและเข้าใจถึงการบริการดูแลสุขภาพที่จำเป็น และการดูแลอนามัยที่ดีในชุมชน					
	6.3) ข้อมูลหลักวิชาการ					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
48.	พิจารณาสิ่งต่างๆ โดยใช้วิจารณญาณด้วยเหตุผลให้ถ่องแท้ก่อนจึงจะเชื่อ					
49.	มีหลักการและเหตุผลในการไตร่ตรอง เพื่อแยกแยะสิ่งที่ควรเชื่อกับสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ สิ่งที่					

ข้อ	ปัจจัยระดับผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	ถูกต้องกับสิ่งที่ไม่ถูกต้อง					
50.	ใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมในการใช้เหตุผลไตร่ตรองประกอบกับข้อเท็จจริงต่าง ๆที่เกี่ยวข้อง					
51.	เชื่อถือข้อมูลและหลักฐานอย่างมีเหตุผลเพียงพอ					
52.	ยอมรับฟังความเห็นผู้อื่นโดยปราศจากอคติ					
53.	กล้าตั้งข้อสงสัยและตั้งคำถามโดยใช้วิธีคิดหาคำตอบอย่างเป็นระบบ					
54.	นำความรู้และประสบการณ์มาวิเคราะห์ผสมผสานกับแนวคิดและจินตนาการ แล้วสังเคราะห์และขยายความถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้					
55.	มุ่งมั่นที่จะยึดมั่นในความจริง พูดหรือกระทำการใด ๆ อย่างซื่อสัตย์ตรงตามความเป็นจริง					
56.	มีมานะอุตสาหะที่จะเรียนรู้จนเป็นผลสำเร็จได้					
57.	เกิดความสุขตื่นเต้นดีใจและภาคภูมิใจเมื่อสามารถค้นหาวิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ผู้เรียนต้องการได้รับการส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษา

1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

2) แรงจูงใจของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

4) ความพร้อมของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

“ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของ กศน. ต่อไป”

แบบสอบถาม

(คร กศน.)

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย : นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาปัจจัยระดับการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังและประสบการณ์ของครู 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับการเรียนการสอน

3. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยเท่านั้น การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านโปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ และส่งคืนผู้วิจัย ภายในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2557 ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

ชุดที่ 2 แบบสอบถามครู

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังและประสบการณ์ของครู

จุดประสงค์

เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครูผู้สอนใน กศน.ตำบล/แขวง ที่ดำเนินการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง

1. ขอให้ครูกรอกข้อความในแต่ละข้อของแบบสอบถามตอนที่ 1 ที่ตรงกับข้อมูลที่แท้จริงของตนเอง

2. ข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับ

ข้อมูลภูมิหลังและประสบการณ์ของครู

1. ตำแหน่ง ☐ ครู ☐ ครู ศรช. ☐ ครูอาสาสมัคร ☐ พนักงานราชการ ☐ อื่นๆ
2. ชื่อ สถานศึกษา/ กศน.อำเภอ «กศนอำเภอ»(«รหัสอำเภอ»)
3. ชื่อ กศน.ตำบล «กศนตำบล»(«รหัสตำบล»)
4. อำเภอ «กศนอำเภอ»
5. จังหวัด «จังหวัด»(«รหัสจังหวัด»)
6. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
7. ระดับการศึกษา ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
   ☐ ปริญญาตรี
   ☐ ปริญญาโท
   ☐ ปริญญาเอก
8. ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน กศน. ..... ปี

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับการเรียนการสอน

จุดประสงค์

เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูในแต่ละห้องเรียน (กศน.ตำบล) ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 9 ด้าน ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน 5) ความสามารถในการสอนของครู 6) คุณลักษณะครูผู้สอน 7) สื่อการสอน 8) การให้กำลังใจ และ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามปัจจัยระดับการเรียนการสอน มีจำนวน 72 ข้อ แต่ละข้อมีลักษณะเป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. วิธีการตอบ ให้ครูพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกตัวเลือกที่ตรงกับความคิดเห็นโดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเพียงข้อละ 1 ช่อง

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	1) ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
1.	สามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความ					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	เหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย					
2.	มีรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี					
3.	จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน					
4.	กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการซักถามข้อสงสัยในเนื้อหาที่เรียนอยู่เสมอ					
5.	จัดการเรียนรู้ตามสภาพความพร้อมความสนใจของผู้เรียนและความต้องการของชุมชน					
6.	สามารถนำความรู้ สื่อ หรือสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียนใหม่ๆ มาให้ผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปรายอยู่เสมอ					
7.	ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนระหว่างเรียนและหลังจบการเรียนการสอนอยู่เสมอ					
8.	จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตใจดี มีคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกที่ดีและมีความมั่นคงในอารมณ์					
	2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
9.	สนับสนุนผู้เรียนให้ได้รับความเสมอภาคในการ					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	เรียนรู้					
10.	สนับสนุนผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาตามความถนัดและความสนใจ					
11.	จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถของผู้เรียนอย่างเหมาะสม					
12.	สนับสนุนผู้เรียนให้ได้รับการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย					
13.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเพื่อรู้ เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์					
14.	ส่งเสริมความรู้ให้กับผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการรับความรู้อย่างตั้งใจและต่อเนื่อง					
15.	ส่งเสริมความรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อเกิดทักษะและนำไปใช้ได้					
16.	ส่งเสริมเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง					
17.	จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน					
18.	**ไม่**สามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและครอบคลุมทุกช่วงวัยได้					
	3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
19.	ส่งเสริมและคาดการณ์ถึงการพัฒนาการของผู้เรียนเสมอ					
20.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ					
21.	เอาใจใส่ในการช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ					
22.	มีวิธีการเหมาะสมในการควบคุมการแสดงออกในการเรียนรู้ของผู้เรียน					
23.	กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้น สนใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน					
24.	ตระหนักถึงจุดหมายในอนาคตของผู้เรียนเป็นสำคัญ					
25.	มีการแนะแนวผู้เรียนต่ออนาคตในการเรียนและการประกอบอาชีพ					
	4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
26.	ใช้กระบวนการประเมินผลผู้เรียนเชิงประจักษ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ของผู้เรียน					
27.	มีวิธีการประเมินผู้เรียนให้สามารถบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้					
28.	ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
29.	ใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินผลผู้เรียน เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ และแบบประเมินภาคปฏิบัติ					
30.	นำผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมาใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู					
31.	ดำเนินการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ					
32.	จัดให้มีการสอนเสริมแก่ผู้เรียนที่ขาดความพร้อมทางการเรียนหรือมีปัญหาในการเรียนรู้					
33.	เลือกใช้วิธีการประเมินผลการสอนได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย					
34.	มีการจัดทำแฟ้มบันทึกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล					
	5) ความสามารถในการสอนของครู					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
35.	มุ่งมั่นใช้ความรู้และทักษะในการสั่งสอนผู้เรียนให้ได้รับความรู้					
36.	ฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความคิดและความสามารถ					
37.	มีเทคนิควิธีในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
38.	สามารถกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนอยู่เสมอ					
39.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการค้นคว้าความรู้					
40.	สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม					
41.	ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย					
	6) คุณลักษณะครู					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
42.	มีภาพลักษณ์และบุคลิกที่เป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน					
43.	มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ					
44.	ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน					
45.	มีความมีเมตตากรุณาต่อบุคคลรอบข้าง					
46.	มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม					
47.	มีความเสียสละต่อผู้อื่นเสมอ					
48.	เป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนในการส่งเสริมความยุติธรรม					
49.	มีอารมณ์ที่มั่นคงไม่อ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อมที่มากระทบ					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
50.	ใช้คำพูดและการแสดงออกที่เป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง ผู้เรียน และบุคคลทั่วไป					
	7) สื่อการสอน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
51.	จัดหาเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมและทั่วถึงผู้เรียน					
52.	ใช้สื่อการสอนเป็นตัวเชื่อมระหว่างเรื่องราวเป็นตัวกลางที่กระตุ้นความสนใจการเรียนรู้ของผู้เรียน					
53.	ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน					
54.	กำหนดและเลือกใช้หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ					
55.	ใช้สื่อรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ในการจัดการเรียนการสอนได้ทันต่อสถานการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม					
56.	ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนตามความเหมาะสม					
57.	ใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นสื่อในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	8) การให้กำลังใจ					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
58.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในการเรียนอย่างเต็มความสามารถ					
59.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและการแสดงความคิดเห็น					
60.	สร้างแรงกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย					
61.	สร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองต่อการเรียน					
62.	ให้ความสนใจผู้เรียนทุกคนในขณะที่ทำการสอนอย่างทั่วถึง					
63.	เสริมสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้					
64.	ส่งเสริมผู้เรียนที่มีความสามารถน้อยให้ปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้					
65.	เป็นที่ปรึกษาที่ดีเมื่อผู้เรียนมีปัญหาด้านการเรียนและปัญหาส่วนตัว					
	9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
66.	แสดงออกถึงความเข้าใจและดูแลผู้เรียนอย่าง					

ข้อ	ปัจจัยระดับการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	ทั่วถึง					
67.	มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน					
68.	ส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างทั่วถึง					
69.	ส่งเสริมความมีระเบียบวินัยให้ผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา					
70.	จัดกิจกรรมอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบและเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน					
71.	ให้ความสำคัญในกิจกรรมที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม					
72.	จัดสถานที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาอย่างอิสระมีเครื่องมืออุปกรณ์ในการศึกษาครบครันที่เอื้อต่อการเรียนรู้					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ครูควรดำเนินการส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน กศน.

1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

2) การส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

5) ความสามารถในการสอนของครู

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

6) คุณลักษณะครูผู้สอน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

7) สื่อการสอน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

8) การให้กำลังใจ

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

“ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้
ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของ กศน. ต่อไป”

แบบสอบถาม

(ผู้บริหารสถานศึกษา)

ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย : นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาปัจจัยระดับสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับสถานศึกษา

3. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยเท่านั้น การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านโปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ และส่งคืนผู้วิจัย ภายในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2557 ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

ชุดที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

จุดประสงค์

เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา กศน. ที่ดำเนินการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง

1. ใคร่ขอให้ผู้บริหารกรอกข้อความในแต่ละข้อของแบบสอบถามตอนที่ 1 ที่ตรงกับข้อมูลที่แท้จริงของสถานศึกษา

2. ข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับ

ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

1. ตำแหน่ง ☐ ผู้อำนวยการ ☐ รองผู้อำนวยการ ☐ หัวหน้ากลุ่มงาน ☐ ศึกษานิเทศก์
2. ชื่อหน่วยงาน/สถานศึกษา «กศนอำเภอ» («รหัสอำเภอ»)
3. อำเภอ «กศนอำเภอ»
4. จังหวัด «จังหวัด» («รหัสจังหวัด»)
5. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
6. จำนวน กศน. ตำบล ทั้งหมด ..... แห่ง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับสถานศึกษา

จุดประสงค์

เพื่อศึกษาคุณลักษณะการบริหารงานระดับสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย 2) กระบวนการบริหาร 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 4) ความร่วมมือในการทำงาน 5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และ 6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามปัจจัยระดับสถานศึกษา มีจำนวน 52 ข้อ แต่ละข้อมีลักษณะเป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. วิธีการตอบ ขอให้ผู้บริหารพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกตัวเลือกที่ตรงกับความคิดเห็น โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเพียงข้อละ 1 ช่อง

ข้อ	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
1.	มีความพร้อมในการปฏิบัติภารกิจตามนโยบายอยู่เสมอ					

ข้อ	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.	จัดให้มีการปฏิบัติตามพันธกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเต็มศักยภาพ					
3.	จัดให้มีการกำหนดสมรรถนะที่เหมาะสมตามภารกิจของหน่วยงานอย่างมีศักยภาพ					
4.	สรรหาบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติ ที่ดีต่อการปฏิบัติงาน					
5.	สามารถบริหารนโยบายได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย					
6.	สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานและชุมชน					
7.	จัดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายตามนโยบายและจุดเน้นของ สำนักงาน กศน.					
8.	ส่งเสริมการจัดกิจกรรมและให้บริการด้านสถานที่ บุคลากร และอุปกรณ์ต่างๆ แก่ชุมชนในท้องถิ่น					
9.	ดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและของสำนักงาน กศน.					
	2) กระบวนการบริหาร					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
10.	ยึดถือความสำเร็จในเป้าหมายของหน่วยงานตาม					

ข้อ	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	นโยบายที่กำหนดไว้					
11.	บริหารองค์กรอย่างบรรลุผลโดยผ่านกระบวนการของการวางแผน					
12.	บริหารองค์กรอย่างบรรลุผลโดยมีการการจัดองค์กรที่มีประสิทธิภาพ					
13.	บริหารองค์กรอย่างบรรลุผลโดยมีวิธีการสั่งการที่ถูกต้องเหมาะสม					
14.	บริหารองค์กรโดยสามารถควบคุมการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการใช้งบประมาณ วัสดุ และการบริหารจัดการ					
15.	พิจารณาข้อขัดแย้งของบุคลากรในหน่วยงานได้อย่างเที่ยงธรรม					
16.	ผู้บริหาร ครู บุคลากร และชุมชน มีการร่วมมือกัน วางแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามบริบทของพื้นที่อย่างเหมาะสม					
17.	มีรูปแบบและวิธีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ					
18.	ส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรในหน่วยงานมีความสามารถในการนิเทศและติดตามการดำเนินงาน					
	3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร					

ข้อ	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
19.	มีบุคลิกภาพที่สามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมาย					
20.	สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นคล้อยตามและยอมปฏิบัติตามคำแนะนำ					
21.	สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในการให้คำแนะนำเชิงวิชาการแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ถูกต้อง					
22.	ให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในการเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการและการพัฒนาวิชาชีพ					
23.	สามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อทำให้ผู้ร่วมงานเข้าใจสถานการณ์ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา					
24.	เป็นตัวอย่างในการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับหน่วยงาน					
25.	ปฏิบัติงานแบบมุ่งทำงานเชิงรุกมองข้างหน้า					
	4) ความร่วมมือในการทำงาน					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					

ข้อ	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
26.	ส่งเสริมกระบวนการทำงานที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรต่างๆ ร่วมคิดร่วมทำและร่วมรับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม					
27.	สนับสนุนการใช้ความรู้ และทักษะต่างๆ ช่วยกันทำงานร่วมกันให้เกิดผลสำเร็จ					
28.	ผู้บริหาร ครู และบุคลากรต่างๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน					
29.	เมื่อมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้บริหารสามารถชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและแก้ไขปัญหาได้					
30.	มีการนำปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาร่วมกันพิจารณาและปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป					
31.	ส่งเสริมบรรยากาศของความเป็นมิตรระหว่างบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ภายในสถานศึกษา					
32.	**ไม่ค่อย**รับฟังคำแนะนำเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเสนอความคิดที่ดีและนำคำแนะนำไปปฏิบัติ					
33.	จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเอื้อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง					
34.	กล่าวชมเชยผู้ใต้บังคับบัญชาที่ประพฤติตนในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน					
35.	จัดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แลกเปลี่ยน					

ข้อ	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	ความรู้และประสบการณ์เป็นประจำ					
	5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
36.	**ขาด**ความสามารถในการบริหารหลักสูตร กศน. ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน					
37.	บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในหลักการของหลักสูตร กศน. เป็นอย่างดี					
38.	บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในจุดหมายของหลักสูตร กศน. เป็นอย่างดี					
39.	บุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร กศน. เป็นอย่างดี					
40.	ส่งเสริมการจัดแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร กศน.และความต้องการของผู้เรียน					
41.	สามารถให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมตามหลักวิชาการ					
42.	ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนการใช้หลักสูตร กศน.					
43.	ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามเป้าหมายการเรียนรู้ของหลักสูตร กศน.					
44.	จัดหลักสูตร กศน.ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่					

ข้อ	ปัจจัยระดับสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	หลากหลาย					
45.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตร กศน.กำหนด					
	6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา					
	ท่านมีความคิดเห็นในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด					
46.	มีกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจุบันและสอดคล้องตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด					
47.	มีกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ถูกต้องตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด					
48.	มีกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสถานศึกษาได้ถูกต้องตามหลักการและเกณฑ์การประเมินที่กำหนด					
49.	มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ					
50.	มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
51.	มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานบุคคลได้อย่างมีมาตรฐาน					
52.	มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานทั่วไปอย่างมีคุณภาพ					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ผู้บริหารควรส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน กศน.

1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

2) กระบวนการบริหาร

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

4) ความร่วมมือในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

“ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของ กศน. ต่อไป”

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้เชี่ยวชาญ .....

คำชี้แจง

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการวิจัยครั้งนี้ โดยใส่เครื่องหมาย ○ ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะลงในช่องว่างที่กำหนด เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

คำแนะนำในการตอบ

1. แบบสอบถามปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้วัดมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. วิธีการตอบ ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกตัวเลือกที่ตรงกับระดับความรู้สึก โดยการทำเครื่องหมาย ○ ลงในหมายเลข ที่ต้องการเพียงข้อละ 1 ช่อง และแสดงความเห็นในแต่ละประเด็นให้สมบูรณ์ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

-ตัวอย่าง- การทำเครื่องหมายลงในแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ระดับความคิดเห็นของตัวแปร

เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5) 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับสถานศึกษา

คำแนะนำในการตอบ

1. แบบสอบถามของปัจจัยระดับสถานศึกษา แต่ละปัจจัยมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. จุดประสงค์ของแบบสอบถาม เพื่อสอบถามลักษณะการบริหารงานระดับสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ จำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย 2) กระบวนการบริหาร 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 4) ความร่วมมือในการทำงาน 5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร และ 6) การประเมินคุณภาพสถานศึกษา

3. วิธีการตอบ ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกตัวเลือกที่ตรงกับระดับความรู้สึก โดยการทำเครื่องหมาย ○ ลงในหมายเลข ที่ต้องการเพียงข้อละ 1 ช่อง และแสดงความเห็นในแต่ละประเด็นให้สมบูรณ์ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ปัจจัยระดับสถานศึกษา หมายถึง ลักษณะการบริหารงานระดับสถานศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 7 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย 2) กระบวนการบริหาร 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 4) ความร่วมมือในการทำงาน 5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร 6) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ 7) การประเมินคุณภาพสถานศึกษา โดยมีนิยามศัพท์และข้อคำถามดังนี้	
ตัวแปร	**1) ศักยภาพการปฏิบัติตามนโยบาย**
นิยาม	หมายถึง ความชัดเจนของการนำนโยบายของ กศน.ไปปฏิบัติ โดยหน่วยงานมีเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงาน มีความกระชับง่ายต่อความเข้าใจ และมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและของหน่วยงานที่กำกับ **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ---------- ----------
คำถาม	นโยบายหรือโครงการที่ กศน.อำเภอได้ปฏิบัติตามนโยบายนั้น ควรมีวิธีการอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพ และหากต้องการพัฒนาให้ดีขึ้นควรต้องทำอย่างไรให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้
<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u> **เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง**	

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**2) กระบวนการบริหาร**
นิยาม	หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการระบบงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ และอัตรากำลัง และมีความสามารถในการมอบหมายงาน นิเทศติดตาม และการวิเคราะห์งาน และสามารถแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานในหน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และองค์คณะบุคคลฝ่ายต่างๆ และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	สภาพในการบริหารงาน กศน. อำเภอ ควรมีรูปแบบอย่างไรให้เกิดกระบวนการบริหารงานให้มีคุณภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน กศน. ให้ประสบผลสำเร็จ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**3) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร**
นิยาม	หมายถึง การกระทำของผู้บริหารที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมาย โดยผู้ร่วมงานยอมรับฟัง เห็นคล้อยตาม และยอมปฏิบัติตามคำแนะนำ รวมทั้งดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ สามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้ร่วมงานเข้าใจสถานการณ์และเปลี่ยนความคิดตามได้ และสร้างค่านิยมที่ดีให้เกิดขึ้นกับหน่วยงาน **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร กศน. อำเภอ ในลักษณะใด ที่จะมีอิทธิพลทำให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมและผลักดันให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**4) ความร่วมมือในการทำงาน**
นิยาม	หมายถึง กระบวนการทำงานที่ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ช่วยกันทำงานร่วมกัน มีการใช้ความรู้ และทักษะต่างๆ ในการมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน และเมื่อมีข้อขัดแย้งในการทำงานก็สามารถชี้แจงผู้ร่วมงานได้รับทราบ และนำข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาพิจารณาและปรับปรุงการทำงานต่อไป **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ผลของความร่วมมือในการทำงานของบุคคลใน กศน.อำเภอ ควรมีลักษณะอย่างไร และควรต้องปรับตัวอย่างไรต่อการนำไปสู่การส่งเสริมให้ผู้เรียน กศน. ประสบผลสำเร็จในการศึกษา
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**5) ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร**
นิยาม	หมายถึง ความสามารถ สภาพ และองค์ประกอบของการบริหารจัดการเกี่ยวกับหลักสูตร กศน. และการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากความเข้าใจในหลักการ จุดหมาย สาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	การบริหารหลักสูตร กศน.ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น กศน.อำเภอ ควรมีวิธีการอย่างไรให้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จในการศึกษา
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**6) การประเมินคุณภาพของสถานศึกษา**
นิยาม	หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสถานศึกษา (กศน.อำเภอ) ตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อประเมินคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้น **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	การประเมินคุณภาพสถานศึกษา ของ กศน.อำเภอ ควรมีจุดแข็งอย่างไร หากต้องการพัฒนาให้ดีขึ้น ควรปรับเปลี่ยนในเรื่องใดเป็นสำคัญ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับการเรียนการสอน

คำแนะนำในการตอบ

1. แบบสอบถามปัจจัยระดับการเรียนการสอน แต่ละปัจจัยมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. จุดประสงค์ของแบบสอบถาม เพื่อสอบถามคุณลักษณะของครูผู้สอนในแต่ละห้องเรียน (กศน.ตำบล) ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 9 ด้าน ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน 5) ความรู้ความสามารถในการสอนของครู 6) คุณลักษณะครูผู้สอน 7) สื่อการสอน และ 8) การให้กำลังใจ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3. วิธีการตอบ ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกตัวเลือกที่ตรงกับระดับความรู้สึก โดยการทำเครื่องหมาย ○ ลงในหมายเลข ที่ต้องการเพียงข้อละ 1 ช่อง และแสดงความเห็นในแต่ละประเด็นให้สมบูรณ์ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ปัจจัยระดับการเรียนการสอน หมายถึง คุณลักษณะของครูผู้สอนในแต่ละห้องเรียน (กศน.ตำบล) ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบมีจำนวน 9 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน 4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน 5) ความรู้ความสามารถในการสอนของครู 6) คุณลักษณะครูผู้สอน 7) สื่อการสอน และ 8) การให้กำลังใจ 9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยมีนิยามศัพท์และข้อคำถามดังนี้	
ตัวแปร	**1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน**
นิยาม	หมายถึง ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครู ในการส่งเสริมคุณภาพของการเรียนการสอน การใช้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน และการสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ---------- ----------
คำถาม	การจัดการเรียนการสอน ของครู กศน. ควรมีวิธีการอย่างไรในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จ และควรพัฒนาในเรื่องใดมากที่สุด
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้
<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u> **เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง**	

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**2) การส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต**
นิยาม	หมายถึง การที่ครูได้สนับสนุนผู้เรียนการศึกษานอกระบบให้ได้รับการศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และเรียนรู้เพื่อเป็นตัวของตัวเอง ผ่านกระบวนการรับความรู้ ทักษะและเจตคติต่างๆ ด้วยตนเองอย่างตั้งใจและต่อเนื่อง มีเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และครอบคลุมทุกช่วงวัย **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน กศน. ครูควรมีวิธีการอย่างไร เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามบริบทของการจัดการศึกษานอกระบบ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**3) ความคาดหวังของครูต่อผู้เรียน**
นิยาม	หมายถึง การที่ครูคาดหวังถึงผลลัพธ์ของการพัฒนาการของผู้เรียนในการควบคุมตนเอง การแสดงออกถึงพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ความเพียรพยายามของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายในอนาคต โดยครูแสดงถึงการเอาใจใส่ การช่วยเหลือผู้เรียนเป็นอย่างดี **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ในการสอนของครู กศน. ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทอย่างไร ในการมุ่งส่งเสริมและคาดหวังให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษา
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**4) การประเมินผลและติดตามผู้เรียน**
นิยาม	หมายถึง กระบวนการวัดผลผู้เรียนเชิงประจักษ์เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ เพื่อตัดสินคุณค่าถึงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่แสดงถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และนำไปใช้ในการกำหนดระดับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	การวัดและประเมินผลผู้เรียน ตลอดจนการส่งเสริมการติดตามผู้เรียน มีผลดี ผลเสีย และผลกระทบอย่างไรต่อการจัดการศึกษานอกระบบและควรทำอย่างไรที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**5) ความสามารถในการสอนของครู**
นิยาม	หมายถึง ความรู้และทักษะของครูในการทำหน้าที่สั่งสอน ฝึกฝน อบรม ให้ศิษย์ได้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ และเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ในการทำกิจกรรมใดๆ ให้สำเร็จได้อย่างลุล่วง โดยสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนที่ชัดเจน คำนึกถึงความสามารถผู้เรียน มีการวางแผนการสอน จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอน เน้นให้ผู้เรียนค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง และกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ความสามารถของผู้สอน มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียน กศน. อย่างไร และครู กศน. ควรต้องปรับตัวอย่างไร ให้เกิดการสอนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**6) คุณลักษณะครูผู้สอน**
นิยาม	หมายถึง บุคลิกลักษณะเด่นของครูผู้สอน ที่สั่งสมมาจากการอบรมสั่งสอน ด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เช่น ท่าทาง อารมณ์ ลักษณะนิสัย ทัศนคติ ความรอบรู้ ความเมตตา ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และความยุติธรรม **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ในการสอนผู้เรียน กศน.นั้น ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาท บุคลิกภาพ และคุณลักษณะอย่าง ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**7) สื่อการสอน**
นิยาม	หมายถึง ผลที่เกิดจากการใช้ อุปกรณ์ เครื่องมือ เอกสาร สิ่งของ กิจกรรม หรือโปรแกรม ที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างเรื่องราว เป็นตัวกลางที่กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ และเสริมสร้างความเข้าใจความสนใจแก่ผู้เรียน เช่น หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ รูปภาพ วีดิทัศน์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ในการเรียนการสอนของครู กศน. สื่อการเรียนการสอน ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียนอย่างไร และควรใช้สื่อประเภทใด ที่เหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษานอกระบบ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้
<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u> **เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง**	

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**8) การให้กำลังใจ**
นิยาม	หมายถึง การที่ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ได้แสดงความสามารถในการเรียนอย่างเต็มความสามารถ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ผู้เรียนต้องการ **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	การให้กำลังใจของครู กศน. ควรมีวิธีการอย่างไร ที่ทำให้ผู้เรียน เกิดความกระตือรือร้น และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนให้ประสบผลสำเร็จ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**9) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้**
นิยาม	หมายถึง บรรยากาศที่ครูแสดงออกถึงความเข้าใจผู้เรียนการศึกษานอกระบบ มีความเป็นมิตรต่อกัน มีการจัดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ผู้เรียนและครูมีส่วนร่วมในการเรียน มีระเบียบวินัย มีการทำงานหรือทำกิจกรรมอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ และมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของ กศน.อำเภอ ควรมีลักษณะอย่างไร และมีวิธีการจัดการอย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียน กศน. ประสบความสำเร็จในการศึกษา
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับผู้เรียน

คำแนะนำในการตอบ

1. แบบสอบถามปัจจัยระดับผู้เรียน แต่ละปัจจัยมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง เห็นด้วย

3 หมายถึง ไม่แน่ใจ

2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. จุดประสงค์ของแบบสอบถาม เพื่อสอบถามคุณลักษณะของผู้เรียน ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน 2) แรงจูงใจของผู้เรียน 3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน 4) ความพร้อมของผู้เรียน และ 5) ทักษะการเรียนรู้

3. วิธีการตอบ ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกตัวเลือกที่ตรงกับระดับความรู้สึก โดยการทำเครื่องหมาย ○ ลงในหมายเลข ที่ต้องการเพียงข้อละ 1 ช่อง และแสดงความเห็นในแต่ละประเด็นให้สมบูรณ์ด้วยจักขอบคุณยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ปัจจัยระดับผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะของนักศึกษาการศึกษานอกระบบแต่ละคนที่คาดว่าจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ มีจำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน 2) แรงจูงใจของผู้เรียน 3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน 4) ความพร้อมของผู้เรียน และ 5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีนิยามศัพท์และข้อคำถามดังนี้	
ตัวแปร	**1) ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน**
นิยาม	หมายถึง ความรู้ของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ที่พิจารณาจากระดับผลการเรียนเฉลี่ยรวมทุกวิชา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน กศน. เป็นสาเหตุสำคัญหรือไม่ อย่างไร ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้อันนำไปสู่ความสำเร็จในการศึกษา
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้
<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u> **เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง**	

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**2) แรงจูงใจของผู้เรียน**
นิยาม	หมายถึง ความมุ่งมั่นของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ที่จะกระทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย โดยมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความพยายามอย่างเต็มที่ และเมื่อมีอุปสรรคก็คิดหาวิธีการและแนวทางแก้ไขให้สำเร็จอย่างไม่ย่อท้อ รู้สึกสบายใจเมื่อประสบผลสำเร็จและรู้สึกไม่สบายใจเมื่อล้มเหลว **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	แรงจูงใจของผู้เรียน ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาอย่างไร และหากต้องการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จควรมีวิธีการส่งเสริมแรงจูงใจอย่างไรให้กับผู้เรียน กศน.
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**3) ความรับผิดชอบของผู้เรียน**
นิยาม	หมายถึง การที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ มีการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อการเรียน โดยมีคุณลักษณะเป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน มีความกระตือรือร้น และสนใจที่จะเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ มีการแสวงหาความรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และพยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ความรับผิดชอบของผู้เรียน กศน. มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างไร ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ และหากต้องการพัฒนาผู้เรียน กศน. ให้ดีขึ้น ควรต้องปรับปรุงในเรื่องใดเป็นสำคัญ
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**4) ความพร้อมของผู้เรียน**
นิยาม	หมายถึง การที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ มีความพร้อมในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนและหนังสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติมในการเรียน ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมของบ้านที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถแบ่งเวลาจากการทำงานมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองในการหาความรู้เพิ่มเติม และมีความกล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	ความพร้อมของผู้เรียน กศน. มีความจำเป็นหรือไม่ และสามารถเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างไร
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้

<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u>

เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	รายการสอบถามความคิดเห็น
ตัวแปร	**5) ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน**
นิยาม	หมายถึง การที่ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ ได้ใช้วิธีการเรียนรู้ในการสร้างประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดี ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนิยามศัพท์** ....
คำถาม	การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน กศน. มีความจำเป็นอย่างไร ที่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และหากต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนควรต้องพัฒนาเรื่องใดบ้าง
	คำอธิบายเฉพาะที่เกี่ยวกับประเด็นนี้
<u>ระดับความคิดเห็นของตัวแปร</u> **เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 4 3 2 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง**	

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

ด้วยความเคารพอย่างสูง

.....

(นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล)

นิสิตปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ดร.บุญชู ชลัษเฐียร	ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานการศึกษา (นักวิชาการศึกษาทรงคุณวุฒิ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ดร.ปาน กิมปี	อาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหัวหน้าศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ดร.วันเพ็ญ ผ่องกาย	หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ
ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์	ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาการเรียนการสอน กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ดร.สมชาย เทพแสง	หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์	อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก จ

ตัวอย่างการวิเคราะห์ปัจจัยพหุระดับ ด้วยคำสั่ง Mixed Effects Modeling

ตัวอย่างการวิเคราะห์ปัจจัยพหุระดับ ด้วยคำสั่ง **Mixed Effects Modeling**

```
/*Model 1: Student analysis
MIXED
Acheivement  WITH knowledge Motivation Responsibility availability skills
/CRITERIA=CIN(95) MXITER(100) MXSTEP(5) SCORING(1) SINGULAR(0.000000000001)
HCONVERGE(0,
ABSOLUTE) LCONVERGE(0, ABSOLUTE) PCONVERGE(0.000001, ABSOLUTE)
/FIXED = knowledge Motivation Responsibility availability skills | SSTYPE(3)
/METHOD = ML
/PRINT = SOLUTION TESTCOV
/RANDOM INTERCEPT | SUBJECT(studentID) COVTYPE(VC).

/*Model 2: Classroom analysis
MIXED
Acheivement  WITH Effective opportunity Expect Evaluation ability character media empower Conditions
/CRITERIA=CIN(95) MXITER(100) MXSTEP(5) SCORING(1) SINGULAR(0.000000000001)
HCONVERGE(0,
ABSOLUTE) LCONVERGE(0, ABSOLUTE) PCONVERGE(0.000001, ABSOLUTE)
/FIXED = Effective opportunity Expect Evaluation ability character media empower Conditions |
SSTYPE(3)
/METHOD = ML
/PRINT = SOLUTION TESTCOV
/RANDOM INTERCEPT | SUBJECT(classID) COVTYPE(VC).

/*Model 3: School analysis
MIXED
Acheivement  WITH policy administrative Leadership Cooperation curriculum quality
/CRITERIA=CIN(95) MXITER(100) MXSTEP(5) SCORING(1) SINGULAR(0.000000000001)
HCONVERGE(0,
ABSOLUTE) LCONVERGE(0, ABSOLUTE) PCONVERGE(0.000001, ABSOLUTE)
/FIXED = policy administrative Leadership Cooperation curriculum quality | SSTYPE(3)
/METHOD = ML
/PRINT = SOLUTION TESTCOV
/RANDOM INTERCEPT | SUBJECT(schoolID) COVTYPE(VC).
```

ภาคผนวก ฉ

ตัวอย่างหนังสือขอเชิญผู้เชี่ยวชาญและขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ 0519.12/ /679

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

31 มีนาคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.บุญชู ชลัษเฐียร

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 084-360-4475, 089-479-7337

ที่ ศธ 0519.12/ 1681

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

31 มีนาคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.วันเพ็ญ ผ่องกาย

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 084-360-4475, 089-479-7337

ที่ ศธ 0519.12/ 1680

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

31 มีนาคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.ปาน กิมปี

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สั่นติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 084-360-4475, 089-479-7337

ที่ ศธ 0519.12/ 1682

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

31 มีนาคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 084-360-4475, 089-479-7337

ที่ ศธ 0519.12/1683

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

31 มีนาคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 084-360-4475, 089-479-7337

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 15664

ที่ ศธ 0519.12/1746 **วันที่** 3 เมษายน 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 089-479-7337

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 15664

ที่ ศธ 0519.12/1745 **วันที่** 3 เมษายน 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์ ดร.สมชาย เทพแสง

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 089-479-7337

ที่ ศธ 0519.12/ 3990

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

8 ตุลาคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่ เพื่อขอความอนุเคราะห์นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มงานศูนย์ กศน. อำเภอ และครู กศน. ตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิจัย ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 084-360-4475

ที่ ศธ 0519.12/ 3984

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

8 ตุลาคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์ กศน. อำเภอ

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนาณรงค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี โยเหลา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้สถานที่ เพื่อขอความอนุเคราะห์นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มงานศูนย์ กศน. อำเภอ และครู กศน. ตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิจัย ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2557

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 084-360-4475

ที่ ศธ 0519.12/ 1747

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

30 มีนาคม 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

เรียน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เนื่องด้วย นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร" ได้รับอนุมัติให้สอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ในวันที่ 24 เมษายน 2558 เวลา 09.00 น. ณ ห้อง 309 คณะศึกษาศาสตร์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่า ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญ ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ เป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ของนิสิตผู้นี้ ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติให้บุคลากรในสังกัดมาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5064
โทรสาร. 0-2260-0132

คำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่ 509/2558
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

เพื่อให้การทำปริญญานิพนธ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 19 และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2541 และคำสั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ 3411/2554 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2554 เรื่อง การมอบอำนาจของอธิการบดีให้ผู้บริหารปฏิบัติราชการแทน แต่งตั้งคณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ (สอบปากเปล่า) ของ นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล รหัสประจำตัว 53199150004 หลักสูตร การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา ดังนี้

1.	อาจารย์ ดร.ราชันย์	บุญธิมา	ประธาน (กรรมการบริหารหลักสูตร)
2.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์	เกษรแพทย์	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
3.	รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา	วัฒนาณรงค์	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
4.	รองศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี	โยเหลา	กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
5.	อาจารย์ ดร.ชัยยศ	อิ่มสุวรรณ์	กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย)

กำหนดวันสอบปริญญานิพนธ์ชื่อเรื่อง “ปัจจัยพหุระดับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร” ในวันที่ 24 เมษายน 2558 เวลา 09.00 น. สถานที่สอบ ห้อง 309 ตึก คณะศึกษาศาสตร์

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์มีหน้าที่ดังนี้

1. พิจารณาความรู้ความสามารถของนิสิตในการทำปริญญานิพนธ์ โดยประเมินความรู้พื้นฐานในสาขาวิชา ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนการนำเสนอและตอบคำถาม
2. ประธานกรรมการทำหน้าที่ควบคุมการสอบให้เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2554 และสรุปผลการสอบตามมติของคณะกรรมการสอบ พร้อมส่งรายงานผลการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์/สารนิพนธ์ (บว.432) ให้กับบัณฑิตวิทยาลัยภายใน 30 วันหลังสอบ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในวันสุดท้ายของการส่งเล่มปริญญานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ตามปฏิทินการศึกษาที่ประกาศโดยบัณฑิตวิทยาลัย
3. ประธานกรรมการ และกรรมการ ติดตามการแก้ไขปริญญานิพนธ์ตามคำแนะนำของกรรมการสอบ (ถ้ามี) และควบคุมการจัดทำรูปเล่มปริญญานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ให้เป็นไปตามรูปแบบที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 27 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป จนเสร็จสิ้นหน้าที่กรรมการเมื่อนิสิตสำเร็จการศึกษา

สั่ง ณ วันที่ 31 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2558

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายชัยพัฒน์ พันธุ์วัฒนสกุล
วัน เดือน ปีเกิด	4 มีนาคม 2518
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	-
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2530	ประถมศึกษา โรงเรียนปราณีเนาวบุตร จังหวัดสมุทรปราการ
พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
พ.ศ. 2536	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
พ.ศ. 2540	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป จากสถาบันราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2547	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2558	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร